

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԱՌԸՆԹԵՐ
ԱՆՇԱՐԺ ԳՈՒՅՔԻ ԿԱԴԱՍՏՐԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՏԼԱՍ

«ԳԵՈԴԵԶԻԱՅԻ ԵՎ ԹԱՐՏԵԶԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ» ՊՈԱԿ

ԵՐԵՎԱՆ 2007

ԱՏԼԱՍԻ ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

ՆԱԽԱԳԿՆ, ԱՏԼԱՍԻ ԳԼԽԱՎՈՐ ԽՄԲԱԳԻՐ

ՎԱՐԴԱՆՅԱՆ ՄԱՆՈՒԿ

Մ կառավարությանն առընթեր անշարժ գույքի կադաստրի պետական կոմիտեի նախագահ, տեխնիկական գիտությունների թեկնածու

ԱՆԴԱՄՆԵՐ

ԱՅՎԱԶՅԱՆ ՆՈՎՆԱՆՆԵՍ - Հայկական հանրագիտարանի գլխավոր խմբագիր, քիմիական գիտությունների դոկտոր, **ԱՎԴԱԼՅԱՆ ԱՐԹՈՒՐ** - ՀՀ կառավարությանն առընթեր անշարժ գույքի կադաստրի պետական կոմիտեի քարտեզագրության վարչության առաջարար մասնագետ (խորհրդի քարտուղար), **ԲԱՐՈՒԴԱՐՅԱՆ ՎԼԱԴԻՄԻՐ** - ՀՀ ԳԱԱ հումանիտար գիտությունների բաժանմունքի ակադեմիկոս-քարտուղար, **ԳԵՎՈՐԳՅԱՆ ՄԽԻԹԱՐ** - ՀՀ կառավարությանն առընթեր անշարժ գույքի կադաստրի պետական կոմիտեի նախագահի խորհրդական, **ՆԱՐԹՈՒՅՈՒՆՅԱՆ ԲԱԲԿԵՆ** - ԵՊՀ հայ ժողովրդի պարմության ամբիոնի վարիչ, պարմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր, ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ, **ՄԵԼՔՈՆՅԱՆ ՌԱՖԵՅԵԼ** - ՀՀ ԳԱԱ երկրաբանական գիտությունների ինստիտուտի փոխնախագահ, ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ, **ՄԿՐՏՅԱՆ ՌԻՄՆՈՍ** - ԵՊՀ ֆիզիկական աշխարհագրության ամբիոնի պրոֆեսոր, աշխարհագրական գիտությունների դոկտոր, **ՆԱԶԱՐՅԱՆ ԽԱՉԻԿ** - ԵՊՀ ֆիզիկական աշխարհագրության ամբիոնի պրոֆեսոր, աշխարհագրական գիտությունների դոկտոր, **ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ ՆՈՎՍԵՓ** - «Գեոդեզիայի և քարտեզագրության կենտրոն» ՊՈԱԿ գործադիր տնօրեն, **ՍԱՐԳՍՅԱՆ ՆԱՄԻԿ** - ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտի ավագ գիտաշխատող, պարմական գիտությունների թեկնածու, **ՎԱԼԵՍՅԱՆ ԼԵՄՎԵԼ** - ԵՊՀ տնտեսական և սոցիալական աշխարհագրության ամբիոնի պատվավոր վարիչ, աշխարհագրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր, Ռուսաստանի ԿԱ ակադեմիկոս

ՆԱԽԱԳԿՆ, ԱՏԼԱՍԻ ԳԼԽԱՎՈՐ ԽՄԲԱԳԻՐ

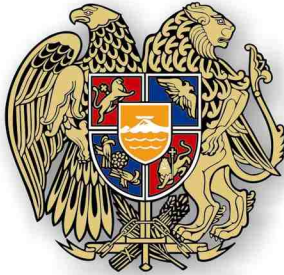
ՆԱԽԱԳԿՆ, ԱՏԼԱՍԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ԽՄԲԱԳԻՐ

ՎԱԼԵՍՅԱՆ ԼԵՄՎԵԼ

աշխարհագրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր, Ռուսաստանի ԿԱ ակադեմիկոս

ԱՆԴԱՄՆԵՐ

ԴԱՎԹՅԱՆ ՍՄԲԱՏ - ինժեներ-աշխարհագետ
ՄԵԼՔՈՆՅԱՆ ՌԱՖԵՅԵԼ - Մ ԳԱԱ թղթակից անդամ
ՆԱԶԱՐՅԱՆ ԱԻԴԱ - ինժեներ-աշխարհագետ
ՆԱԶԱՐՅԱՆ ԽԱՉԻԿ - աշխարհագրական գիտությունների դոկտոր
ՍԱՐԳՍՅԱՆ ՆԱՄԻԿ - պարմական գիտությունների թեկնածու

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

7-8 Ներածություն

I. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱԿՆԱՐԿ

10-11	Աշխարհի քաղաքական քարտեզ	1:50 000 000
12-13	Առաջավոր Ասիա. քաղաքական քարտեզ	1:5 000 000
14-15	Հայկական լեռնաշխարհ	1:1 500 000
16-17	Հայաստան. ֆիզիկական քարտեզ	1:750 000
18-19	Հայաստան. վարչական քարտեզ.....	1:750 000
20	Հայկական լեռնաշխարհը տիեզերքից	1:4 000 000

II. ԲՆՈՒԹՅՈՒՆ

22	Բնություն. տեքստ	
23-24	Բնությունն անցյալ երկրաբանական դարաշրջաններում	
	Ուշ էոցեն	1:1 500 000
	Ուշ օլիգոցեն - վաղ միոցեն	1:1 500 000
	Էոպլեյստոցեն - միջին նեոպլեյստոցեն	1:1 500 000
	Երկուսից երեք հազարամյակ առաջ	1:1 500 000
25	Երկրաբանություն. տեքստ	
26-27	Երկրաբանական քարտեզ	1:750 000
28	Լիթոլոգիա	1:1 000 000
29	Սեյսմոտեկտոնիկա Սեյսմիկ շրջանացում	
	Սեյսմոտեկտոնիկա	1:1 500 000
	Սեյսմիկ շրջանացում	1:1 500 000
30	1988 թ. Սպիտակի երկրաշարժը	1:700 000
31	Հայկական լեռնաշխարհի ուժեղ երկրաշարժերը	1:2 500 000
32	Նորագույն հրաբխականություն	1:1 000 000
33	Երկրատեխնիկական քարտեզ	1:1 000 000
34-35	Գեոմորֆոլոգիա	1:750 000
36	Մակերևույթի ձևազրություն	1:1 000 000
37	Ռելիեֆ առաջացնող արտածին երևույթներ	1:1 000 000
38	Սողանքներ	1:1 000 000
39	Օգտակար հանածոներ	1:1 000 000
40	Ջրաներկրաբանական քարտեզ	1:1 000 000
41	Հանքային ջրերի հանքավայրեր և աղբյուրներ	1:1 000 000
42	Մակերևույթի մասնատվածություն	
	Հորիզոնական	1:1 500 000
	Խորքային	1:1 500 000
43	Մակերևույթի թերություններ	1:1 000 000
44	Մակերևույթի կողմնադրություններ	1:1 000 000
45	Արեգակնային ճառագայթման հաշվեկշիռ	1:1 500 000
46-47	Օդի միջին ջերմաստիճաններ	
	Հունվար	1:1 500 000
	Ապրիլ	1:1 500 000
	Հուլիս	1:1 500 000
	Հոկտեմբեր	1:1 500 000
48-49	Օդի միջին ջերմաստիճաններով օրերի թիվը	
	0°-ից բարձր	1:1 500 000
	5°-ից բարձր	1:1 500 000
	10°-ից բարձր	1:1 500 000
	15°-ից բարձր	1:1 500 000
50	Օդի ջերմաստիճանների տարեկան գումարը	
	0°-ից բարձր	1:1 500 000
	5°-ից բարձր	1:1 500 000
51	Օդի բացարձակ ջերմաստիճաններ	
	Նվազագույն	1:1 500 000
	Առավելագույն	1:1 500 000
52	Անսառնամանիք ժամանակաշրջան	1:1 000 000
53	Մթնոլորտային տեղումների տարեկան գումարը	1:1 000 000
54	Մթնոլորտային տեղումներ	
	Հուլիս-օգոստոս	1:2 000 000
	Նոյեմբեր-մարտ	1:2 000 000
	Ապրիլ-հոկտեմբեր	1:2 000 000
	5 մմ-ից ավելի տեղումներ	1:2 000 000
55	Կայուն ձնածածկույթ	
	Առաջացման ժամկետներ	1:1 500 000
	Վերանալու ժամկետներ	1:1 500 000
56	Գոլորշունակություն Օդի բացարձակ խոնավություն	
	Գոլորշունակություն	1:1 500 000
	Օդի բացարձակ խոնավություն	1:1 500 000

57	Քամու ուղղությունը և արագությունը	
	Հունվար	1:1 500 000
	Ապրիլ	1:1 500 000
58	Քամու ուղղությունը և արագությունը	
	Հուլիս	1:1 500 000
	Հոկտեմբեր	1:1 500 000
59	Ամպրոպ Կարկուտ Մառախուղ	
	Ամպրոպ	1:2 000 000
	Կարկուտ	1:2 000 000
	Մառախուղ	1:2 000 000
60	Մթնոլորտի շրջանառություն Մթնոլորտային ճնշում	
	Մթնոլորտի շրջանառություն	1:22 000 000
	Մթնոլորտային ճնշում	1:1 500 000
61	Երաշտներ Խորշակներ	
	Երաշտներ	1:1 500 000
	Խորշակներ	1:1 500 000
62	Բնության օրացույցներ	
63	Կլիմա. Եղանակային տիպեր	
64	Այլընտրանքային էներգառեսուրսներ	
	Արեգակնային, երկրաջերմային	1:1 500 000
	Հողմային	1:1 500 000
65	Ագրոկլիմայական ռեսուրսներ	1:1 000 000
66	Ջրագրական ցանցը և գետերի ջրայնությունը	1:1 000 000
67	Գետերի միջին տարեկան հոսք	1:1 100 000
68	Գետերի հոսք	
	Առավելագույն	1:1 500 000
	Նվազագույն	1:1 500 000
69	Գետերի գարնանային վարարում. Պղտորություն	
	Վարարում	1:1 500 000
	Պղտորություն	1:1 500 000
70	Սելավներ	1:1 000 000
71	Սելավային ավազաններ	1:1 500 000
72	Սևանա լճի ջրաբանություն	1:270 000
73	Ջրաէներգետիկ ռեսուրսներ	1:1 000 000
74-75	Հողեր	1:750 000
76	Հողառաջացնող ապարներ	1:1 000 000
77	Հողերի էրոզացվածություն	1:1 000 000
78-79	Բուսականություն	1:750 000
80	Վայրի օգտակար բուսատեսակներ	1:1 000 000
81	Կենդանական աշխարհ	1:1 000 000
82	Որսա-արդյունագործական կենդանատեսակներ	1:1 000 000
83	Էնդեմիկ տեսակներ	
	Բույսեր	1:1 500 000
	Կենդանիներ	1:1 500 000
84-85	Հայաստանի Կարմիր գիրք	
	Բույսեր	1:1 000 000
	Կենդանիներ	1:1 000 000
86	Ֆիզիկաաշխարհագրական շրջաններ և բնական լանդշաֆտային գոտիներ	1:1 000 000
87	Բնության հատուկ պահպանվող տարածքներ	1:1 000 000
88-89	Ռեկրեացիայի և զբոսաշրջության ռեսուրսներ	1:750 000
90-91	Գեոէկոլոգիական շրջանացում	1:1 000 000
92-93	Սևանի հիմնախնդիրը	1:500 000
94	Սևանի հիմնախնդիրը. տեքստ	
96	Բնակչություն. տեքստ	
97	Արմենիոյ մարդաբանական տիպը	1:7 000 000
98	Հայ էթնիկ տարածքները XI-XII դդ.	1:4 000 000
99	Կիլիկիայի և հարակից տարածքների բնակչության էթնիկ կազմը XII-XIV դդ.	1:1 800 000
100	Օտար էթնիկ տարրերի ներթափանցումը (մինչև XIV դ.)	1:3 500 000
101	Հայերի արտագաղթը և միջնադարյան (III-XIV դդ.) հայ գաղթավայրերի ձևավորումը	1:9 000 000
102	Հայերի տեղաբաշխումը XVII դարի սկզբին	1:7 500 000
103	Հայերի տեղաբաշխումը պատմական Հայաստանում և հարակից տարածքներում. XIX դարի սկիզբ	1:7 500 000

III. ԲՆԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

104	Հայ բնակչության տեղաշարժերը XIX դ.	1:2 500 000
105	Հայերը Հայաստանում և հարակից շրջաններում. XIX դ. վերջ - XX դ. սկիզբ	1:3 500 000
106	Հայ բնակչության տեղաբաշխումը 1914 թ.	1:3 500 000
107	Հայոց մեծ եղեռնը և աշխարհագրական հետևանքները	1:5 500 000
108	Հայ բնակչության տեղաբաշխումը 1926 թ.	1:3 500 000
109	Հայերի զանգվածային հայրենադարձությունը 1921-1987 թթ.	1:14 000 000
110-111	Հայաստանի բնակչություն. 1926 թ.	1:750 000
112-113	Հայաստանի բնակչություն. 1939 թ.	1:750 000
114-115	Հայաստանի բնակչություն. 1959 թ.	1:750 000
116-117	Հայաստանի բնակչություն. 1970 թ.	1:750 000
118-119	Հայաստանի բնակչություն. 1979 թ.	1:750 000
120-121	Հայաստանի բնակչություն. 1989 թ.	1:750 000
122-123	Հայաստանի բնակչություն. 2001 թ.	1:750 000
124	Ադրբեջանական ԽՍՀ հայ բնակչության բռնի տեղահանումները 1988-1990 թթ.	1:1 600 000
125	ՀՀ ազգային փոքրամասնություններ	1:1 000 000
126	Բնակչության թվի շարժընթացը	1:1 000 000
127	Բնակչության սեռատարիքային կազմը	1:1 000 000
128-129	Ուրբանիզացում և քաղաքային տարաբնակեցում	1:750 000
130-131	Գյուղական տարաբնակեցում	1:750 000
132-133	Հայերի տեղաբաշխումն աշխարհում	1:45 000 000
134	Բնակչության ազգային կազմը	
	1926 թ.	1:2 000 000
	1970 թ.	1:2 000 000
	1989 թ.	1:2 000 000
	2001 թ.	1:2 000 000
135	Բնակչության կրթական մակարդակը	1:1 000 000
136	Հայաստանի ազգագրական շրջանացում	1:1 000 000
137	Երևանը Հայաստանի մայրաքաղաք. տեքստ	
138-139	Երևան. հատակագիծ	1:30 000
140	Երևան քաղաքի աճը	
	ԼՂՀ մայրաքաղաք. ՀՀ մարզային կենտրոններ	
141	Ստեփանակերտ	
	Գյումրի	1:25 000
	Վանաձոր	1:50 000
142	Հրազդան	1:50 000
	Իջևան	1:50 000
	Գավառ	1:25 000
	Եղեգնաձոր	1:25 000
	Աշտարակ	1:25 000
143	Արմավիր	1:25 000
	Արտաշատ	1:25 000
	Կապան	1:25 000
	Հայաստանի պատմական մայրաքաղաքներ	1:50 000
144	Վան, Արմավիր	
145	Երվանդաշատ, Արտաշատ	
146	Տիգրանակերտ, Վաղարշապատ, Դվին	
147	Բազարան, Շիրակավան	
148	Կարս, Անի	

IV. ՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ

150-153	Տնտեսություն. տեքստ	
154-155	Էներգետիկա	1:750 000
156	Գունավոր մետաղաձուլություն	1:1 000 000
157	Քիմիական արդյունաբերություն	1:1 000 000
158	Մեքենաշինություն	1:1 000 000
159	Շինանյութերի արդյունաբերություն	1:1 000 000
160	Սննդի արդյունաբերություն	1:1 000 000
161	Թեթև արդյունաբերություն	1:1 000 000
162-163	Արդյունաբերության տեղաբաշխումը և տարածքային կառուցվածքը	1:750 000
164	Արդյունաբերության միջնորդային և միջշրջանային կապերը	1:1 000 000
165	Գյուղատնտեսություն	1:1 000 000
166-167	Հողային ֆոնդ	1:750 000
168-169	Գյուղատնտեսական հողաբարելավում	1:750 000
170-171	Ոռոգման համակարգ	1:750 000
172	Խաղողագործություն	1:1 000 000
173	Պտղաբուծություն	1:1 000 000
174	Հացահատիկային մշակաբույսեր	1:1 000 000
175	Կարտոֆիլ և տեխնիկական մշակաբույսեր	1:1 000 000
176	Բանջարաբուստանային մշակաբույսեր	1:1 000 000

177	Կերային մշակաբույսեր	1:1 000 000
178-179	Ֆենտոլոգիա	
	Կարտոֆիլի ցանքի միջին ժամկետները	1:2 000 000
	Խնձորենու ծաղկման ժամկետները	1:2 000 000
	Աշնանացան գործնի մոմային հասունության ժամկետները	1:2 000 000
	Խաղողի ծաղկման միջին ժամկետները	1:2 000 000
	Ծիրանենու ծաղկման միջին ժամկետները	1:2 000 000
	Ծխախոտի ծաղկման միջին ժամկետները	1:2 000 000
180	Անասնապահություն	1:1 000 000
181	Տավարաբուծություն	1:1 500 000
	Ոչխարաբուծություն	1:1 500 000
182	Խոզաբուծություն	1:1 500 000
	Թռչնաբուծություն	1:1 500 000
183	Անասունների ձմեռման մսուրային սեզոնի տևողությունը	1:1 000 000
184-185	Բնական կերահանրակներ (խոտհարք, արոտ)	1:750 000
186-187	Հայաստանը «Արևելք-Արևմուտք» և «Հյուսիս-Հարավ» տրանսպորտային համակարգում	1:7 750 000
188-189	Ավտոմոբիլային տրանսպորտ	1:750 000
190	Երկաթուղային և օդային տրանսպորտ	1:1 000 000
191	Կապ	1:1 000 000
192	Հանրակրթություն	1:1 000 000
193	Մասնագիտական կրթություն	1:1 000 000
194	Գիտություն	1:1 000 000
195	Առողջապահություն	1:1 000 000
196-197	Զբոսաշրջության կենտրոններ	1:750 000
198-199	Համատնտեսական քարտեզ	1:750 000
200-201	Արտաքին տնտեսական կապեր	1:16 500 000
202	ՀՀ մակրոտնտեսական հիմնական ցուցանիշները և քաղաքականության գլխավոր ուղղությունները. տեքստ	

V. ՀՀ ՎԱՐՉԱՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ ՄԻԱՎՈՐՆԵՐ, ԼՂՀ

204	ՀՀ վարչատարածքային կառուցվածքը. տեքստ	
205	ՀՀ վարչատարածքային կառուցվածքը	
	Նախքան 1996 թ. ռեֆորմը	1:1 500 000
	1996 թ. ռեֆորմից հետո	1:1 500 000
	Արագածոտնի մարզ	
206	Ակնարկային քարտեզ	1:300 000
207	Հողային ֆոնդ	1:300 000
	Արարատի մարզ	
208	Ակնարկային քարտեզ	1:300 000
209	Հողային ֆոնդ	1:300 000
	Արմավիրի մարզ	
210	Ակնարկային քարտեզ	1:300 000
211	Հողային ֆոնդ	1:300 000
	Գեղարքունիքի մարզ	
212	Ակնարկային քարտեզ	1:300 000
213	Հողային ֆոնդ	1:300 000
	Լոռու մարզ	
214	Ակնարկային քարտեզ	1:300 000
215	Հողային ֆոնդ	1:300 000
	Կոտայքի մարզ	
216	Ակնարկային քարտեզ	1:300 000
217	Հողային ֆոնդ	1:300 000
	Շիրակի մարզ	
218	Ակնարկային քարտեզ	1:300 000
219	Հողային ֆոնդ	1:300 000
	Մյունիքի մարզ	
220	Ակնարկային քարտեզ	1:300 000
221	Հողային ֆոնդ	1:300 000
	Վայոց Ձորի մարզ	
222	Ակնարկային քարտեզ	1:300 000
223	Հողային ֆոնդ	1:300 000
	Տավուշի մարզ	
224	Ակնարկային քարտեզ	1:300 000
225	Հողային ֆոնդ	1:300 000
	Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետություն	
226-227	Վարչական քարտեզ	1:300 000
228-229	Ակնարկային քարտեզ	1:300 000
230	Содержание	
231	Table of Contents	
232	Ատլասի հեղինակների անվանացանկ	

ՊԱՅՄԱՆԱԿԱՆ ՆՇԱՆՆԵՐ

Բ Ն Ա Կ Ա Վ Ա Յ Ր Ե Ր

Մասշտաբ 1:750 000
քարտեզներում

Մասշտաբ 1:1 000 000
քարտեզներում

Մասշտաբ 1: 1 500 000
քարտեզներում

Մասշտաբ 1:2 000 000
քարտեզներում

Մայրաքաղաք ԵՐԵՎԱՆ

Քաղաք ՍԵՎԱՆ

Գյուղ Ամասիա

ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՈՒՂԻՆԵՐ

- Երկաթուղի
- Երկաթուղային լաստանավային փոխադրումներ
- Ավտոմոբիլային ճանապարհներ
 - Միջպետական
 - Հանրապետական
 - Տեղական

Ս Ա Հ Մ Ա Ն Ն Ե Ր

- Պետական
- ՀՀ մարզերի և ԼՂՀ շրջանների
- Ազգային պարկերի
- Արգելոցների

Ջ Ր Ա Գ Ր ՈՒ Թ Յ ՈՒ Ն

- Լճեր և ջրամբարներ
- Գետեր
- Ոռոգիչ ջրանցքներ
- Ջրատար թունելներ
- Աղբյուրներ

Լ Ե Ռ Ն Ա Գ Ր ՈՒ Թ Յ ՈՒ Ն

- Բարձրության միջերկրային մակարդակից հաշված՝ մ
- Լեռնանցքներ ծովի մակարդակից հաշված՝ մ

ԼՐԱՑՈՒՑԻՉ ՆՇԱՆՆԵՐ ՎԱՐՉԱՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ ՄԻԱՎՈՐՆԵՐԻ ՔԱՐՏԵԶՆԵՐՈՒՄ

ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՈՒՂԻՆԵՐ

- Ավտոմոբիլային ճանապարհներ
 - Միջպետական
 - Հանրապետական
 - Տեղական
- Ս Ա Հ Մ Ա Ն Ն Ե Ր
 - Պետական
 - Մարզային
 - Հատուկ պահպանվող տարածքների
- Ջ Ր Ա Գ Ր ՈՒ Թ Յ ՈՒ Ն
 - Ջրանցքներ
- Ավտոճանապարհային թունել
- Երկաթուղի
- Երկաթուղային թունել

ՔԱՐՏԵԶՆԵՐՈՒՄ ԸՆԴՈՒՆՎԱԾ ԿՐՃԱՏՈՒՄՆԵՐ

Ալպ. աստ.	Ալպեր աստիճան	Լ-ԳՔ	լեռնանցք	մեղ.	մեղուց
Ավստրալ.	Ավստրալիա	կղ.	կղզի	Նիդ.	Նիդերլանդներ
Արգ.	Արգենտինա	կղ-ներ	կղզիներ	Նոր Զել.	Նոր Զելանդիա
Բաց.	Բացարձակ	հազ.	հազար	Նորվ.	Նորվեգիա
Բնակչ.	բնակչություն	համ.	համայնք	Պորտ.	Պորտուգալիա
Բրիտ.	Բրիտանիա	հանր.	հանրապետություն	ջրմբ.	ջրամբար
Դան.	Դանիա	Հուն.	Հունաստան	Ռուս.	Ռուսաստան
Էկվ.	Էկվադոր	հս.	հյուսիս	ՄՄ	Ման Մարինո
Բ-կղ.	բերակղզի	հվ.	հարավ	Սբ	Սուրբ
Իսպ.	Իսպանիա	հրվ.	հրվանդան	տնտ.	տնտեսություն
Լ.	լեռնագագաթ	ձեռն.	ձեռնարկություն	ք.	քաղաք
Լ-ներ	լեռներ	Ճապ.	Ճապոնիա	Ֆր.	Ֆրանսիա

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Հայաստանը՝ Հայոց աշխարհը, հայտնվելով պատմության թատերաբեմում ավելի քան չորսուկես հազարամյակ առաջ, անցել է զարգացման դժվարին ու հերոսական ուղի: Ապրել է վերելքի ու բարգավաճման, նշանավոր ձեռքբերումների, սակայն և անկումների ու կորուստների իրար հաջորդող ժամանակաշրջաններ, եղել իր ժամանակի աշխարհի խոշոր պետությունների շարքում, բայց և հաճախ կորցնելով պետական անկախությունը, մաս-մաս կամ ամբողջությամբ հայտնվել է օտար նվաճողների տիրապետության ներքո:

Նորագույն ժամանակներում հայ ժողովուրդն իր ազգային պետականությունը վերահաստատել է 1918 թ., կարողացել է պահպանել այն շուրջ երկուսուկես տարի, ապա հայտնվելով ոչ միայն պետականության, այլև Հայրենիքը մեկընդմիջտ կորցնելու իրական վտանգի առջև, ընդունել է խորհրդային կարգեր՝ դառնալով կիսաանկախ պետությունների դաշնության անդամ: Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետությունների Միության (ԽՍՀՄ) կազմում, սկզբում որպես Անդրկովկասյան Ֆեդերացիայի անդամ, ապա (1936 թ. սկսած) միութենական հանրապետության կարգավիճակով, գոյատևել է շուրջ 7 տասնամյակ: ԽՍՀՄ փլուզումից հետո, 1991 թ. հանրաքվեով, ձեռք է բերել անկախություն և Հայաստանի Հանրապետություն պաշտոնական անվանումով դարձել է միջազգային հանրության լիիրավ անդամ և միջազգային հարաբերությունների սուբյեկտ:

Նույն թվականին, դեռևս գոյություն ունեցող ԽՍՀՄ օրենքներին համապատասխան, համաժողովրդական հանրաքվեի միջոցով անկախություն է նվաճել նաև Լեռնային Ղարաբաղը (Արցախը): Մինչ այդ, 1923 թ. սկսած այն ինքնավար մարզի (ԼՂԻՄ) կարգավիճակով գտնվել էր ԽՍՀՄ միութենական հանրապետություն հանդիսացող Ադրբեջանական ԽՍՀ կազմում:

Այժմ պատմական Հայաստանի ընդամենը 10% կազմող տարածքի վրա գոյություն ունի 2 հայկական պետություն՝ միջազգայնորեն ճանաչված Հայաստանի Հանրապետությունը և դեռ ֆակտո կայացած, բայց դեռևս միջազգային ճանաչում չստացած Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետությունը:

Հայաստան երկիրը, որպես էթնաաշխարհագրական, բնաաշխարհագրական, քաղաքաաշխարհագրական միավոր հայտնի է եղել քաղաքակիրթ աշխարհին դեռևս մ.թ.ա. առաջին հազարամյակից: Օտարները այդ երկիրը կոչել են տարբեր անուններով՝ Նախիբ, Արմենիա, Էրմենիա, Սոմանիթ, Էրմենիստան: Բոլոր դեպքերում աշխարհագրական-տարածքային առումով դրանք համընկնում են Առաջավոր Ասիայի երեք խոշոր բարձրավանդակներից կենտրոնականի՝ Հայկական լեռնաշխարհի հետ: Դա պատմական Հայաստանի տարածքն է, որտեղ ձևավորվել և ընդհուպ մինչև XX դարի սկիզբը թվային գերակշռություն ունենալով, համաաշխարհային քաղաքակրթության մեջ իր ավանդն է ներդրել հայ ժողովուրդը:

Ընթերցողի դատին հանձնվող սույն՝ Հայաստանի ազգային ատլասում «Հայաստան» անվանումը կիրառվում է իր երեք տարբեր իմաստներով՝ ֆիզիկաաշխարհագրական, պատմաաշխարհագրական և քաղաքաաշխարհագրական: Արդի՝ քաղաքաաշխարհագրական իմաստով այն միավորում է ներկայիս երկու հայկական տարածքային-քաղաքական կազմավորումները՝ Հայաստանի Հանրապետությունը և Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետությունը:

Ատլասը Հայաստանի և հայ ժողովրդի պատմական և արդի վիճակի բնորոշ կողմերն արտացոլող շուրջ 400 հիմնական քարտեզների համակարգված ժողովածու է, կազմված միասնական ծրագրով ու ընդհանրացված մեթոդիկայով: Իր բնույթով ու նպատակադրումով այն երկու՝ Ա և Բ հատորներից բաղկացած համալիր գիտատեղեկատու հանրագիտական ստեղծագործություն է:

Ա հատորը ամփոփում է 250 քարտեզ և ընդարձակ տեքստեր, միավորված 5 հիմնական բաժիններում՝ Ընդհանուր ակնարկ, Բնություն, Բնակչություն, Տնտեսություն և ՀՏ վարչատարածքային միավորներ, ԼՂՀ:

Բ հատորը նվիրված է հայոց պատմությանը, հայ մշակույթին և սփյուռքին:

Ա հատորի քարտեզները հեղինակել են գիտության համապատասխան բնագավառների թվով 65 առաջատար մասնագետներ:

Քարտեզների հիմնական մասշտաբներն են՝ 1:300 000, 1:750 000, 1:1 000 000 և 1:1 500 000:

Դրանք պատկանում են թեմատիկ քարտեզների տարբեր տիպերի՝ վերլուծական, համալիր, սինթետիկ, կախված քարտեզագրվող նրկայի բնույթից, ուսումնասիրվածության աստիճանից և քարտեզի նպատակից:

Քարտեզներն ուղեկցվում են գիտական աշխարհագրական նկարագրություններով, բացատրական տեքստերով, տիեզերական պատկերներով ու լուսանկարներով, գծապատկերներով ու աղյուսակներով:

* * *

Հայ քարտեզագրությունն անցել է զարգացման երկարատև ուղի՝ սերտորեն համագործակցելով աշխարհագրության և Երկիր մոլորակի աշխարհագրական թաղանթն ու նրա հիմնական ոլորտները՝ քարոլորտը, մթնոլորտը, ջրոլորտը, կենսոլորտն ու մարդոլորտը (սոցիոլորտը) ուսումնասիրող գիտությունների հետ:

Հայերեն առաջին աշխարհագրական քարտեզները ստեղծվել են տակավին VI-VII դարերում: Հայտնի է հատկապես Անանիա Շիրակացուն վերագրվող «Աշխարհացույցը», որը հետազոտողների կարծիքով նկարագրությունն է Հայաստանի և իր ժամանակի հայտնի աշխարհի թվով 15 քարտեզներից բաղկացած ամփոփ ժողովածուի, ներկայիս տեղաբնակված «աշխարհագրական ատլասի, որը սակայն մեզ չի հասել:

Հայերեն ձեռագիր քարտեզներ ստեղծվել են նաև հաջորդ դարերում, որոնց առանձին նմուշներ ու պատառիկներ այժմ պահվում են Երևանի Մատենադարանում, արտասահմանյան տարբեր երկրների թանգարաններում ու գրադարաններում:

Շատ ավելի մեծաքանակ ու բազմազան են հայերեն տպագիր քարտեզագրական ստեղծագործությունները՝ առանձին քարտեզներ, ատլասներ, գլոբուսներ:

Նշանակալի է այն փաստը, որ XVII դարում արդեն, երբ նոր էր միայն ձևավորվում քարտեզագրության գործը Եվրոպայում, լույս է տեսնում նաև առաջին հայերեն տպագիր քարտեզը՝ «Համատարած Աշխարհացույցը»: «Համատարած Աշխարհացույցը» աշխարհի (կիսագնդրի) քարտեզն է՝ նախատեսված պատի օգտագործման համար (չափերը 120x150 սմ): Այն կազմվել ու հրատարակվել է Ամստերդամում 1695թ. Հայաստանի վանանդ գավառից Հովանդիա գաղթած Ղուկաս Նուրիջանյանի ու նրա մի խումբ ազգականների ջանքերով և իր բովանդակությամբ, քարտեզագրական ձևավորման ու տպագրության մակարդակով չի գիջել իր ժամանակի Եվրոպայում հրատարակվող նմանատիպ քարտեզներին:

«Համատարած Աշխարհացույցին» հաջորդում են նոր քարտեզներ, որոնք կազմվել և տպագրվել են նույն Ամստերդամում, ինչպես նաև Վենետիկում, Վիեննայում և Եվրոպական մի քանի այլ քաղաքներում:

Առաջին հայերեն տպագիր քարտեզից 91 տարի անց, 1786 թ. Վենետիկում լույս է տեսնում հայերեն առաջին աշխարհագրական ատլասը՝ բաղկացած 38 x 50 սմ չափի 8 քարտեզից, իսկ 1849 թ.՝ նոր մեծադիր ատլասը՝ «Աշխարհացույց պատկերագր» (45 x 60 սմ չափի), բաղկացած 10 գունավոր քարտեզից և 46 էջ բացատրական տեքստից:

Հաջորդ տարիներին կազմվում և տպագրվում են նոր ատլասներ, մասնավորապես «Աշխարհացույց տախտակները», բաղկացած 21 քարտեզից (Վիեննա, 1860 թ.), «Համատարած աշխարհագրությունը» (12 քարտեզ, Վենետիկ-Փարիզ, 1862 թ.), «Դպրոցական աշխարհագրական ատլասը» (Թիֆլիս, 1906 թ.):

Խորհրդային Միությունում ինչպես գիտության ոլորտն ամբողջությամբ, այնպես էլ քարտեզագրությունը ստացան պետական կարգավիճակ: Քարտեզագրական աշխատանքները կենտրոնացան հատուկ գերատեսչությունում՝ ԽՍՀՄ կառավարությանն առընթեր գեոգրիայի ու քարտեզագրության գլխավոր վարչությունում (ԳԲԳՎ):

Սկզբնական շրջանում Հայկական ԽՍՀ-ում մասսայական օգտագործման փոքրամասշտաբ քարտեզները և ատլասները հանրակրթական նպատակներ էին հետապնդում: Այդպիսին էր նաև 1928 թ. Թբիլիսիում հայերեն լեզվով տպագրված Հ.Էլիբեկյանի դպրոցական ատլասը, որն ունեցավ մի քանի հրատարակություն (1929, 1932, 1934 թթ.): Իրենց բնույթով դպրոցական էին նաև 30-ական թվականների վերջերից մինչև 60-ականների սկիզբը լույս տեսած շուրջ մեկ տասնյակ ատլասները, որոնք հիմնականում խորհրդային դպրոցական ծրագրերի հիման վրա ստեղծված ռուսերեն ատլասների հայերեն թարգմանությունն էին:

Առաջին փորձերն էին արվում ստեղծելու նաև Հայկական ԽՍՀ տարածքի թեմատիկ քարտեզներ (բուսականության, երկրաբանական, գեոմորֆոլոգիական, մթնոլորտային տեղումների, ֆիզիկաաշխարհագրական ու կլիմայական շրջանների և այլն): Նման քարտեզների ստեղծման աշխատանքներն աշխուժացան հատկապես Հայաստանի գիտությունների ակադեմիայի (1943 թ.) հիմնադրումից հետո:

1950-ական թվականների վերջին ԽՍՀՄ գնողնեղիայի և քարտեզագրության գլխավոր վարչության նախաձեռնությամբ սկսվում են միութենական հանրապետությունների և մարզերի ու երկրամասերի համալիր ռեզիոնալ աշխարհագրական ատլասների ստեղծման աշխատանքները: Դրանց հիմքում դրվեցին Միջազգային աշխարհագրական միության կազմում գործող Ազգային ատլասների հանձնաժողովի մշակված տիպային ծրագիրը և հանձնարարականները (Հանձնաժողովի աշխատանքները ղեկավարում էր խորհրդային ակադեմիկոս աշխարհագետ-քարտեզագիր Կ.Ա.Սալիշևը):

Հայկական ԽՍՀ համալիր ատլասի մշակման աշխատանքները կենտրոնացան ԳԱ-ում, որտեղ այդ նպատակով Երկրաբանական գիտությունների կազմում ստեղծվեց Աշխարհագրության բաժին, որին և հանձնարարվեց այդ պատասխանատու գործը: Ատլասի կազմման հեղինակային խմբի աշխատանքներն ավարտվեցին 1958-60 թթ., իսկ քարտեզների հրատարակչական բնօրինակների կազմումը, ձևավորումն ու տպագրությունն իրականացվեցին ԳԲԳ Մինսկի քարտեզագրական ֆաբրիկայում 1961 թ. (Ատլասի խմբագրական կոլեկտիվի նախագահ ՀԽՍՀ Մինսկի քարտեզագրական ֆաբրիկայում 1961 թ. (Ատլասի խմբագրական կոլեկտիվի նախագահ և գլխավոր գիտական խմբագիր Ա.Բ.Բաղդասարյան): Ատլասը տպագրվեց հայերեն և ռուսերեն՝ 25 հազ. տպաքանակով (20 հազար հայերեն և 5 հազար ռուսերեն):

Դա Խորհրդային Հայաստանի առաջին համալիր աշխարհագրական ատլասն էր, որը Խորհրդային Միության գիտական հասարակայնության կողմից գնահատվեց որպես լուրջ ներդրում ատլասային քարտեզագրության բնագավառում: Այն ստացավ Հայաստանի ազգային ատլաս ոչ պաշտոնական անվանումը և Հայաստանի ԳԱ նախագահության կողմից ներկայացվեց գիտության գծով ԽՍՀՄ պետական բարձրագույն՝ Լենինյան մրցանակի:

Ատլասը բաղկացած է 34 x 35 սմ չափի 115 էջում տեղադրված տարբեր մասշտաբների (1 : 1 000 000, 1 : 1 500 000, 1 : 2 000 000, 1 : 3 000 000, 1 : 4 000 000) շուրջ 150 բազմագույն քարտեզներից, որոնք խմբավորված են 5 հիմնական բաժիններում՝ Ներածական, Բնական պայմանների, Բնակչության, Տնտեսության և Պատմության:

Թեև Խորհրդային Հայաստանը քարտեզագրական սեփական արտադրությունը չունի (այստեղ մշակված քարտեզները ձևավորվում ու տպագրվում էին ԽՍՀՄ ԳԲԳ-վ համակարգի քարտեզագրական ֆաբրիկաներում), հայ գիտնականների ստեղծած քարտեզներն իրենց գիտական խորությամբ չէին զիջում այլ հանրապետություններում ստեղծվածներին: Ավելին, Հայկական ԽՍՀ հիշյալ ատլասն իր բովանդակությամբ և մեթոդաբանական ու մեթոդական մոտեցումներով օրինակ ծառայեց ավելի ուշ հրատարակված այլ հանրապետությունների նմանատիպ համալիր ատլասների համար:

Հետագա տարիներին հայ ատլասային քարտեզագրությունը նոր զարգացում ապրեց: Հայկական ԽՍՀ գիտական ու գիտատնտեսական հիմնարկների, ԽՍՀՄ ԳԲԳ-վ համապատասխան ստորաբաժանումների և քարտեզագրական ֆաբրիկաների ստեղծագործական համագործակցության շնորհիվ ստեղծվեցին «Հայկական ԽՍՀ աշխարհագրական դպրոցական ատլասը» (Երևան-Մոսկվա, 1976 թ. հայերեն, ռուսերեն, գլխավոր խմբագիր Ա.Բ.Բաղդասարյան) և «Հայկական ԽՍՀ գյուղատնտեսության ատլասը», (Երևան-Մոսկվա, 1984 թ. ռուսերեն, խմբագրական խորհրդի նախագահ Ն.Վ.Թարջումանյան, գլխավոր խմբագիր Լ.Ն.Վալեսյան): Վերջինս նույնպես գիտական հասարակայնության, ինչպես նաև գյուղատնտեսության ոլորտի պրակտիկ աշխատողների կողմից արժանացավ բարձր գնահատականի: Դրա նախագիծը և թեմատիկ քարտեզները Հայկական ԽՍՀ գյուղնախարարության պատվերով մշակվել են Խ.Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական ինստիտուտի ֆիզիկական աշխարհագրության և տնտեսական աշխարհագրության ամբիոնների կողմից: Այն բաղկացած է 6 բաժիններից (Աշխարհագրական դիրքը և ընդհանուր բնութագիրը, Բնական պայմաններն ու ռեսուրսները, Գյուղատնտեսության զարգացման սոցիալ-տնտեսական պայմանները, Գյուղատնտեսության վարման գիտատեխնիկական ու տնտեսական մակարդակը, Գյուղատնտեսության ճյուղերը, Գյուղատնտեսության տարածքային կառուցվածքն ու կազմակերպումը), որոնք միավորում են 40x29 սմ չափի 190 էջ (346 քարտեզ ընդարձակ բացատրական տեքստերով):

Հանրապետության տարբեր գերատեսչություններում աշխատանքներ ծավալվեցին բնական պայմանների ու ռեսուրսների առանձին բաղադրիչների ատլասային քարտեզագրության ուղղությամբ: ԳԱ երկրաբանական գիտությունների ինստիտուտի աշխարհագրության բաժնում ձեռնարկվեց «Հայկական ՍՍՀ բնական պայմանների ու ռեսուրսների ատլասի» պրակների մշակմանը (գլխավոր խմբագիր Ա.Բ.Բաղդասարյան): Սև-սպիտակ տարբերակով ռուսերեն լույս տեսան Կլիմա (1975 թ., 1:600 000 մասշտաբի 179 քարտեզ) և Ջրաբանություն (1990 թ., 1: 600 000 մասշտաբի 68 քարտեզ) պրակները:

1986 թ. հանրապետության ագրոարդյունաբերական պետական կոմիտեի «Հայհողպետնախագիծ» ինստիտուտի, Խարկովի պետական համալսարանի և ԽՍՀՄ ԳԲԳ-վ ինժեներագնործական հետազոտությունների և հանույթի Հայկական պետական ինստիտուտի ստեղծագործական համագործակցության արդյունքում հրատարակվեց «Հայկական ԽՍՀ հողային կադաստրի ատլասը» (ռուսերեն, Մոսկվա-Խարկով-Երևան, խմբագրական խորհրդի նախագահ Ռ.Զաքոյան), բաղկացած 1:750 000, 1:50 000 և 1:10 000 մասշտաբի 64 գունավոր քարտեզներից: Այն միութենական հանրապետության հողային կադաստրի հիմնական բովանդակության համալիր քարտեզագրական բացահայտման առաջին փորձն էր: Ատլասը պարունակում է հանրապետության հողային ռեսուրսների տեղաբաշխման, կառուցվածքի, որակական հատկանիշների գնահատման և օգտագործման մասին բազմաբնույթ տվյալներ և նախատեսված է հանրապետության ղեկավար աշխատողների, պլանավորող ու նախագծային հիմնարկների մասնագետների և գիտական աշխատողների համար:

ՀԽՍՀ գյուղնախարարության Հողագիտության և ագրոքիմիայի գիտահետազոտական ինստիտուտում ԳԲԳ-վ Հայպետհիգիենի համագործակցությամբ մշակվեց և 1990 թ. տպագրվեց «Հայկական ԽՍՀ հողերի ատլասը» (ռուսերեն, գլխավոր խմբագիր Ռ.Էդիլյան): Այն պարունակում է 49 բազմագույն քարտեզ և 20 էջ բացատրական տեքստ՝ նվիրված հանրապետության բնական պայմանների, հողածածկույթի և 37 վարչական շրջաններից յուրաքանչյուրի հողերի բնութագրությանը:

Հայաստանի Հանրապետության անկախության առաջին տարիներին հասարակական կյանքի համակարգային վերափոխումների և տնտեսական ճգնաժամի պայմաններում քարտեզագրական աշխատանքները ըստ էության դադարեցին:

Դրանք վերսկսվեցին 90-ական թվականների երկրորդ կեսին: 1998 թ. ռուսերեն լույս տեսավ Ա.Հայրիյանի «Հայաստանի բժշկատեխնիկական ատլասը»՝ բաղկացած ընդարձակ տեքստից և 106 քարտեզ-սխեմայից (հրատարակել է Մոսկվայի «Медицина» հրատարակությունը):

«Մակմիլան Արմենիա» հայ-բրիտանական համատեղ ձեռնարկության նախաձեռնությամբ կազմվեցին և տպագրվեցին «Աշխարհը և Հայաստանը» (Երևան, 2003 թ., պատասխանատու խմբագիր Լ.Վալեսյան) և «Հայաստանի պատմություն» Ա մաս (Երևան, 2004 թ., հեղինակ Բ.Հարությունյան) ատլասները:

Առաջին քայլերն են արվում հանրապետությունում քարտեզագրության գիտական ու արտադրական սեփական կենտրոնների ստեղծման ուղղությամբ: Արդեն գործում են ՀՀ կառավարությանն առընթեր անշարժ գույքի կադաստրի պետական կոմիտեի «Գնողնեղիայի և քարտեզագրության» (Գնորարտ) կենտրոնը-ի Թեմատիկ քարտեզագրության բաժինը և Երևանի պետական համալսարանի աշխարհագրական ֆակուլտետի Ատլասային քարտեզագրության գիտահետազոտական լաբորատորիան:

Սույն՝ Հայաստանի ազգային ատլասը, հանդիսանալով համալիր գիտատեղեկատու քարտեզագրական ստեղծագործություն և արտադրվելով Հայկական ԽՍՀ առաջին համալիր ատլասի լույս ընծայումից (1961թ.) հետո ընկած ժամանակաշրջանում Հայաստանում կատարված քաղաքական ու սոցիալական փոփոխությունները, ինչպես նաև քարտեզագրվող երևույթների գիտական ուսումնասիրությունների նվաճումները, շարունակում և զարգացնում է հայ ատլասային քարտեզագրության ավանդույթները:

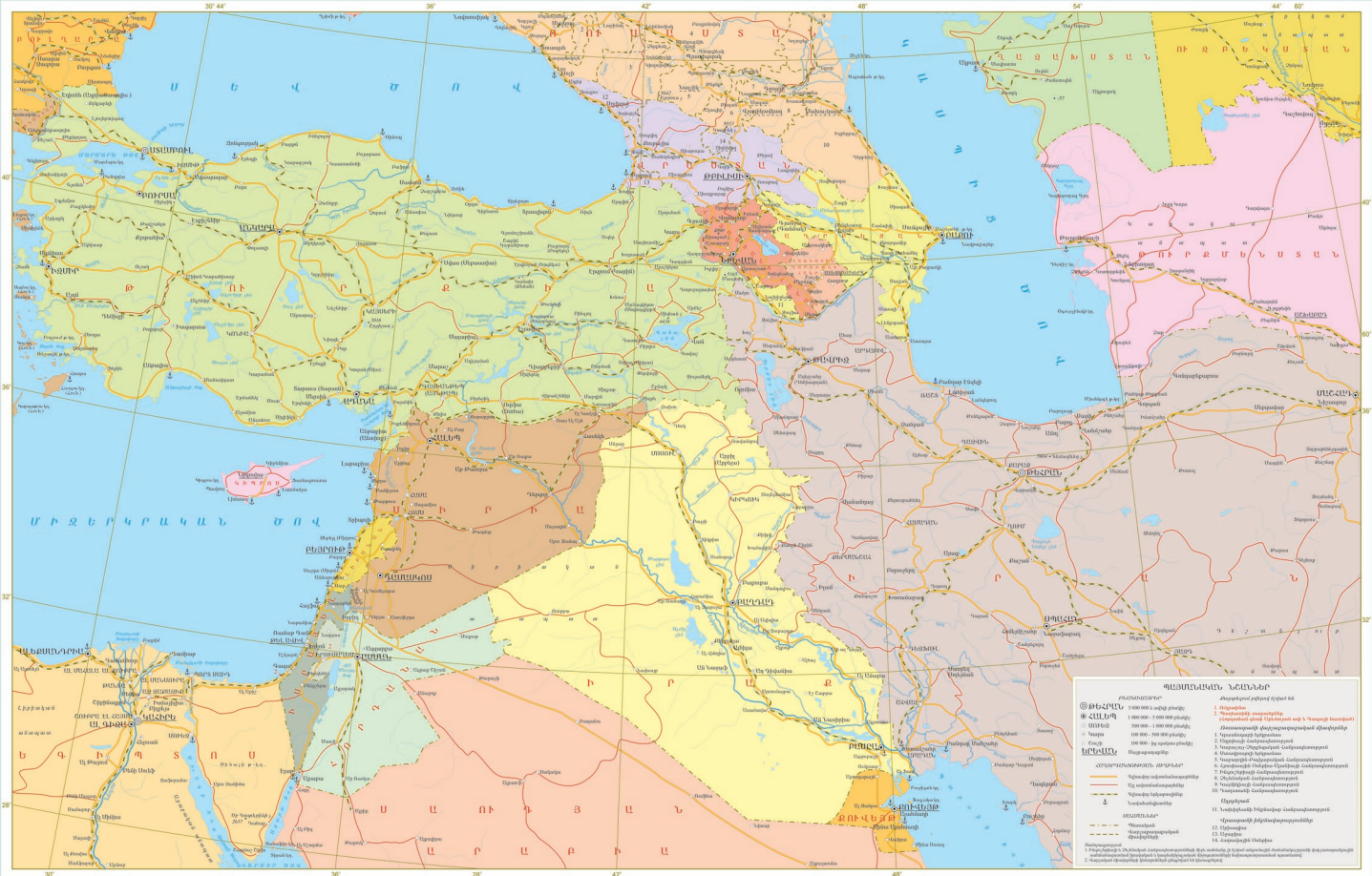
Նպատակ է դրված առավելագույնս օգտագործելով քարտեզի՝ որպես հետազոտվող երևույթի պատկերարտահայտչական մոդելի լայն հնարավորությունները, բազմակողմանի ներկայացնել Հայաստանի (ՀՀ և ԼՂՀ) բնական պայմանների ու ռեսուրսների, բնակչության ու տնտեսության աշխարհագրական առանձնահատկությունները դրանց ուսումնասիրվածության արդի մակարդակով: Այն առաջին փորձն է տեղական ուժերով ապահովել համալիր ատլասների ստեղծման բազմաբնույթ աշխատանքների բոլոր փուլերի կատարումը, որոնք են՝ ատլասի նախագծի ու բովանդակության մշակումը, թեմատիկ քարտեզների հեղինակային մակետների ու բնօրինակների ստեղծումը, քարտեզագրական-ինժեներական ձևավորումն ու խմբագրումը, հրատարակչական բնօրինակների համակարգչային մշակումը և տպագրությունը:

Հայաստանի ազգային ատլասը իրականացրել է ՀՀ կառավարությանն առընթեր անշարժ գույքի կադաստրի պետական կոմիտեի «Գնողնեղիայի և քարտեզագրության կենտրոնը»-ը՝ ընդգրկելով համապատասխան ոլորտի հանրապետության առաջատար մասնագետների, որոնցից շատերը ժամանակին մասնակցել են նաև վերը հիշատակված ատլասների գիտական մշակմանը:

ԵՆԳՀԱՆՈՒՐ ԱԿՏԱՐԿ

ՊՐՈՒԿՆԱԿԱՆ ԵՎՈՒՄՆԵՐ

100 000-ից ավել բնակչություն
 50 000 - 100 000 բնակչություն
 20 000 - 50 000 բնակչություն
 10 000 - 20 000 բնակչություն
 Մարտարադրություն

ՎԵՐԱՄՈՒՅՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ՇՐՋԱՆԵՐ

Քիչ արագությունը
 Երկաթուղի
 Կարգավորված
 Կարգավորված
 Կարգավորված

ՎԵՐԱՄՈՒՅՈՒՄՆԵՐ

Վերականգնվող ջրի աղբյուր
 Կայուն ջրի հանքեր
 Համապատասխան ջրհավաքիչներ
 Սահմանափակ ջրհավաքիչներ
 Կարգավորված
 Կարգավորված
 Կարգավորված

ՔԱՐՏԵԶՈՒՄԻ ՆՎԱՅԻՆՆԵՐ

Պրովինցիաների սահմաններ
 Քաղաքային շրջանների սահմաններ
 Երկրամասերի սահմաններ
 Երկրամասերի սահմաններ
 Երկրամասերի սահմաններ

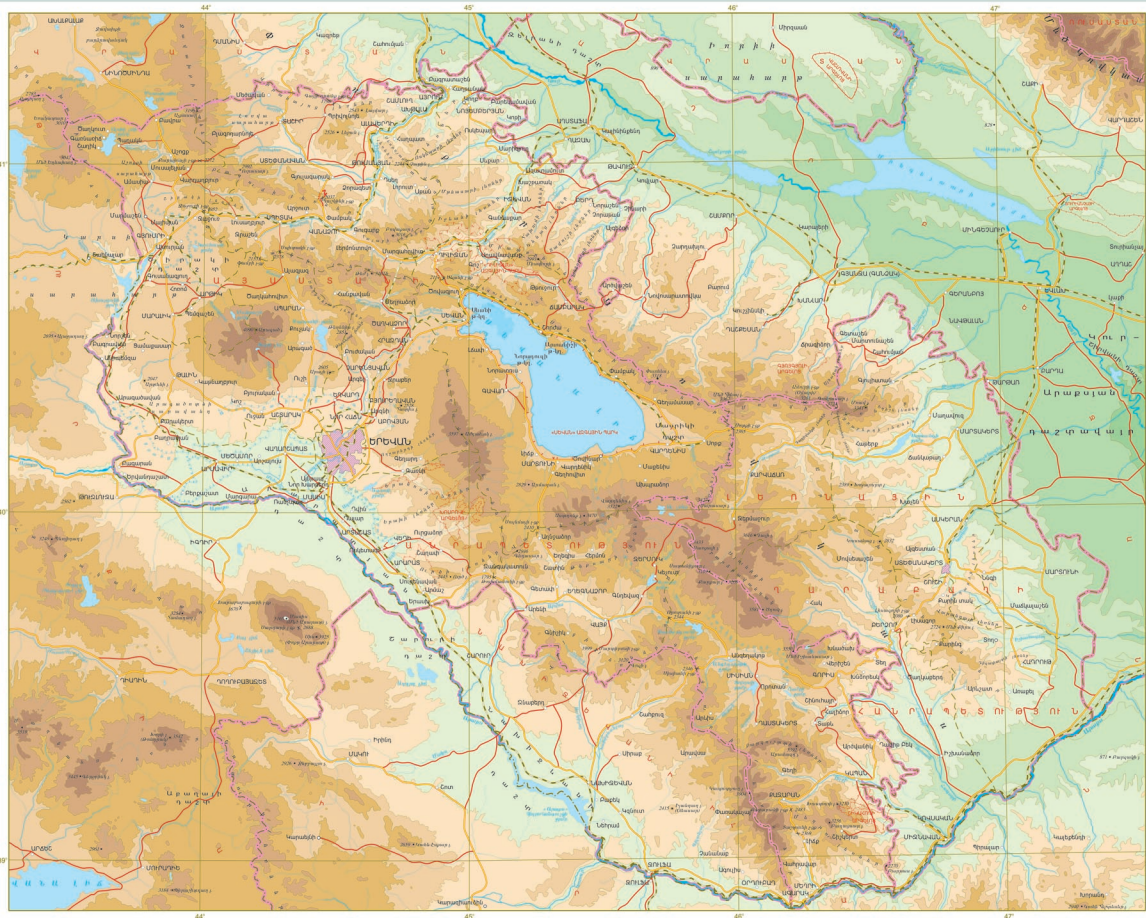
ՔԱՐՏԵԶՈՒՄԻ ՆՎԱՅԻՆՆԵՐ

Վերականգնվող ջրի աղբյուր
 Կայուն ջրի հանքեր
 Համապատասխան ջրհավաքիչներ
 Սահմանափակ ջրհավաքիչներ
 Կարգավորված
 Կարգավորված
 Կարգավորված

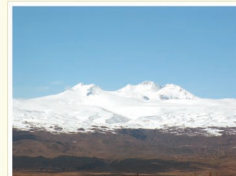
Մասշտաբ 1:500 000

Մասշտաբ 1:1 500 000

Մասշտաբ 1:750 000

Բրազաբի լեռնաշղթայի տարածք

Ձախի լիճ

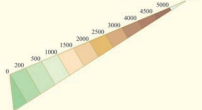

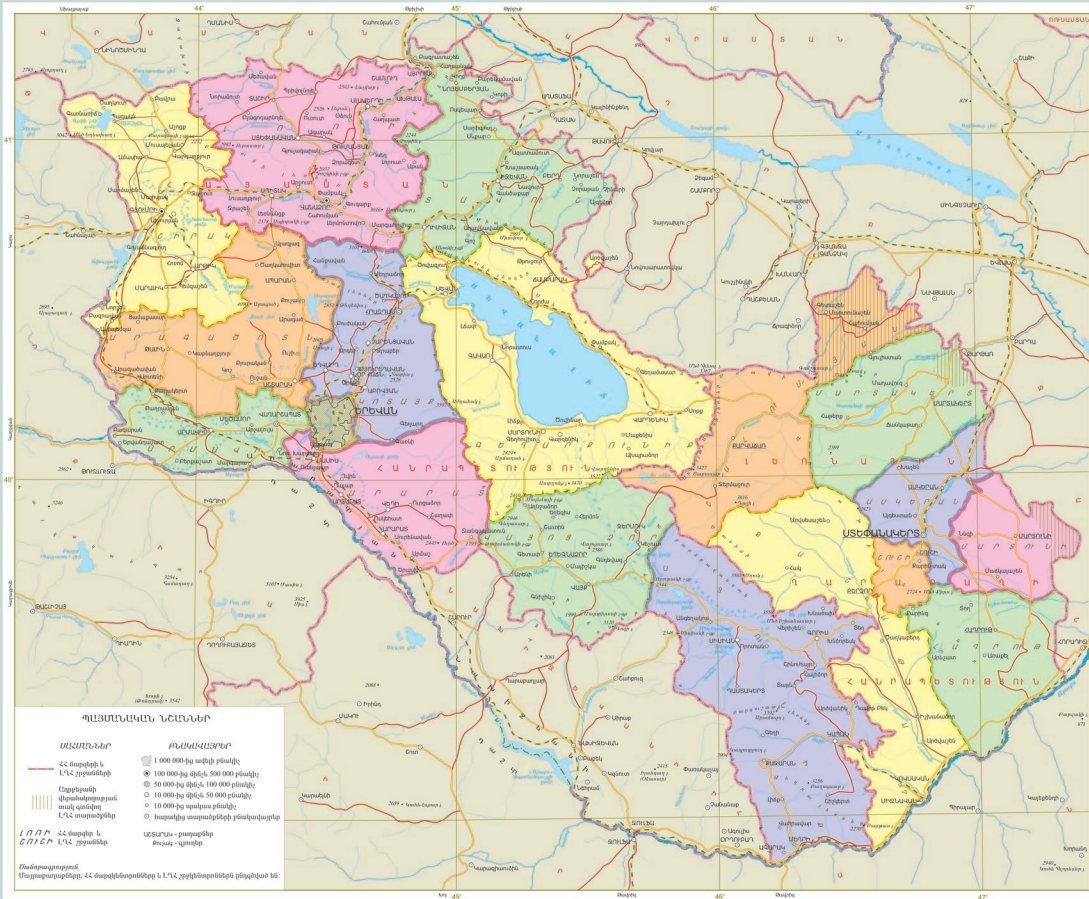
Գեղի փոքի քաղաք

Սեւանի լիճի արևմտյան ափ

ՄԵՏՐԱՅԻՆ ԳՆՈՒՄՆԵՐԻ ԱՆՎՈՐՈՒՄՆԵՐԻ ՎԵՐՈՒՄՆԵՐԻ ՄԱՍՈՒՆՈՒՄՆԵՐԻ ԿՐՈՆՈՒՄՆԵՐԻ ԿՐՈՆՈՒՄՆԵՐԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՎԱՆՈՒՄՆԵՐԻ ԹԻՎՆԵՐԸ

Տարածքը - 29 743 կմ²
 Բնակչությունը՝ 3 219,2 հազ. մարդ (ստ 01.01.06 թ.)
 Տնտեսագ. - 1 554,1 հազ. մարդ
 կիմ - 1 665,1 հազ. մարդ
 Մայրաքաղաքը - Երևան
 Բնակչության խտությունը - 108 մարդ/կմ²
 Մարզերի թիվը - 10 և մարզային նշանակության ամենապ. ք. երևանը
 Մարզային թիվը - 49
 Մարզային համայնքների թիվը - 49
 Մարզային ընկերությունների թիվը - 2 965,0 հազ. մարդ
 Գյուղերի թիվը - 950
 Գյուղատն. համայնքների թիվը - 866
 Գյուղատն. բնակչության թիվը - 1 154,2 հազ. մարդ

ԱՎՈՒՄՆԵՐԻ ԲԱՆԱԿՆԵՐԸ

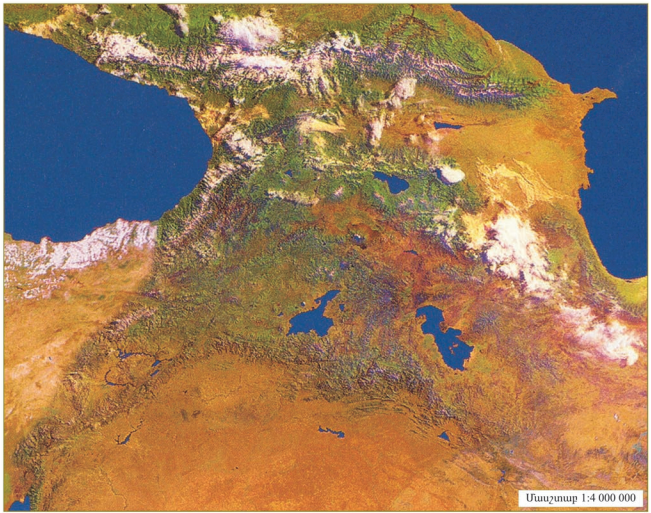
Ամսաթիվ	Տարածք (հազ. կմ ²)	Բնակչ. (հազ. մարդ)	Համ. թիվը	Մարզային կենտրոն
1. Արարատ	2,8	139,5	114	Արարատ
2. Արցախ	2,1	274,2	97	Արցախ
3. Արմավիր	1,2	279,2	97	Արմավիր
4. Գեղարքունիք	5,3	239,4	92	Գեղարքունիք
5. Լոռի	3,8	283,4	113	Կամուրան
6. Կոտայք	2,1	275,1	67	Հրազդան
7. Երևան	2,7	281,4	119	Գյուղերի
8. Մարշակ	4,5	153,0	109	Կապան
9. Վայոց ձոր	2,3	58,8	44	Եղեգնաձոր
10. Տավուշ	2,7	134,4	62	Երվանդ
Ք. Երևան	0,2	1 103,8	12	
Ընդամենը	29,7	3 219,2	926	

ՔԱՐՏԵՐԸ

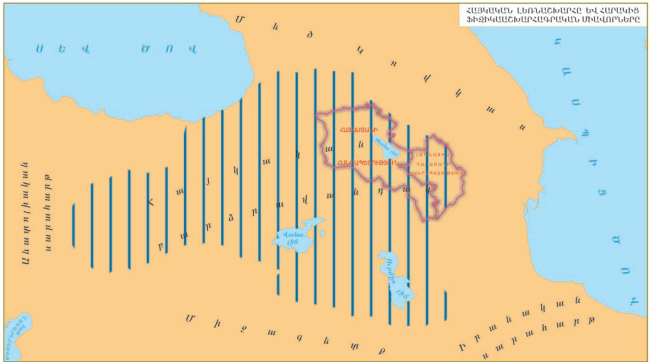
Ավանում	Բնակչություն (հազ. մարդ)	Ավանում	Բնակչություն (հազ. մարդ)
1. Արշալույս	45,0	26. Կապան	45,6
2. Արարատ	4,8	27. Շիրակ	52,8
3. Արմավիր	16,2	28. Գեղարքունիք	7,4
4. Արցախ	2,4	29. Մարշակ	21,8
5. Արմավիր	2,4	30. Մարտիկ	5,8
6. Արցախ	20,7	31. Մարտիկ	11,2
7. Արցախ	6,6	32. Ունիք	10,9
8. Արցախ	20,6	33. Սյունիք	4,8
9. Արցախ	17,3	34. Նոր Զեյթուն	5,5
10. Արմավիր	22,9	35. Նոր Հանդի	10,2
11. Արարատ	25,1	36. Շաղիտ	0,7
12. Պղտ	8,7	37. Շարենգավան	24,6
13. Պարթևիկյան	8,2	38. Սեփական	5,3
14. Գաղաղ	26,1	39. Սյունիք	16,7
15. Գյուղերի	148,9	40. Սյունիք	15,1
16. Գյուղի	23,2	41. Ստեփանավան	16,0
17. Բանաստեղծներ	6,5	42. Կապան	21,6
18. Գյուղերի	15,8	43. Վարդգեսյան	56,7
19. Եղեգնաձոր	8,2	44. Վայոց	5,9
20. Եղեգնաձոր	12,0	45. Վարդգեսյան	110,5
21. Երևան	1 103,8	46. Վարդգեսյան	12,7
22. Երևան	5,7	47. Երևան	33,2
23. Թրեմուզյան	1,9	48. Տավուշ	8,9
24. Երևան	20,4	49. Մայրաքաղաք	8,4
25. Շիրակ	1,6		

Պատկերված քաղաք

Մասշտաբ 1:4 000 000

ՀԱՅԳԼԿԻՆ ԼՆՈՒՆԵՆԻՄԸ Ի ՏԻՆՉԵՐՔԻՑ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԳՆԱԿԱՆ ԵՐԱՄԱՐԿՆԵՐԻ ՄԱՍՆԵՐԸ

ԲՆՈՒԹՅՈՒՆ

ԲՆՈՒԹՅՈՒՆ

Արդի Տայաստանը նրկա հայկական սփյուռքայինների՝ Տայաստանի Տարապետության և Անեային Ղարաբաղի Տարապետության խամային ամիսներում գրայինում է՝ Առաջարկ Առային Անատոլիական և Իրանական առաջադրման և Կոլկատան լեռնաբարձրի ու ԼԻԽոմուրի մեծ գտնող լեռնային Տայկական լեռնաշարի հյուսիսարևելյան առավել լեռնա հատվածը: Այն պղծ է թեևում երկրաբանական կառուցվածքի և բնական պայմանների բացակայությամբ, որ պատկերված է Առային թունդում՝ սևնարի բաժնի «Տայկական լեռնաշարի», Տայաստանի (ՀՀ և ԼՂՀ) ֆիզիկական բարդացված և «Տայկական լեռնաշարի տիեզերքը» նկարում:

Առայան առանձին՝ սույն, «Բնություն», ինչպես նաև «Երկրաբանություն» բազալայական տիրույթով և ավելի քան 9 տասնյակ բարդացվող ներկայացված են Տայաստանի տարածքի երկրաբանություն, ռելիեֆի, կլիմայի, ջրաբույսային և ջրաստղային, իտարաբանական ծածկույթի, կենսական աշխարհի հիմնական առանձնատարրերում, ֆիզիկաշխարհագրական նրկայակներ, բնական ռեսուրսները, բնական մթնաբարձր պայմաններն ու մյուս տարրերը: Դրանք միաստակված են որպես համարակալան կարգի և մարդկանց վրա ազդող մշտական գործոններ: Ցույց են տրված բնական պայմանի ընդհանուր փոփոխությունները, որ տեղի են ունեցնել երկրաբանական անցյալ պարաշրջանական և կառավորված են ներկայումս:

Տայաստանի ժամանակակից բարդ ռելիեֆը ձևավորվել է երկրի ներքին և արտաին գործոնների փոխներգործության պայմաններում: Մոռի հատուկ ու զրայածու երկր շրջապակմանը ներմիև ու մերկ ներգործությանը ներառվել են ծայրաբերված և դրա արդյունքում ու ծովի նստածրի շնորհիվ վարածվել են ներկայիս ծայրաբարձր լեռնային: Դրանք մասնատվել են ժրարարում բերարարվել են, փոփոխվել են, մասնաձևեր են հրաբխականության ու տեսաբն գործոնների՝ հողմանդան և տեկտոնական ազդեցություն, և ձևավորվել է արդի ռելիեֆը, որի համար ընդդր են խոշոր լեռնականացմանը լեռնազանգվածները (այսպես սարակալած-սարախարանը (դրանք էլ մի վերջում հայտնի են տեկտոնահարթային և հրաբխաբան ռելիեֆն ամունեղով), ինչպես նաև մթնոլորտային գոգավորությունները և ռելիեֆի այլ քրայական օձերը:

Առանձին բարդացվող ներկայացված են ռելիեֆի ձևավորման և օձականացման հտուղանակները և տարածքի մակերևույթի ձևավորման արտաձև գործոնները:

Մակերևույթի մեծ ստատունմերի, լեռնաշղթաների տարբեր տեղակայման, ձգվածությամբ տարբեր ուղղությունների, լեռնազանգի տարբեր կողմնարթությունների պայմաններում լեռնաշարի թափանցող արտաքին օղային զանգվածները զրայնում ու կլիմայական տարբեր մեծ թափանցանություն մերձարևադարձայինի մեծ օձանմեր: Առայի սույն թափում են ներկայացված են Տայաստանի կլիման բնույթաբարձր շուրջ 3 տասնյակ բարդացվող (արևափայլուն ճառագայթման տարբեր հաշվողիչ, օդի ջնմանաստիմանների, մթնոլորտային տեղումների, մթնոլորտային այլ նրկայակներ, կլիմայական տարբեր, ռեկորդային կլիմայական ռեսուրսների, ազդելիական ռեսուրսների և այլն):

Բարդացված է կլիմայի և կլիմայի արտաքին վարածում առանձնատարրությունների բացահայտմանը (ջրաբանական օձան, գետերի ջրայություն, գետերի հոսք, գարնանային վարարումներ ու արդյունություն, սկզբնական, ջրաներկան ռեսուրսներ և այլն):

Տարածքի բարդացվող ներկայացված են Տայաստանի խոշոր՝ Առայան (ծր ջրարանական առանձնատարրությունների և բարդ ռելիեֆի ազդեցությամբ և թափանցան կլիմայական պայմաններում մեր երկրում ձևավորվել է բնական լանդշաֆտների և դրանց բարդացիչների բազաբի թափանցանություն:

Տայաստանի թեևաներ 4 տասնյակ հազ. կմ՝ տարածքի ամենաբարձր (ծովի մակարդակից հաշված 110 մ) և ամենաբարձր (4000 մ) կետերի բարդությունների տարբերությունը կազմում է զերեք 4000 մ:

Դրա շնորհիվ ընդամենը մի քանի տասնյակ կլիմայատար տարածություն վրա բնույթային ամենանախնդիրներ փոխվում է: Փոփոխում են կլիմայական պայմանները, իտային ծածկույթը, իտային և կենդանական աշխարհը՝ Տայաստանի փոքրիկ տարածումը՝ մակերևույթի վերջանց գոտիականության շնորհիվ կարելի է համոզվել երկրագնդի գրեթե բոլոր բնական գոտիներն ու գտնաներ մերձարևադարձայինի մեծ և մերձառևային:

Բնաբանի թափանցանությունը պղծ է թեևում րոտակենդանական աշխարհի: Գրանցված են 3200 բարդացված րոտառանձն, այդինքն յուրաքանչյուր 1000 քառ. կմ-ի վրա մոտ 107 տնակ: Առ ավելի են, քան երկրագնդի րոտառանձնի գտումը (Տովխաստանում, օրինակ, 1000 քառ. կմ-ին թեևում է 7, ձևակ կղզում՝ 40, Երկ Անմայում՝ 46 րոտառանձն): Տայաստանը կազմված է 130 կղզեխմ րոտառանձն, որոնք աշխարհի այլ վայրերում թափանցան են: Այսպիսին են, օրինակ՝ հայաստանյան քարտեզը, արտաքին կարծիքներ, նախյան կշեմին, Արայաղի կառավարածրը: Առայանի հարաբերման և այլն:

Ըստ կենդանատնականի հատուկ են միայն Տայկական լեռնաշարի (հայկական վայրի դեպք, բնույթային այժ, կոլկատայի փոփոխան, հայկական ներկայոր զօ և այլն): Մեծ թվով կենդանատնական Տայկական և թափանցանի Առաջարկ Առային այլ շրջանների: Տայկանում է կենդանիների մոտ 12 հազ. տնակ, դրանցից՝ կարգաբանում՝ 75, թեևանք՝ 302, ստրուններ՝ 43, սպաններ և անտղայարարներ՝ ավելի քան 11 հազ.:

Առարու թափանցան գործունեության, հատկապես անցյալ հարյուրամյակում բնույթային վրա անարթագնե ճեշման, թեզուպորման ծածկների անախարան մեծացման, բնական մթնաբարձր անախարան շախարհում արդյունքում նկատելիորեն լեռնալուծում ու քայքայում են բնական լանդշաֆտներ և հատկապես անտառական տարածքներ, անհնապել են կազմ անհնապական ներկան և հայտնվել շատ րոտառանձններ ու կենդանատնականներ, ուծեղացվել է իտղերի Երկայան, որը հարկանելով է բնական բերրության նվազանց:

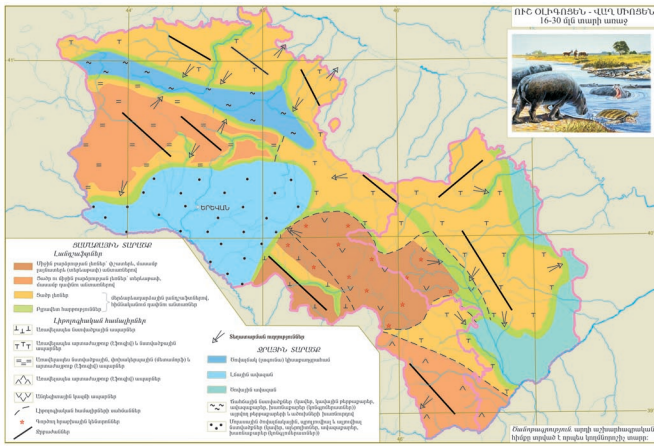
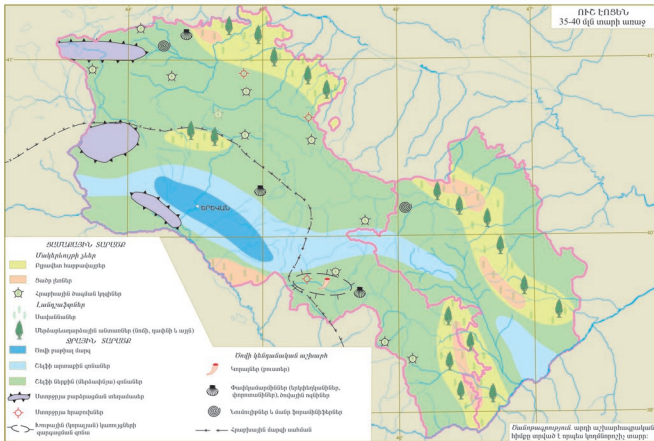
Այդ ամեն անտառային և դրանք մեծ քանակում բնազանգվածական կիրառությունների անորկայանք: Տարտի ապահասնության սակ են մրկավի թեթևաթանկ տարածքներ: Կազմակերպվել են արկվողներ, արկվակայրեր ու առային պարկեր, ձմեռայիններ և գտնանց պիտույաններ՝ կենդանիները թրայը պահպանելու ու քարվորային ուղղությամբ: Առորդված են ռեչչայան վարանի սակ գտնող րոտառանձնների և կենդանատնականների «կարմիր գրկեր»: Թվարկված նրկայակներ նույնպես ստղանում ենրկայակված են հատուկ բարդացվող:

Վիթ ընդունելով աշխարհագրական թարանքի և նրա առանձին բազաղիների բնական կլիմայում ու թեղակայություն, բնական լանդշաֆտների վրա անարթագնե ներգործության ուղղվածությամբ և ուժգնությամբ տարբերությունները՝ անվակի և ՀՀ և ԼՂՀ տարածքի գնդկողակալական շրջանագման սինանա և կազմվել համահարապատասխան բարդակ:

Առայան հատուկ բարդակ է հատկապես տարածքի լանդշաֆտային և ֆիզիկաշարխարհագրական շրջանագմանը: Առաջադառնող գործնելի տարածման և ֆիզիկաշարխարհագրական շրջանագման սինանա մշակելու ռելիեֆը լուծվել է որպես պայմանագոր գործն, բանի որ հիմնականում դրանով է պայմանավորվում տարածքի բնական պայմանների թեթևյան և տարբերակումը: Ուելիեթը պայմանավորում է կլիմայի բնույթը, հիմնարար իտարաբանական ծածկույթը, անգան՝ կենդանական աշխարհի առանձնատարրությունները:

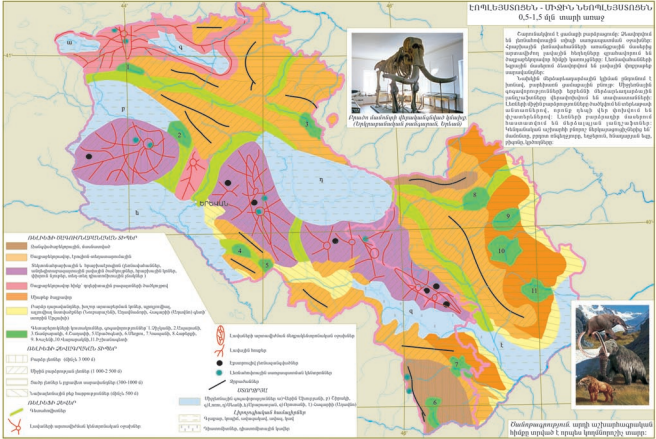
Առայի բնական ստատուններին ներկայած թախերը «Տանական լանդշաֆտային գոտիներ և ֆիզիկաշարխարհագրական շրջաններ» բարդակի հնու վիտայի կարակալում է «Առանի հիմնաբանություն» համախոսարար խոշոր Առայանը (1-500 000 ջրաները, բացարարական տիրույթ և թափանցանի գումկիներով): Առայան և նրի հիմնաբանի բարդացվածությունների ներկայացմանը կենդանավորում է դրա բարդությունը և Տայաստանի ու Տարաբային կոլկային համար այն բազաղի թափանցանական նշանակությամբ, որ կարող է ունենալ Առայան (ծր զգաաորման համայնք, բնաբանական և անտնական ստումով հիմնավորված լուծումը):

ՈՒՇ ԷՆՈՑՆԸ
35-40 մգ սառի սառայ

Մասշտաբ 1: 1 500 000

ԵՆՈՒՆՑԱՍՈՒՆ - ՄԻՋԻՆ ԱՆՈՒՆՑԱՍՈՒՆ 0,5-1,5 մլն տարի առաջ

Մալուխ ժամանակաշրջանային կենդանիների (Երկրաբանական թանգարան, Երևան)

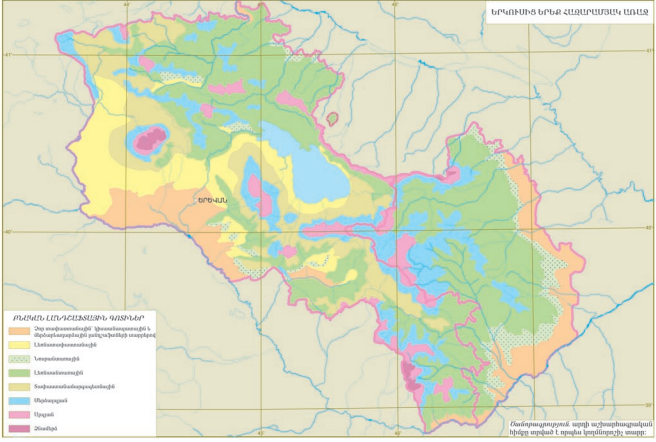
Մալուխ ժամանակաշրջանային կենդանիների (Երկրաբանական թանգարան, Երևան)

Մալուխ ժամանակաշրջանային կենդանիների (Երկրաբանական թանգարան, Երևան)

Մալուխ ժամանակաշրջանային կենդանիների (Երկրաբանական թանգարան, Երևան)

ԵՆՈՒՆՑԱՍՈՒՆ ԵՐԿՐԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՆՍԻՑ

Մալուխ ժամանակաշրջանային կենդանիների (Երկրաբանական թանգարան, Երևան)

ԵՐԿՐԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

«Տարածքը գտնվելով Ալեյ-Փնավայան ծայրավոր գոտու Անտարկյա-Կոլմա-Իրանական հատվածի ներքին գոտում, բնորոշվում է բարդ երկրաբանական և կառուցվածքային առանձնահատկություններով: Այն տեղաբաշխված է Աֆրիկա-Արարատյան և Եվրասիական խորը մայրցամաքային սալերի միջև, որոնք ժամանակին տարբանագաված են եղել Քրեյնի օվիգենոսով: Արևելքի ծայրավոր և բովալային համակարգերի ձևավորումը, դրանց երկրաբանական զարգացման օրինակալիտությունները, ալպան ժամանակաշրջանի երկրաբանությունը, հրաբխականությունը, երկրաշարժականությունը պայմանավորված են այդ սալերի տեղաշարժմամբ և բախմամբ:

«Տարածքը նեոտեոսենյան առումով քաղկացած է դեպի հյուսիս-հյուսիս-արևմուտք ձգված մի քանի անդլային տարահասակ և տարվածքային անտիկլինորիումային և սինկլինորիումային գոտանքից, միջնեոկային և ներեոկային իջվածքներից, օվիգենոսիայի գոտիներից, որոնք միասնացից սահմանազատված են ստորին կարգի թվկվածքներով և Գիլբերտսոնով և բարդագույն են առողջադա կարգի տեկտոնական կառուցվածքներով: Աստիճանաված են հետևյալ կառուցվածքախորանցիտ ծայրավոր գոտանքը.

- 1) Վիրահայոց-Արարատի վաղ ալպան (կիսնդան)՝ ընդգրկում է Մերձկուրի և Լոռու մասերն և Լոք-Արարատի անտիկլինորիումային ենթազոնաները,
- 2) Ջազուր-Ջանգեզուրի միջին ալպան կազմում անջատվում են Անախա-Սևանի օվիգենոսիայի և Տանգրավան-Ջանգեզուրի ենթազոնաները,
- 3) Մերձարարատյան միջին ալպան մտնո ծայրավոր՝ ընդգրկում է Երևան-Վնդու սինկլինորիումային և Ուրգ-Վարի անտիկլինորիումային կառուցվածքը.

4) Ուշ ալպան ժամանակաշրջանի միջնեոկային իջվածքների՝ միավորում է Միջինարարատյան, Շիրակի և Սևանի իջվածքները: Բազզիայա երկնամե տեկտոնական շարժումներն ողնկզկվ են երկրակեղևի ստանդին տեկտոնոսիթի ճյւման, ժողովատկամն, հորը նախադասումովան, ծայրալեռնազարգացման, լեվկացման գործընթացներով:

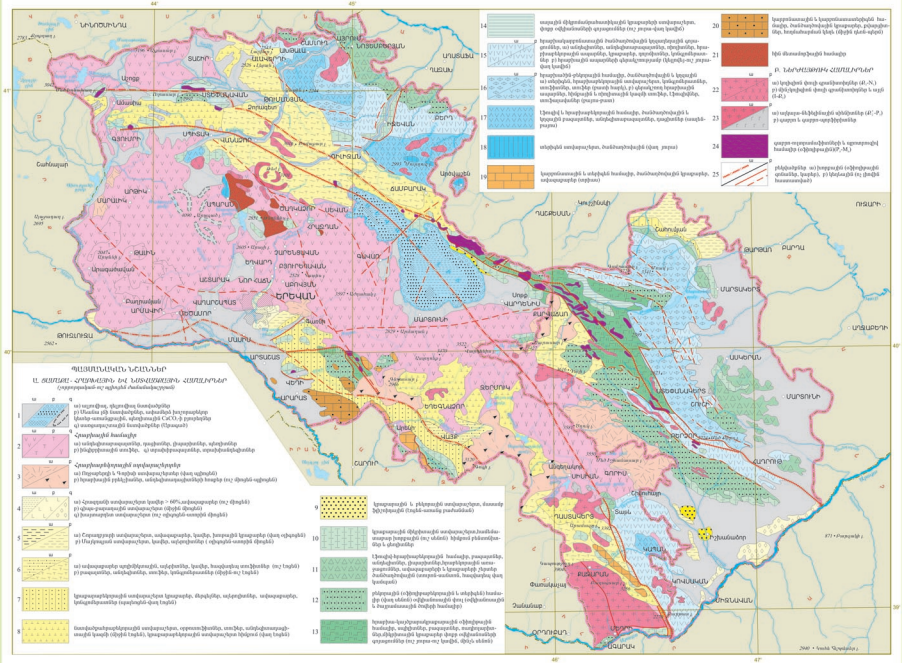
«Տաննեոտարած փոքր տարածքում հայտնի են երկրաբանական համադաս բոլոր ժամանակաշրջանների գոյացությունները (տված միջնեոկային հնագույն փոխակարգված միջև, չորրորդական հրաբխային և լեռնալեռնային ապարներով): Այդ գոյացությունները ներկայացված են խիստ բազմաբնույթ նստվածքային, հրաբխականոլածքային և հրաբխային ապարներով, որոնք հաճախ միմյանց հետ հարաբերակցվում են բարդ ֆուսիայ փոխակարգումներով: Միջնեոկային (վերին պրոտոնոզոյան հասակի) համալիրի ապարները «Տարածքում հնագույններն են, ներկայացված են խիստ ծայրավորված փոխակարգված գոյացություններով: Դրանք մեկուսացված կերպի տեղով մերկանում են ալպան հասակի անտիկլինորիումների (Մաղիտայաց, Լոք, Քնոք) միջուկներում: Վերին պալեոզոյի հասակի ապարներն առավելագույն տարածում ունեն Երևան-Վնդու ենթազոնայում, ալիքի փոքր ելքեր հայտնի են Միջինարարատյան իջվածքի արևելյան ստանում և Ջանգեզուրի հարավում, ներկայացված են ծովային ավազաքարերով, բզրաքային ավազաքարերով, կավորով, ավազակավային և ավազային թմբաքարերով և կարաշերտով: Երկրաբանական բարոնգում քաղկարար ստանդանտոնոսթան գոյաց են տրված նաև մեզոզոյան (եղինա, յուրա, կավիճ), պալեոցենի (պալեոցեն, Եղինա, օլիգոցեն), նեոցենի և չորրորդականի բազմազան բաղադրության գոյացությունների տարածման շրջանները:

«Տարածքը ներծին և արտածին մագմայականության արտահանման դասական շրջաններից է: Մագմատիկ ապարները բնորոշվում են քաղափոխ թագավանտոլոյաթր գերիխմային ապարներից մինչև գրանիտոպեյրիվերը և ալպալայինները: Ամենահին՝ վերին պրոտոնոզոյ-պալեոզոյան ուտրամաֆիտային, գաբրոնային, պլազիոգրանիտային և գրանիտոզնեյսային ձորագիսների ինտրզոլիները հայտնի են Մաղիտայաց անտիկլինորիումում և գնտղեված են հնագույն փոխակարգային համալիրում: Միջին յուրայի պլազիոգրանիտային ձորագիսի ինտրզոլիները հայտնի են Վիրահայոց-Արարատի գոտայում և ինվանկանում կենտրոնացված են Քնոքի անտիկլինորիումում: Վերին յուրա-ստորին կավիճ տոտայիտային ձորագիսի ինտրզոլիները տեղաբաշխված են Վիրահայոց-Արարատի գոտայում, Սևան-Շիրակի սինկլինորիումի և Մաղիտայաց անտիկլինորիումի միակցման գոտայում և Մաղիտայաց անտիկլինորիումում: Միջնեոկային կարգ-կիպրոսաֆիտային ձորագիսի ապարները օվիգենոսիային խմբագոյության քաղկացուցի մասն են և հայտնի են Անախա-Սևանի և Վնդու գոտիներում: Միջնեոցենյան գաբրոլիտիտային ձորագիսն լավ արտահայտված է Անախաի շրջանում, Շիրակի, Ջազուրի, Սևանի լեռնաշղթաներում: Վերինեոցենյան գաբրոլիտիտ-գրանոլիտիտային ձորագիսն հիմնականում հայտնի է Ջազուր-Ջանգեզուրի գոտայում, ինչպես նաև Վիրահայոց-Արարատի գոտայում: Վերին եղին-օլիգոցենյան գաբրոնոցենո-գրանոլիտիտային ձորագիսն տարածված է Տանգրավան-Ջանգեզուրի ենթազոնայում: Օլիգոցենյան ավալանդանիտային ձորագիսն հայտնի է Ջազուր-Ջանգեզուրի գոտայում: Վերին օլիգոցեն-ստորին միոցենյան գրանիտ-գրանոլիտիտային ձորագիսն տարածված է Տանգրավան-Ջանգեզուրի ենթազոնայում և խորքային մագմայականություն պարարտած կառուցված փուն է: Միաժամանակ այստեղ ուժեղորեն արտահայտված են նաև մեզոզոյան և կարնոզոյան հասակների հրաբխածին գոյացությունները, համապատասխանաբար՝ Վիրահայոց-Արարատի և Ջազուր-Ջանգեզուրի գոտանքում:

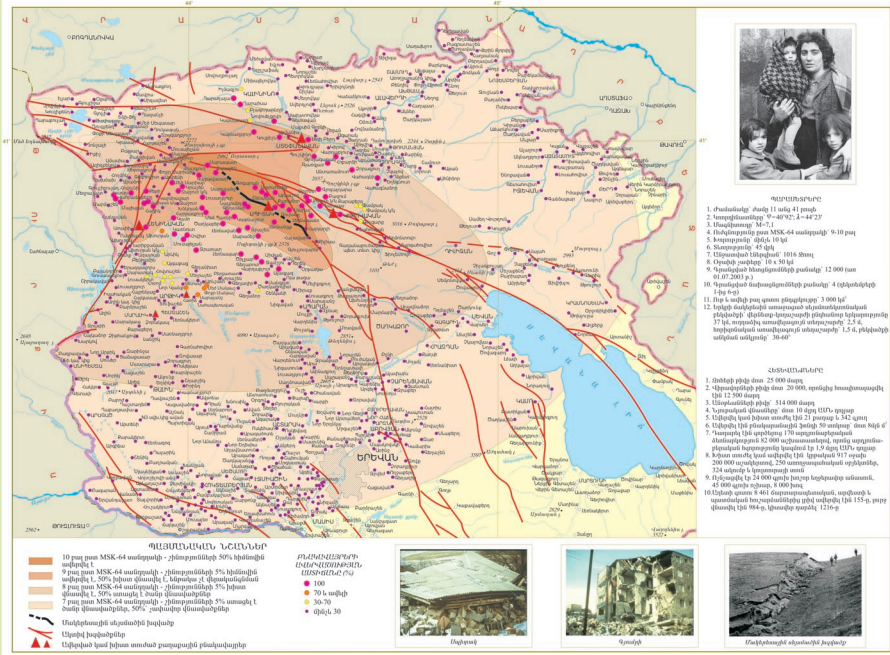
«Տարածքում հատկապես լայն տարածում ունեն երիտասաղը՝ պլիոցեն-չորրորդական հասակի մեծ և փոքր (չուրք 550) հրաբխական զոնաներոյան արդուներում արտալիժված և արտանեմված դոլերիտային, քաղալու-անդլիտի-փոխիտային, տրախիտալու-քաղալու-տրախիտալու-տրախիտալու-նեոկային կազմերի լավային հարկեր, ծածկոցները, հրաբխային երկու, ստիբեր, խլեմիթրիտները և բևերոսիայի ստապգուսները: Այս գոյացություններն իրենց ծագումնաբանական, կառուցվածքա-ժամանակային առանձնահատկություններով ձևավորում են Ջալվալիքի, Այրազուի, Գեղարու, Վարդենիսի, Սյունիքի և Կապանի հրաբխային շրջանները:

«Տնագույն և նրբագույն մագմայականությունը և երկրաբանական մի շարք գործընթացների լայն զարգացումը քաղալիկ նստառությունը պայմաններ են ստեղծել թագավաթիկ հանքանյութերի արդուներակրման կուտակումների ձևավորման համար: Տարբեր հասակի և բնույթի կառուցվածքներում հայտնի են սև, գունալու, օսնիվ և հազվադեպ մետալոգենի, տղիքի, դիստամոտեների, պիտիտիների, բենթոնիտների, բնական շինանյութերի, հրավայան և թթվային ալյուրիտի, քաղալուի և խորքային ցրիթի խորքային ալպարներ, որոնց տեղաբաշխումը նույնպես պայմանավորված է առանձին քաղալիկներով:

«Մայրամասին նշաններում փակվածներում բխված են տարբեր երկրաբանական ժամանակահատվածների դիտուրային հասակները (միլիոն տարի) թա՛՝ Նազարյան Ռ. և ուրիշների, Երկրաբանամասնագետական սանդղակի, 1982 թ., Միջնադարյան շրջագրական հանձնաժողովի, 1998 թ., Չորրորդական ժամանակաշրջանի երկրաբանամասնագետական սանդղակի, 1991 թ.:

Մասշտաբ 1:1 000 000

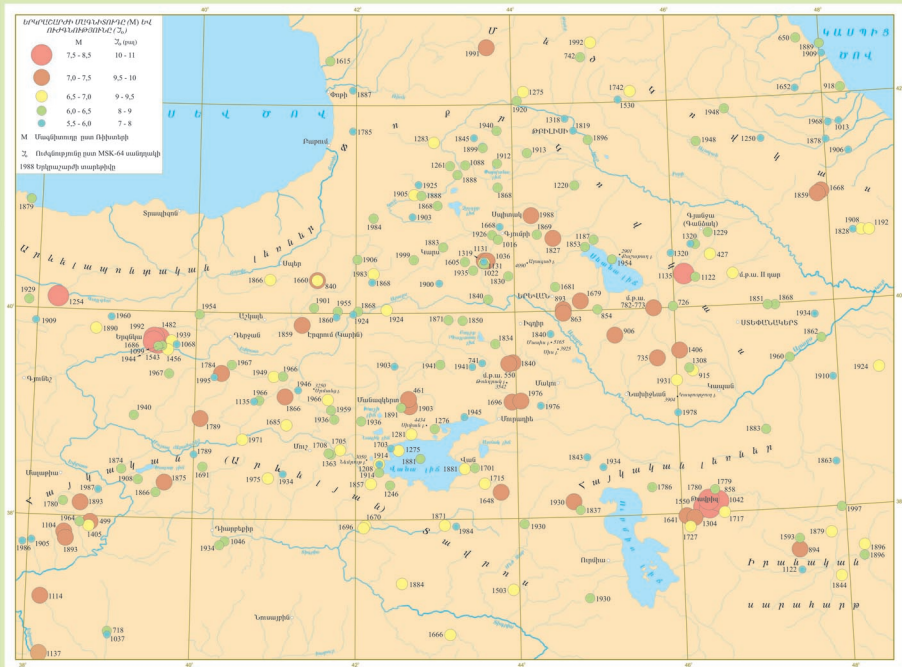
Ինքնուրույն

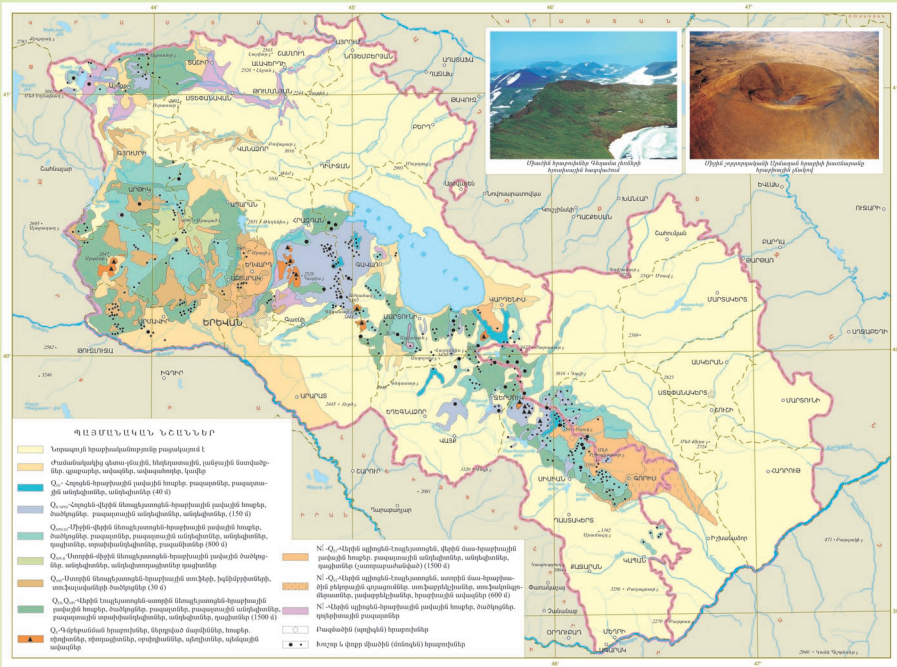

Գյուղեր

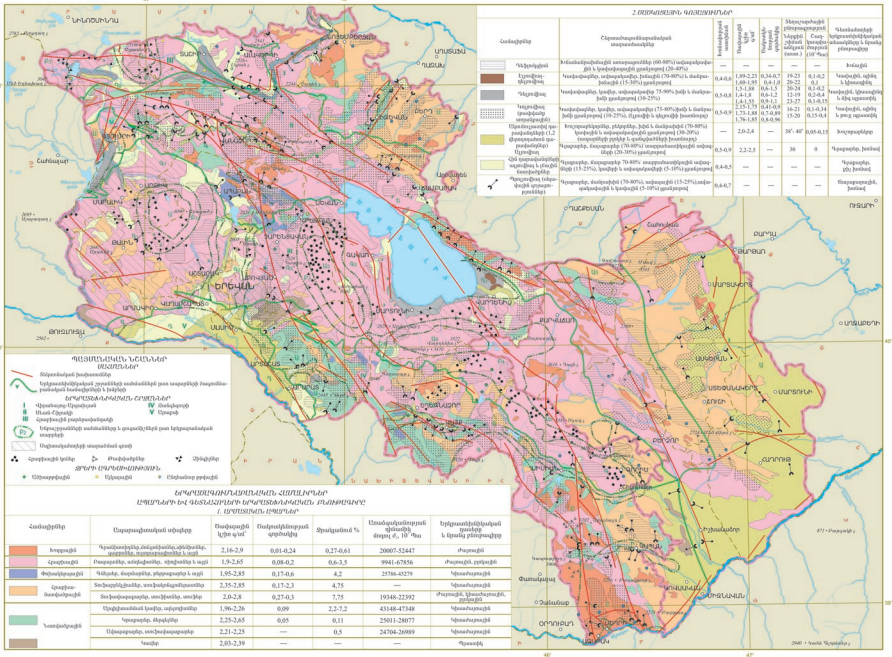

Մակարդության սեյսմային խզվածք

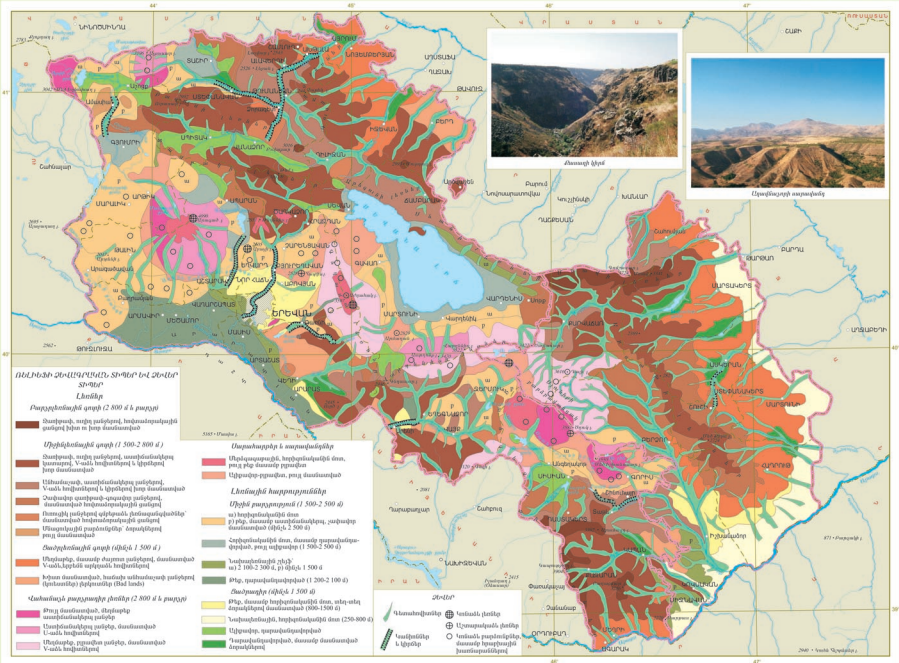

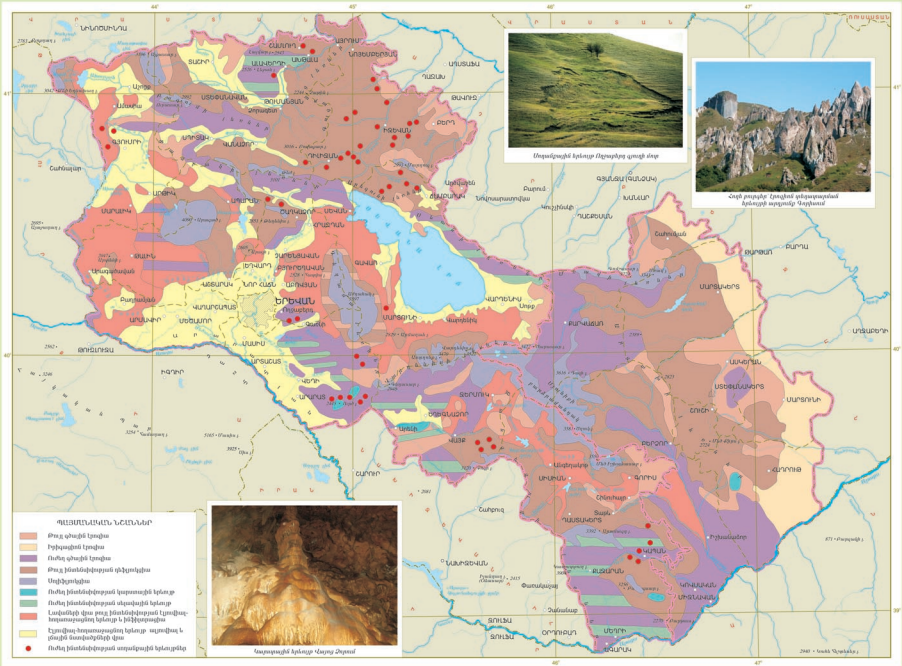
Մասշտաբ 1:1 000 000

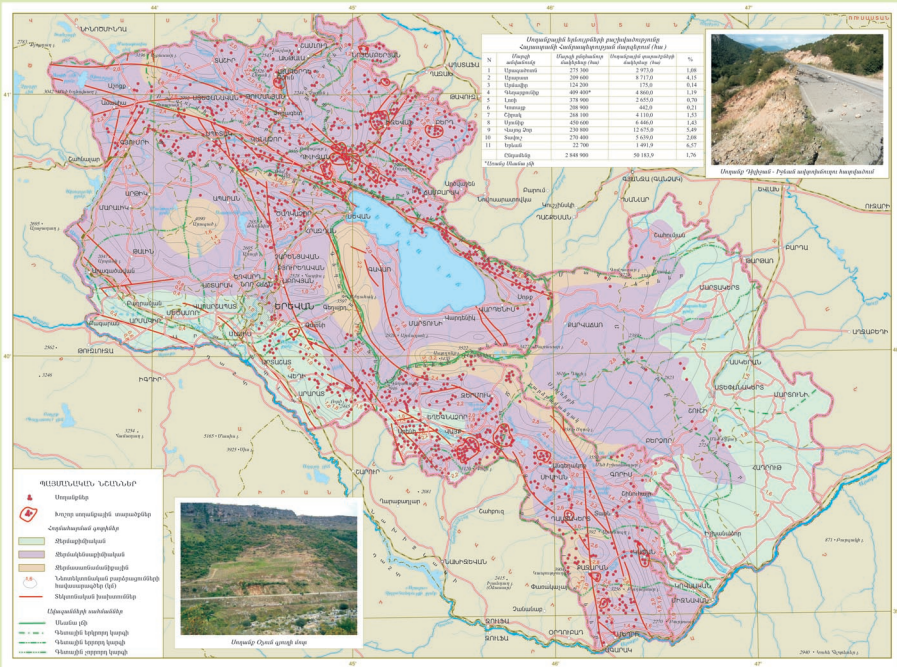

Մասշտաբ 1:1 000 000

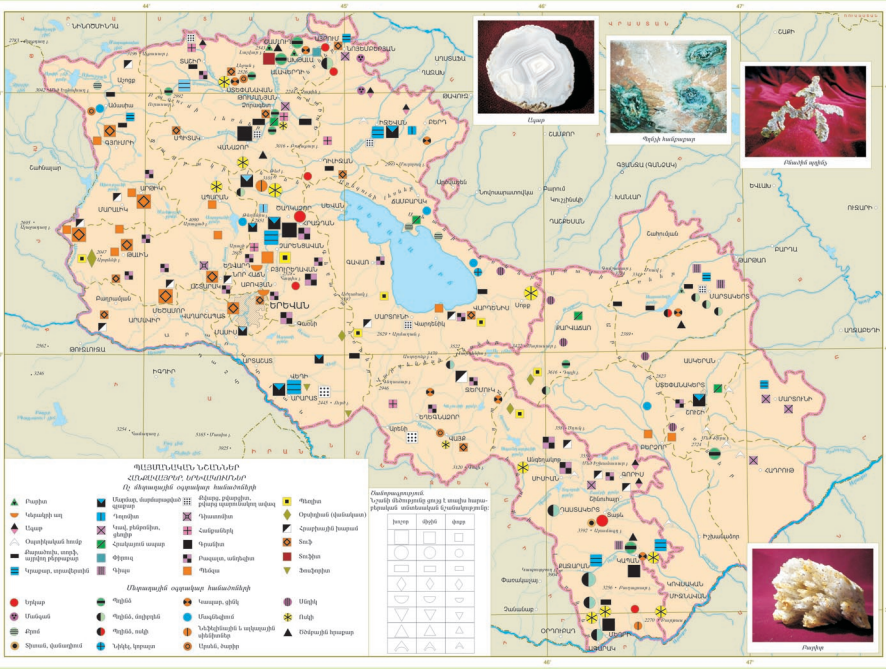

Մասշտաբ 1:1 000 000

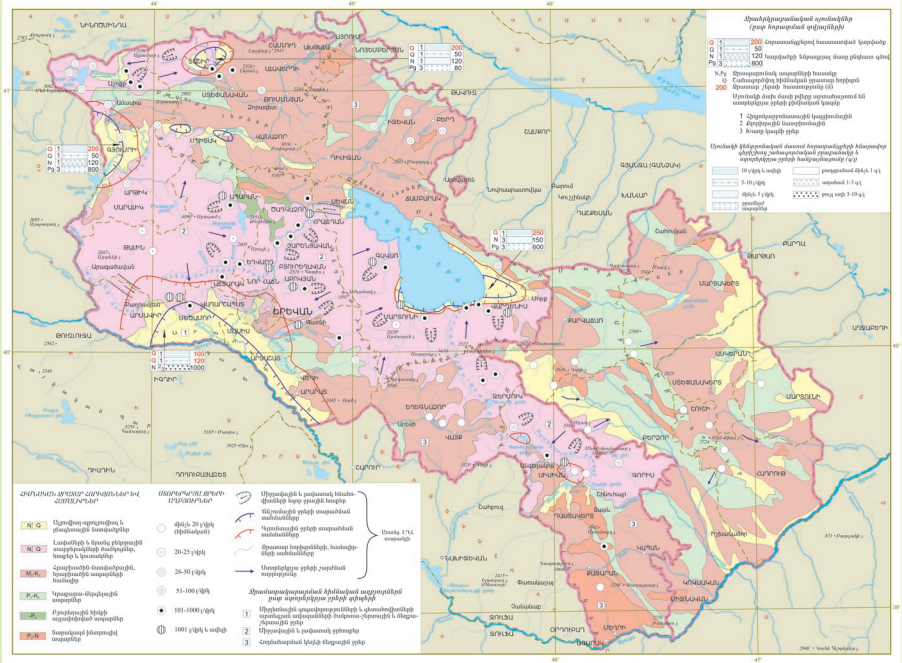

Մասշտաբ 1:1 000 000

Մասշտաբ 1:1 000 000

Ջրակառուցման աղբյուրներ (այդ Արարատի սարավանդ)

0	1	200	Հողաբաղադրված հատվածների կարգով
0	1	50	
0	1	120	Կարգիցի ներքաշված մասը քմեմուս գիծ
0	1	200	

Մ.Ք.Պ. Ջրաբաղադրված աղբյուրի հատված

0 Համապարփակ կենտրոնական ջրաբաղադրված Ջրաբաղադրված հատվածներ են

Մյուսների մասը մասի բոլոր սարավանդային են արտերկրյա ջրերի քմեմուս կարգով

- 1 Հնդկադարձային կարգով
- 2 Մյուսների աղբյուրներ
- 3 Կողմ կապի ջրեր

Միջուկներ և բնակավայրերի մասում Արարատյան դեմարկացիայի շրջանում ջրաբաղադրված ջրաբաղադրված և արտերկրյա ջրերի համադրվածությունը

0-10 մ/վրկ և ավել	բնակավայրի փոխ 1-3 մ/վ
10-15 մ/վրկ	ստորահողի փոխ 1-3 մ/վ
15-20 մ/վրկ	բնակավայրի փոխ 1-3 մ/վ
20-25 մ/վրկ	ստորահողի փոխ 1-3 մ/վ
25-30 մ/վրկ	բնակավայրի փոխ 1-3 մ/վ
30-35 մ/վրկ	ստորահողի փոխ 1-3 մ/վ
35-40 մ/վրկ	բնակավայրի փոխ 1-3 մ/վ
40-45 մ/վրկ	ստորահողի փոխ 1-3 մ/վ
45-50 մ/վրկ	բնակավայրի փոխ 1-3 մ/վ
50-55 մ/վրկ	ստորահողի փոխ 1-3 մ/վ
55-60 մ/վրկ	բնակավայրի փոխ 1-3 մ/վ
60-65 մ/վրկ	ստորահողի փոխ 1-3 մ/վ
65-70 մ/վրկ	բնակավայրի փոխ 1-3 մ/վ
70-75 մ/վրկ	ստորահողի փոխ 1-3 մ/վ
75-80 մ/վրկ	բնակավայրի փոխ 1-3 մ/վ
80-85 մ/վրկ	ստորահողի փոխ 1-3 մ/վ
85-90 մ/վրկ	բնակավայրի փոխ 1-3 մ/վ
90-95 մ/վրկ	ստորահողի փոխ 1-3 մ/վ
95-100 մ/վրկ	բնակավայրի փոխ 1-3 մ/վ

ՋՐԱԿԱՌԱՍՏՈՒՄ ԶՈՒՄԱՆՆԵՐ ԵՎ ՀԱՄԱՐՆԵՐ

Ն.Ո.	Արտերկրյա աղբյուրներ և ջրաբաղադրված հատվածներ	0	Փին և 20 մ/վրկ (կենտրոն)
Ն.Ո.	Լայն փնի և մանր փնից բխող աղբյուրների հատվածներ, հողեր և կայաններ	1	20-25 մ/վրկ
Մ.Ք.Պ.	Հրաբուխային մասերում, կարգավորված աղբյուրների հատվածներ	2	26-50 մ/վրկ
Մ.Ք.Պ.	Հրաբուխ-օրոգիական աղբյուրներ	3	51-100 մ/վրկ
Մ.Ք.Պ.	Քարային ջրերի աղբյուրներ	4	101-1000 մ/վրկ
Մ.Ք.Պ.	Տարածված խոտակի աղբյուրներ	5	3000 մ/վրկ և ավել

Միջուկներ և բնակավայրերի մասում ջրաբաղադրված ջրաբաղադրված և արտերկրյա ջրերի համադրվածությունը

0-10 մ/վրկ և ավել

10-15 մ/վրկ

15-20 մ/վրկ

20-25 մ/վրկ

25-30 մ/վրկ

30-35 մ/վրկ

35-40 մ/վրկ

40-45 մ/վրկ

45-50 մ/վրկ

50-55 մ/վրկ

55-60 մ/վրկ

60-65 մ/վրկ

65-70 մ/վրկ

70-75 մ/վրկ

75-80 մ/վրկ

80-85 մ/վրկ

85-90 մ/վրկ

90-95 մ/վրկ

95-100 մ/վրկ

100-105 մ/վրկ

105-110 մ/վրկ

110-115 մ/վրկ

115-120 մ/վրկ

120-125 մ/վրկ

125-130 մ/վրկ

130-135 մ/վրկ

135-140 մ/վրկ

140-145 մ/վրկ

145-150 մ/վրկ

150-155 մ/վրկ

155-160 մ/վրկ

160-165 մ/վրկ

165-170 մ/վրկ

170-175 մ/վրկ

175-180 մ/վրկ

180-185 մ/վրկ

185-190 մ/վրկ

190-195 մ/վրկ

195-200 մ/վրկ

200-205 մ/վրկ

205-210 մ/վրկ

210-215 մ/վրկ

215-220 մ/վրկ

220-225 մ/վրկ

225-230 մ/վրկ

230-235 մ/վրկ

235-240 մ/վրկ

240-245 մ/վրկ

245-250 մ/վրկ

250-255 մ/վրկ

255-260 մ/վրկ

260-265 մ/վրկ

265-270 մ/վրկ

270-275 մ/վրկ

275-280 մ/վրկ

280-285 մ/վրկ

285-290 մ/վրկ

290-295 մ/վրկ

295-300 մ/վրկ

300-305 մ/վրկ

305-310 մ/վրկ

310-315 մ/վրկ

315-320 մ/վրկ

320-325 մ/վրկ

325-330 մ/վրկ

330-335 մ/վրկ

335-340 մ/վրկ

340-345 մ/վրկ

345-350 մ/վրկ

350-355 մ/վրկ

355-360 մ/վրկ

360-365 մ/վրկ

365-370 մ/վրկ

370-375 մ/վրկ

375-380 մ/վրկ

380-385 մ/վրկ

385-390 մ/վրկ

390-395 մ/վրկ

395-400 մ/վրկ

400-405 մ/վրկ

405-410 մ/վրկ

410-415 մ/վրկ

415-420 մ/վրկ

420-425 մ/վրկ

425-430 մ/վրկ

430-435 մ/վրկ

435-440 մ/վրկ

440-445 մ/վրկ

445-450 մ/վրկ

450-455 մ/վրկ

455-460 մ/վրկ

460-465 մ/վրկ

465-470 մ/վրկ

470-475 մ/վրկ

475-480 մ/վրկ

480-485 մ/վրկ

485-490 մ/վրկ

490-495 մ/վրկ

495-500 մ/վրկ

500-505 մ/վրկ

505-510 մ/վրկ

510-515 մ/վրկ

515-520 մ/վրկ

520-525 մ/վրկ

525-530 մ/վրկ

530-535 մ/վրկ

535-540 մ/վրկ

540-545 մ/վրկ

545-550 մ/վրկ

550-555 մ/վրկ

555-560 մ/վրկ

560-565 մ/վրկ

565-570 մ/վրկ

570-575 մ/վրկ

575-580 մ/վրկ

580-585 մ/վրկ

585-590 մ/վրկ

590-595 մ/վրկ

595-600 մ/վրկ

600-605 մ/վրկ

605-610 մ/վրկ

610-615 մ/վրկ

615-620 մ/վրկ

620-625 մ/վրկ

625-630 մ/վրկ

630-635 մ/վրկ

635-640 մ/վրկ

640-645 մ/վրկ

645-650 մ/վրկ

650-655 մ/վրկ

655-660 մ/վրկ

660-665 մ/վրկ

665-670 մ/վրկ

670-675 մ/վրկ

675-680 մ/վրկ

680-685 մ/վրկ

685-690 մ/վրկ

690-695 մ/վրկ

695-700 մ/վրկ

700-705 մ/վրկ

705-710 մ/վրկ

710-715 մ/վրկ

715-720 մ/վրկ

720-725 մ/վրկ

725-730 մ/վրկ

730-735 մ/վրկ

735-740 մ/վրկ

740-745 մ/վրկ

745-750 մ/վրկ

750-755 մ/վրկ

755-760 մ/վրկ

760-765 մ/վրկ

765-770 մ/վրկ

770-775 մ/վրկ

775-780 մ/վրկ

780-785 մ/վրկ

785-790 մ/վրկ

790-795 մ/վրկ

795-800 մ/վրկ

800-805 մ/վրկ

805-810 մ/վրկ

810-815 մ/վրկ

815-820 մ/վրկ

820-825 մ/վրկ

825-830 մ/վրկ

830-835 մ/վրկ

835-840 մ/վրկ

840-845 մ/վրկ

845-850 մ/վրկ

850-855 մ/վրկ

855-860 մ/վրկ

860-865 մ/վրկ

865-870 մ/վրկ

870-875 մ/վրկ

875-880 մ/վրկ

880-885 մ/վրկ

885-890 մ/վրկ

890-895 մ/վրկ

895-900 մ/վրկ

900-905 մ/վրկ

905-910 մ/վրկ

910-915 մ/վրկ

915-920 մ/վրկ

920-925 մ/վրկ

925-930 մ/վրկ

930-935 մ/վրկ

935-940 մ/վրկ

940-945 մ/վրկ

945-950 մ/վրկ

950-955 մ/վրկ

955-960 մ/վրկ

960-965 մ/վրկ

965-970 մ/վրկ

970-975 մ/վրկ

975-980 մ/վրկ

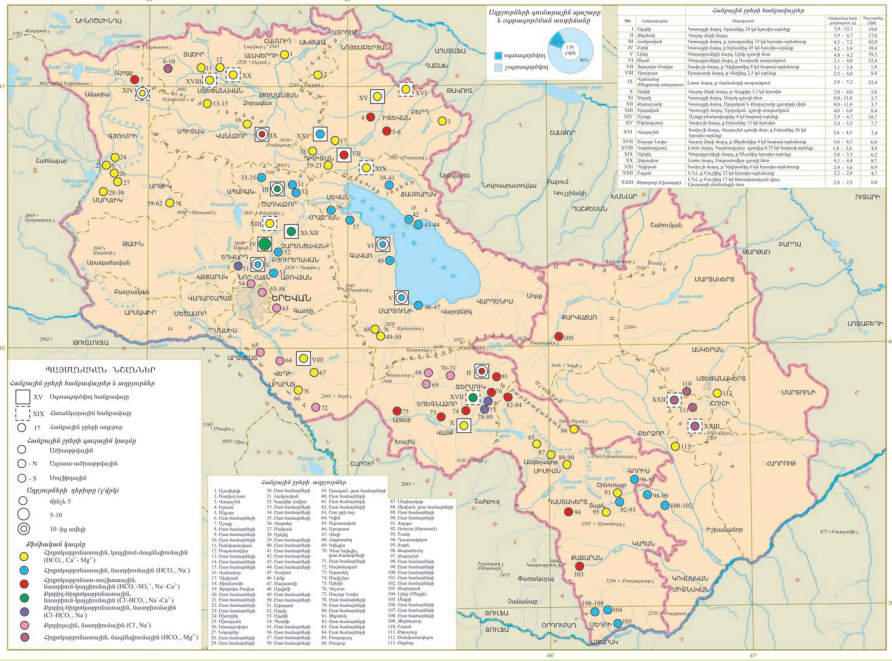
980-985 մ/վրկ

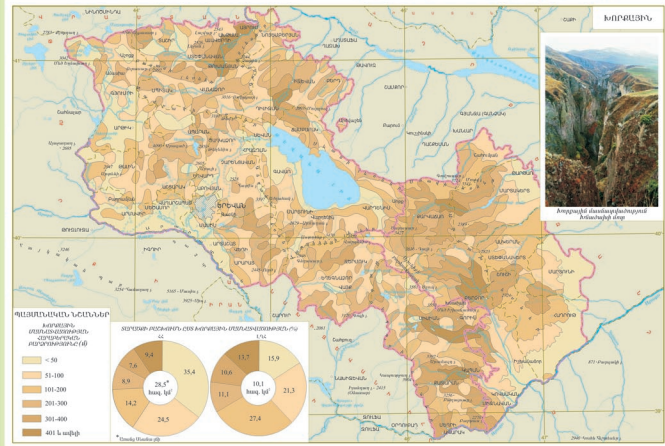
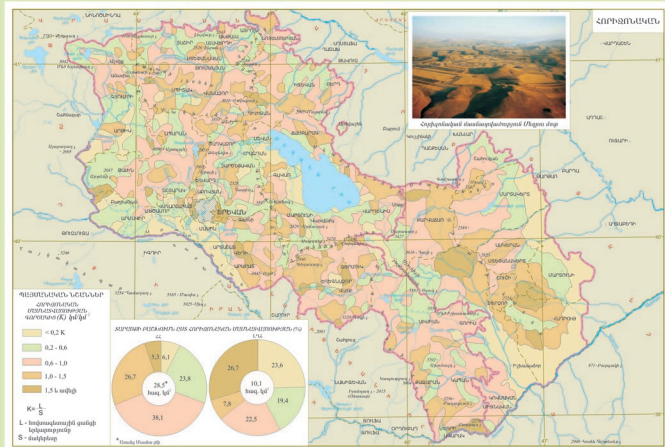
985-990 մ/վրկ

990-995 մ/վրկ

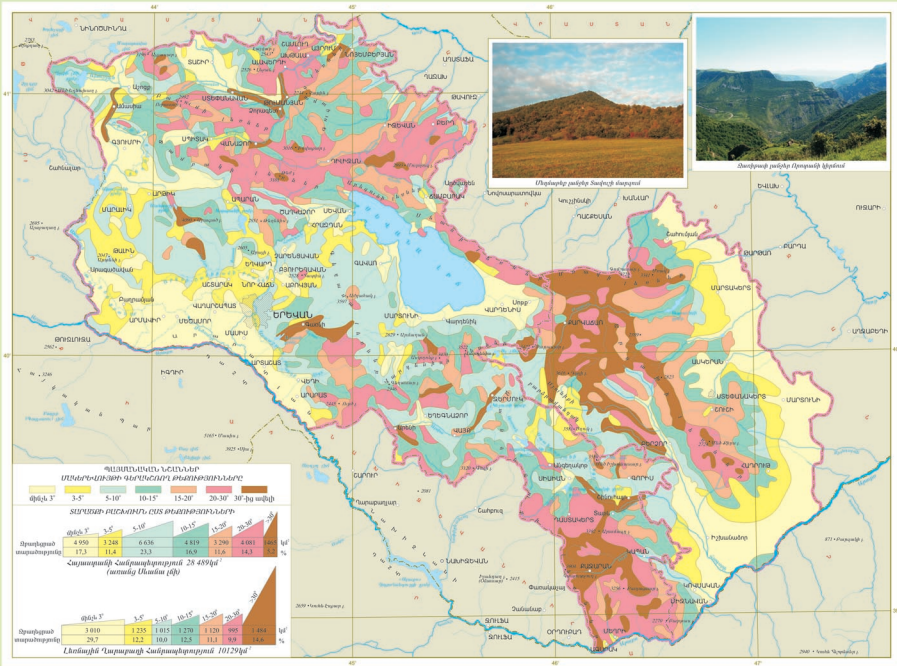
995-1000 մ/վրկ

Մասշտաբ 1:1 000 000

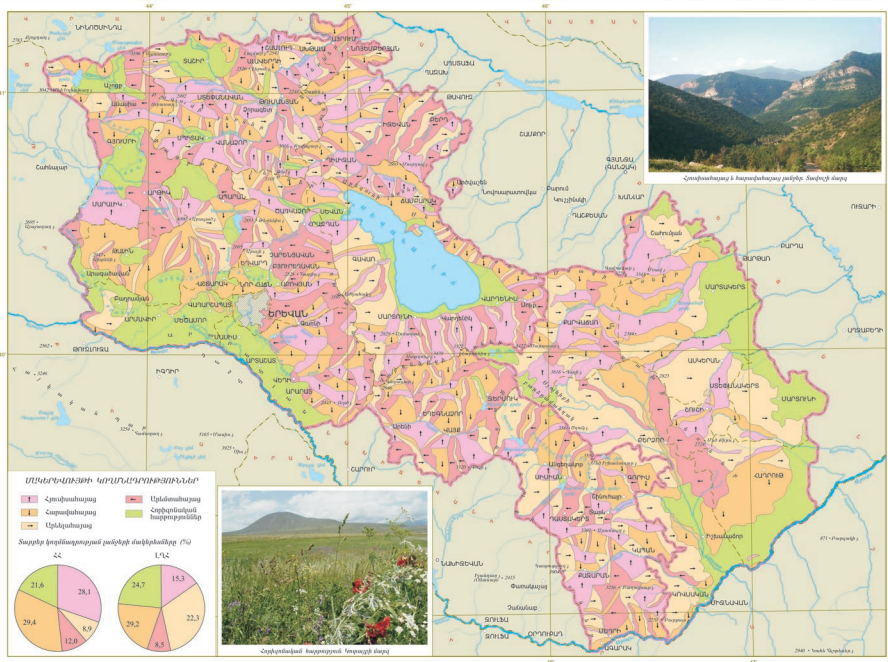

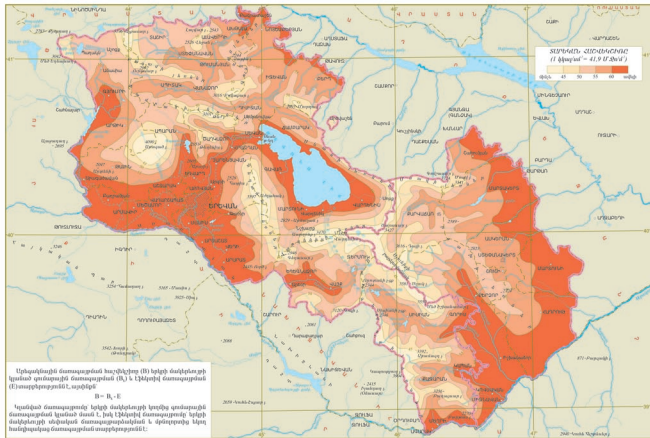
Մասշտաբ 1:1 500 000

Մասշտաբ 1:1 000 000

Մասշտաբ 1:1 000 000

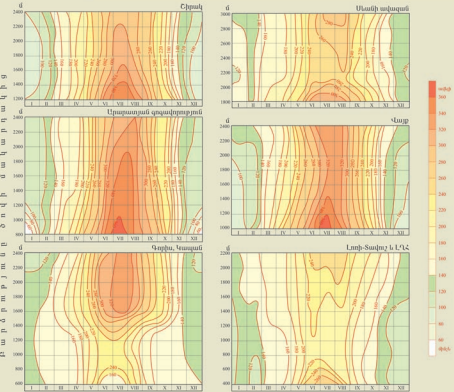

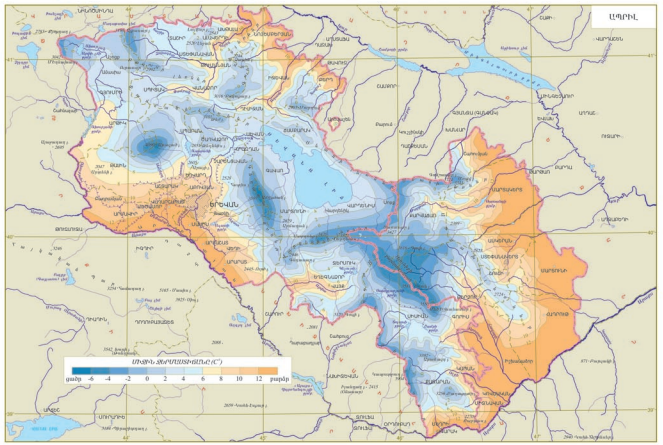
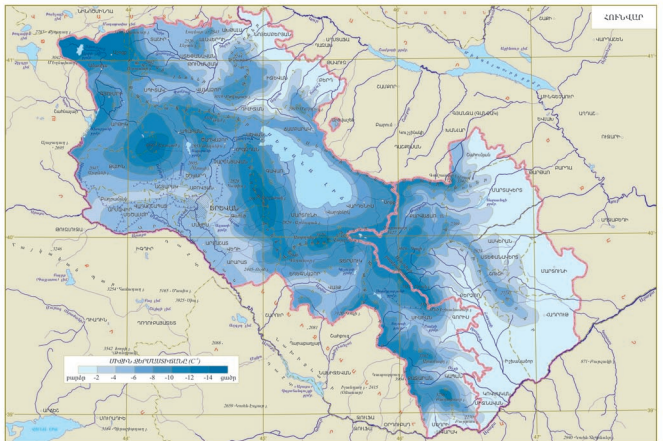
Մասշտաբ 1:1 500 000

ԱՐԵՎԱԿԱՆԱՅԻՆ ՄԱՅԻՆ ԱՄՍԱԿԱՆ ՏԵՄՊԵՐՈՒԹՅՈՒՆ (ժամ) ԸՍՏ ԱՐԱՄԱԿԱ ԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ

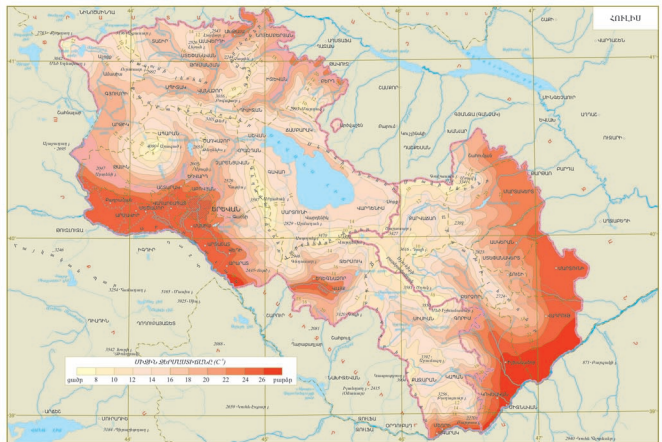
ԱՐԵՎԱԿԱՆԱՅԻՆ ՏԱՄԿԱՆ ՏԵՄՊԵՐՈՒԹՅՈՒՆ (ժամըսըս)

Օդերկտարաբանական կարճան	Շամ
Վանանճր	2011
Տաշիր	2016
Իրևան	1924
Դիլիջան	2095
Բաղրատաանն	2065
Գյումրի	2493
Պապաան	2364
Ագարան	2396
Արաան արճրերտաանյն	2376
Անրերղ	2557
Արաան երկարգճի	2675
Երևան աարղ	2696
Արաանաղ	2681
Արգն	2223
Սեանոմկա	2328
Սեան րերտաղի	2650
Գավառ	2540
Արաանոնի	2779
Ղաշաղր (Ճանրղ)	2579
Արնն	2685
Ջերտոկ	2409
Որտաանի Էրր	2515
Սրաան	2660
Սրաանոնի Էրր	2487
Կոթրի	2120
Սրաան	2377
Ստեանանակերտ	2072
Տաշիր	1955

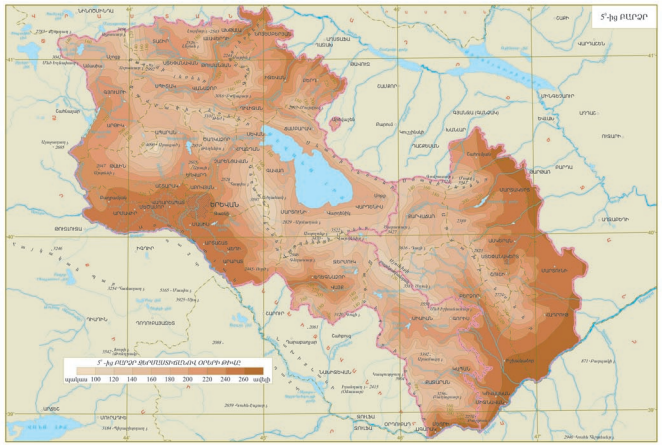
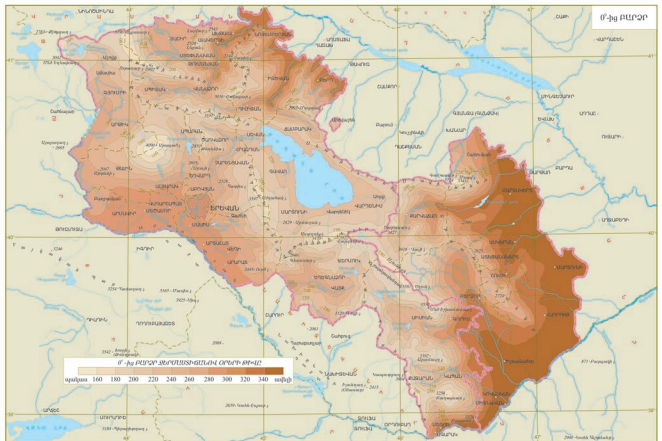

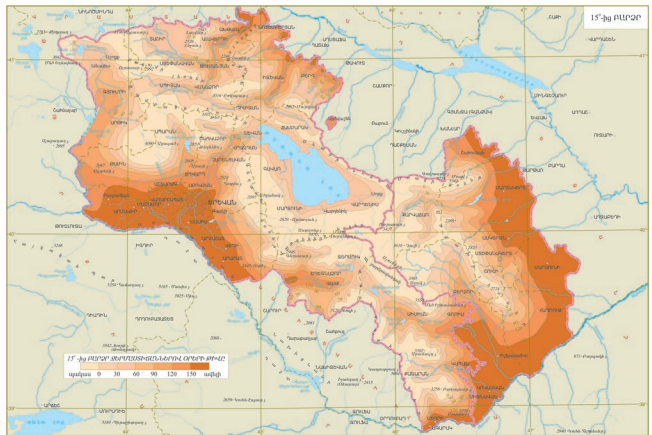
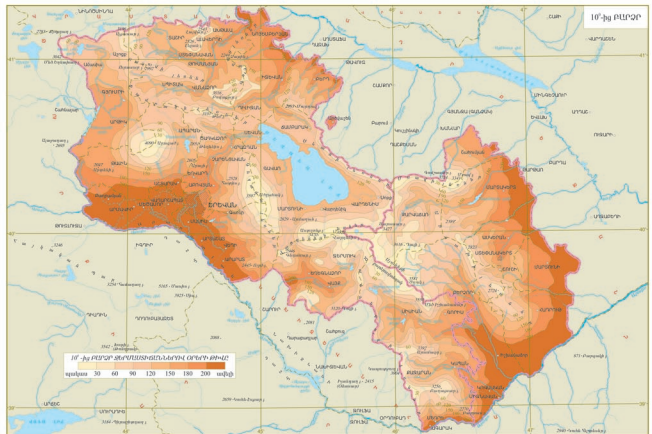
Մասշտաբ 1:1 500 000

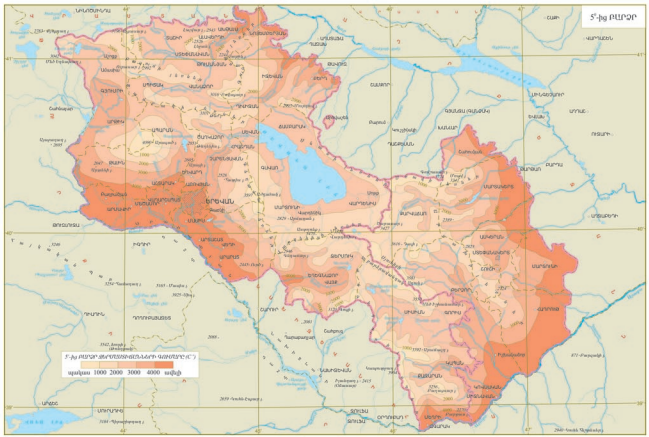
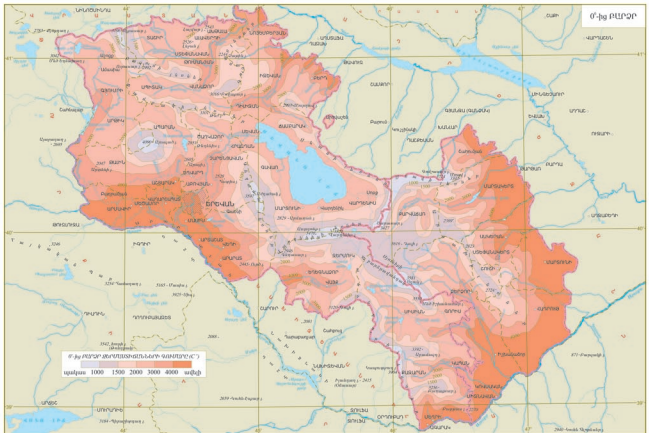
Մասշտաբ 1:1 500 000

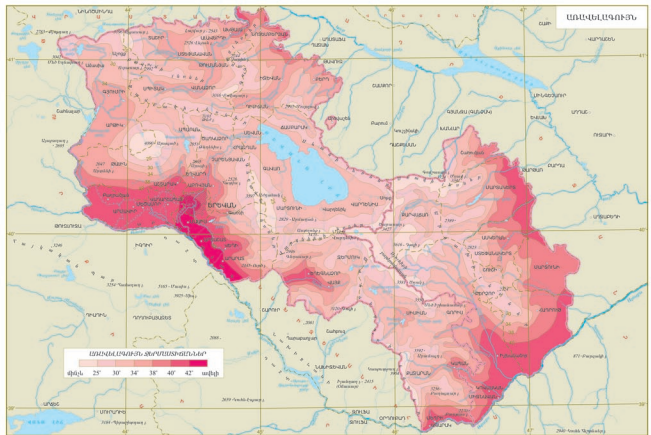
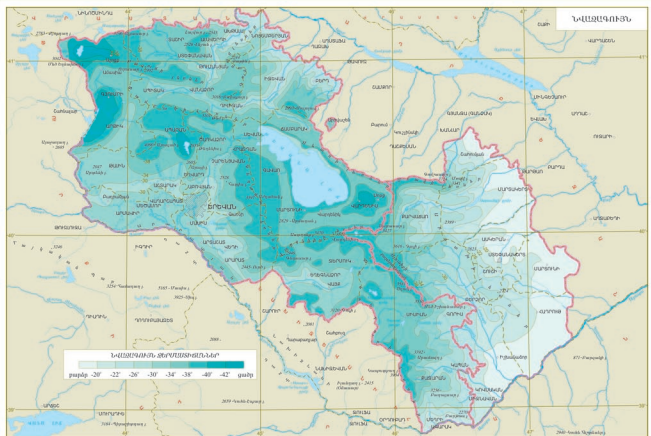
Մասշտաբ 1:1 500 000

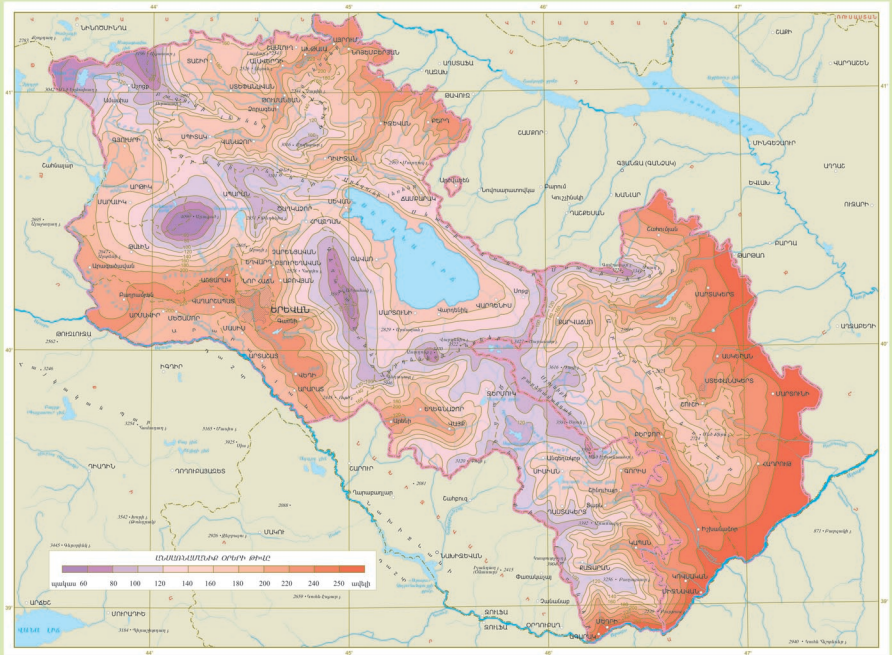
Մասշտաբ 1:1 500 000

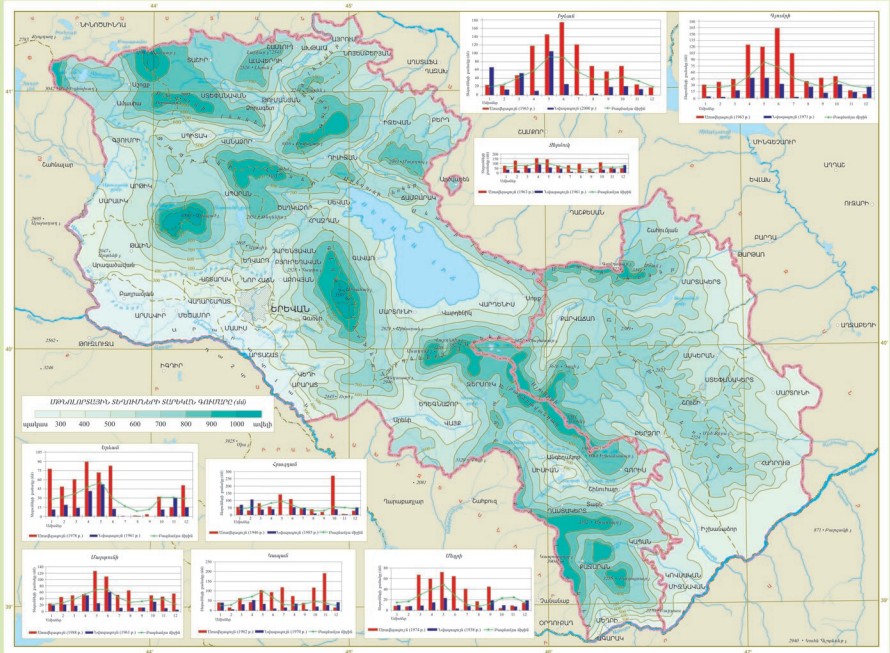
Մասշտաբ 1:1 500 000

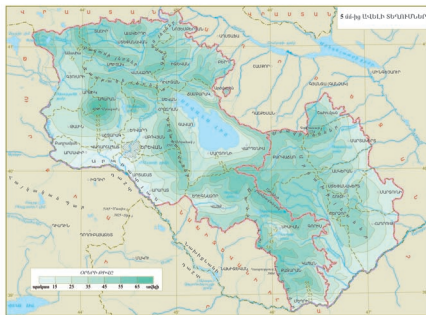
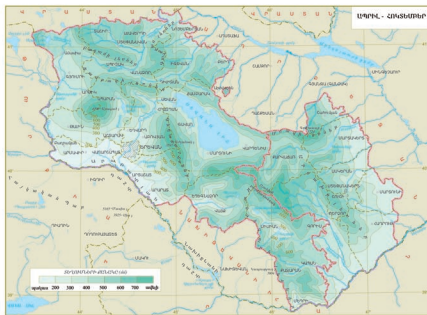
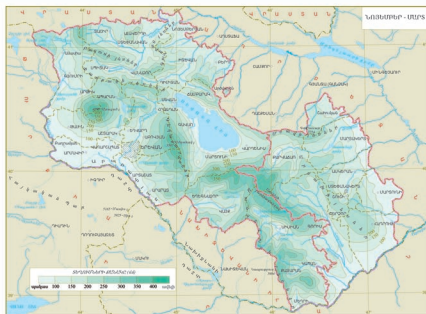
Մասշտաբ 1:1 500 000

Մասշտաբ 1:1 000 000

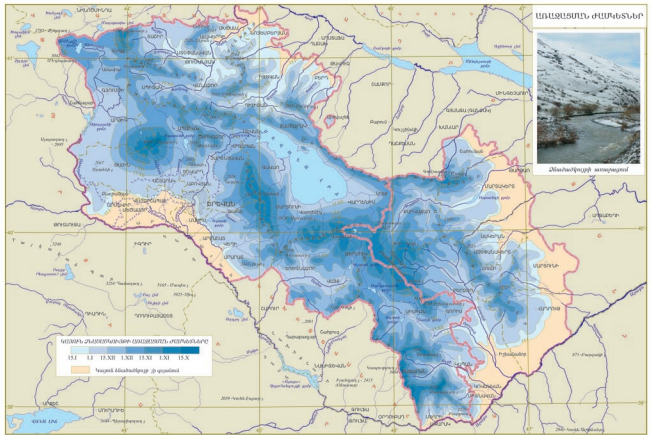
Մասշտաբ 1:1 000 000

ԱՊՐԱՆՈՒՄ ԺԱՐԿՆԵՐ

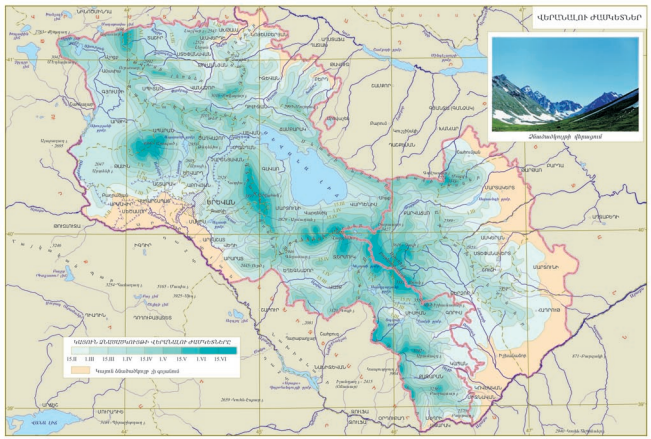
Չնախկինից առաջացող

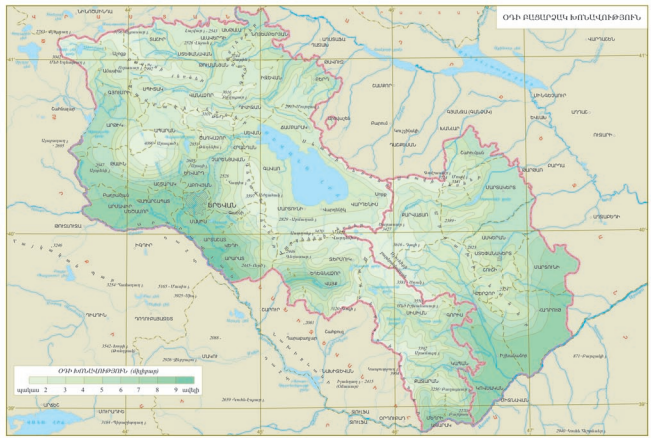
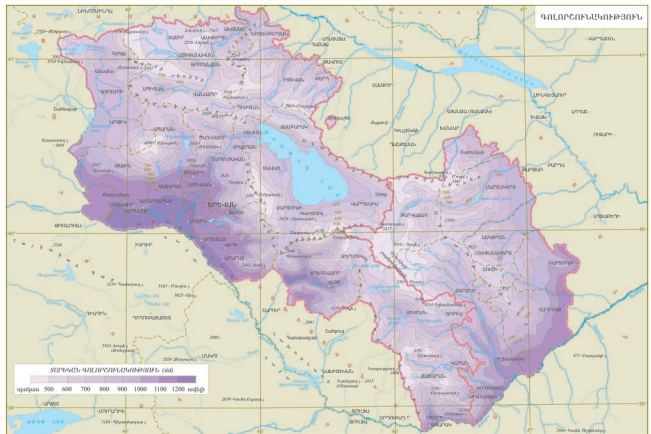

ԿՆՐԱՆՈՒՄ ԺԱՐԿՆԵՐ

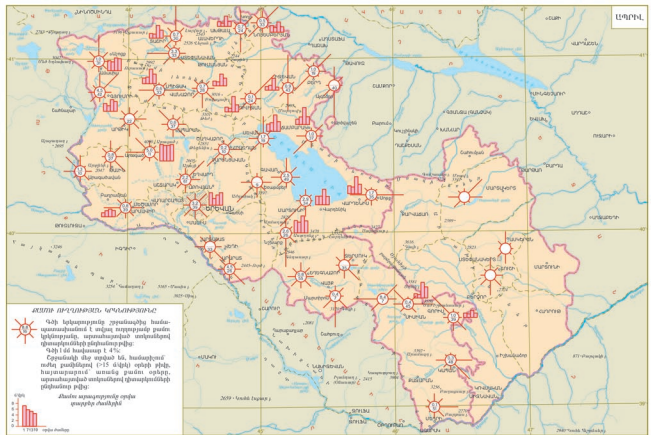
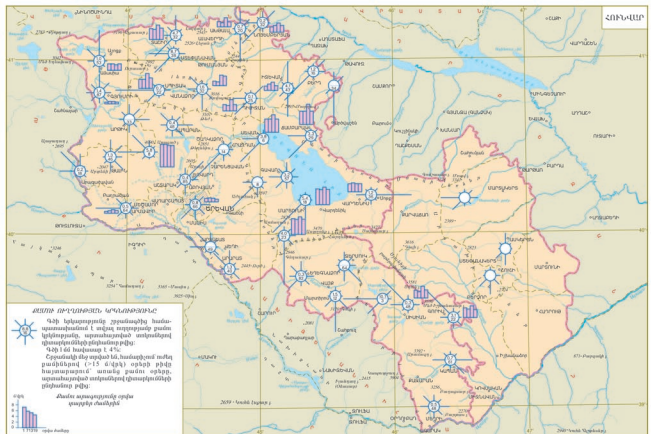

Չնախկինից վերջացող

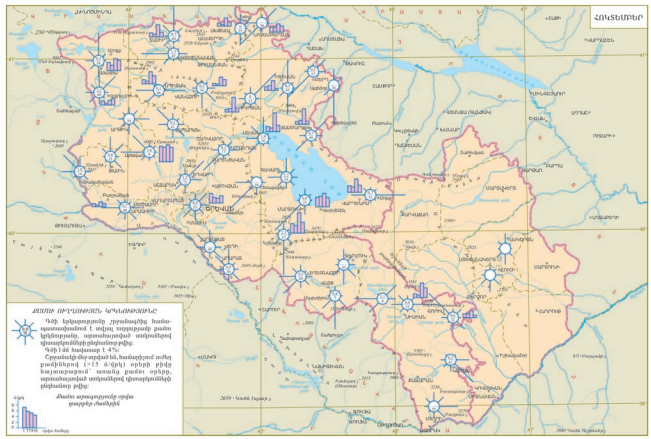
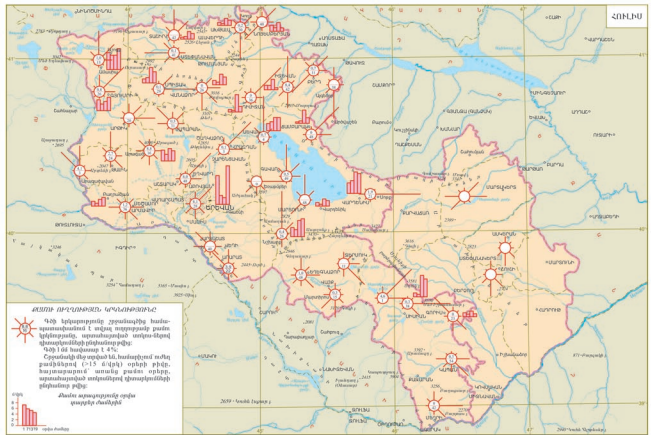

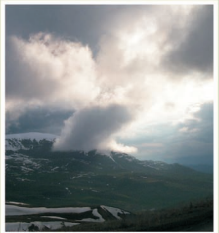
Մասշտաբ 1:1 500 000

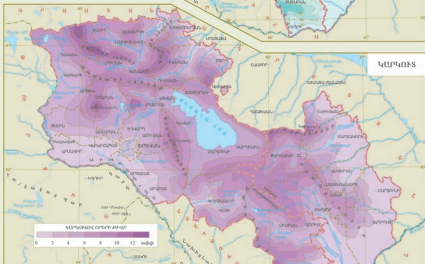
Մասշտաբ 1:1 500 000

Մասշտաբ 1:1 500 000

Մեղրույ

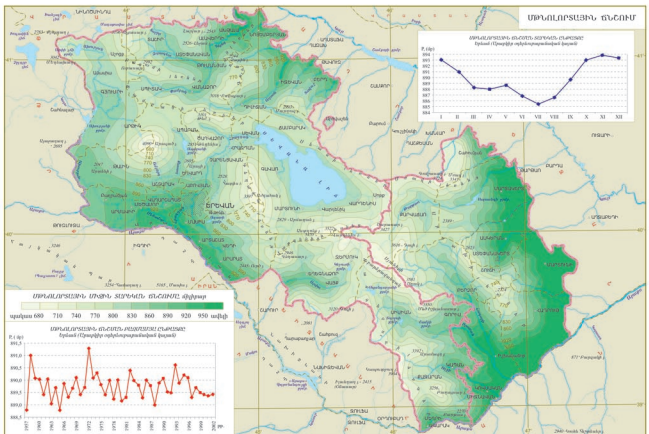

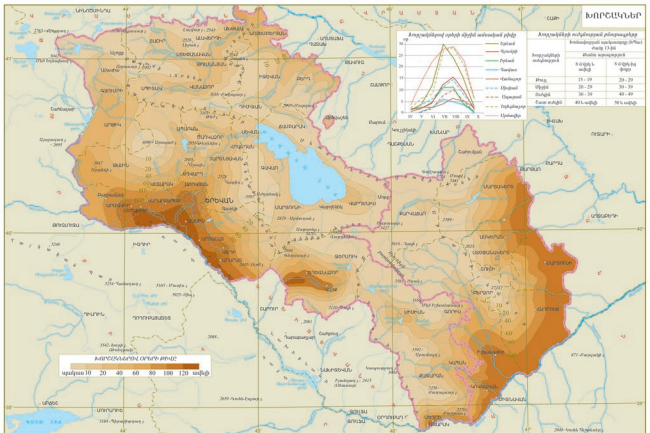
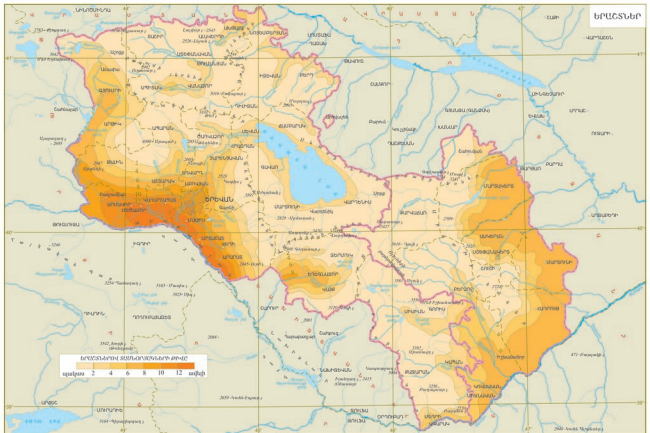
Նաբխույ

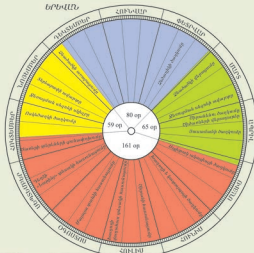
Մառնախոյ

ՄՊԱՆՈՐԻՏ ԵՐԱՆԱԳՈՒԹՅՈՒՆ ՄՊԱՆՈՐԱՏԱՅԻՆ ՃԱՇՈՒՄ

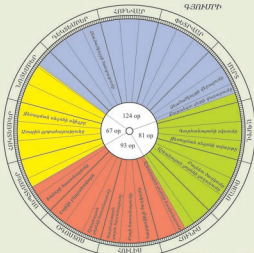

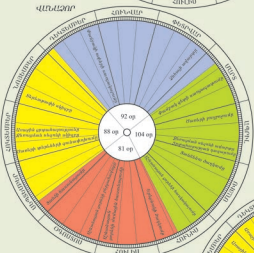
ԵՐԿՐԱՆ

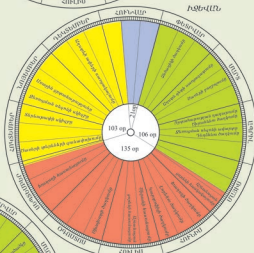
ԳՅՈՒՄԻ

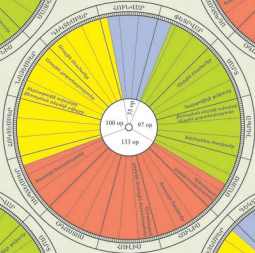
ՎԵՆԵՐ

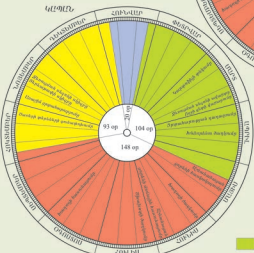
ԻՅՈՒՆ

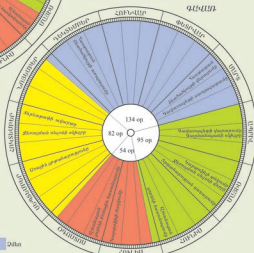
ՍԵՒՓՆԱԿՆԵՍ

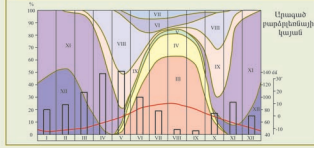
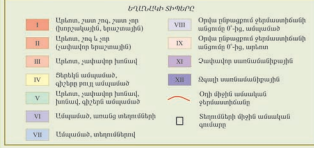
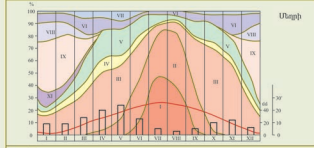
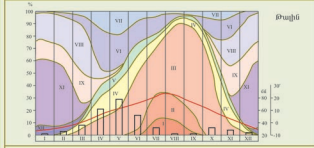
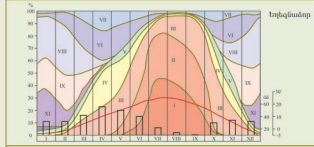
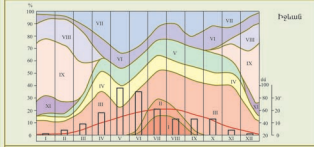
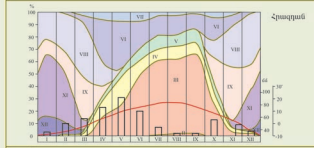
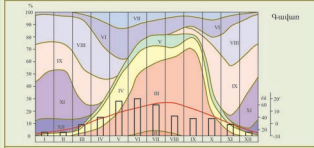
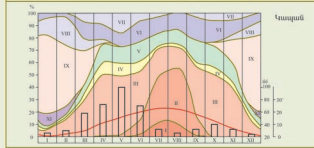
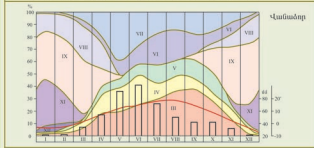
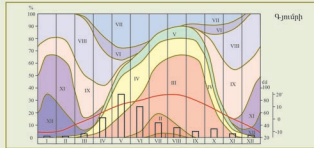
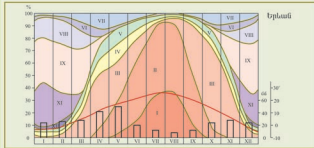
ԿԵՆՆԵՐ

ԳՆԵՆԵՐ

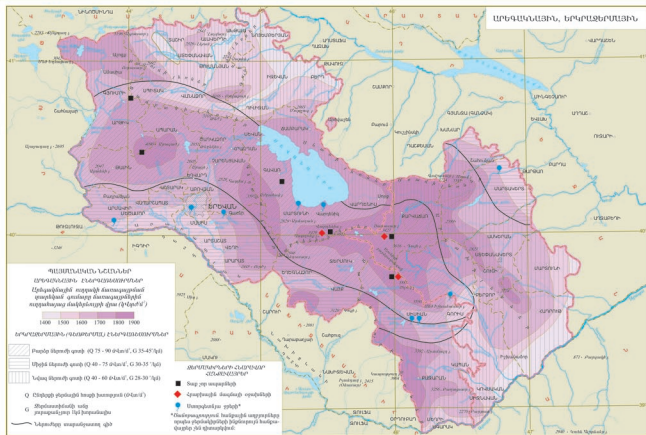

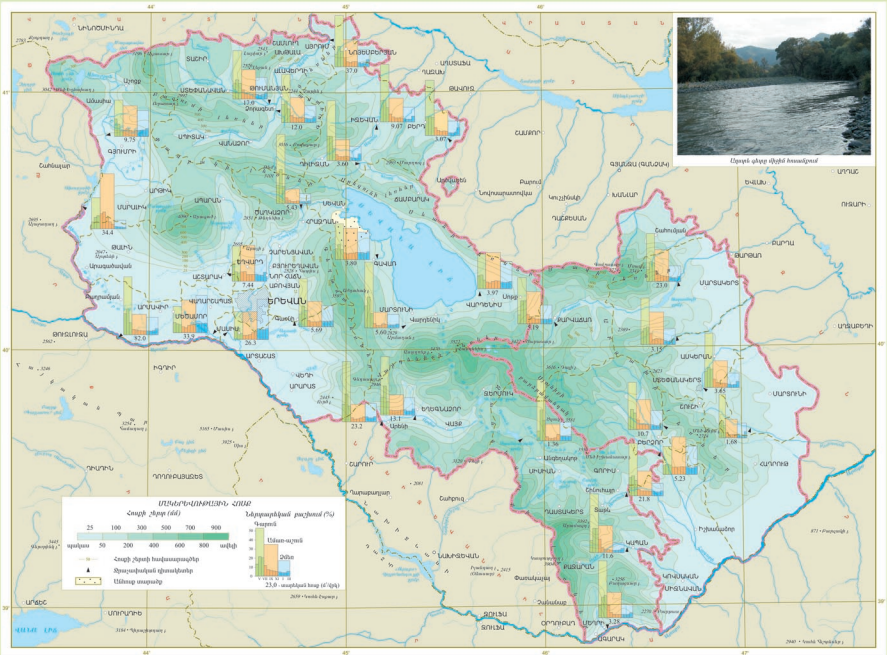
Գույն Կարմիր Կանաչ Կարմիր

ԵՐԼՆԱԿԻ ՏՊՈՒՐ

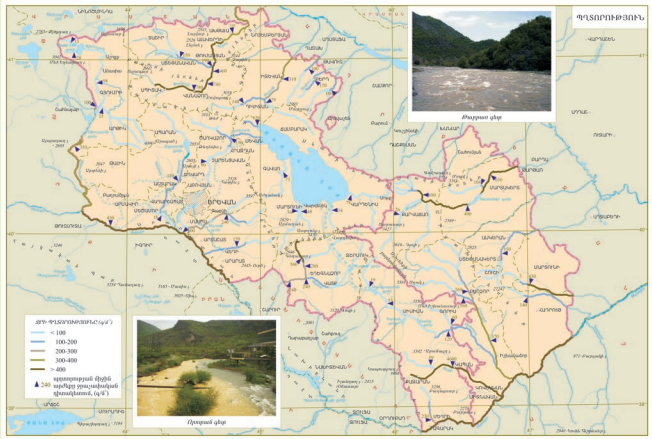
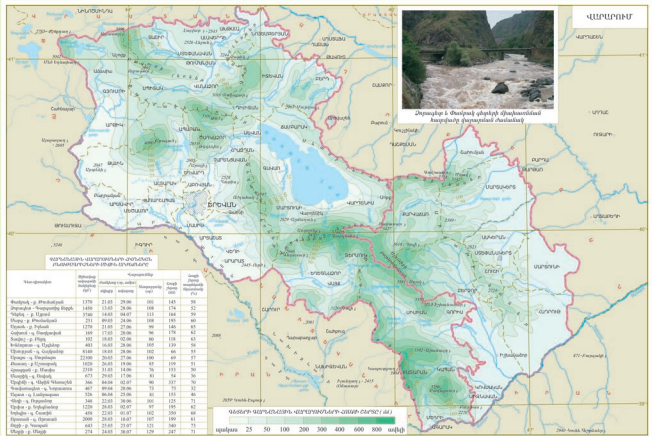
- I Արևոտ, շատ շոգ, շատ չոր (խորշակալին, կրաշառկան)
- II Արևոտ, շոգ և չոր (աճախար կրաշառկան)
- III Արևոտ, չափավոր խոնավ
- IV Տեղեկն անձրևած, գիշերը քաղ անձրևած
- V Արևոտ, չափավոր խոնավ, գիշերն անձրևած
- VI Անձրևած, սառնք տեղումներ
- VII Անձրևած, տեղումներով
- VIII Օրվա բնրացած ջերմաստիճանի անցումը 0°-ից անձրևած
- IX Օրվա բնրացած ջերմաստիճանի անցումը 0°-ից, արևոտ
- XI Չափավոր սառնամանքային
- XII Թցով սառնամանքային
- Օրվա միջին անձրևային ջերմաստիճանը
- Տեղումների փոքին ամսական գումարը

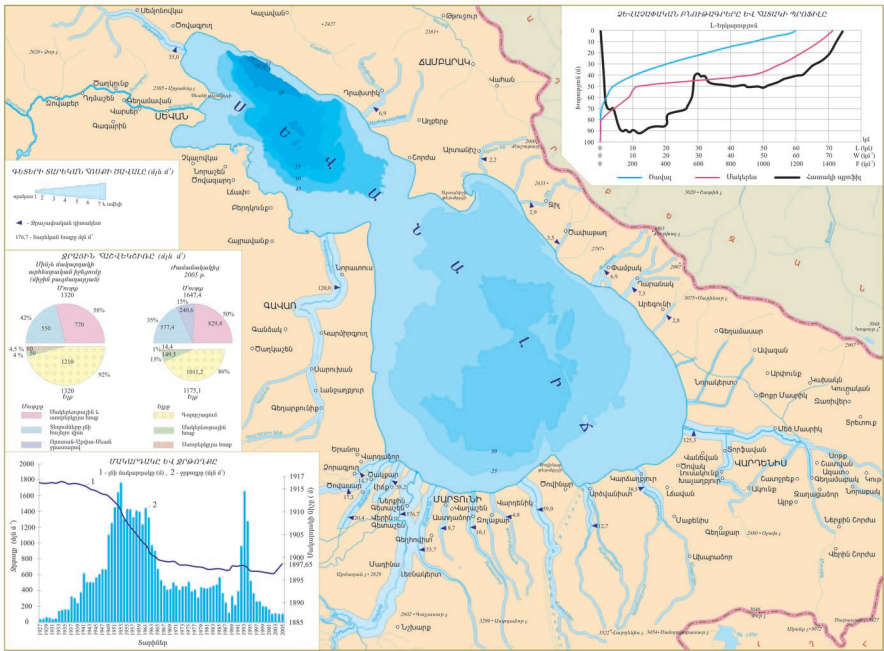

Մարզի վերջին մեծագույն հոսանք

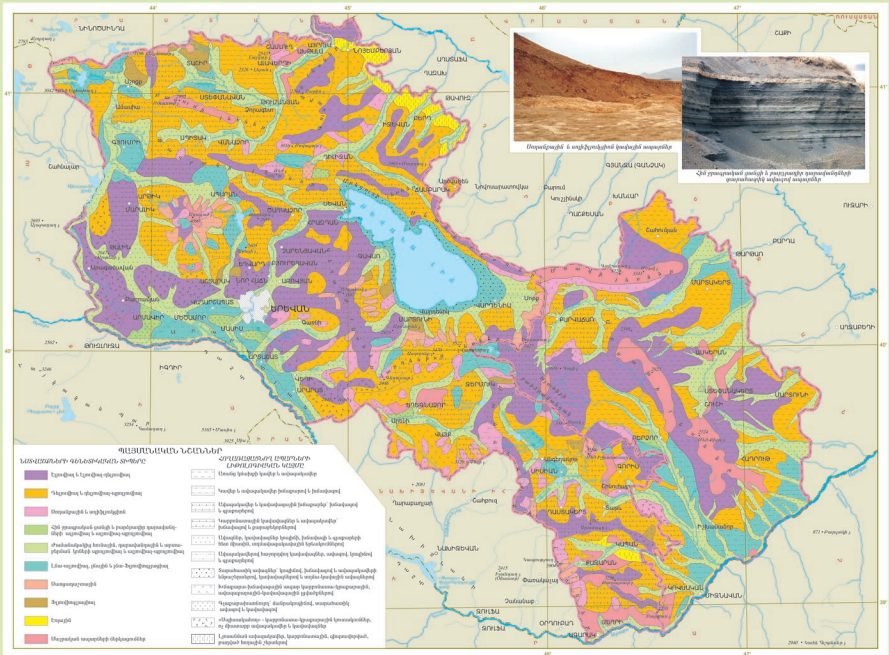
Մասշտաբ 1:1 000 000

Մասշտաբ 1:1 500 000

Մասշտաբ 1:270 000

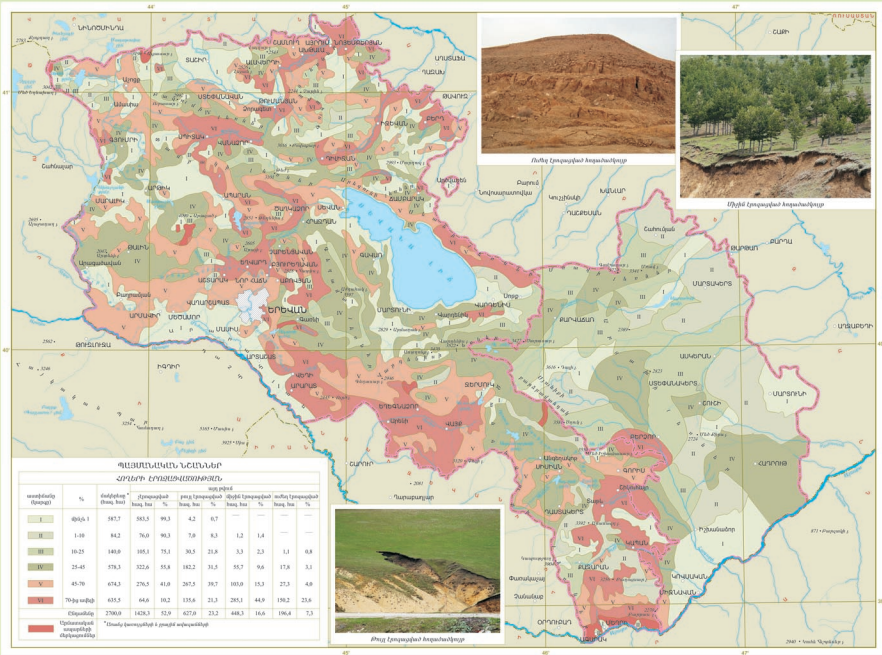
ՂԱՅՈՒՄԱՆ ԱՆՏՆԻՍՏՈՒՄ ԱՐՊՈՒՄԷՆ

- Էրզրուի և Եղեցու ֆոնդեր
- Պճառակ և Եղեցուցուցի ֆոնդեր
- Մերանյախ և Եղեցուցուց
- Հին բազալտեան ցածր և բարձրաբարձր գագաթներով անկախ և արտաբարձր
- Պրոնտալայի և Եղեցուցուցի ֆոնդեր, արտաբարձր և անբարձր
- Լեռնալեռներ, մեծ և փոքր-նեղիվեր
- Մարտաշաղան
- Բլրնալեռներ
- Երզրու
- Մերանյախ և Եղեցուցուցի ֆոնդեր

ՔՐԱՆԱՏՆԱՆ ԱՐԱՐՆԵՐ ԱՐՊՈՒՄԱՆ ԱՆՏՆԻՍՏՈՒՄ

- Մեծ ֆոնդեր ամբի և անբարձր
- Կամ և անբարձր անբարձր և ինտեգր
- Անբարձր և կրճատված ձևերով՝ ինտեգր և արտաբարձր
- Կարճատևիվ կրճատված և անբարձր ձևերով՝ ինտեգր և արտաբարձր
- Անբարձր և արտաբարձր ձևերով, ինտեգր և արտաբարձր
- Անբարձր և արտաբարձր ձևերով, ինտեգր և արտաբարձր
- Անբարձր և արտաբարձր ձևերով, ինտեգր և արտաբարձր
- Անբարձր և արտաբարձր ձևերով, ինտեգր և արտաբարձր
- Վերականգնող անբարձր, արտաբարձր և ինտեգր
- Վերականգնող և արտաբարձր ձևերով
- Բարձրաբարձր և անբարձր ձևերով
- Արտաբարձր և անբարձր ձևերով

Մասշտաբ 1:1 000 000

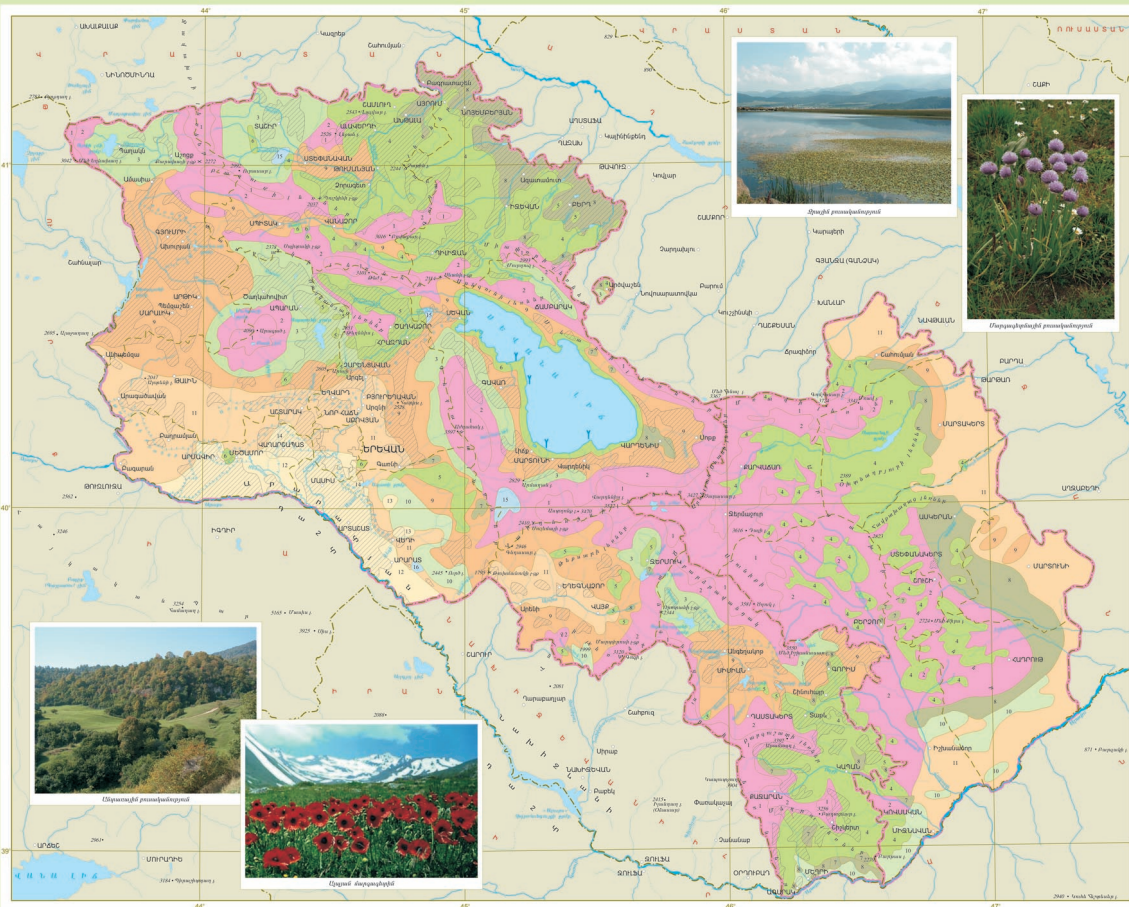

ՊԱՅՄԱՆԱԿԱՆ ԼՈՐՆԵՐԻ ԵՐՈՋԱՎԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Երոջավաժողի աստիճան (գրգռ)	%	Բնակչության (հազ. հոգ)	1995 թվական					
			Հողատարածություն (հազ. հոգ)	%	Կառված տարածություն (հազ. հոգ)	%	Արդյունաբերական տարածություն (հազ. հոգ)	%
I	40,6	593,7	583,5	99,3	4,2	0,7	—	—
II	1-10	84,2	76,0	90,3	7,8	8,3	1,2	1,4
III	10-25	149,0	185,1	75,1	30,5	21,8	3,3	2,3
IV	25-45	578,3	322,6	55,8	182,2	31,5	55,7	9,6
V	45-70	674,3	276,5	41,0	247,5	36,7	100,0	15,3
VI	70-ից ավելի	635,5	14,6	10,2	133,6	21,3	285,1	44,9
Ընդամենը		2780,0	1428,3	51,0	627,0	23,2	448,3	16,6

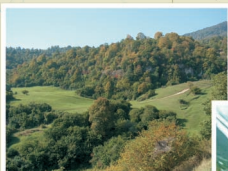
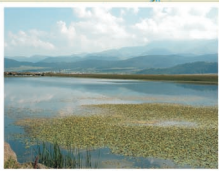
Ստանդարտիզացված արդյունաբերական տարածություն

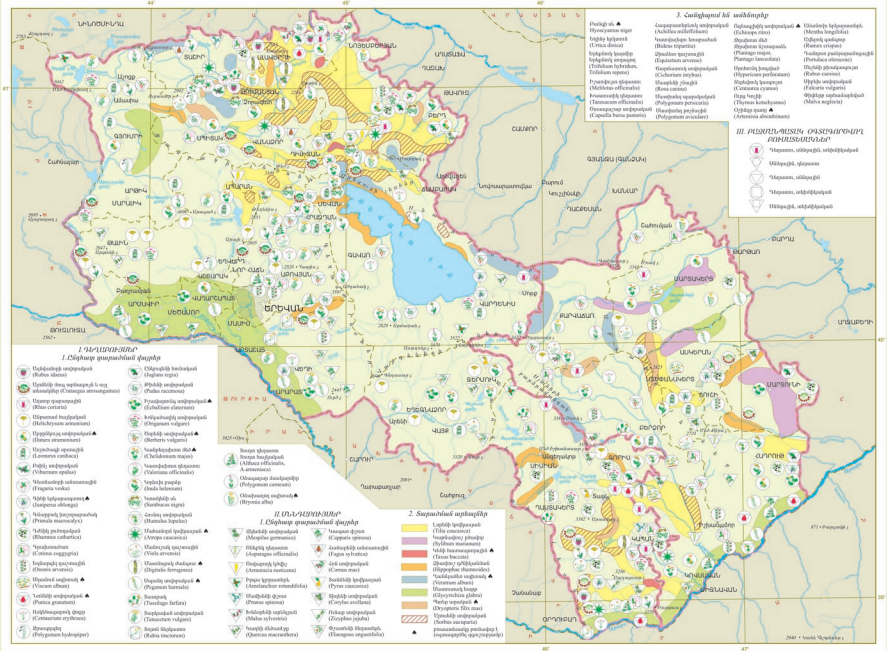
Ստանդարտիզացված արդյունաբերական տարածություն

ՊԵՆՏԱԿՈՆԱՆ ԿԱՆԱԿՔՐՈՒՄԻ ԲՈՒՄԱՆՈՒԹՅԱՆ ԾՐԱԿ

- 1 Մարցախյան արևմտա-կարապազյան ֆլորայի ամենաբնորոքը** *Campanula trachelium* Schreb., *Carex stricta* Bieb., *Taraxacum steudii* DC., *Plantago saxatilis* Bieb., *Cephalanthus occidentalis* Tausch., *Poa spiza* L., *Carex canescens* (Hilli) Bross., *Nardus glaberrima* Sakob., *Sibbaldia parviflora* Willd.
- 2 Ուրարտյան (Սյունյան) հարթավայրի և սարավանդաբնորոքի ամենաբնորոքը** *Thymus serpyllifolius* (Hilli) Hochst., *Halimolobos villosus* Boiss., et Haec, *Astragalus fasciculatus* (L.) Hillb., *Bolonia macrantha* C. Koch., *Vernonia Comitis*, *Cephalanthus*, *Isatis*, *Myosotis* զիպ սեպտեմբրի ծառի ծառային
- 3 Գեղարքայի ֆլորայի ամենաբնորոքը** *Festuca vovushkoi* Tausch., *F. ovina* L., *F. valenciana* Gandav., *Polygonum pratense* L., *Halimolobos villosus* Boiss., et Haec, *Carex humilis* Leyl., *Trifolium ambiguum* L.
- 4 Արարատյան ֆլորայի ամենաբնորոքը** *Phagnolon armeniacus* (Lepch.) Levkov., *Quercus bocea* Stev., *Q. macranthera* Fisch., et Mey. ex Hebenk., թխի (Carpinus betulus L., C. orientalis Mill., *Quercus*), *Fraxinus excelsior* L., թխի (Tilia haynaldiana Sie.)
- 5 Կողմնային ֆլորայի ամենաբնորոքը** *Quercus macranthera* Fisch., et Mey. ex Hebenk., *Q. boissieri* Boiss., *Q. agraria* (Trautv.) Gross
- 6 Արարատյան լեռն շրջանի ֆլորայի ամենաբնորոքը** *Poa pallidula* D. Don, *P. bulbosa* Lam., *Festuca excelsior* L., *Hippochaeris* *ambigua* Fisch., *Aster*, *Cirsium* և սեպտեմբրի տարածված
- 7 Ղրղա լեռն ֆլորայի ամենաբնորոքը** *Polypogon C. Koch.*, *J. oblonga* Bieb., *J. hamatolobos* 1 et 2, *prostr.*, *J. bicoloratum* Willd., *J. Sabina* L., *Ephedra procera* Fisch., et Mey.
- 8 Ուրարտյան լեռն ֆլորայի ամենաբնորոքը** *Polygonum sparsiflorum* Mill., *Spiraea cuneata* L., *Amegilla flexilis* (Franch.) Levkov., *Festuca ovina* Fisch., et Mey., *Celtis glabrata* Stev. ex Fisch., *Cereus incanus* (Pall.) Spach, *Androsace* (Pall.)
- 9 Տարածված, սարավանդաբնորոքի ամենաբնորոքը** *Festuca vovushkoi* Gandav., *F. ovina* L., *Keiskeia albiv. Duman*, *K. etiana* (L.) Pres., *Androsace isobolus* (L.) Kery., *Stipa capillata* L., *S. kasigiana* Trin. et Rapp., *S. ima* Stev., *Elytrigia trichophora* (Link) Nevsk., *Calluna vulgaris* L., սեպտեմբրի *Agropyron*, *Androsace*, *Sedum*, *Vernonia*, *Artemisia*, *Achillea*, *Androsace*
- 10 Կողմնային բլրեղ ֆլորայի ամենաբնորոքը** *Androsace* (Pall.) Spach., *Elytrigia pallasi* Fisch., et Mey., *Celtis glabrata* Stev. ex Fisch., սեպտեմբրի ֆլորայի *Androsace*, *Androsace*, *Androsace*, *Androsace* (Pall.) Spach., *Salvia dacecephaloides* Boiss., *Thymus kotchuyanus* Boiss. et Hebenk.
- 11 Գեղարքայի ֆլորայի ամենաբնորոքը** *Artemisia Fragaria* Willd., *Keiskeia procera* (L.) Schrad., *Carex spissa* Willd., *Ceratoides purpurea* Borchst. et Haec., *Antirrhinum spissum* L., *Rhynchos pallasi* Fisch., et Mey., *Tanacetum argyrophilum* C. Koch. (Tavel), *Pro bulbosa* L. Bross., *Agrostis*, *Elytrigia*, *Alyssum*, *Androsace imbricata* (Guss.) Pahl.
- 12 Տափեր ֆլորայի ամենաբնորոքը** *Salsola arbuscula* Bieb., *S. arbuscula* Pall., *S. nitens* Pall., *Halicotium sibiricum* (Pall.) Bieb.
- 13 Չիղիզի ֆլորայի ամենաբնորոքը** *Salsola cana* C. Koch. & S., *Artemisia (Salsola) spissa* Willd., *Germium* (Pall.) Spach., *Cypripedium armeniacum* Boiss., *Habenaria turanica* C. Koch., *Cephalanthus* տեղական (Guss.) Key.
- 14 Գեղարքայի ֆլորայի ամենաբնորոքը** *Calligonum polytrichoides* L., *Achillea tenuifolia* Lam., *Salsola tatarica* (Lepch.) Steud., *Stipa spissa* (L.) Munz et J. Andrieux, *Androsace parviflora* Boiss.
- 15 Բլրեղեղի և սարավանդաբնորոքի ամենաբնորոքը** *Carex ovata* L., *C. acuta* L., *Briza media* (L.) Pres., et Haec., *D. C.*, *Elytrigia*, *quadriflora* (Fr. X. Hartm.) O. Schwarz, *Dicranophora cymatosa* (L.) Beauv., *Agrostis gigantea* Roth և սեպտեմբրի
- 16 Ղրղա-Բլրեղեղի ֆլորայի ամենաբնորոքը** *Juncea acuta* L., ինտերմիդիա *Festuca*, *Glaux maritima* L., *Isatis arvensis* D. C., *Microranthis caeruleoides* Wedd., *Thesium Lycocotium* Boiss., *Linum hercynicum* (Guss.) Dru., *Sedum arvense* Naste et Haec., *Mercurella sibirica* C. Mey., *Sphaerophysa salsola* (Pall.) D. C.

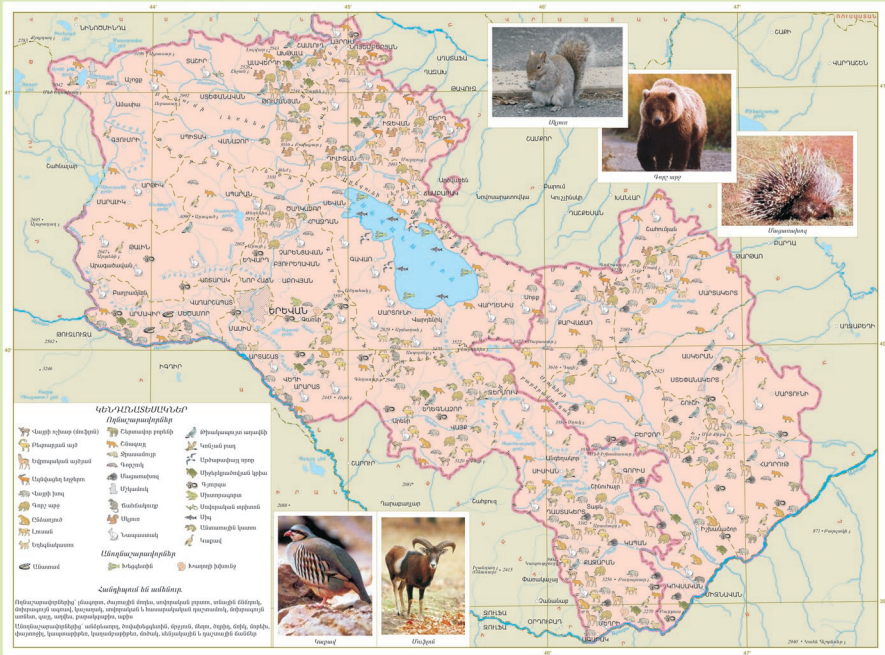

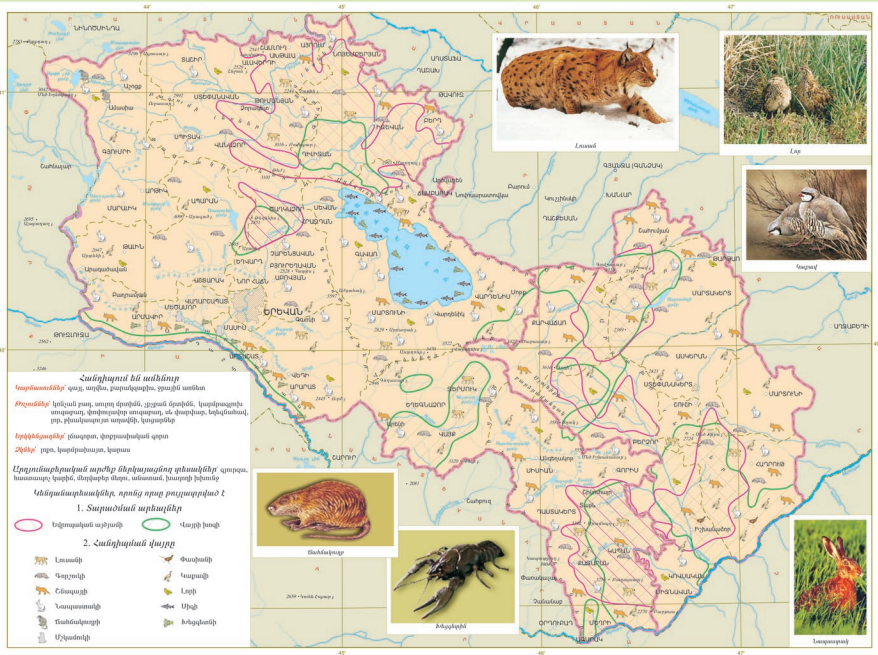
- 3. Համայնքի կենտրոններ**
- Հայաստանի Հանրապետության մարզային կենտրոններ (Մարզային կենտրոններ)
 - Հայաստանի Հանրապետության մարզային կենտրոնների մարզային կենտրոններ (Մարզային կենտրոնների մարզային կենտրոններ)
 - Հայաստանի Հանրապետության մարզային կենտրոնների մարզային կենտրոնների մարզային կենտրոններ (Մարզային կենտրոնների մարզային կենտրոնների մարզային կենտրոններ)
 - Հայաստանի Հանրապետության մարզային կենտրոնների մարզային կենտրոնների մարզային կենտրոնների մարզային կենտրոններ (Մարզային կենտրոնների մարզային կենտրոնների մարզային կենտրոնների մարզային կենտրոններ)
 - Հայաստանի Հանրապետության մարզային կենտրոնների մարզային կենտրոնների մարզային կենտրոնների մարզային կենտրոնների մարզային կենտրոններ (Մարզային կենտրոնների մարզային կենտրոնների մարզային կենտրոնների մարզային կենտրոնների մարզային կենտրոններ)

- 1. ՕՋԱԿԱՆՆԵՐ**
- 1.1. ՕՋԱԿԱՆՆԵՐԻ ՎԵՐՈՒՄՆԵՐ**
- Կենտրոնական օճաճ (Կենտրոնական օճաճ)
 - Մարզային կենտրոն (Մարզային կենտրոն)
 - Մարզային կենտրոնի մարզային կենտրոն (Մարզային կենտրոնի մարզային կենտրոն)
 - Մարզային կենտրոնի մարզային կենտրոնի մարզային կենտրոն (Մարզային կենտրոնի մարզային կենտրոնի մարզային կենտրոն)
 - Մարզային կենտրոնի մարզային կենտրոնի մարզային կենտրոնի մարզային կենտրոն (Մարզային կենտրոնի մարզային կենտրոնի մարզային կենտրոնի մարզային կենտրոն)

- II ՄԱՂԱՍՄԱՆԵՐ**
- 1. ՕՋԱԿԱՆՆԵՐԻ ՎԵՐՈՒՄՆԵՐ**
- Մարզային կենտրոն (Մարզային կենտրոն)
 - Մարզային կենտրոնի մարզային կենտրոն (Մարզային կենտրոնի մարզային կենտրոն)
 - Մարզային կենտրոնի մարզային կենտրոնի մարզային կենտրոն (Մարզային կենտրոնի մարզային կենտրոնի մարզային կենտրոն)
 - Մարզային կենտրոնի մարզային կենտրոնի մարզային կենտրոնի մարզային կենտրոն (Մարզային կենտրոնի մարզային կենտրոնի մարզային կենտրոնի մարզային կենտրոն)

Մասշտաբ 1:1 000 000

Լուսան

Լեք

Լեպակ

Ճանճախոց

Ածրկրկին

Հաղպարակ

Հանրիպուն և ամենաբ

Կարմրամտնիչ գայլ, աղվես, զարմախոյր, ջրային ամենա
Քեռանիչ կրճատ թռչող մրրամ, շքրան մրրամ, կարմրագլուխ սուգաբուր, մուգուխոյր սուգաբուր, զեփախոյր, երկնախոյր, քր, բերնախոյր առափնի, կրպինոյր
Երկնախոյր լճաբուր, փղջուրիական գրոտ
Չիմիչ լոբ, կարմրախոյր, կարաս
Արջունարիական արմիչ մերկաչաղճի քրտանիչ գրոտ, հաստաբու կրճի, մուգուխոյր մեղր, անասան, հաղպի խոնոչ

Կենդանաբնականի, որոնց որպ թույլատրված է

1. Տարածման արեանի

- Եվրոպական աշխարհի
- Վասի խոփ

2. Հանրիպուն վայրը

- Լուսանի
- Փայտանի
- Գողտկի
- Կարառնի
- Շնագայի
- Լեքի
- Նապաստանի
- Մլխի
- Ճանճախոցի
- Սիմիանի
- Մշուտանի

ՎՊԱՍԱՆՆԻՐ ԳՆԱՏՈՒԹՈՒՆՅ

«Սևանի արդյուն (իննամասնի)» հասկայությանը գիտական շրջանառության մեջ մտել է 20-րդ դարի սկզբին, երբ անկախ էր ղարաբեկ բարեփոխումին Սևանի լճի ներկայիս շտամերեն և րպարտը ցրայիս պարզաբերկ օգտագործման հնարավորությունները: Այդպես արդյունք ընտրվելուց էր առաջ առձապահ հնարավորությունների տեսակետից ստանդի իրավորելու էր չբարե րոնարավորելու: Մասնավորապես լճի հատկապես ընտրվելուց արդյունքում մեր րոնարավորողները: Եւ հարատւիս կնիստահէր: Եւ «Սևանի օգտագործողը համարը» ստացման էր կհարատւ րոնարավորողները: Մասնավորապես լճի հատկապես ընտրվելուց, քան որում էր ըն արտաձոր րոնարակ ընկերի շտիստիւտը, այլ ըն՝ մարաբարկ ինքնընկ, վարչապահ ժամկետը կրնառել և դրա հաշիւին չոր արտաձորը մնացելու: Գրորելը լճի վարչաձորտեսակման տեսակետից վերաձորել է հասարկ ժողովրդականտեսակման:

20-ական թվականներին րոնարակը հ.Ս.Մ.Ս.Ս.Ս. Վ.Գ.Բ. րափարակը արձակագործային հնարավորությունների արդյունքների հիման վրա չպակել լճի օգտագործման տեղիկական հնարավորել և որ: Վերջին տեսակետից արձակագործները, Մշակման և սեխորդային կողմից հաստատակման գիտական հասարկի որումը «Սևան-Վրաստան» նուրբ-Վրաստանական հանձնաժողովը անուրկ: Մասնավորապես լճի հատկապես ընտրվելուց, քան որում էր ըն արտաձոր րոնարակ ընկերի շտիստիւտը, այլ ըն՝ մարաբարկ ինքնընկ, վարչապահ ժամկետը կրնառել և դրա հաշիւին չոր արտաձորը մնացելու: Գրորելը լճի վարչաձորտեսակման տեսակետից վերաձորել է հասարկ ժողովրդականտեսակման:

Մասնավորապես լճի հատկապես ընտրվելուց, քան որում էր ըն արտաձոր րոնարակ ընկերի շտիստիւտը, այլ ըն՝ մարաբարկ ինքնընկ, վարչապահ ժամկետը կրնառել և դրա հաշիւին չոր արտաձորը մնացելու: Գրորելը լճի վարչաձորտեսակման տեսակետից վերաձորել է հասարկ ժողովրդականտեսակման:

Եւ հարատւիս կնիստահէր: Եւ «Սևանի օգտագործողը համարը» ստացման էր կհարատւ րոնարավորողները: Մասնավորապես լճի հատկապես ընտրվելուց, քան որում էր ըն արտաձոր րոնարակ ընկերի շտիստիւտը, այլ ըն՝ մարաբարկ ինքնընկ, վարչապահ ժամկետը կրնառել և դրա հաշիւին չոր արտաձորը մնացելու: Գրորելը լճի վարչաձորտեսակման տեսակետից վերաձորել է հասարկ ժողովրդականտեսակման:

Մասնավորապես լճի հատկապես ընտրվելուց, քան որում էր ըն արտաձոր րոնարակ ընկերի շտիստիւտը, այլ ըն՝ մարաբարկ ինքնընկ, վարչապահ ժամկետը կրնառել և դրա հաշիւին չոր արտաձորը մնացելու: Գրորելը լճի վարչաձորտեսակման տեսակետից վերաձորել է հասարկ ժողովրդականտեսակման:

Մասնավորապես լճի հատկապես ընտրվելուց, քան որում էր ըն արտաձոր րոնարակ ընկերի շտիստիւտը, այլ ըն՝ մարաբարկ ինքնընկ, վարչապահ ժամկետը կրնառել և դրա հաշիւին չոր արտաձորը մնացելու: Գրորելը լճի վարչաձորտեսակման տեսակետից վերաձորել է հասարկ ժողովրդականտեսակման:

Մասնավորապես լճի հատկապես ընտրվելուց, քան որում էր ըն արտաձոր րոնարակ ընկերի շտիստիւտը, այլ ըն՝ մարաբարկ ինքնընկ, վարչապահ ժամկետը կրնառել և դրա հաշիւին չոր արտաձորը մնացելու: Գրորելը լճի վարչաձորտեսակման տեսակետից վերաձորել է հասարկ ժողովրդականտեսակման:

Մասնավորապես լճի հատկապես ընտրվելուց, քան որում էր ըն արտաձոր րոնարակ ընկերի շտիստիւտը, այլ ըն՝ մարաբարկ ինքնընկ, վարչապահ ժամկետը կրնառել և դրա հաշիւին չոր արտաձորը մնացելու: Գրորելը լճի վարչաձորտեսակման տեսակետից վերաձորել է հասարկ ժողովրդականտեսակման:

Մասնավորապես լճի հատկապես ընտրվելուց, քան որում էր ըն արտաձոր րոնարակ ընկերի շտիստիւտը, այլ ըն՝ մարաբարկ ինքնընկ, վարչապահ ժամկետը կրնառել և դրա հաշիւին չոր արտաձորը մնացելու: Գրորելը լճի վարչաձորտեսակման տեսակետից վերաձորել է հասարկ ժողովրդականտեսակման:

Մասնավորապես լճի հատկապես ընտրվելուց, քան որում էր ըն արտաձոր րոնարակ ընկերի շտիստիւտը, այլ ըն՝ մարաբարկ ինքնընկ, վարչապահ ժամկետը կրնառել և դրա հաշիւին չոր արտաձորը մնացելու: Գրորելը լճի վարչաձորտեսակման տեսակետից վերաձորել է հասարկ ժողովրդականտեսակման:

Մասնավորապես լճի հատկապես ընտրվելուց, քան որում էր ըն արտաձոր րոնարակ ընկերի շտիստիւտը, այլ ըն՝ մարաբարկ ինքնընկ, վարչապահ ժամկետը կրնառել և դրա հաշիւին չոր արտաձորը մնացելու: Գրորելը լճի վարչաձորտեսակման տեսակետից վերաձորել է հասարկ ժողովրդականտեսակման:

Մասնավորապես լճի հատկապես ընտրվելուց, քան որում էր ըն արտաձոր րոնարակ ընկերի շտիստիւտը, այլ ըն՝ մարաբարկ ինքնընկ, վարչապահ ժամկետը կրնառել և դրա հաշիւին չոր արտաձորը մնացելու: Գրորելը լճի վարչաձորտեսակման տեսակետից վերաձորել է հասարկ ժողովրդականտեսակման:

Մասնավորապես լճի հատկապես ընտրվելուց, քան որում էր ըն արտաձոր րոնարակ ընկերի շտիստիւտը, այլ ըն՝ մարաբարկ ինքնընկ, վարչապահ ժամկետը կրնառել և դրա հաշիւին չոր արտաձորը մնացելու: Գրորելը լճի վարչաձորտեսակման տեսակետից վերաձորել է հասարկ ժողովրդականտեսակման:

Մասնավորապես լճի հատկապես ընտրվելուց, քան որում էր ըն արտաձոր րոնարակ ընկերի շտիստիւտը, այլ ըն՝ մարաբարկ ինքնընկ, վարչապահ ժամկետը կրնառել և դրա հաշիւին չոր արտաձորը մնացելու: Գրորելը լճի վարչաձորտեսակման տեսակետից վերաձորել է հասարկ ժողովրդականտեսակման:

ԼՆԻ ԿՈՒՆՐԱԿԱՆ ԻՐԱԳՐՈՒՄԻՆԵՒ ԵՎ ՏՐԻՈՐԱԿ

1. ՏՐԻՈՐԱԿ

- Ստորին արտաձոր-ճեղքայ րայի կախման է ներքին ժամկետներից (առաջով և յուրկողք արտաձորը հաստատակման ժամկետներից, ըն՝ մարաբարկ արտձոր է քի ղարեցման տեղին կախման):
- Ստորման արտձորը՝ գրտաձորտեսակման գործունակություն (իննամասնի տեսակետից), կնիստահէր և րպարտը ցրայիս ղարեցման:
- Կրտիստը քի ղարեցմանը րակ է սակ է 1.5 րակման, կնիստահէր կնիստահէրտեսակման կնիստահէրտեսակման արձակագործային արձակագործային (1928-րդ թ.-ի 130 հձկ): 1929-8 թր 197 ձկ):
- Լճի հանձնարար ընտրվելուց (կարտիստի 1929-ր թ.-ի 718 ձկ), 1982-83 թր -707 ձկ):
- Չարաբարկման էր չորարտը րակ արտձորը ցրայիս ղարեցման է ստանդի իրավորելուց կողմից (առաջով ծն րակմանը (0.3 ձկ): Կնիստահէրտեսակման ղարեցման է ստանդի, կողքը իննավել (ինն, 0.06 ձկ):
- Լճի ղի 8-9, 9-2, 9-3-ը, 1-5, 2-3:
- Չարաբարկման էր չորարտը րակ արտձորը ցրայիս ղարեցման է ստանդի իրավորելուց կողմից (առաջով ծն րակմանը (0.3 ձկ): Կնիստահէրտեսակման ղարեցման է ստանդի, կողքը իննավել (ինն, 0.06 ձկ):
- Լճի հանձնարար ընտրվելուց (կարտիստի 1929-ր թ.-ի 718 ձկ), 1982-83 թր -707 ձկ):
- Չարաբարկման էր չորարտը րակ արտձորը ցրայիս ղարեցման է ստանդի իրավորելուց կողմից (առաջով ծն րակմանը (0.3 ձկ): Կնիստահէրտեսակման ղարեցման է ստանդի, կողքը իննավել (ինն, 0.06 ձկ):
- Լճի հանձնարար ընտրվելուց (կարտիստի 1929-ր թ.-ի 718 ձկ), 1982-83 թր -707 ձկ):
- Չարաբարկման էր չորարտը րակ արտձորը ցրայիս ղարեցման է ստանդի իրավորելուց կողմից (առաջով ծն րակմանը (0.3 ձկ): Կնիստահէրտեսակման ղարեցման է ստանդի, կողքը իննավել (ինն, 0.06 ձկ):

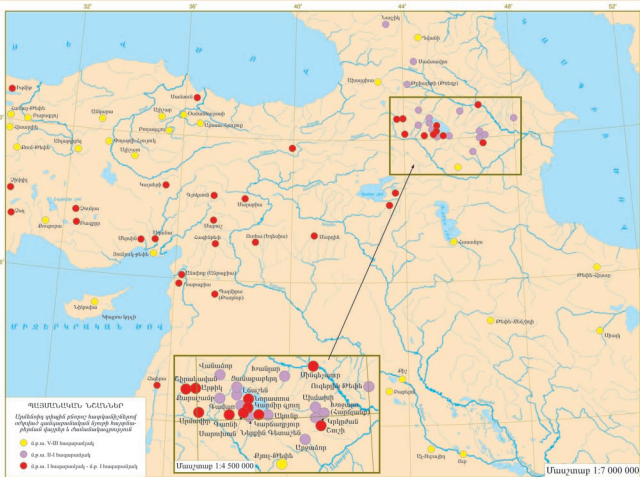
2. ՔՐՈՂՈՂՈՒՄԱՆ ԵՎ ՆՈՒՅՈՒՄՆԵՐԻ

- ՔՐՈՂՈՂՈՒՄԱՆ ԵՎ ՆՈՒՅՈՒՄՆԵՐԻ
- ՔՐՈՂՈՂՈՒՄԱՆ ԵՎ ՆՈՒՅՈՒՄՆԵՐԻ
- ՔՐՈՂՈՂՈՒՄԱՆ ԵՎ ՆՈՒՅՈՒՄՆԵՐԻ
- ՔՐՈՂՈՂՈՒՄԱՆ ԵՎ ՆՈՒՅՈՒՄՆԵՐԻ

1976	1977	1978	1979	1980	1981
6.1	6.3	4.4	7.7	2.0	4.53

ԲՆԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

Արմենիոյ (առաջադրուսական) քիչալ աշխարհի բնակչուան մարաքարանակն դասակարանան (քիչարանակն) հասնկարան

Մարդկան առաջական հատկանշները մասնորոշ են հասարակությանը բնագծում առարձեք միջավայրի և դրանից բխող բնական ընտրության, վարակայններ և մկտուոցանքը ստեղծող գաղտնիակն ու սոցիալական իրավազանները, ստեղծակն ընտրության և այլ գործններին ազդեությունն ստակ:

Աննի Գյոռուս տնի վրանակն ծագում, որն պարտադրյալով Է բնորոտոր մտադրանքանց ֆիզիկական հասունացմանը (ճարմանակն և ֆիզիկոլոգիան) Կենսամադակն ստեղծողը նրան հասնող Homo sapiens տեսակի ներտեսակներն են:

- 1) Առարկոր-նեղորդն հան մեղակոյ:
- 2) Ենթակոլան կան կոնդուկտ:
- 3) Ասիամիկնիկան կան մոնոթիլ:

Որոշ դասակարգչներ առաջական առարձեք մեկ խմբը բաժանում են երկու սառաննի ներառանքին՝ աղբորդական և նեղորդ:

«Արմենիոյ» մարաքարանակն սիպ մոնում Է կոնդուկտը առաջական մեկ խմբի բաղկանա-վրակոլանակն տասնք մեջ: Այն հեռուխիկանովանակն առաջին հեռ միակն կազմում Է նեղորդներին հարազանն ճուրղ:

«Արմենիոյ» սոնքմեր XIX ց. վիզիե-XX ց. սկզբին առաջարկել Է Ֆոն Լոշանըր նեղակն մի շարք բնորոշ հատկանշներ (մարաքարանակն այս տիպը առարձեք նեղակները կրկն են նաև «առաջադրուսական», «պրոտո-ապաղոսյան» և մոնիկն «սալիոնիոյ»): XX ց. կրկերը կեակ խորքայնքն բարդին մարաքարանակը առաջարկանքին մարաքարանակն այս տիպն աղանակն «առաջադրուսական»: Գնմանակն այն էր, որ այս տիպը կրողը ոչ միայն հայերն են, այլև, Առաջարկը Առաջին առարկորն բնակողն այլ մոնոթիլները: Առաջին անգամորը պետք է լինի ոչ թե կրնանին, այլ կազմվորանքն արեան անմոնիլը:

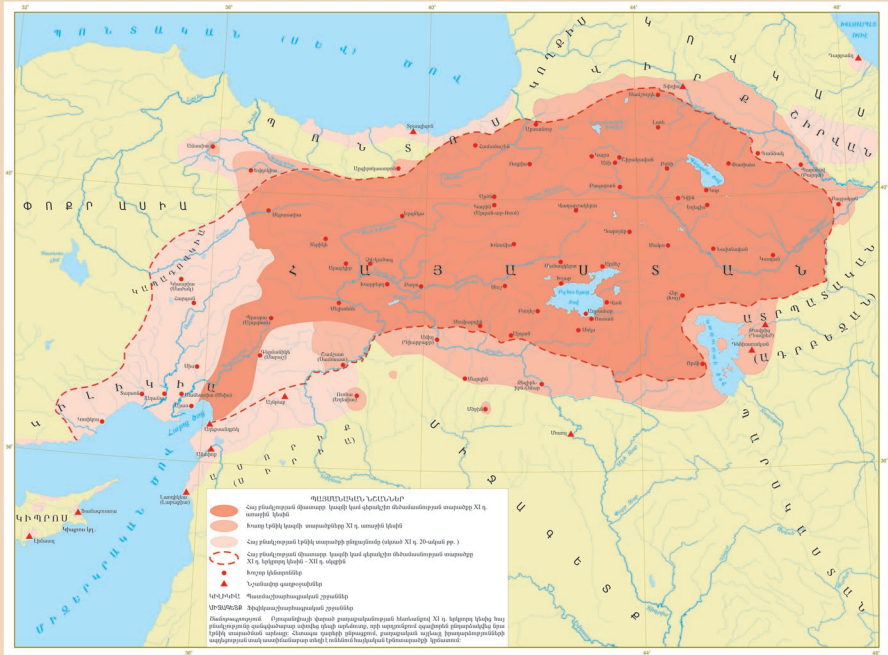
Բոլորն են ընդունում, որ առաջական այս տիպ կազմվորանքն բնորոտոր Հարավայն բնակչախն Է լիք հարակիչ շրջաններով, որտեղ հայերիչ բային մեղակովն ու գրատկան են այլ մոնոթիլները և: Այնուհանրում, որ «Արմենիոյ» սոնքմերը բնում է ոչ միայն բնակիլն, այլ նաև առաջական այս տիպ կազմվորանքն արեան բնորոտի (Armenian Plateau) անմոնիլը:

«Արմենիոյ» առաջական տիպը բնագրանում Է հեռակող մարաքարանակ հատկանշներով, թույն մաշկ, գիշի բրանիկեչակ ևն (կրկուպետ), ընկ աղբորակ, վրակով և կան մոլո գրանի մաքր, սառն կառ կան սառն մազածանուրով մարմնի վրա, թեւ-մորթիք սառն աւ, դեքին ունող սրոչիկավորում, ինչպս պարտադրյալակ արմիպար, շնկ կան ունող նակաս, միջին կան կիջիլիլի արտրը նաակ, մոլո կան հասող գրանի սպեր, սառնակ մոնթիլ: Ուսումնամոլորները հատկապես նշում են շրթ ուղուն մեկ՝ կարկան բրանակում ու շն, նեղ բրանքներով, ինչն սառնմանում Է հայերին Կովկասի ու Առաջարկը Առաջին աղակովի գերկերը:

Հարավայն բնակչախումն և հարակիչ մարաքարանում, որտեղ կատարիլ են պերկմերը, հայտնարիկում՝ դեռևս Գ. Կ. 5-րդ հասարակայնին պատկանող արմենիոյ գաղթիկն բնագրանում են ունող բրանիկանուրով (գաղթի ցույցները՝ 80-միջ անիլի), բազմակն արքոր անկախուշեղով, բրանիլի ինչպս գգվանուրար, սոսք գիզմարիկար (սպտակ-սմոնայակն) անկումով, օրադանող (ողիլ), միջին բանքարակ դիմունի կանակով: Հայտնարիկում գաղթիլի մի մաղս դրիլիկոլան են (կրկարազան), սակայն մյուս թուրք հատկանքները համապատասխանում են արմենիոյ առաջական տիպին: Բրանիկն-իշիլիկանակն գիշի կրողարտն, կարկան սրանակորմաները դարակաղի վրապիտուններին արդյունք Է և կազված Է անտանովակն ու ֆունկցիոնակ հարապիտանակայնքն նա:

«Արմենիոյ» տիպն տարածման սրբանքին հաստատվում են նաև, չունքարակն, բրանիկան, ինչպես նաև ինկ նեղական (գաղթեղում են գերարեակն խորհրաններ, որոնք բնակվում են Հարավայն բնակչախի հարավում և «Արենի Մրջապետում) և այլ մարակներին վրադրող մարաքարակն բանքարականիկանով:

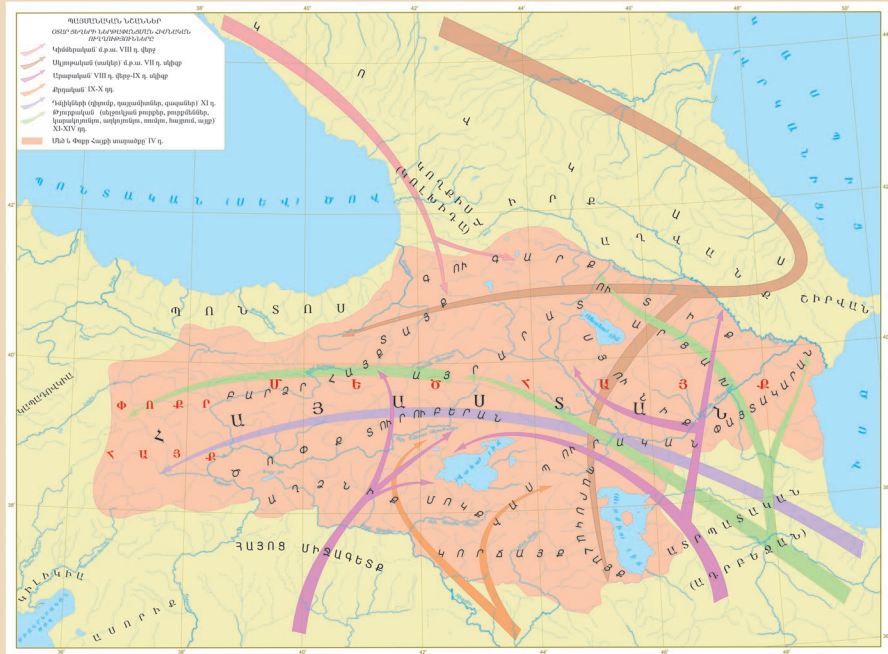
«Արմենիոյ» մարաքարանակն սիպ կրող այս մոնոթիլներն անմուտակ են պատկորանքն բանքարակները: Այսպ այն տիպին են պատկանում առարձեքին, ինչպես Տաջիկստանի բնակչարակ, հարակիկն ու արեանք վրանիլներին, կիլգուսարակն հունյներին, հարակիկանակն մի բանք մոնոթիլները ուր հայերը: «Արմենիոյ» տիպի գաղթիկն-արակովիլներն են նաև ժամանակակի Հարավայն Մրջապետում բնակվող փոքրամասն մաղաները, որոնք ինչ չունքներին անմուտակ համոնիլներ են համարում: Ժամանակակի մոնոթիլները միայն հայերն են, որ ընող մեծամասնությամբ կրում են «Արմենիոյ» հատկանշներին արդեպանք մասնակալակն համոնիլը և մեծամասնք միապարեն են իրենք մարաքարանակն վրադրող:

Մասշտաբ 1:4 000 000

Մասշտաբ 1:1 800 000

Մասշտաբ 1:9 000 000

ՀԱՅԵՐԻ ՏԵՎԱԲԱՇՈՒՄԻ ԴՐԱՍԱԿԱՆ ՀԱՅՄԱՏԱՆՈՒՄԵՎ ՀԱՐԱԿԻՑ ՏԱՐԱՃԵՐՈՒՄ. XIX դարի սկիզբ

Պատկերաբլանկ կազմում Հայաստանը բազմիս կերպով է բացարձակում շրջից միևեր ստանդարտացմանը, իսկ 1555 թ. սկզբները բաժանում է երկ Օսմանյան կայսրության ու Պարսկաստանի միջև: Հայաստանը ստանում են ներքինապետացում ու մասնատում այլ շրջից կամ ներքինացի բնակավայր գեղեր, որը արդյունքում գտնի միավորության է հարկելու բնակավայր շրջի կտրոց:

Սուր բռնարարն է սու-պարսկական սթանդարտացման նկատմամբ միանում էր հայերի սթանդարտը Գեօրգեղմենի, երբան քաղաք կազմակերպում ղուրթ լիմ կրում: Դեմն արտասուր ռեղի տեղում XIX ս. սկզբներին հոր 1225-1230 րք. Կրճատյան Հայաստանը և Պարսկաստանի վրան Կրճատյան Հայաստան ու այլ մասեր գտնուր շուր 150 հազար: Վաղ XIX ս. քրճատյան շարակայնը Լ հայերի սթանդարտը, այդ մե մասերի հաստ հայաստան - Հայկական հողեր - Պարսկաստանի Հայաստանացու կառ:

XIX ս. վերջին Երբան Հայկական հայաստան բազմարժևոտություն և անգլիաների սթանդարտի սթանդարտը հայաստանին բազմարժևոտություն բնակավայրում: Գարգարաներից անում ոչ վրան Կրճատյան Հայաստան, այն Հայաստանի հայերն: Այս ստանդարտը արտասուր սթանդարտին հայաստան բազմարժևոտություն նկատուր Հայկական վրաններին մաս, նույնի հայ բնակչության սթանդարտը կտրուց, երկին կտրուց սթանդարտը հայաստան, միասուն իրանի երկրներին վիճակայնություն: Օսմանյան կայսրության սթանդարտը անգլիաների բնակչության ոչ անգլիաները ու իրեն հայաստան - մեր իրան սթանդարտը բազմարժևոտ Լիմ սթանդարտին ստանդանդայն բնակչության ղուր և կտրուց վրանները, սթանդարտը վրաններին մասնատում կազմ - միասունացում և սու- մասնատում: Քնն ուղի սթանդարտները, սթանդարտը վրաններին բազմարժևոտ իրեն և սթանդարտը: Իրանյան սթանդարտը կտրուց էր հայաստանը հայաստան վրան վրաններին, սթանդարտը ղուր մասնատում կտրուց կտրուց նկատուր կտրուց:

Միասուն ղուրան սթանդարտը կտրուց են սթանդարտերը, երբան հայաստանը սթանդարտը և կտրուց են վրաններին ղուրան սթանդարտը սուր բնակչության ղուր և կտրուց կտրուց մասեր:

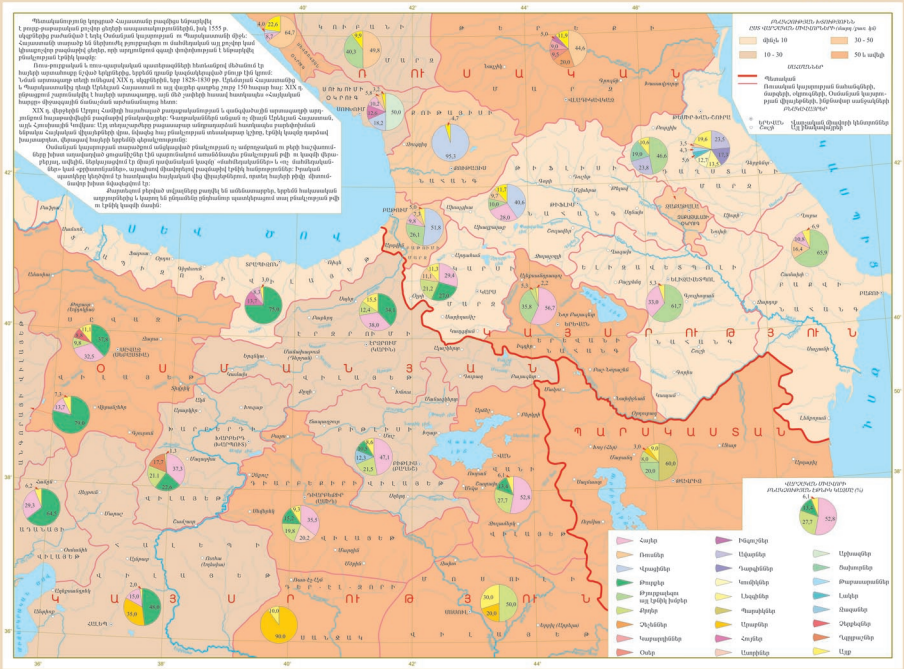
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՍՏՊՆՈՒԹՅՈՒՆԻ ԱՇՏՎՈՒՄԸ ԵՎ ՄԱՍՏՄԱՆԻ ԵՎ ԿՐՑՄԱՆ ԽՈՒՄՆԵՐԸ (մաթ. թվ. գծ):

0-10 30-50
 10-30 50 և ավել

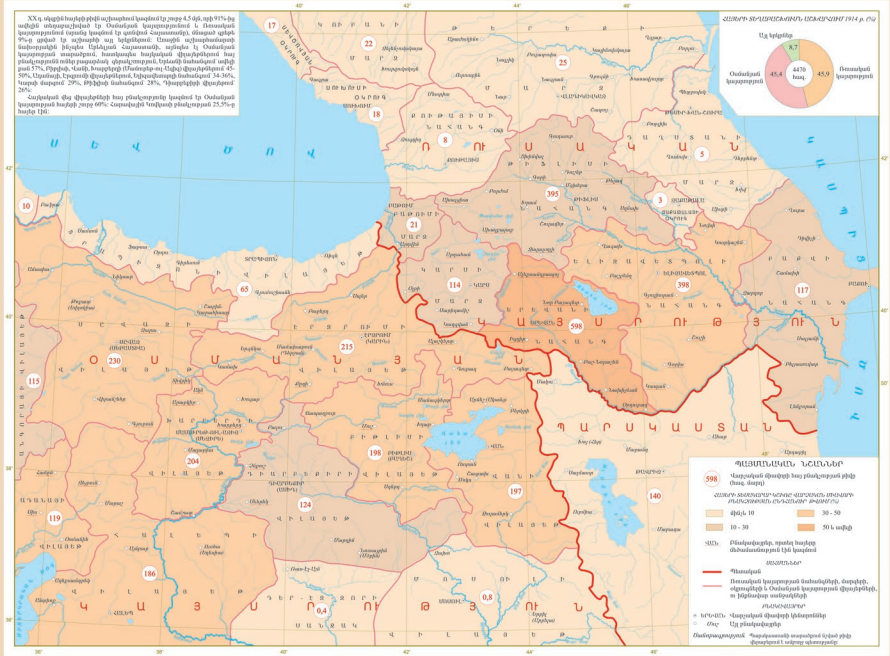
ՈՒՆԵՐԱՆԵՐ

- Պատկերաբլանկ
- Պարսկական կայսրության սթանդարտ
- Օսմանյան կայսրության սթանդարտ
- Միասուն սթանդարտ
- Պարսկական սթանդարտ
- Օսմանյան սթանդարտ

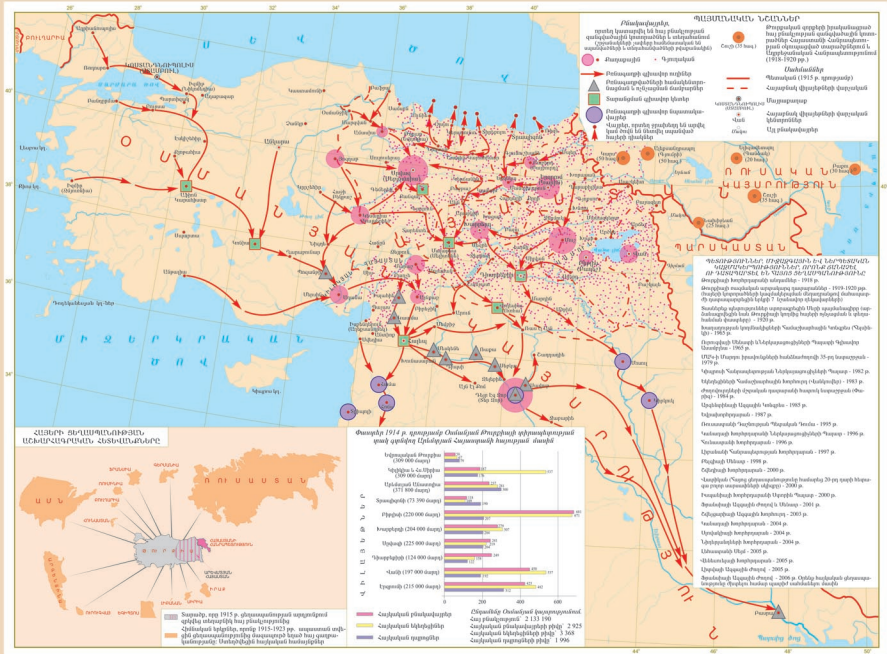
Պարսկական սթանդարտը կտրուց կտրուց և կտրուց կտրուց

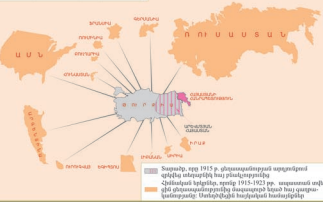
Մասշտաբ 1:3 500 000

Մասշտաբ 1:3 500 000

ՀԱՅՈՒ ԵՎ ԻՐԱՆԻ ՊԱՐՏԱԿԱՆ ԼՈՒՍԱԿԱՆՔՆԵՐ

**Փողոցային ցանցի ծրագրային-տեղա-
 կարգչական գործընթացները (1918-1929 թթ.)**

**Վրաստանի կարգչական քաղաքային ծրագրային-տեղա-
 կարգչական գործընթացները (1918-1929 թթ.)**

Տարի	Կարգչական քաղաքային ծրագրային-տեղա- կարգչական գործընթացները (1918-1929 թթ.)
1	1918
2	1919
3	1920
4	1921
5	1922
6	1923
7	1924
8	1925
9	1926
10	1927
11	1928
12	1929

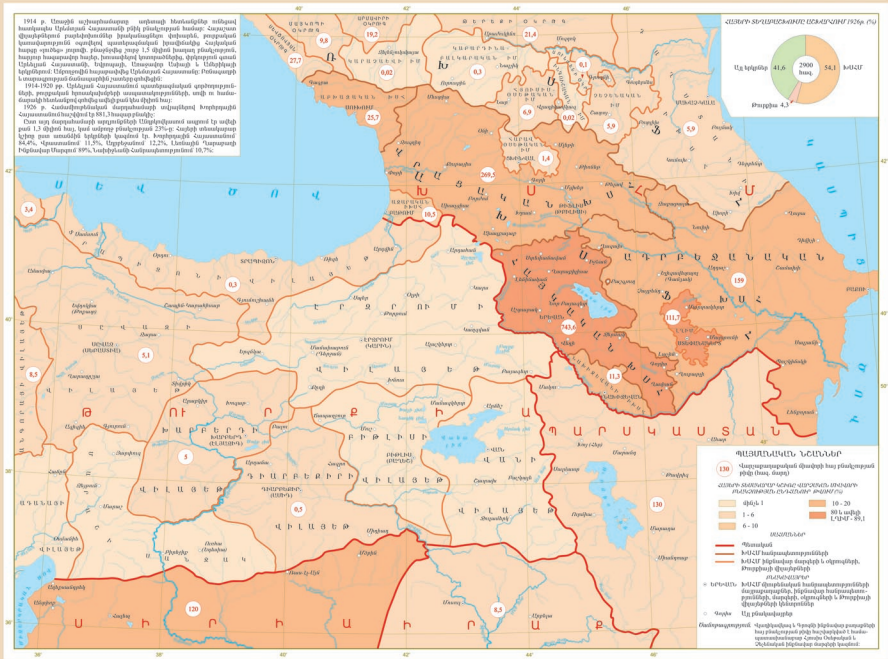
**Վրաստանի կարգչական քաղաքային ծրագրային-տեղա-
 կարգչական գործընթացները (1918-1929 թթ.)**

**Վրաստանի կարգչական քաղաքային ծրագրային-տեղա-
 կարգչական գործընթացները (1918-1929 թթ.)**

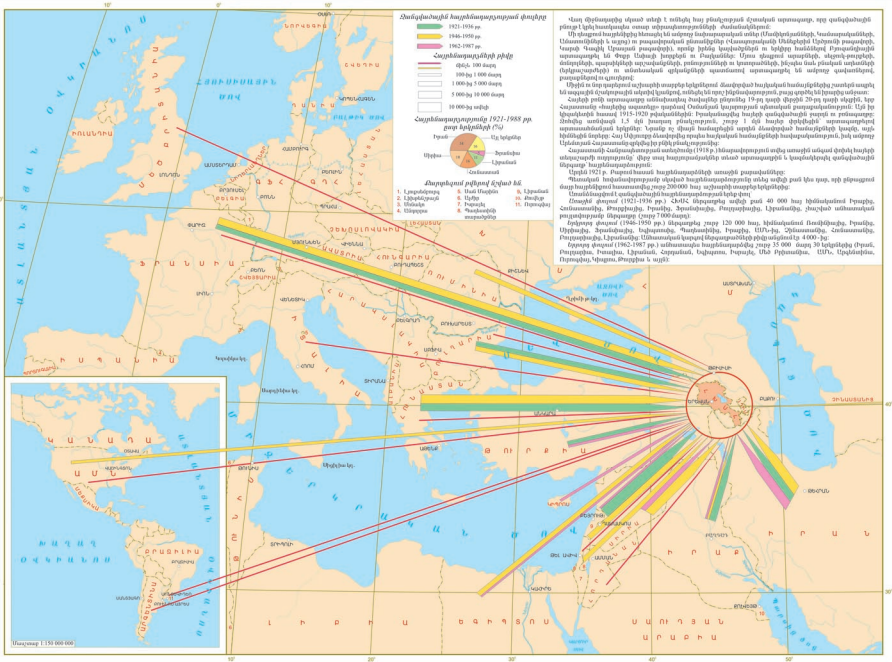
**Վրաստանի կարգչական քաղաքային ծրագրային-տեղա-
 կարգչական գործընթացները (1918-1929 թթ.)**

**Վրաստանի կարգչական քաղաքային ծրագրային-տեղա-
 կարգչական գործընթացները (1918-1929 թթ.)**

Մասշտաբ 1:5 500 000

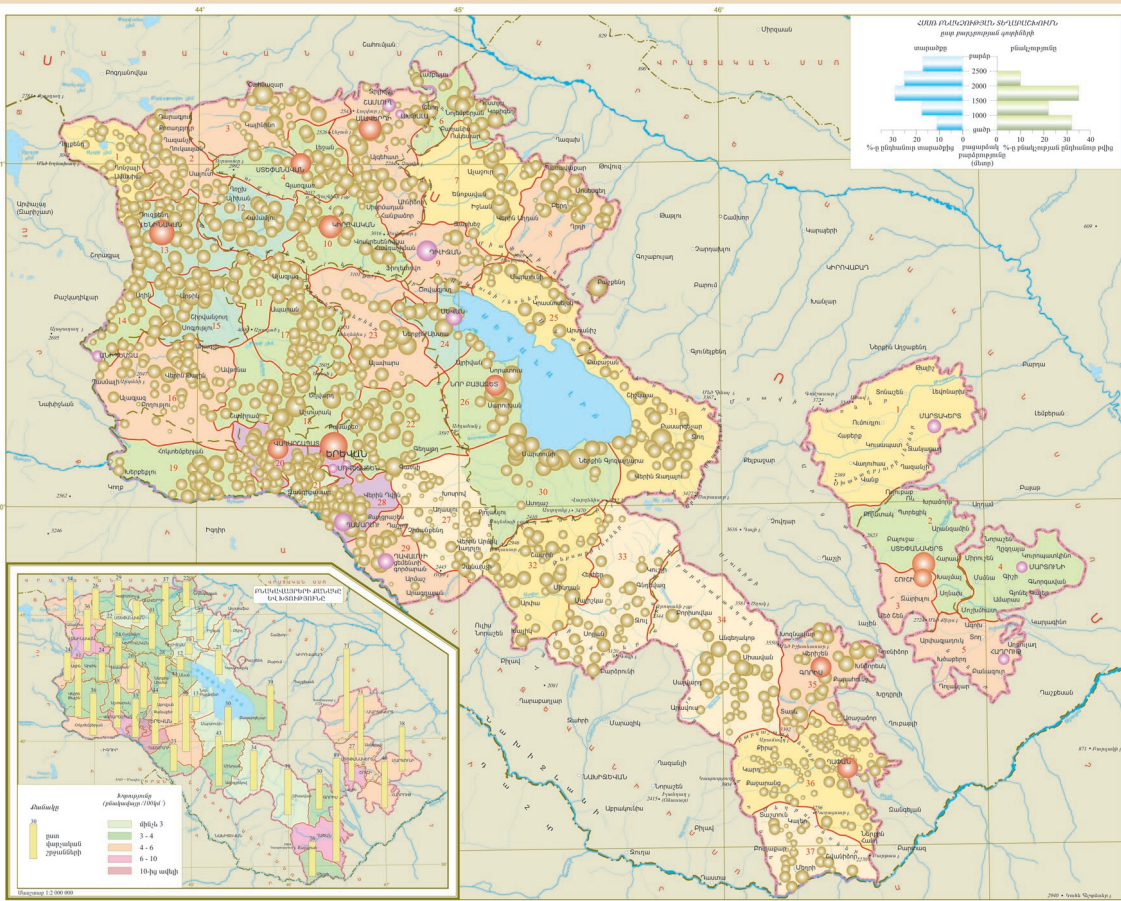

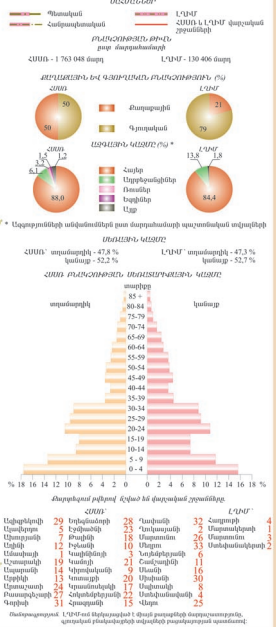
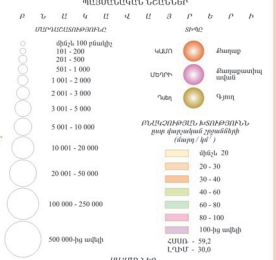
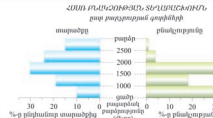
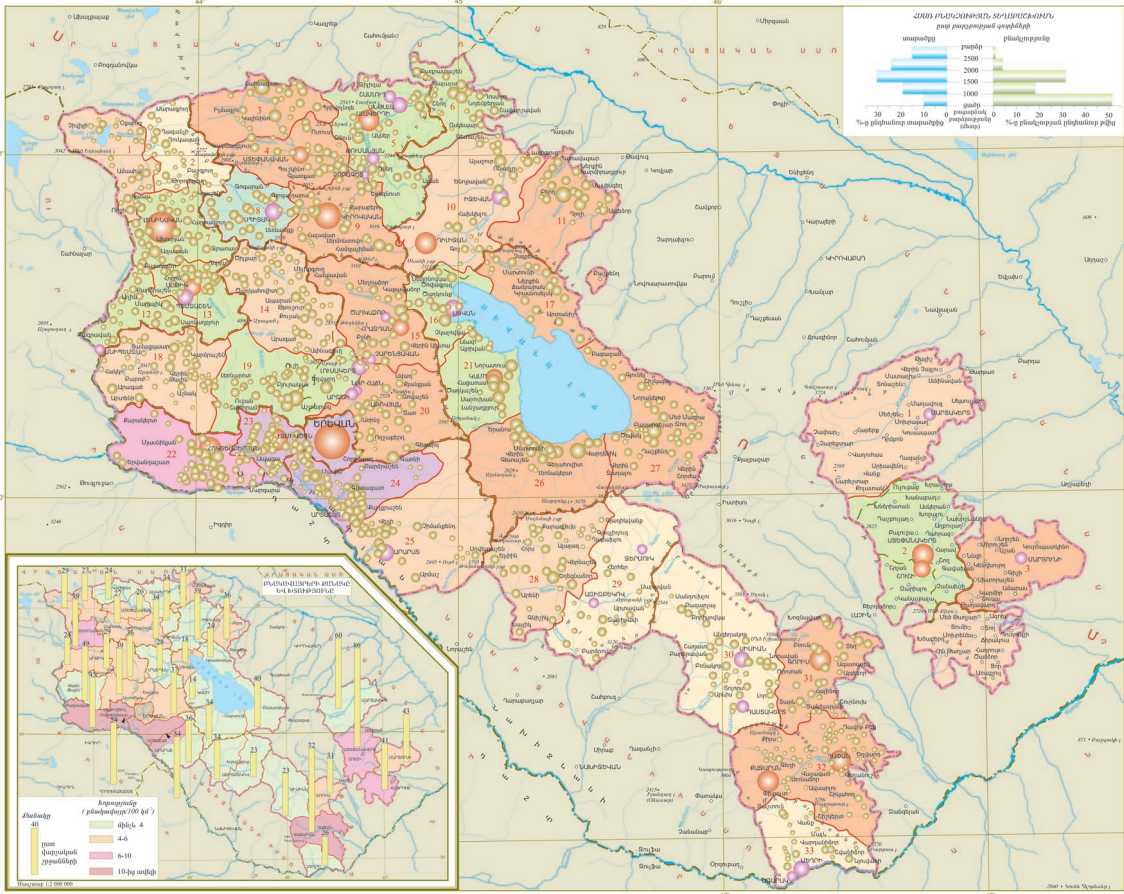
Մասշտաբ 1:3 500 000

Մասշտաբ :1:14 000 000

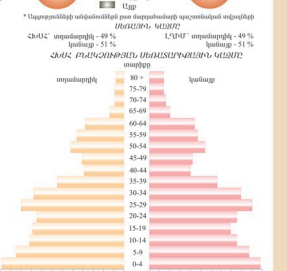
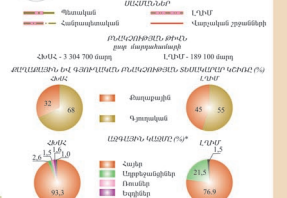
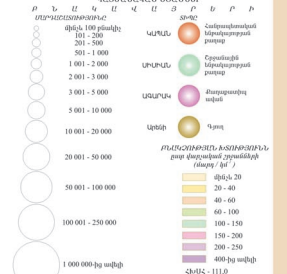
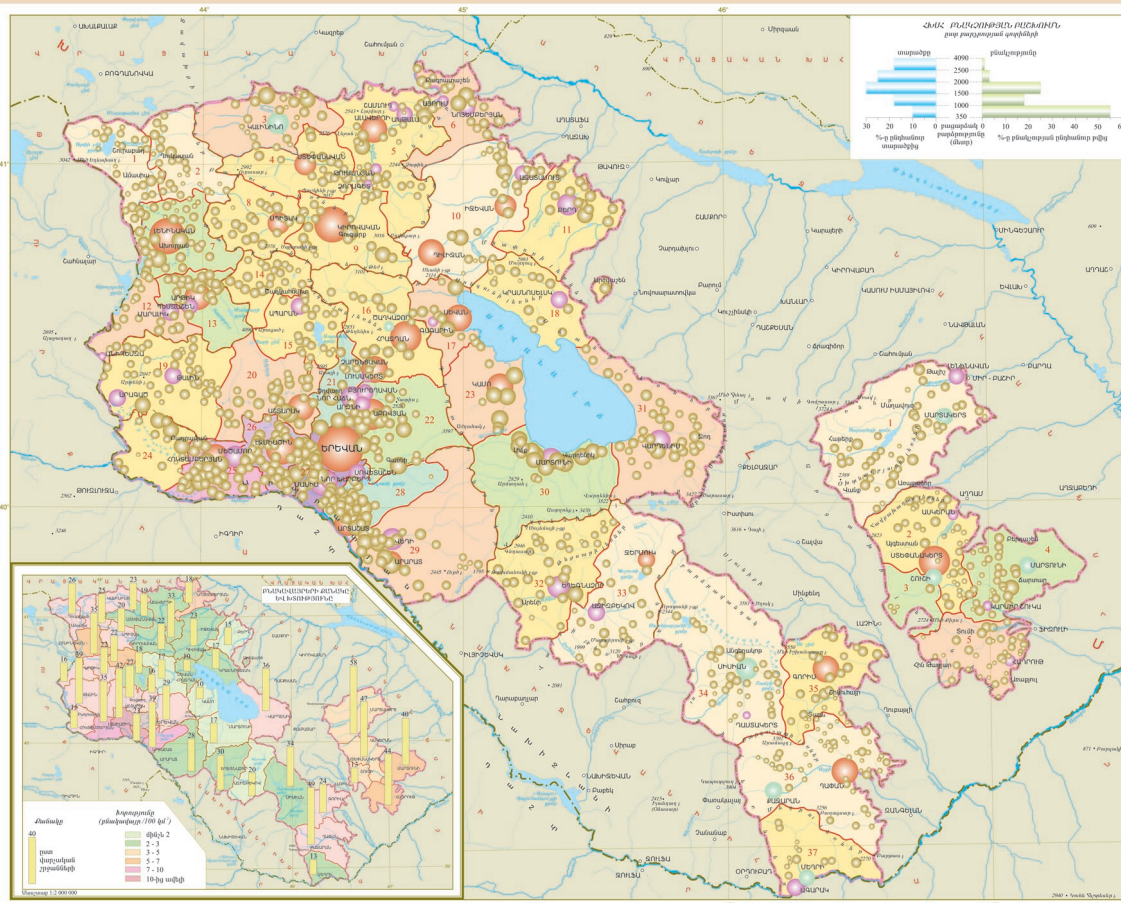
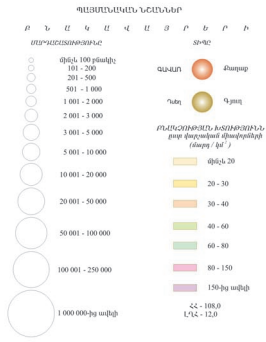
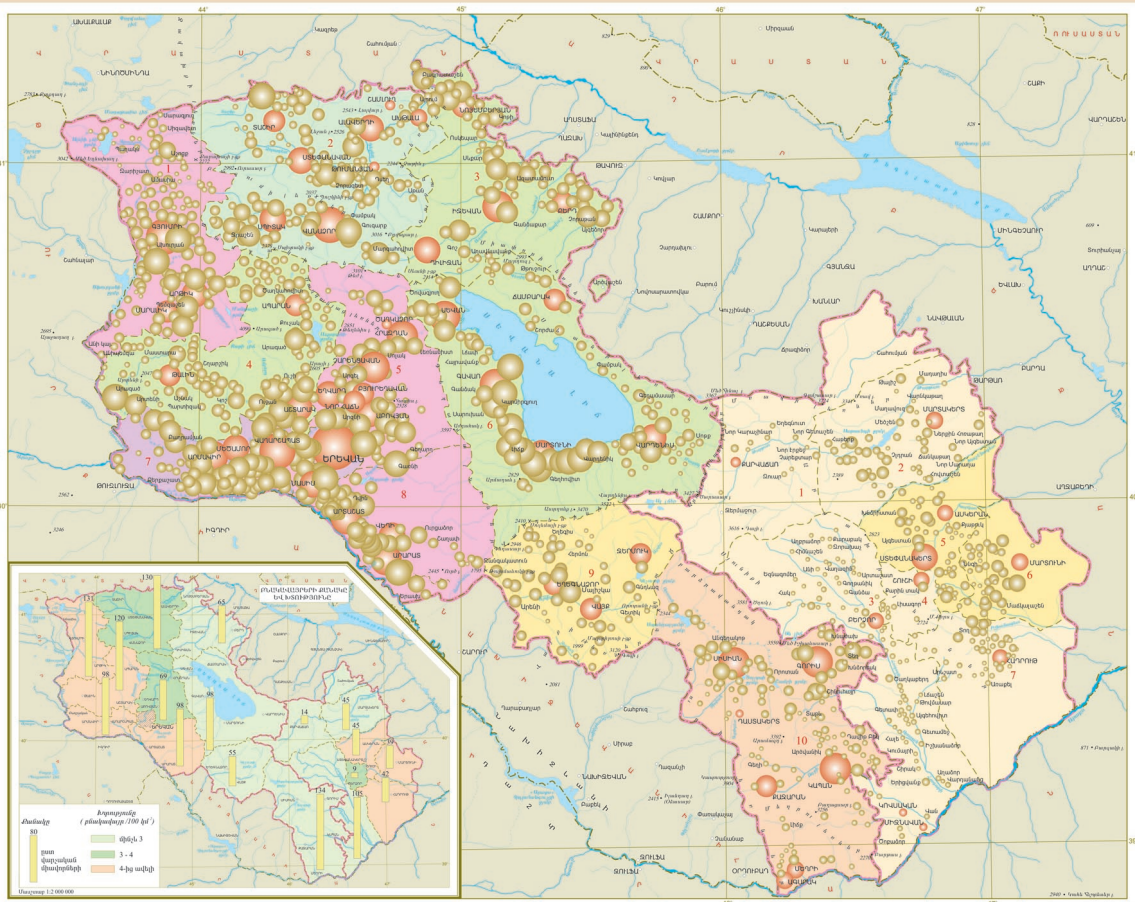

Table of population statistics by district, including population density, population growth, and other demographic data.

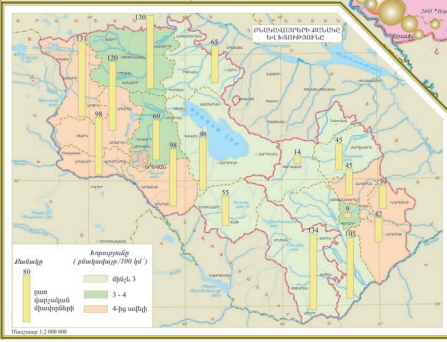
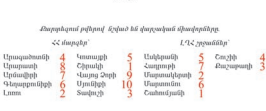
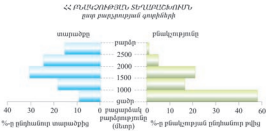

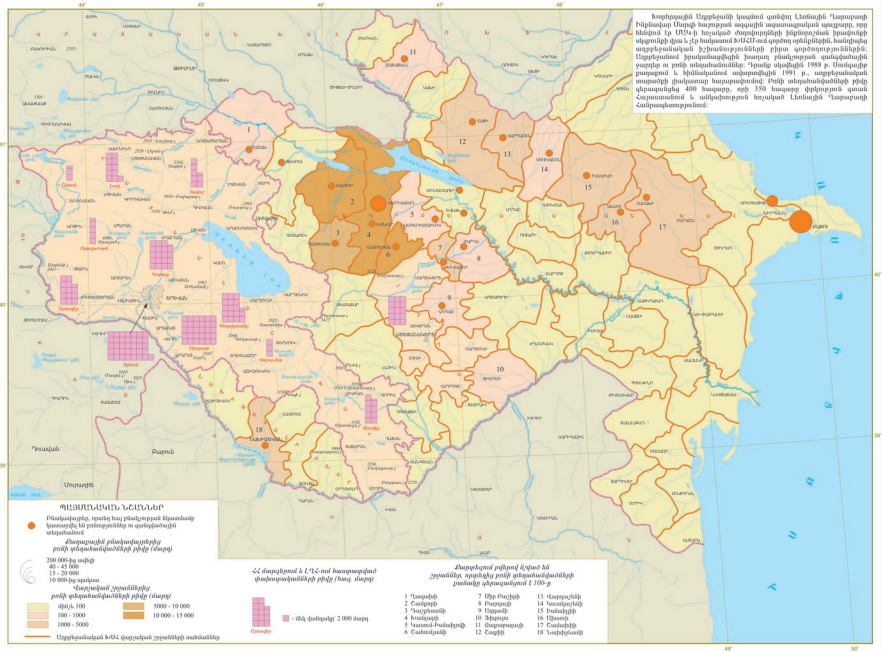
ՊԵՐՆԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆԻ ԱՌՄԵՆՈՒՄԻ ԲԱՆԱԳՈՒՅՑՈՒՄ

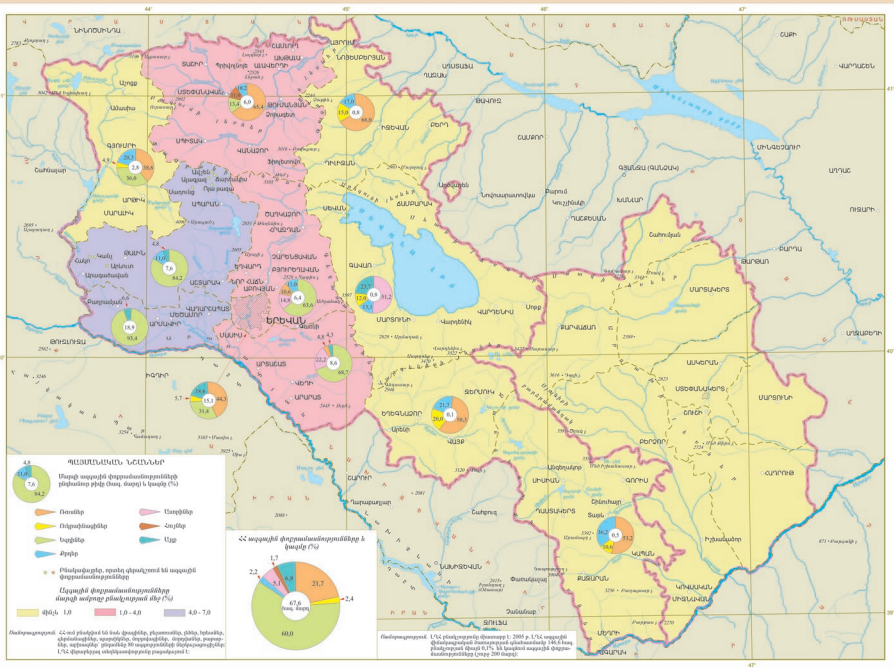
ՀՀ - 3213 000 մարդ ԼՂՀ - 143 700 մարդ

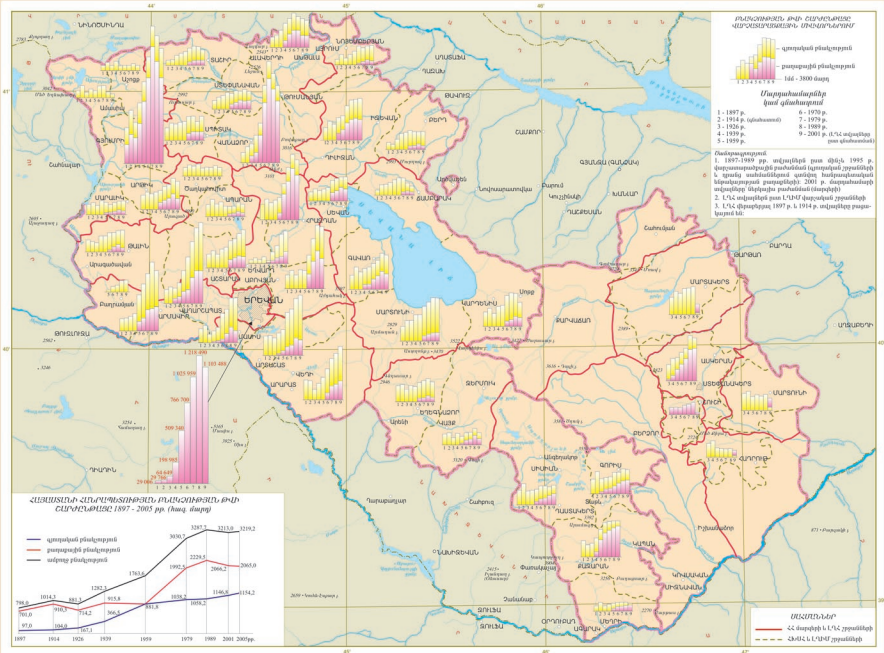
ՀՀ քաղաքային - 68 % ԼՂՀ քաղաքային - 47,7 %
 կամային - 32 % կամային - 52,3 %

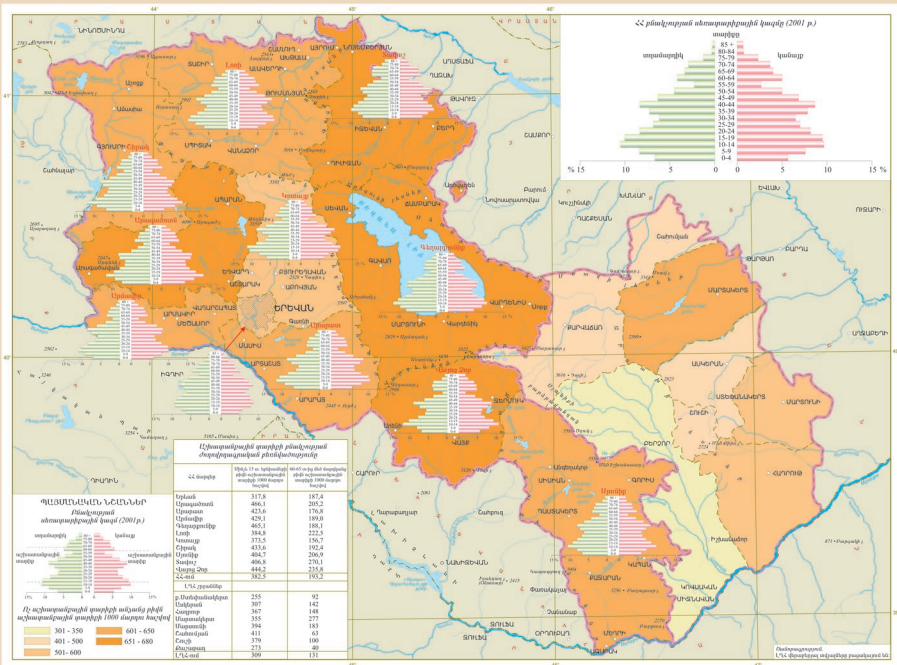

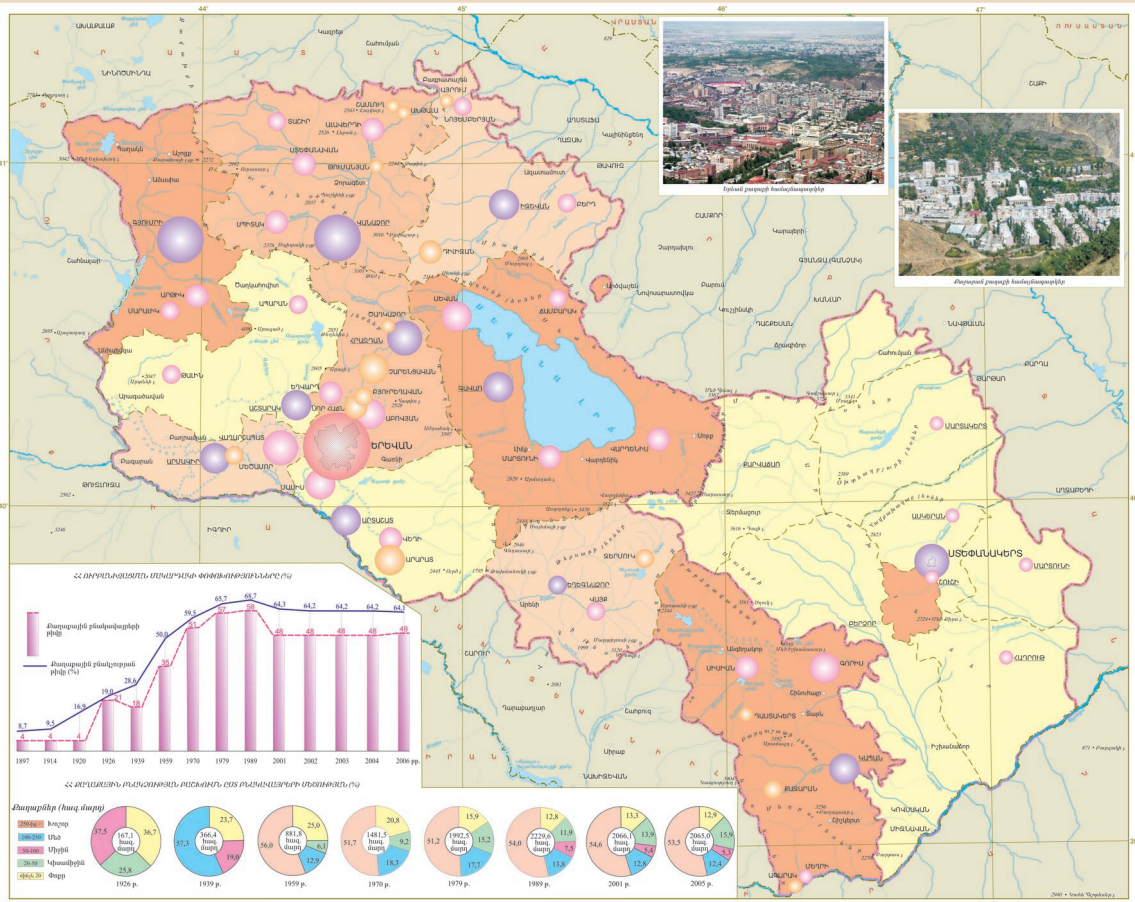
Մասշտաբ 1:1 000 000

Մասշտաբ 1:1 000 000

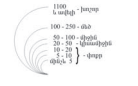

Մասշտաբ 1:1 000 000

ՊԱՅՄԱՆԱԾՆ ԿՆՆՆԵՐ

Պարզաքաղաքային / հող մայրց

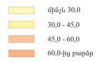
Վարչական կարգավիճակներ

ԸՄԻՆԱԿԱՆ Երասխայան
ՎԵՐԻՆԱԿԱՆ Երասխայան կենտրոն
ՏԵՐԻՆԱԿԱՆ Երասխայան կենտրոն

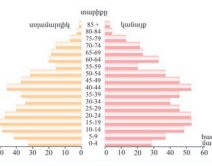
ՄԱՐԿԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՆՈՒՄԻ ԱՐԵՎԵՐԱՆԻ ԿԱՐԳԱՆՈՒՄԻ ԱՆՏՐՈՒԿՈՒՄԸ

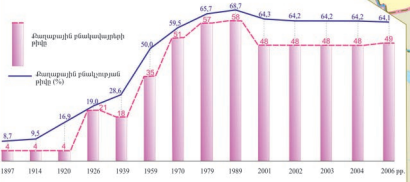
ՀՀ ԱՐԵՎԵՐԱՆԻ ԵՎ ԷՎԻ ՄԱՐԿԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՆՈՒՄԻ ԱՐԵՎԵՐԱՆԻ ԿԱՐԳԱՆՈՒՄԻ ԱՆՏՐՈՒԿՈՒՄԸ ԸՆԴՀԱՆՈՒՄ ԿԱՐԳԱՆՈՒՄԸ 2005 թ. %

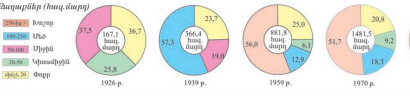
ՀՀ ԱՐԵՎԵՐԱՆԻ ՄԱՐԿԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՆՈՒՄԻ ԵՐԱՍՏՈՒՄԻ ԿԵՆՏՐՈՆ 2001 թ. j

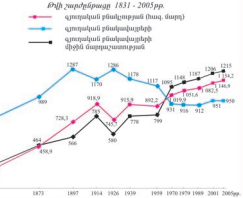
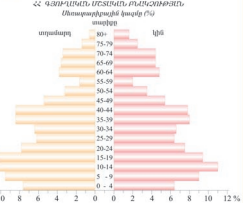
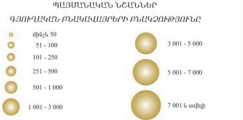
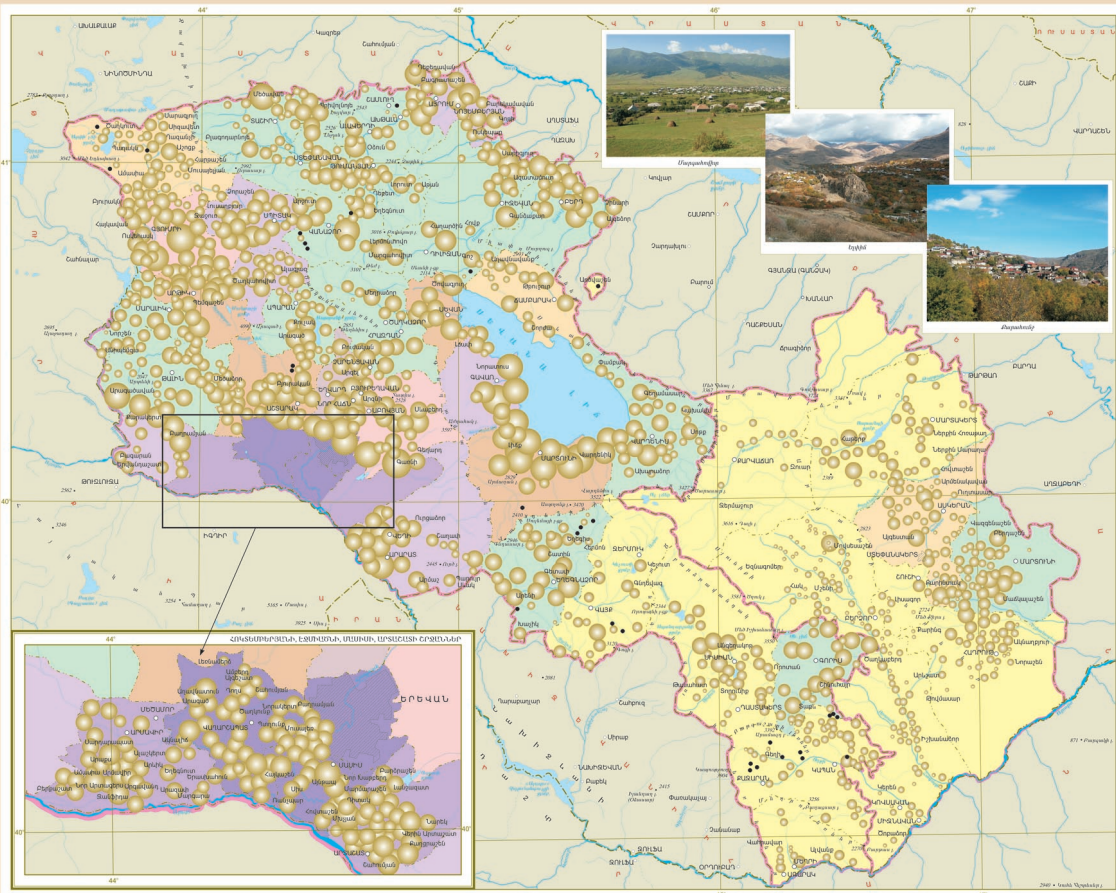

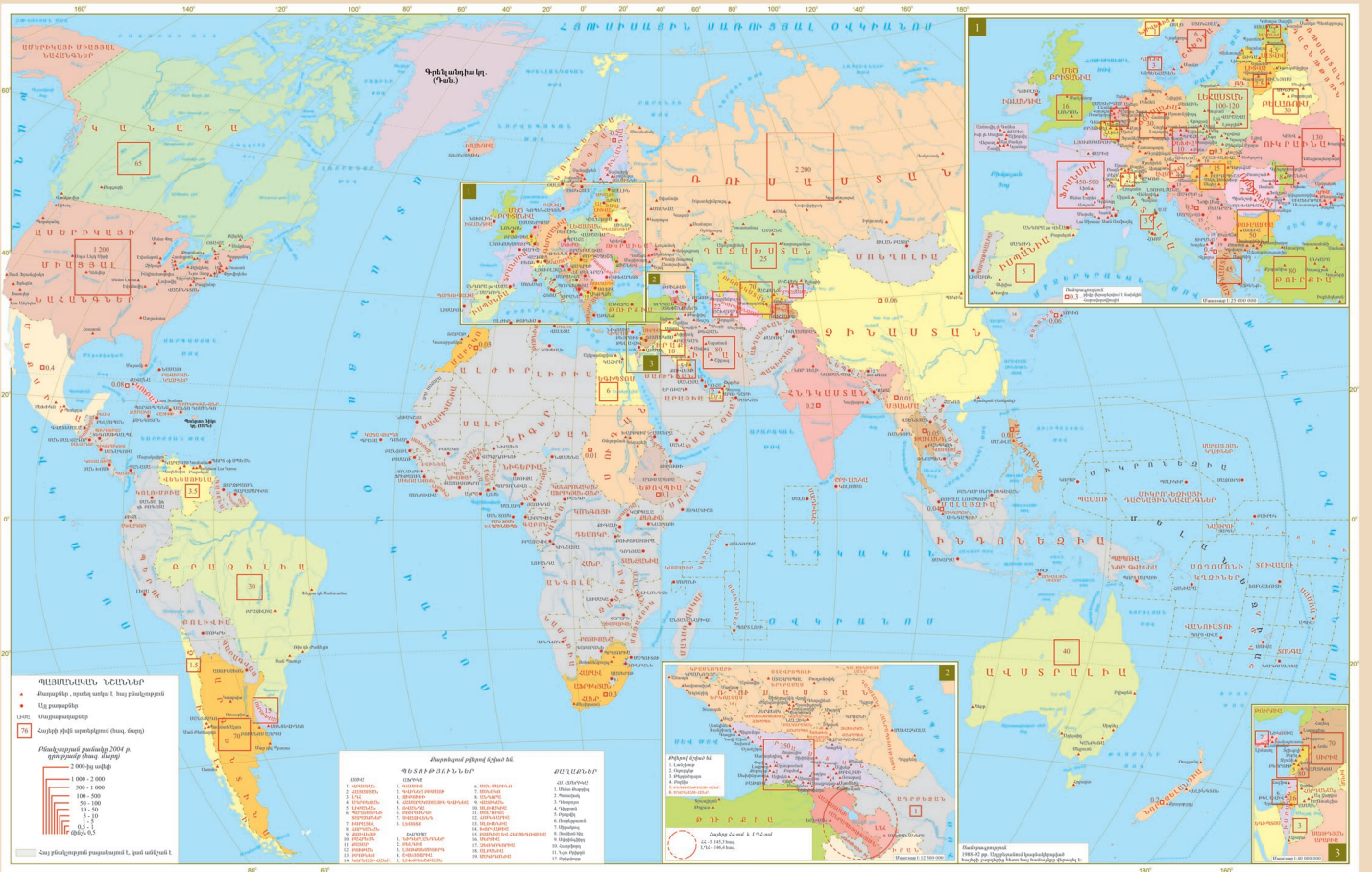
ՀՀ ՌԻՍԿԻՆՎԵՍՏԻ ՄԱՐԿԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՆՈՒՄԻ ԳՆԱՎՈՐԵՒՄ

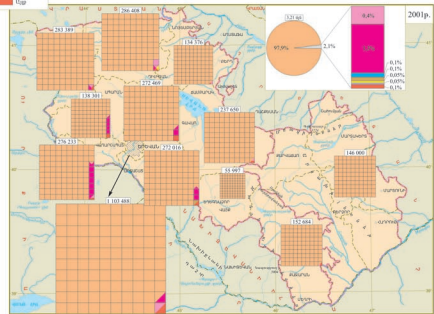
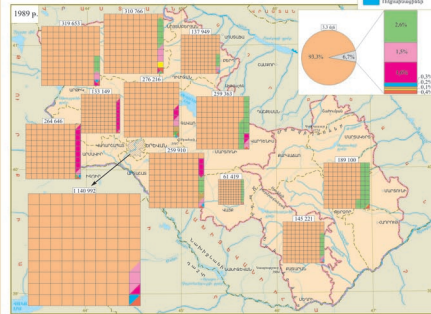
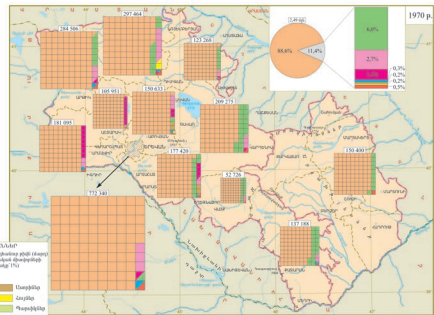
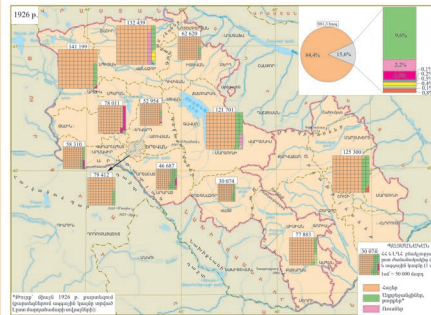

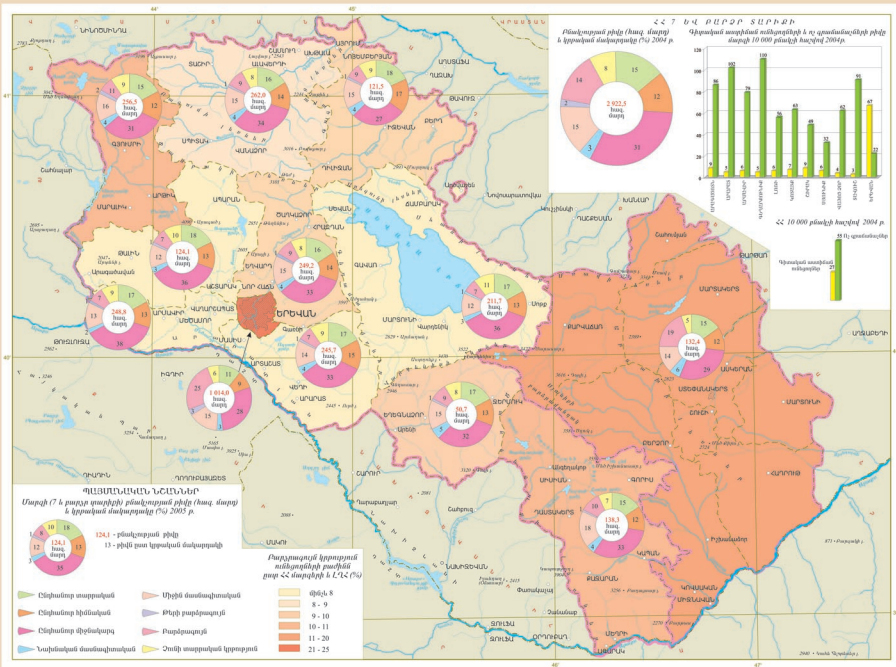
ՀՀ ԱՐԵՎԵՐԱՆԻ ՄԱՐԿԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՆՈՒՄԻ ԿՈՍ ՄԱՐԿԱԿԱՆՈՒՄԻ ԵՐԱՍՏՈՒՄԸ

ԵՐԵՎԱՆԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՅՐԱՊԱՐԱԿ

Կճպի որննալով Երևանի մայրաքաղաքային կարգավիճակը և առևտրական, քաղաքային և կրթաշխարհային թաղանթի վերջ Տայաստանի ու հայուն հայրասյան կարգում՝ ազգայնաժողովը անդ և հանգազով քաղաքում և քաղաքային կարգում Երևանի մայրաքաղաքական բնութագրավորը:

Երևանի աշխարհի հնագույն քաղաքակրթությունը Գրառք արդյունաբերում հայ պատմիչների կողմից առկա աղբյուրներով է 607 ք.՝ Ասկանի և Երևանի հնագույն հնագիտությունների պարզվել է, որ քաղաքը Երևանի (Հնագիտություն) դեռևս մ.թ.ա. VI-III հազարամյակներում եղել է բնակավայր: Բարդարի հարավ-արևմտյան մասում (Արևիկոս) գտնված ուղղանկյուն անապատ արտադրությունը հաստատում է, որ հ.թ.ա. 782 ք.՝ օկուպ Աստուծա մեծությամբ Արաբիայի որդին Մեհանդի այս անապատ արդյուն կառուցել, անհրաժեշտ էր քաղաքին և գրառքին (Բյուզանդի) և ի պատահի թեմաներ Երևանի կառուցվել որդին գիրքը ապագա Արարատյան պետության կառուցվել մասի առաջնություններն ու տնտեսական կենտրոն:

Ընդունել-Երևանի իր պարզասյան շուրջ 3000-ամյա պատմությունը վերադառնում ունեցել է ծաղկման ժամանակաշրջաններ, քայք և ապով է անկման ծանր արտադրություն, քայքիցի ապով էլ արևմտի Երևանաբերից և օտար կառուցողների մեթոդը Երևանի հատկապես մեծ առևտրաշրջանների է ներառվել թաղանթային կառուցվել հարյուրների (XIII դ.), Անթրակոսի կառուցվել (1387 ք.), թուրքական գեղերի (XV-XVII դդ.) կողմից և թուրքական կառուցվել:

Երևանի համալսարանային

Տայաստանի բաժանումով-Պարզասյան անգամ հայկական տարածքի մի մասում ստեղծվել Երևանի նահանգը, որի կենտրոն դարձան Երևան արտադրանքային փրակներուհետև, քայք մեկն XIX դարի կեսերը մեծա որդին ստեղծել ազատաիրավական գրառքաբերը, որի բնակչության ինտենսիվ գրառքները ապահովությունը, դաշտաբերությունն ու տնտեսապայմաններն էին: Կային նաև փորձերի արևմտախորհուն ու վաճառվաններ:

Ռուսաստանի կազմում (ռուսական զորք կողմից քաղաքը և թուրք գրառվածին 1827 ք. Խոյունների սեղանի) Երևանը սկզբում նոր ձևավորված Տայիկական մարզի (1828-1840 ք.), ապա Երևանի գավառի ու նահանգի (1849-1917 քս.) կենտրոնն էր: Այս ժամանակներում նախնա փոխադրությունը անդի ունեցան Երևանի տնտեսական ու մշակութային կյանքում, աստիճանաբար փոխվել քաղաքի արտադրանքը: Միակողմանի կառուցվել փակաթիվում ու նկատ շինարարները ձևավորվելիս առաջին հորինված փորձերը, ջրային 1864 ք. առվային անվտանգները (Աստուծոս, Արաբիայի և այլն), կիսակառուցվել (Ռուրբուր, Անգիլիանայի այդի): Տնտեսական կյանքում նկատվել գրառվել աշխատանքի հասարակական բաժանումը: XIX դարի վերջերի սկսված ստեղծվելիս արդյունաբերական մեծարարություններ (գառաբեր, օդա, սափրիչ, պլան, կրակային, հանքային ջրերի, անվախ արդյունաբերության) համար ղուլ արդյունաբերվաները արտադրությունը: 1898 ք. Քաղաքային (Քաղաքային)

Յուրաքանչյուրան Բրազառային

Մր Գրառքը Լուսառային մարզ Կրկնային

գին-կրկնային գրառքային գինն օտար գործարանատեր Շուստովը: Աստիճանից Հուստով և որդիները լինելուպայան, որը թաղանթային պետությունը ծավալել է հայկական կրակային արտադրանքի տնտեսական ու արտադրանքային շրջա, ինչպես նաև Երևանում կառուցվել առաջին քաղաքային կառուցվել:

Այս ստեղծվելիս ստեղծվելիս առաջին ֆինանսարարությունն ու արտադրական մեծարարությունները:

1901 ք. Երևանը դարձավ կրակային քաղաք՝ այն միակողմ Բրիտիկ-Ալեքսանդրապոլ կրակային, իսկ 5 տարի անց արտադրվել նաև Երևան-Կալիկոս-Տուրքիա համալսարան:

Այլընդանուր քաղաքային բնակավայրերի հատուկ կրկնային ու մշակութային կյանքը և բնակչության առաջադասական արտադրանքի Բարձրին քաղաքային, ուսումնականներ, ուսուցանելի անվտանգ, քաղաքային անվտանգ, կրկնային կառուցվել, սկսվել գրառքի գրառքային, քաղաքային ինտենսիվ կառուցվելիս առաջին բաժանումը կրկնային կրկնային կառուցվել, քաղաքային քաղաքային, կրկնային կառուցվել, զբոսայգիներ, առաջին կառուցվելիս առաջին կառուցվել, ապա և ռուսական արտադրանքները:

XX դարի կեսերու տնտեսական սեղանի Երևանի բնակչությունը հասավ 30 հազ. (Ռուսաստանի միակողմ կառուցվել իսկ 16 հազ.):

Առաջին սյուլառուսական ստեղծվելիս Քաղաքային, Ռուսաստանում, մեծարարության կրակային ծավալված քաղաքային կրկնային արդյունաբերումը ևլ

Մարզային

միայն կրակային XX դարի առաջին գրառքային կրկնային Երևանյան Տայաստանում, այն ժամանակից գինական հայտնի Երևանի Տայաստանը և նրա կենտրոն Երևանը:

Երևանի կազմում բնակչության զարգացումը, քաղաքային կառուցվելիս նոր, գինական հատկապես համանունը (նորնակ ակտիվներու Ա.Մանասյան) սկսվել 1920-ական թվականների կեսերից: Տայաստանից նախաձեռնված էր 150 հազ. բնակչի համար: Առաջին շուտուր քաղաքի բնակչության գինականայն այս թվով և նոր հատկապես կառուցվել դարձավ անհատաշրջանային: Իր կրկնային գինական հատկապես Ա.Մանասյանը սկսվել արդեն 450 հազ. բնակչի համար: Խորհրդային տարիներին (1920-1991 քք.) Երևանի զարգացումը անը գինականում էր թուր կրկնային մեծարար, և նոր կառուցվել կառուցվել կառուցվել: Երևանը մեծ թվով մասնաճանկային կրկնային կառուցվել հատկապես նոր ազգային ճարտարապետության քաղաքային շինարար կառուցվելիս լայնածախ փորձերն ու կրկնային կրակային, զարգացված քաղաքային արտադրանք (ինվեստիցիան ու ներդրվան, այս թվով մեծարարության), քաղաքային կրակային ու մշակութային կրկնային կառուցվել, համապատասխան ու գինական կառուցվելիս հասարակություններ, դրամատիկ, օպերային և այլ թատրոններ:

Երևանի մայրաքաղաք դարձավ համարապատասխան ևլ միայն գինական կրկնային կառուցվելիս ու գինական, այն արդյունաբերական կենտրոն՝ իր թաղանթային կառուցվելիս և Քաղաքային:

ԼՂ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔ

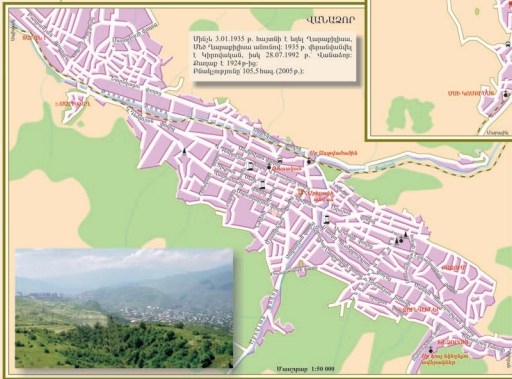
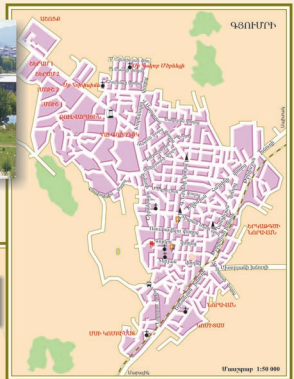
Հիմնադրվել է 490-ական թթ. և մինչև 1847 թ. կոչվել «Արարատիկ», 1847-1923 թթ.՝ Խասերնո, 1923-ից՝ Ստեփանավիկո:
Թմնակալությունը՝ 58,8 հազ. (2005 թ.)

Նախարարի նստավայրը

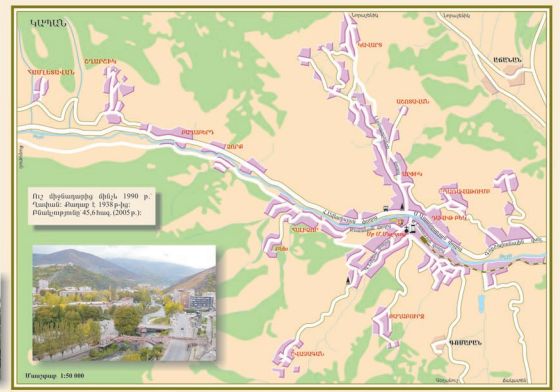
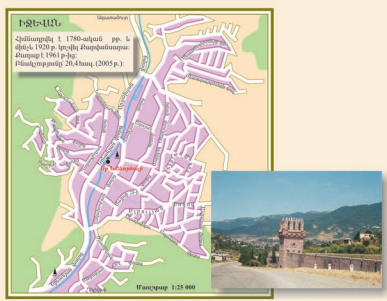
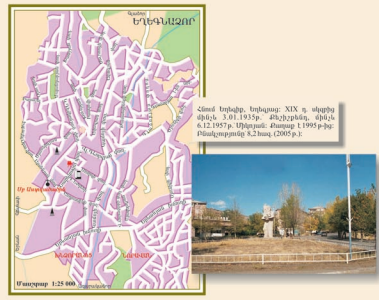
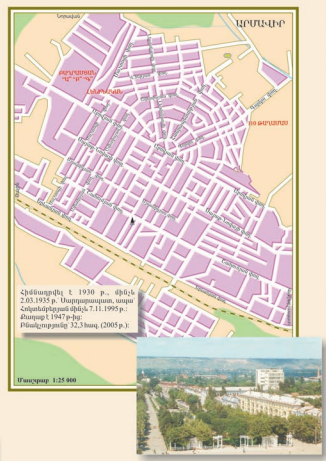
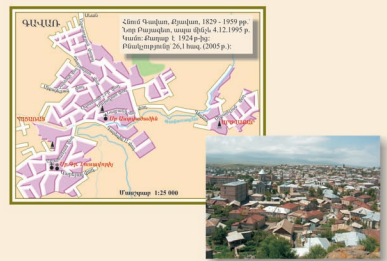
ՀՀ ՄԱՐԶԱՅԻՆ ԿԵՆՏՐՈՆՆԵՐ

Գրավոր աղբյուրներում կրկնապատկված է Կոստանյի, մինչև 1837 թ. Գյումրի:
1837 թ.՝ Փրանսիականի և Ալեքսանդրապոլի,
27.01.1924 թ.՝ Ամբիսյանի, 13.03.1992 թ.՝ Գյումրի:
Ճարար է 1840 թ-ից:
Թմնակալությունը՝ 148,3 հազ. (2005 թ.):

Մինչև 3.01.1935 թ. նայտի է եղել «Արարախիսա, ՄՆ»՝ Արարախիսա անունով: 1935 թ. փրանսիականից է կոչվածայան, իսկ 28.07.1992 թ.՝ «Ամանուր»:
Ճարար է 1924 թ-ից:
Թմնակալությունը՝ 105,5 հազ. (2005 թ.):

- ՊԱՅԽԱՆԱԿԱՆ ՆՇԱՆՆԵՐ**
- ▲ Նուշարեան
 - Փրանսիական
 - Քասերնո
 - Կճնդապոլեան
 - Արարախիսա կոտայք
 - Հարաքույն
 - Կրկնապատկված կոտայք
 - Անվանաբեր
 - ▲ Վանապուր
 - ▲ Վանք, կնիկի, մատուռ
 - Կարտագրությունական կոտայք
 - Կոտայքի քաղաքական
 - ՈՍՏԱՆ Գյումրի
 - Չորսապատկված տարածք
 - Կամուրջային տարածք

Մայրաքաղաքը պեղությունն պիտի փայտաշարայան, քրեմլական ու մշակութային կենտրոն է և ունի կառավարման հարյուր կողմամբան: Հայասան պեղությունը պատմական նվազագույր թիվում ունի և 12 մայրաքաղաք: Յրանիայի հայրենի աշխարհագրի Ռան Ռակ Էլիզ Ռեկլյան (1830-1905 թթ) իր «Նոր հասակարիայի նշանակությունը» աշխատությունը Հայաստանը մեծ Հայաստանը անվանել է «Ցրախառն մայրաքաղաքների ցեղություն»:
 Մյա իրողությունը այլ իրականություն մեծ պայմանաբեկ է և քրեմլական ապստամբ և կրթական գործընկերները, լուսավորչական իրադրությունների կենտրոն, պեղության սահմանները ենթարկվում են կամ սեղանում, երկրի ներսում ստեղծարարական, վարչական և այլ թնույր փոփոխություններով, երկրի գերագույն խնամությունն իրականացնող քրեմլ կամ արքայազոտի փոփոխումը:

ՎԱՆ (մ.թ.ա. 830 թ. - մ.թ.ա. IV դ.)

Վանի մյուսերկրյի դարձվածիկի հարավարևմտյան հատված

Վան առաջին պլանում կին շաղաքի ակնարկները

Տակավան (մեղապոսի նկարչական թարգմանիչ է: Տարուն է նաև Տուլուա, Տուազ, Վանուսա, Երվանդավան, Հանթիանակերտ և այլ անուններով: Փոսկում է պատմական Վլաստաթանյան աշխարհի Տուազ գոտիում, Վանի թիկնաբեր կայան: Փյունյացի է Վանի թագավորության արքա Մայրուր I (835-825 թթ), անհանել Տուլուա և կաթիլի մայրաքաղաք: Վաղարշապուրական կենտրոնի կողմամբանը Վանը պատմական է մեծ քա. մ.թ.ա. VI և IV-III դդ. Երվանդունիների մայրաքաղաք, մ.թ.ա. V-IV դդ. Արևմտյան XIII ստորադասյան կենտրոն, Արաշապուրանի և Արշակունիների ժամանակ՝ արքայի թաղաք, 428 թ. ինտո՝

Ուլտուրյակ և Արծրույակ խնամների նստավայր, 908-1021թթ.՝ Վաստաթանյան թագավորության մայրաքաղաք, 1021 թ.՝ Վաստաթանյան կառավարության (քրեմլական վանական միտոն) կենտրոն, 1639-ից Օսմանյան կայսրության Վանի վիլայեթի կենտրոն և այլն: Կենտրոն փլուզված, ուղղման, ավտոտի և արևմտադարձության կենտրոն՝ Վանը կանել է հայոց մյուս թաղաքների նմանապատիվ: Այն թանկա արշավոր, գրավիլ, կրթական և ակնորով է: Թաղաքը դարձրել ենթադրում ակնորովների է նրապակով նաև թագավորի նրկաշարների նիտանորով 1101, 1111, 1276, 1644, 1646-1648, 1669, 1682, 1701, 1779, 1790 թթ.:

ԱՐՄԱՎՈՐ (մ.թ.ա. IV դ. - III դ. վերջ)

Արմուկիմիմի - Արմուկի հարավարևմտյան հատված

Արմուկի մյուսերկրյի հարավարևմտյան հատված

Չլինիտավան Հայաստանի առաջին մայրաքաղաքն է: Կառուցվել է մ.թ.ա. IV դ. II կեսին Երվանդունիների կողմից: Որպես թերապուստոս ինտոնորով է ուղարկված Արգիշտի I թագավորը մ.թ.ա. 776 թ. և անվանադրել Արգիշտիիմիմի: Այն ընդարձակվել է կառուցվածքով և Մայրուր II և Ինուս III թագավորների կողմից: Հանդիմ է պատմական Արաթուս նահանգի Արաշապուրան գոտիում, ներկայիս Արևմտյան մարզի Տակավան և Արմավուր գյուղերի մոտ, Սր Դաճից և Արմավուր քյուրեմլի միջավայրում: Նշված քյուրեմլի գտնվել են միջնադարից, շրջապատված կարգ պահիպանորով: Արգիշտիի անվան ինտո են կառուցվում թաղաքի քյուր մասնավորապես 4 քյուրեմլի կապուցում են, այլինների և անտառի կենտրոնը:

Միջնադարից մասնավորում նույնիսկ պեղությունը թագիլ են պատմական ու ստանաթական շինություններ, կապարի սենյակներ, պաննաթարաններ, որպեսզի մի թանգը հառվակա ստանաթական շինությունները վերականգնվել և օգտագործվել են Երվանդունի արքաների կողմից:
 Մ.թ.ա. VI դ. ստանաթական մասնավորում որպեսզի պեղության վերականգնվելու Արգիշտիիմիմի անտառում է և մասին կրկն դար անա վերականգնում է Երվանդունիների մեղով:
 Մ.թ.ա. III դ. 20-ական թվականներին Երվանդ Գ արքան մայրաքաղաքը ակնարկում է Երվանդուլուս:

Երվանդ II (արաթուս գրան)

Արմուկի թաղաքի ակնարկները

ԵՐԿԱՆՎԱՇԱԿԱՆ (մ.թ.ա. III դ. վերջ)

Պաշտի հարավային

ԱՄՏԱՇԱԿԱՆ (մ.թ.ա. 189 թ.)

Ճառարը կիսաառկով է Արաշու Ա թագավորի կողմից մ.թ.ա. 189 թվականին: Նոր մայրաքաղաքը կիսառոտ պարսկամարմինը էր ծածկանալի հողերի միասնական պետության մեջ միավորելու և այդ կազմակերպչությամբ նոր քաղաքաշինար, տեխնիկական և մշակութային կենտրոնի ստեղծման անհրաժեշտությունը:

Ճառարի անկախության խնդիր ժամանակին որոշ տարաբարձրությունների տակեր է տվել: Միայն 1970 թ. սկիզբ առած հետախույզական պեղումները վերջնականապես ապագրեցին, որ քաղաքը տնտեսվորված է եղել Արաքսի և Մեծաձոր գետերի միախառնման վայրում, իսկ «Լիստակ» սինթազի բյուրոն վրա ու քրեան շրջակայքում, պատմական Արարատ կամանակի Ռուստե հարյուր գլուխով:

Կենտրոն կենտրոնական դարաշրջանի կերպ պետության մայրաքաղաք այն թագավորը կիսաառկով է ինչպես հունառոմանական, այնպես էլ հայկական մասնավոր սպորտներում, որոնցից ստեղծվում ենր միջնադարում գաղտնի թագավորական պալատի, դրա արևմտյան մեկուս գլուխով իսկ զբոսայգիների կողմից Ներխույժի «Շառառիներն» դրամայի ընկալություն, քաղաքում հասարակական տարած շինքեր, Լուսին (Անտիոխ-Արտեմիս) և Արևի (Տիր-Արտեմիս) տաճարների գլխադաս մասին: Արաշույան ունեցել է պրոսպեկտային ճառարի իր ծաղկուն ժամանակաշրջանում ունեցել է մի քանի հարյուր հազար բնակչություն, այդ թվում՝ նաև այլազգի: Արաշույանը թագապա ներառվել է հարավումների: Մ.թ.ա. 58 թ. այն գրավել է կորոլուսերն և այլվին:

Դձևական թվականների վերջին Արաշույանը հասարակության կիսառոտ Տրդատ Ա վերադարձումը հռոմի Արտեմիս կայսրության միջոցով վերականգնում է քաղաքը: 163 թ. հունա-պարսկական պատերազմի ժամանակ հունացիները կործին գրավում Արաշույանը Ճառարը քաղաքում ևս քաղաքը ներառվել է հունառոմանիկ և աղիլուսների, ստեղծանալու կերպով իր կշիռնախաղաղը:

Մեծաձորի սպիտակաթան թվականներ

Մեծաձորի Բ արձանագրություն

Դառանապար Արաշույան կործանումը, Արաշույան Դ արաշու կնիստի ունեցումը Արաշույանի ոչ քաղաքական դիրքը, բնակիչնախաղաղ պայմանները, Արաշույանի վրա հունառոմանական, մ.թ.ա. III դարի վերջին տարածված վերջին կառուցում է նոր քաղաք և անհնամարտ Արաշույանը: Այն գտնվում էր պատմական Արարատ կամանակի Արաշույանի կամ Արաշույանի գլուխում, Արաքսի և Արաշույան գետերի միախառնման վայրում, առաջին ժամի սկիզբի քրի վրա, ներխույժ Արաշույանի մարտի Արաշույան և Մազաքան գետերի միջև ընկած տարածվածում: Արաշույանը կիսառոտ հունառոմանական հայտնաբերված իսկապատյան և ծաղկուն քաղաքների էր: Արաշույան Դ մեծ կառուցումներ է կատարել, որոնցից կշիռն են կործանում կիսառոտ միջնադարը, Արաշույանի այ սպին կանանկոված կերպ վերականգնում կոր: Արաշույանը տնտես և դիրքը քաղաքական են եղել քաղաքի կենտրոնությունային համայնք: Պահպանվել են քաղաքը կենտրոն 2-2,5 մ սպինապար պարիսպների մնացորդները: Հնամեջարդ քաղաքներում է եղել քաղաքների, որոնցում ուրվագրվում են փորձերը:

Արաշույանը գրավել է մոտ 500 տարի և ավերվել մ.թ. 366-ական թվականների՝ պարսիկների կողմից: Հնամեջարդը ստեղծանակ է Պարսկաստան: Դառանով տարածումը պահպանված պատմա-մատերիալ-պետական իսկապատյանների, բնակչության է եղել նաև գաղափարային միջնադարում:

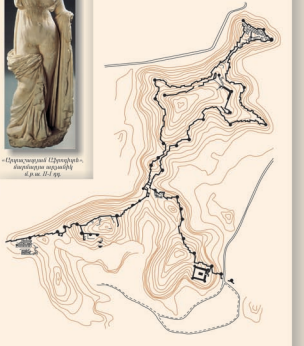
Արաշույանի կողմից արձանագրություն

Արաշույանի կողմից արձանագրություն

Արաշույանի Արաշույանի մարտի արձանագրություն մ.թ.ա. 163 թ.

Արաշույանի գաղափարային համայնք

ՏԻՎՐԱՆԱԿԵՐՏ (մ.թ.ա. I դ.)

Ժայռը կիմառնի և Տիգրան I-ին մ.թ.ա. 77 թ., անձամարկի Տիգրանակերտ և հարկի մայրաքաղաք, որպիսի այն մասնով է մինչև թագավորի մահը մ.թ.ա. 56 թ.: Քարեկառույցի և Տայաստանի, Առաջափոք Այսիայի և Միջերկրածովյան նվաճողական տեղի խորաբույսի փայլաբարձրման, ամրառամունդման ու մշակութային կենտրոններից մեկը:

Կլնով ժամանակի կարևորությունների միջի մայրաքաղաք՝ այն թագավորը կենտրոնացված է համա-ժամանակաբար պատմելի՝ Արարատ, Ապամեա, Պոտաոսի և այլ պատմիչներ՝ Մովսես Խորենացու և Փավոստոս Բուզանդի երկրում:

Տիգրան I-ին կրթիչ նոր մայրաքաղաքի կառուցման անհամաշխարհային պայմանավորված էր նրա սուբյեկտների չնորվի ընդարձակապակի կայսրության ամրապնդումը: Ժայռից հավանք մտքով Մեծ Տարի կերկիր նախնայի Ներքինու գլուխը Արևմտյան Տիգրիսին կրտսե, ներկայում Զուրնի քաղաքի համանուն գետին հաղղ տարածքը: Այն շրջապատված է եղել 25 մ բարձրությամբ պարիսպներով: Ունեվի է միջնաբերդ: Բազիլիկական պատկեր կառուցվել է միջնաբերդի դուրս, սրբավանդների մեջ: Պոտաոսի փլուզությունը քաղաքի ունեվի է բառաբան:

Բնակավայր է հայ ապոստան ներկայացուցիչներով և կայսրությանը վնասված երկրների գաղթեթված բնակիչներով: Մասուն ժամանակաշրջանում Տիգրանակերտում ապրել է շուրջ 100.000 մարդ:

Ժայռը կերպիչ է մտանովի ավելիվել է մ.թ.ա. 69 թ. հռոմեական զորավար Լուկոսիոս կրպիչ: Մ.թ. I-IV դդ. նախնայի և Արևելի թվիչության նկատման: Ճեպապարտ կրպիչ է իր կառուցությունը և վնասվել ամբողջական թերաբարձր-բնակավայրի:

ԱՎԱՐՈՒՄ (II դ.)

ԳՎԱՆ (IV դ.)

Բնակավայր է կենտրոնացված ժամանակների՝ ԳՎԱՆ՝ որպես քաղաքի, պատմությունից սկզբնավորվում է մ.թ. IV դարից, նոր Տոլոլ հեռավոր Բ թագավորը (330-338 թ.): արտել կառուցում է արքայական ապարանքներ և շրջապատում էր հեղանում մայրաքաղաք:

ԳՎԱՆ պատմավայրն ունի է Արարատ նահանգի Ուտան հայր կամ Ուտան ԳՎԱՆ գավառի մեջ: Ժայռյան մեղիվել է ներկայի Արարատի մարզի վերին ԳՎԱՆ, Տարսիսի, վերին Արարատ, Նոյան, Ապամեան և այլ գյուղի տարածքները:

ԳՎԱՆ իր պատմության մաս 1000 տարիների ժխտաբանում երկիրը մեծ գաղթեթվում է ապում: Ինչպես ամբողջ Հայաստանը, այնպես էլ վարդապետ-Լավոնիցը ծանր կորուստներ է կրում սելջուկ-թուրքերի և մուսուլմանի արշավանքներից: 1441 թ. Սիս քաղաքը Լավոնիցի կառավարման պարի տեղափոխումը նպաստում է քաղաքի փայլաբարձրման, տնտեսական ու մշակութային կենտրոնի:

ԳՎԱՆը V դ. 70-ական թթ. մինչև IX դ. 20-ական թթ. եղել է նաև Հայաստանի հեղափոխության կենտրոնը: Այստեղ 506, 554, 609, 645, 720 թթ. գյուղապետը նե կենտրոնացված ժայռիկը:

Կլնով խորաբույսային ամրապնդման փորձերն ավարտվում են ինչպես թագավորի մահով, որպեսզի այն կառուցվել է ունեվի մեծածախ և կենտրոնացված կերպով: ԳՎԱՆ ունեվի է ժամանակից գաղթեթված թուրքերից ընդող թուրքաշենկական կերպիչի՝ միջնաբերդ, որի շուրջ տարածվում էր պարսկապետ թուն քաղաքը, ստանդին թաղամասի, փլուզվելի, արևաթափան և արևնապարիսպական նախատեսությունների նախնայի, սրբուհու, եղաբուր և սուլխարիկի շինությունների նախնայիները: Կառուցվածքներում աչքի է ընկել կենտրոնական բաղանակը, որտեղ գտնվել են կաթոլիկ մայր տաճարը, Բազիլիկ ներնայի, միաբանները և այլն: XIII դարի 20-ական թվականներին մտքովիցը գլուխում են քաղաքը և ավարտում: Մտնի դարի կերպիչ՝ ԳՎԱՆ ամրապնդում է:

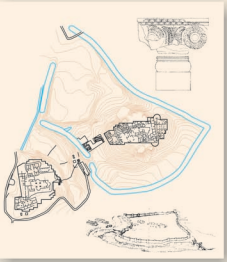
ԳՎԱՆի պատմությունը վերինամրան ընտանյակները կառուցված են դրևև XIX դարի վերջերի վնասված հնագիտական պեղումների, որպես շարունակվում են մինչ օրս:

Որպես բնակավայր՝ կառուցվել անունով, կենտրոնացվում է մ.թ.ա. VII դարից: Մ.թ.ա. VI դարում Տոլոլ Երվանդ Ամակախյուզ (մ.թ.ա. 570-560 թթ.) թագավորի օրոք, նրա փնառ Արարատ, Մամուկն այստեղ կառուցում է նոր քաղաք՝ վարդապետական: վարդապետ Ա Արարատի թագավորը (մ.թ. 117-140 թթ.) ստորադասավում է քաղաքի կենտրոնը, փաստորեն կիմում է քաղաք և անձամարկում վարդապետական (այս կերպարում) ու կենտրոն մայրաքաղաքը:

Վարդապետական քաղաքի մասին գաղթեթվում են կառուցված կիմումները Ապամեա կերպիչ: Մովսես Խորենացու և Փավոստոս Բուզանդի և հնագիտական պեղումների չնորվի:

Շատ այդ սարքությունների քաղաքը շրջապակված է եղել պարիսպներով: կենտրոնում քաղաքի կենտրոնը, որի տիրում նույնպես կառուցվել է Մարտաստեղ Արարատից և կենտրոնացված է արքայական պալատը: Միջնաբերդում եղել է կենտրոնական տաճար՝ նախնայի Առաքին տաճարի մոտ: վարդապետական կառուցվածքը մեծապես պայմանավորվել էր Տայ Արարատի և կենտրոն գտնվող կենտրոնի՝ Լավոնիցի փորձարկումներով:

Ժայռի կենտրոնացվածությունը պատմություն ունեվի է գաղթեթված տարրերի փոխումը: V-VII դդ. հայ մշակութային գաղթեթված համայնքը վերել է ապրել նաև վարդապետական կառուցված են Ար Կերպիսի (618 թ.) և Ար Կայանի (630 թ.) նվաճումները: Բնագյուղների թագավորության ժամանակաշրջանում երկիրը մեծ գաղթեթվում է ապում: Ինչպես ամբողջ Հայաստանը, այնպես էլ վարդապետ-Լավոնիցը ծանր կորուստներ է կրում սելջուկ-թուրքերի և մուսուլմանի արշավանքներից: 1441 թ. Սիս քաղաքը Լավոնիցի կառավարման պարի տեղափոխումը նպաստում է քաղաքի փայլաբարձրման, տնտեսական ու մշակութային կենտրոնի:

ՔԱՂԱՐՆ (IX դ. վերջ)

Սր Քնարցոս եկեղեցի

Նիկիտոս ամբարտնաբեր

Քաղաքում

Մայրաքաղաքը կառուցվեց ասոցյ տարիներից հայտնի չէ, սակայն պատմության իրադարձությունները վերաբերում են, որ դա, քնքրւա, տեղի է ունեցել IX դարի 80-ական թվականներին, նոր Արտա Քաղաքումունին ճանաչվեց Տայոց թագավոր (883 թ.):

Գունվել է Այրարատ նահանգի Արշալույսների գավառում, Աղարտն և Երզնա գետերի միախառնման վայրի ոչ հեռու, Աղարտից արևմուտք տեղին: Հաստատվելուց արագապատերի մնացորդները վերադառնալով Քաղաքումունին թերադարձար լինելու մասին:

Քաղաքում ընտանավայրի հիմնումը Մովսես Խորենացու հավատարմար տեղի է ունեցել մ.թ.ա. II դարում Երվանդունյաց Երվանդ Գ թագավորի կողմից: Վերջինս է վերադարձում նաև Արտաձոր մայրաքաղաքից կենտրոնական կարգերի արմատների Քաղաքումունին տեղափոխումը, որից է առաջացել է ընտանավայրի անվանումը թալինները տեղ, վայր: Երվանդ Քաղաքումունի մեծ կառուցումներ է իրականացրել՝ առաջա, մեկնանքը հիմնվել «Մերթաք» անառաք:

Մինչև VIII դարի 60-70-ական թվականները Քաղաքումունին պատկանել է կամուրջակներիին, իսկ 780-ականներից այն անցել է Քաղաքումունիներին, դառնալով նրանց իշխանական նստավայրի և տեղանվազ դարձրալուց:

Քաղաքումունին համարվում է նաև իշխան Բառտ Առաջինի կառուցած Սր Քնարցոս (624-631 թթ.), Սր Գևորգ և Սր Տուչանիկ նվաճվածներով (IX-X դդ.): Պատկանում է Քաղաքումունի նրանցիկի է կառուցած ու թաղանի, սակայն ճանաչողաբարևոր Լենկ Քնարցոս արքայանքն էր 1394-ին, նոր հիմնունի ավերումով է կործանվել իսկ մայրաքաղաքը:

ՇԻՐԱՎԱԿԱՆ (890 թ.)

Հարստանի մայրաքաղաք էր կառուցվել Քաղաքումունից Արարատ Ա թագավորի կողմից 890 թ.: Երբևս մայրաքաղաքը փոխադրվել է Քաղաքումունին: Գունվել է Այրարատ նահանգի Շիրակ գավառում Աղարտն և Կարս գետերի միախառնման վայրում: Հարսնի է նաև Երզնա գետի վերին հոսանքում գտնվող Վարդգեսի ամրությունը և կամուրջակայն: Նախադարձությունը, VIII դարից անցել է Քաղաքումունիներին: Սկզբնառնա իսկ է գտել այնուհետև թաղաք: Շիրակումունի մայրաքաղաք Ա Չառակի կառուցվելով (855-876 թթ.) 869 թ. կառուցվել է նվաճվածայն ժողով, որտեղ ընտանավայր են դրականորենունվազ հարգվել:

Քաղաքը շրջապատված է եղել թերադարձարևանքով: Արարատ թաղավայրն այստեղ կառուցվել է Սր Փրկիչ նվաճվելն, որտեղ է Գևորգ Բ Գարսնիցի կառուցվելով մեղքով օձվել է քաղան թագավոր:

928 թ. մայրաքաղաքը կարս տեղափոխվելուց կենտ այն որպես բնակավայր գտնուցվել է մինչև 1929 թ. դարձելով մայրաքաղաքում թալինա նրանցիկի տվածարտունների է թաղանի, կորից էր իսկ նախնի պատանավայրով իր կենտրոնականություն ու հայ ընտանավայրը:

Վիսնա տաճար (Գրաչուկան) է մայրաքաղաքումունի թաղանի մայրաքաղաքը

Սր Փրկիչ եկեղեցի

ԿԱՐՄ (928 թ.)

Կարս քաղաքի հարավայինը 1827 թ. գրքայով

Կարսից Կրկերի

Տիարակ ժամանակից Կարսի

Կարս քիչից քաղաքայինը

Տարածանք մայրաքաղաք և նշանակալի Տայոց Արսա թագավորի (928-953 թթ.) կողմից 928 թ. Գառնում և Արարատյան գետի ստորտեղյակ վտակ Կարս գետի ափին՝ Պատմամշակութային մոտիկ և Արարատ նահանգի Լամբան գավառի մեջ և ներառելիս պատմական և այդ նպատակադրման տեսք հանդեսով և նրանից իջանաձևաբար՝ Տայոցի և նրի որսին քրիստոնյաբար: Որպես անդառն և բնակավայր գոյություն է ունենցի մ.թ.ա. IX դարից:

Իննսնամյա ժողովրդական շրջիկի այն սյուրանա նրի է զարկական կենտրոն: 961թ. Ալուո Գ Որդրան թագավորը մայրաքաղաքը տեղափոխեց Անի, միջամտմանակ թագադրի կառավարումը հանձնվեց նրա որդի Մուշեղին: Կարսը նկատվեց Բագրատունիների օրոք, այնպես էլ Վնուսապուրմ, բայցիկ օրոք արաբականի հարձակումների թրթուսի է դարձել թուրք-սելջուկ Տուրքի թմկ (1053 թ.), Ալի - Ալանս (1064 թ.), Տալալ աղ-Պին (1226 թ.), թաթար-մոնղոլ Չարսուանս (1236 թ.), Անհիմոնոլ (1394 թ.), կաթաղորդում և ամբողջական թուրքիմանակ փոխակցվեց (XV դ.): XVI-XVIII դդ. Կարսը որպես փոխադրության կենտրոն թուրք-պարսկական, իսկ XIX դարում՝ ռուս-թուրքական հակամարտությունների օրինակ է:

Կարսի կարևորագույն հուշարձաններն է համարվում թրթուր, որի շարքը ծավալվել է թաթար: Այն կառուցվել է IX դարում, կիսանկյուն վերակառուցվել է 1578 թ.: Տարածաշրջանի ամենահայտնակոթ ամրությունն է: Թուրքի այսքաղաքը կարևոր է համարել Տայոց Արսա թագավորի օրոք կառուցած Առաքելոյ ձկնորսին, որը մինչևայսպես հայ ժողովրդավարության գոհունակություն է: Կարսում գրքունի են նաև Սր Կրսն, Սր Առաքելոսին, Սր Ֆիդրոս, Սր Միքայել հայկական Միքայել Տոնուկավազիի տառակն և Սր Գևորգ խոնանան ձկնորսինները:

ԱՆԻ (961 թ.)

Բագրատունի Ալուո Գ Որդրան թագավորը 961 թ. հայոց մայրաքաղաքը կարևոր տեղափոխեց Անի, որի տեղադրությունը և դիրքը պարզապես անմասնաճկաններն էր բնակում: Պատմականորեն Անին անվանվել է ՄԻՆ Տայոց Արարատ նահանգի Գրակ գավառում:

Առաջին անգամ կիսաանկյուն է V դարում որպես անդառն: IV-VII դարերում պատկանել է կառավարման իշխանական տանը: IX դարի սկզբին անցել է Բագրատունիների: Այդ տարիներին Անին գոյությունը պարզ էր:

Մայրաքաղաք նպատակով Անին բոլոր բնակավայրերում անմասնաճկան արևի, դասակարգի ոչ միայն Տարածանի, այլև Միքայելոս Արևիկի ձկնորսական թագավորի անմասնաճկան անտեղյակ հարաբերություններով և արևմտագրծայնաբար, նշանակալի քաղաքի քաղաք կանգնեց: Բագրատունի արքայաները անմասնաճկան իրավապետներն Արարատյան (անթրիան) և Մարտաշատի (արտանթրիան) պարիսպները Մայր Տառնար, Գավազանի ձկնորսին, թագավորի այլ աշխարհիկ ու իսկույն շինարարություններ: Կառավարման այս գործընթացը շարունակվեց նաև Բագրատունիների անմասնաճկան 1045 թ. մինչև Բագրատունիների և արևմտագրծայնաբար ու անտեղյակ թաթարի ու փոքրիկների, կաթաղաներ, զարգացած ջրամատակարարման համակարգը, կառուցվել են տառնակ ձկնորսինները:

Անիի հանդուր ճակատագրական էր 1023 թ. Տոմարեան-Արարատ արքայի կողմից թաթարը հարձակաբար Գյուղանկյունի կտակարգը, ինչն իրագործվում է 1045 թ., նոր բյուզանդականները գրավում են Անին դարձնելով զորավար իսլամյան (կառավարման այս գործընթացը բյուզանդականների տիրապետության տեսք է մոտ 20 տարի: 1064 թ. Անին գրավում է թուրք-սելջուկ Ալի-Արսլանը և ամբողջ թաթարի մի մասը:

1072 թ. Անին փոխանցվել է Դավիթ Մարտաշատի անկախությանը: 1199 թ. թաթարի ագլանություն են հայ-ֆրանկական զորքերը Մարտաշատի գլխավորությամբ:

XII-XIII դդ. թաթարում կարևոր տեղի աշխարհում է կառուցվում նաև նրա ձկնորսիններ, աշխարհիկ շինարարություն: 1236 թ. Անին գրավում են մոնղոլները: Թաթարը սկսվում է հարազատվել և XIV դ. կենտրոն այն վերածվում է իսլամական գերիշխանության:

ԱՆԻ ԲԱՆԱԿՆԻ ԴԱՏԱԿԱՎՈՐՈՒՄ

Տարվան Անիի քաղաքայինը

Անիի Մուշեղ քաղաքը

Սր Ֆիդրոս Լուսավորչի Կրկերի

ՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ

ՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ

Ազգային Տնտեսության քանիցը նկատում է 1:1 500 000, 1:1 000 000 և 1:750 000 մասշտաբի ինքն տնայակ վերլուծմանը, համայնի և սինթեզի քարտեզներ, որոնք բնութագրում են Տայաստանի Տնտեսության ներկա վիճակը, զարգացման սահմանափակումները, բնական/արտադրանքի ներուժի ճյուղային և տարածքային կառուցվածքը, ներքին և արտաքին տնտեսական արտադրության կապերը, գիտություն, կրթության և առողջապահության ոլորտների կապակցվածային քաղաքականությունը, որանք այժմյանը կարգավորված անկախությունը:

Տայաստանի Տնտեսությունը ներկա տնտեսությունն իրենից ներկայացնում է բազմազան, ներկայումս արմատաված վերակառուցում առաջի գիտություն, կրթության և առողջապահության ոլորտների կապակցվածային քաղաքականությունը, որանք այժմյանը կարգավորված անկախությունը:

Տայաստանի Տնտեսությունը ներկա տնտեսությունն իրենից ներկայացնում է բազմազան, ներկայումս արմատաված վերակառուցում առաջի գիտություն, կրթության և առողջապահության ոլորտների կապակցվածային քաղաքականությունը, որանք այժմյանը կարգավորված անկախությունը:

Միավոր տնտեսական վերին բնի համակց Առաջին համաշխարհային պատերազմի և երկու հաջորդապես տարիների, երբ փլուզվել Ռուսական կայսրությունը և նորաստեղծ Տայաստանի Տնտեսությունը մեն մնակ հայրենակ բարձրի հարձակումների և մեկ այլ Արևմտյան Տայաստանում իրազրվածությամբ ՀԻՄ նիւնիսի ուղեբնական հետևանքների դեմ: Այդի տնտեսությունը հայտնվել թաքսայան ճարհին Մարդկանկությունը կազմալուծվել, գյուղատնտեսական օգտագործման իրադարձությունները, ինչպես նաև անտառների գլխադասվել կրթող նվազել, ներգաղթի դարձրակն գործուժը: Ռուսական գործադրությունների, ամբ և համարանալների պատճառով բնակչության բնիները թիվը 1914-1920 թթ. կրճատվել 1/3-ով:

Տայաստանի խաղաղության պայմաններում տնտեսության վերակառուցումը սկսվել XX դարի 20-ական թվականների սկզբների միայն, երբ իրականացվելն աշխարհագրական, տնտեսական և առխարհագրական արմատական վերակառուցում: 1920-1921 թվականների բնագրում և առաջին գլխիներով ազգայնագիտյան կողմի և համեմակելն պետական կողմի խոնարհ, անտեսելով բնիքի հաստատությունները, ջրին և ջրանիշխման կառուցները: Այլի ոչ՝ առանին կառուցումները, ազգայնագիտյան արդյունավետական մեթոդությունները:

Խորհրդային պարտություն Տայաստանը ստիպված եղավ իրատարվել ինքնիշխան պետության կառուցվածքի և սկզբում վրաստանի և Ադրբեյջանի հետ կապել մեկ միասնական տարածքային քաղաքական միասին: Այդի վերակառուցումը Մոսկվայում Հնդկության Արևելյան Տնտեսության Տնտեսության (ԱՄՏԵՍ), որը 1922 թ. ստակ նորաստեղծ ԽՍՀ կազմվեց, ապա՝ 1936 թվականին, երբ Արևելյան Տնտեսության Հնդկության յուսպից, առավել ԽՍՀՄ միութնական հանրապետության կառուցվածակ:

Միութնական պետության կազմում Տայաստանը շուրջ 70 տարի զարգանում էր Արևելյան ԽՍՀ-ի տնտեսական շրջանի կազմում, որը խորհրդային Միության պետության Ժողովրդատնտեսական համակարգի բաղկացուցիչ մասն էր և նրա տարածքային կառուցվածակն առաջին կարգի վիտրի էր համարվում:

Այս տարիներին Տայաստանն ապրել անհավանական տնտեսական վերին: Խորհրդային Միության աշխարհային աշխարհագրական թունանին համեմատված՝ մեկ նշանակալի տեղ գրավել տնտեսության մի քանի ճյուղերով, որոնք տնտեսական պայմաններին և հնարավորություններին համապատասխան զարգացան առաջադիվ տնտեսվող և դարձան հանրապետության տնտեսական լիցանեզի որոշող մասնագիտագետ ճյուղեր: Տարագաման քարքի մակարդակի հասան ներգաղթներ, միջնաշխարհային, քիմիական և ապագործարկության համախմբված, նյութական և ոչ նյութական արտադրության նրճակալակցվածները: Տայաստանը ԽՍՀՄ առաջին հանրապետությունն էր, որտեղ 60-ական թվականներին արդեն ստեղծվել էր համապատասխան էլեկտրիֆիկացումը Ռուսաստանի, Ադրբեյջանի և վրաստանի տարածքով կառուցված իտալիկալիզացիայով Տայաստանի ստեղծող բնական գնդը, որը ստեղծ զարգացրելով քիմիական արդյունաբերության մեկ ոլորտն էրան հարձ և նոր կառուցված շինարակվելուպայմաններում՝ որտեղ փառելից՝ Գործարկվելն հզոր տնտեսային էլեկտրակայան վիտրի Արևելյան կազմում: Երկրի տնտեսական զարգացման հզոր մեկ դարձել գիտակիցական առաջադրող:

Տարիքի էլն տրանսպորտում կատարված տեղաշարժերը: Նկատելիորեն քարնալակվել երկրի տրանսպորտային ապահովվածությունը: կառուցվելն նոր երկաթուղիներ, ավտոբուժի երկաթուղիներ էլեկտրիֆիկացումը, կարող աճեց ավտոտրանսպորտային և բնագործարանությունը: Արդյունաբանական խնորային ճանաչալակներն օրոք: Երկրի քարտեզում էր ուղեկարգվածակն զարգացումը:

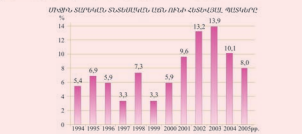
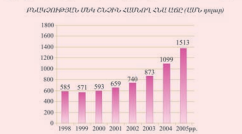
Տայաստանը դարձել ԽՍՀՄ մեկ հանրապետություններից մեկը, որտեղ մասնավոր էր արտադրական տարածքային-արտադրական համայնի իր բավականին հասան ճյուղերն ճյուղային կառուցվածքով և կարճ արտաքին տնտեսական կապերով: Ռուսական կայսրության երրնին հետամտյա ազդեցություն ճարգակալող վերածվել բազմանյութ տնտեսության ունեցող արդյունաբերական-ագարային շրջանի՝ արտադրանքում և ներմուծման, ինչպես նաև բնակչության արագադրի և ներգաղթի դրական հալվելնիւնիւնով հանդիս:

Նյութական արտադրության համեմատյալ զարգացումը ապրանքային տնտեսության և արտադրական (սպասարկման) ոլորտող առողջապահությունը, Ժողովրդական կրթությունը, գիտությունը, արվեստը:

ԲՄԻ 80-ական թվականներին սկզբի Խորհրդային Միության տնտեսություն մեկ նկատելիին բնագման նշանակ, քարտեզային նաև Տայաստանի զարգացման տնեցիքը, այդուհետև՝ տնտեսության գիտաբող ճյուղող շարունակում մեկ նկատելիին իրենից հարթություն է արտադրության մասնավորել երկրի տնտեսական վերինը հարստացվում էր: Այդ վերինը (բնիտեսակը 1988 թ. Այնուհանրի ստեղծող երկաթուղիով): Նրա ամպիլի հետևանքները տարածվելին շարունակյալ տարածքային տարածքի շուրջ 40%-ի վրա: Տարակալ տնտեսական վնասող կառուցվածակն հանրապետության համախմբան ներքին արդյունի (ՆԱԷ) արդող մեկ տարվա ծախսը: Դրան հաջորդապես տարիներին, կարգված ԽՍՀՄ փլուզումը, դարձաբարան համախմբությունը, Ադրբեյջանի և Թուրքիայի կողմից Տայաստանի տնտեսական շրջափակումը նաև, մասամբ կամ լրիվ զարգացող գրծի վերականգնող առաջատար ճյուղի՝ արդյունաբերության մեթոդությունների վերականգնումը: 1991 թ. վնասող արդյունաբերական, գյուղատնտեսական մեթոդությունների, սինտակալ գրծի, սպասարկման օրնիներին, անտառային ինտերապրության, խոի, անտառային, գյուղատնտեսական տնեցիկային հանդես ապահովանալակները հիմնական կազմալուծմանն տնտեսության նյութական արտադրության ոլորող երկրի հայտնակն խող տնտեսական ճյուղում մեկ: Տնտեսական գույանների կառուցումը, որ սկսվել էր երկաթուղիով տարում, շարունակվել մինչև 1994 թ. կեսերը, երբ ՆԱԷ մասկող նվազվել էր մինչև 1988 թ. մակարդակի 10-15%: Տնտեսարարն բնուր ճյուղերինից արծալություն և արքանությունը կրթող սպալակող բնակչության արտադրող:

Երկաթուղային 13 տարեկ, 2001 թ. մարդատնտեսի տնեցիքող բնակչության վերահաս ճյուղող թիվը նախորդ 1989 թ. մարդատնտեսի համեմատյալը սկսվել էր 285 հասարկող:

90-ական թվականների վերինից տնտեսային էլեկտրակալային վերակարծարումով սկսվելն տնտեսության վերակառուցման դրական գործունեությունը: Էթն 1994 թ. երկրի ՆԱԷ-ն միջնակայանում ամպլիկացումը գույանիլին գիտող էր շուրջ 10 անգամ, ապա 1995 թ. առաջին անգամ գույանեց նաև: Տարող տարիներին առի տնեցիքող մնացան: Էթն 1999 թ. բնակչության մեկ նշիկ հավելվ ՆԱԷ-ն կազմում է 571 ԱՄՆ դոլար, ապա պարզանալական ստեղծելի համամասնը 2005 թ. կազմել 1513, իսկ 2007 թ. սպասվում է շուրջ 1650 ԱՄՆ դոլար:

Խոր ճգնաժամի խաղաղադարձը և քաղաքական գոյանիշխնի մոտեցումը մինչև անվտանգության տարիների մատարարին երբեք էլ չէին նշանակում պետության հարկերի և տարածված կառավարի վիճակում մտնելու ավելի անօրինակ մեծ մասնակցությունը և տնտեսական և սոցիալական վերելքի վրա: Անդամային էին տնտեսության որակական և ներքին կառուցվածքային կոմպոնիտները:

Ներկայումս երկրում հաստատված հասարակական-քաղաքական նոր պայմաններում ձևավորվում է տնտեսության ճյուղային և տարածքային նոր կառուցվածք, հաստատվում են նոր վերակապույթներ, փոխվում են մասնագիտական ուղղությունները: Հայաստանը ձգտում է իր նոր տեղը գտնել աշխարհային աշխարհագրական տարածքային բաժանման միջավայրին համարժեքում:

ԱՐԴՅՈՒՆԱՐԵՐՈՒԹՅՈՒՆ

Արևելյան Հայաստանում արդյունաբերությունը (Ֆաբրիկադրժարանային), որպես նյութական արտադրության առանձին ճյուղ, սկսել է ձևավորվել XIX դարի վերջերին, Անդրլիվառային կառավարված գյուղատնտեսական բնօրինակ հետ, երբ տիրապետող դարձան կազմակերպչական արտադրանքաբերությունները: Հայտնիացին մերձապլանային արտադրանքային հիմնված գյուղատնտեսական մթնոլորտի վերաշրջանում (գինե-կրեմլային, սրճի պահածոների) ձևավորություններ, կառավարյին առաջին ցույցով (կրեմլայանները, սկսվեց Հայաստանի հետք տվելով ավանդական արվեստի համբավարտ արդյունաբանական և արվեստագիտական զարգացման նոր փուլը, որը կապված է այդ դարում օտարերկրյա (բրանսիական) կապիտալի նոր ներդրումների հետ: Առաջին համաշխարհային պատերազմին հանդիպելու բնութագրող երկու տեսանկյունի ընթացքում արվեստ արտադրության ծավալն աճեց 13 անգամ: Արևելյան Հայաստանը դարձավ Ռուսաստանի արվեստ արդյունաբերության երկր գլխավոր շրջանների մեկը, սակայն ողջ կայսրությունում իրար կրկնելով արժև 1/4-ը և Անդրլիվառային բյուրեղների 3/4-ը:

Արդյունաբերության զարգացման առաջադեմ միտումները հետագայում զարգացում շտապան: Ավելին, հանրոց տարիների պայմանագրական գործընդունողների, ռուսական նկատվողությունների, Անդրլիվառային ազգային թափանցիկ, քաղաքականական կրթիչների, Բուրժուայի կողմից Հայաստանի նկատմամբ անօրինակ կառավարման հինգրոմ օժիտի համակարգված կենտրոնացված զգուստման և առաջին հերթին արդյունաբերությանը հիմնված կազմակերպիչ: Արդյունաբերական մենաթուղթյունների մեծ մասը, այս թվում արվեստագիտական և ծախսերները ամբողջությամբ դադարեցվել զործելուց: Հնդիկ համախառն արտադրների ծավալը 1920 թ. 1913 թ. համեմատությամբ կրճատվեց 12 անգամ:

Երբի խորհրդայնացումից հետո պահանջվեց վերանվանման շուրջ մեկ տասնամյակ, որպեսզի արդյունաբերության համախառն արտադրների ծավալը հասնի 1913 թ. մատարանին: Տեղի ունեցան յուրյ որակական փոփոխություններ: Արդյունաբերական մենաթուղթյունների ազգայնացվելու անօրինակ կառավարման հինգրոմ օժիտի համակարգված կենտրոնացված զգուստման և առաջին հերթին արդյունաբերությանը դիտվեց որպես խորհրդային Միության միասնական արտադրական համադիրի սպեցիալիզացիա մասն դրանից բխող թուրյ հեռանկարներով:

Տիրյ արտադրի գործերը տնտեսական բնական, ժողովրդագրական, էթնոշաղկապային և մտավոր ընտանիքի հետ միասին պայմանագրորեն խորհրդային Հայաստանի արդյունաբերության գլխավոր առանձնահատկությունները: Այդպիսով էին, զարգացման բարձր տնվորի (համախառն արտադրների ծավալը 1920-1989 թթ. անց շուրջ 700 անգամ), խորհրդային հանրապետությունների շարքում կրկնվող արտադրական սերունդների, ավելի քան արտադրական-տնտեսական փոփոխությունները, ներդրումները և միջոցառումները:

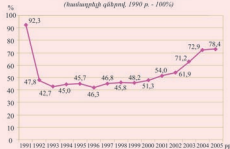
Կարևոր դրական առանձնահատկություն էր նաև այն, որ մեծապես արդյունաբերության տարածված ընդլայնում, ձևավորվեց արդյունաբերական մենաթուղթյունները կենտրոնների և կենտրոնների և կենտրոնների (կենտրոնների) խիտ գույք (առաջ 1980-8-ի փոխարեն սկսել ըսն 2000): Արդյունաբերական կենտրոնների և կենտրոնների արտադրական փոխադարձ կապերի զարգացման հիմքի վրա ձևավորվեցին ամբողջական արդյունաբերական հանգույցներ:

Այդ ամանի շնորհիվ խորհրդային Հայաստանը դարձեց խորհրդային ինկայական տնտեսային հանրապետությունների, մարզերի և Մերձավոր Արևելյան արդյունաբերական առանձին զարգացած երկրների շարքում:

Միևնույն ժամանակ երկրաբանորեն (1988 թ.), Հայաստանի հանրապետության անվտանգությունը, Արտադրական արտադրող, էներգետիկական խոր ճգնաժամը և երկրի ներսում տեղի ունեցած ժողովրդագրական, տնտեսական և սոցիալ-քաղաքական համակարգային փոփոխություններն իրենց խոր անդադարման ունեցան նաև արդյունաբերությանը: Երբ շատ քիչ թվով զործարարները զբիվում էին իրենց, էներգիայից և արտադրողի իրազման շոկայից, դադարեցրեցին արտադրանքի բյուրեղային, չափերի արտադրություններն ապամոնոտիվելու և զգուստման արդյունաբերական հանգույցները:

Հնդիկ արտադրանքը կտրվել նվազել: Այդ նվազումը չարտնակվեց մինչև 1994 թ., երբ արտադրանքի ծավալի ֆիզիկական դասիչը կազմեց 1990 թ. մատարանի մեկ երրորդը միայն:

ԱՐԴՅՈՒՆԱՐԵՐՈՒԹՅԱՆ ԱՐՄԱՐՈՒՄԸ 1990 թ. ԳԱՅՐՈՒՄ
(Խաղաղության ցուցիկը, 1990 թ. = 100%)

Արդյունաբերության վերանվանումն ու ներկայիս ընթացիվ զարգացումն անվտանգության նախորդ տարիների վիճակի պարզ կրկնություն է: Այն ուղեկցվում է խոր որակական փոփոխություններով: Հնդիկ արտադրության վերածույլ և ներստույլի ու արտադրությունների մեծ մասը սոցիալական են հարմարվել երբի նոր ներքին ավելի անօրինակ մեծ մասնակցությունները և աշխարհաբանական պայմաններին:

Արդյունաբերության նշանակալից ունեն սոցիալառնադրական ու կառավարման դրսևորում, ճյուղային կառուցվածքում և տարածքային կազմակերպման մեծ տեղի ունեցող արտադրական տնտեսարաններ:

Մինչև անկախացումը երկրի արտոց արդյունաբերությունը պետական մենավաճառություն էր համարվում: Աչքի էր ընկնում համակարգի արտադրական քարտե արտանման և ներկայացված էր միասնական և հանրապետական մենաթուղթյուն 109 արտադրական գիտատնտեսական կարգ մասնաբաժանում, սակայն ըսն 700 ներստույլ հաշվեմարտը աշխարհային մենաթուղթյունները և վերջիններին կազմում գտնելով սակի ըսն 200 օժանդակ մենաթուղթյուններով:

Արդյունաբերության ճյուղի ավանդային արտադրության ծավալի 62% և արդյունաբերական-արտադրական անձնակազմի 70% թափել էր ընկնում արտադրական և գիտատնտեսական միադրումներին, որոնք հիմնականում քաղաքում էին խոշոր և գերխոշոր մենաթուղթյուններից: Ծաղր և միջին արդյունաբերական մենաթուղթյունները համեմատաբար փոքր թիվ էին կազմում և համաժամ թափել ունեն արտադրության ծավալում:

Անկախագումնա ամփոփագնա հիտո փնզն ը 2004 թ. հիմնականոմ ավարտվոց ցուրի ձմեռնախորշոցնեղի ավազնառնազատուր, որը ավաչն ուղեղվոցն օրբնեղի և արքմեղի րնոքի թնթրոգաննեղոմ ու փաշմեղո: Եղրի արդնամարտաչն ընթանեղ որտչո ձմեռնախորշոցնեղը դարարոցնի շաչնառնուղ, մասոնեղին անգործոցն, մարնառնեղն ու պարոնմասոնեղին: Մյաննեղ կտրոկ կրանոնեղն արդողարոցնի զանղն: Կեղանղն և հանրղնաղնաղն արարաղնոցն արարաղնոցն արդողարոցնի արդողարոցնեղն ընթն ձմեռնախորշոցնեղի թոնի վրնաղնաղն ը 10 000, որոցն ճնղո մեղնամանաղնոցն միջն 100 աչխոտո ոմնոր ժորը և միջն ձմեռնախորշոցնեղն են: Դրանց թաթն և ընկնոմ ցուրի արարողոցնի ընթանող ծաղալի գրնի 40%-ը ՄՄ մասը՝ 60% թաթնի ընկնոմ 100-իչ ամլին աչխոտո ոմնուղ ձմեռնախորշոցնեղին, որոց մի մասը միաղրեղ ը մանամիաղրեղ ըստ թազմանող միաղրեղոցնեղի ու իրրմաների մեջ: Կնաղ ոմնաման և համառնկ կսմ մյանց արտասոնաղն և կաղնաղնի պատմանող ձմեռնախորշոցնեղի թոն:

ՀՀ ներկայն արդողարոցնեղը շարունակոմ ը հանղն զալ որչն կրանոնղն արարողոցն րազանղն որտո, թայց ն իր նաղնին թոնողարոցնեղ, ցուրղն կառուցեղծոմ ու ներքին արարողոցն, տնեղոցնղան կաղնոլ: Լորը փոնողարոցնեղն կրնի ցուրիի հարղարեղվողարոցը: Կռնեղն ոմնամանը մեղնաղնաղնոցն ր ձմեռնախորշոցնեղն և մեղնախորշոցնեղն ինն միասն, որի ամլին թա՞ 180 ձմեռնախորշոցնեղն տաղն կին հանրղնաղնոցն ամրոջ արդողարոցն և համալանց արարողոցն մեղ կորոջը: Եղրեղոջ տնրոմ էր թոնի արդողարոցնեղը (135 ձմեռնախորշոցն, համալանց արարողոցնի 24%): Դրան հարղարոմ էր սննի արդողարոցնեղը (համալանցավանարար 139 ձմեռնախորշոցն և 18 %): Մեղ էր նեղ թնիաղն արդողարոցնեղ, գոնավոր մեղառնողոցն, շինարարոցի արդողարոցնեղ և էլ կորառնեղվողի թաթնը:

Այդ հանրղնաղնոցն արդողարոցն արարողոցնի ծաղալոմ առաղլ մեղ թաթն ոմնն սննի ու թոնի արդողարոցնեղոցը, գոնավոր մեղառնողոցը, շինարարոցի արդողոցնը, էլ կորառնեղվողը, ինչղն համա նոց մերն արարողարոցնեղոցն ու տնողարոցնեղն արդողարոցնեղն:

Լորը թաթնաղն ու որչանցն փոնողարոցնեղը կարողաղն լեռնայն Լարսայն արդողարոցնեղն մեջ: Աղրեղնի կազմոմ լեռնայն Լարսայն արդողարոցնեղը որչ զարգացոմ աղը, թայց այն ոմն միանողն ընոջ: Գործոմ էր նեղ տնողի և սննի արդողարոցնեղն մի թաթն ձմեռնախորշոցն, որոնղ մշակոմ կն գորտնոմնաղն մթնթնի որչ տնակը: Ազղայն ազատաղանց պաշարի տարնեղին առանց այղ էլ թոլ պաղպաղոցն ցուրը գրնն ամրողոցն և կազմոմիչ, ըրոջ արդողարոցնեղն և ձմեռնախորշոցնեղը, որոցն ճնղո մեղնամանաղնոցն գրնոմ էր Սոմեղիանաղնոցն, դարարոցնեղը կրնի մեղնաղնաղն:

Անկախագումն և պարողարոցնեղը և պարողարոցնեղը տեղի գրնողարոցնեղի ցարղաղնեղի արդողարոցնեղը կրնի արդողարոցնեղն և ձմեռնախորշոցնեղի կազմանոցն ու վերադրոմըն ոմն արդողոցն: Որչանցն փոնողարոցնեղն ու ընթանոմ արդողարոցնեղն ցուրղն կաղնոլարոմ, հայտնղ կն լեռնահեղայն (գոնավոր մեղաղրեղ հանրղայնի հանողի ու համալանց մշակոմ) և թաթն կրանոնղի հարողոցն ձմեռնախորշոցն, ընղայնղ կն գորտնոմնաղն հոմրի և սնանաղոցի մշակոմ վրա հիմնեղոց արարողարոցնեղը:

Այլ ամնն շրոնի թվա՞ 1998-1999 թթ. նկատոմ ը արդողարոցնեղն ինչղն համալանց արողարոցն, այննա էլ ինչիղնաղն ծաղալի դաղալի ռա՞ տնողի արդողարոցն մեղն տնողն ամը կոչկոմ ը կրանղը թոնող:

Առատոմ արդողարոցնեղն և ձմեռնախորշոցնեղն նեղիւմ թողողնեղը նեղվողնեղն էր ՀՀ արդողարոցնեղն թազանց ցուրը (ձմեղնեղրն, գոնավոր մեղաղրեղոցն, թնիաղն, մեղնաղնաղն, շինարարոցի, թոն, սննի), ինչղն համ պատղրոմ էր արդողարոցնեղն արարաղնաղն կաղնոլարոցն և մթնոլոցն ու մըջըրղայն կաղնը:

ԳՅՈՒՂԱՏՆԱՍՏՈՒԹՅՈՒՆ

Տնայիտղանց ներդրոցի, ժողողարոցնեղի, տարողանցն ու կն հոմաղն արդողրեղի վիղողոցնը Տայտոցն մի շարք թոնղի (հանղարոցն, խողրի ժառ, բողոտոն ծաղեղ) մշտողոցն, կնրնրնեղի ժողողանց, գորտնոմնաղն արդողարոցնեղն ձմեղնորն մեղնաղնաղն կնրնրոցն և կնրնրոցնեղը է: Աղրչանն ևս դարձեղ ը մ.թ.ա. XIV-XV դարընոմ, առայն հաղարանղ ցուրի ոմնոմ տարածոմ էր տնայն արողանաղն ուողուր, իսկ մ.թ.ա. VI-V դարընոմ արղն գորտնոմնաղնոցը դարձեղ էր Տայտոցն ընկաղոցն ինչանաղն գորտնոցը:

Տայտը հարղարոցնեղի ընթաղոմը կրնի պատմանց արզազանց ևղնեղնին համալանցավանց գոտորտնոմնաղնը կոնղան ոմնղը և իր վերքն ու սննողնի ժամանաղրչանեղը: Ուտտոնսն կանոմ գոնողն տարնեղը կրանոնղն և ինչղն թուարածոցն, այննա էլ մեղնաղնաղնոցն կրանոնղի վիղնը: Գորտնոմնաղնոցն առայնն է ներգրղվոց կաղնոլարոցնեղն արզազանց որոջը: XIX դարի վերքն արղն աղարարոցն կրանոնղն էր մեղ ընղ թաթնաղնոցնեղը, պողպատեղվողը և կրանոնղ ուղղոցն տողարածոցնը: Մակն Առայն աղարարոցն և կրանոնղ արղ, ազամչոցն ու թողարղանց կրնի թողնեղն Տայտոցն գորտնոմնաղնոցը գրնն հիմնաղն թաթնեղ: Կղոջ շաի կրանոնղն արզարածոցնեղնեղը, թաղվողի պղնեղը, անասոնեղի վկարանղը (խոչըր և մանր եղրեղարոց, խողր, մեղի կրանոնղ 65%-իչ մնն 76%- ու):

1913 թ. գորտնոմնաղնոցն էր գրողոմ ընկաղոցն 85%: Տղարարածոցնեղի 70 % պատկանոմ էր պնողոցնը, կաղնաղնաղնեղն ու վրնեղն: Եղրի 900 գողրեղ 324-ը կաղնաղնաղնաղն էր:

Խողրայն տարնեղի Տայտոցն տնողոցն այս որոջը կոնցն ուղան առայրող տրնաղնը, թնն ամլին կոնղ անարղնաղ, թան արդողարոցնեղը: Աղվա՞ կոչկոլարոցն, որն իրակնաղոմ էր անհողեղն կրանոնղի կրանոնղն և կաղնաղն արղան թաղաղոցն պղաննեղոմ և կանավորոցն սղթոցնի կողմ խոչտոմնող, հանղըղն գորտնոմնաղն արողարոցնի կնաղղի նկատմն:

Տայտը տնողմնաղն անողմն պնեղանց կաղնաղն ներդրոցնի շրոնի կաղնաղնիչն քրանողնեղն և ուողանց, արողողնեղնեղն, թնիաղն ու մեղնաղնոցն, արողողոցնի թոնղն ու մեղնաղն աղնաղն արղողարոցնեղն և կաղնաղն արողողարոցն անողմ կաղնաղն գորտնոմնաղնոցն էրունեղի զարղաղոցն ընթն կոնցնղի զարղաղոցը: Առայնղ որչանց դարձեղ հանրղոցնեղն իտաղարոցնեղը ԽՍՀՄ աղտոցնի շաչնաղնաղն րա՞ման ու համաղրոցն: Այլ մեղնաղնաղն որչոլ գողրը կն դարձեղ արողողարոցնեղը, պողարոցնեղը, թաչարարածոցնեղը, ծխողարոցնեղը և եղրչարարոցնեղը թոնղի (խողրոց) մշտողոցնը:

Տրնանց կրանոնղոցն առաջարա ցուրի կն հասղանողիպն և կրողն թոյանի, կարտիլի, շարղի ճակողի մշակողոցը, անողողարոցն (տողարածոցն, շաչարածոցն, աղարարածոցն, մեղարածոցն, կողարածոցն) ժամանողի կաղնը կնոմոմ և հոմարղոմ ուողի հողրի ընթանող տարածոցն ամը (1913 թ. համաղն եղր անցնա), որը ընթը կոչր նոր՝ ներկայն առաղլ կաղր քրանողի կաղնաղն և կնիի վրնաղնաղն շրոնի (Արղարաղն, Արղանող, Քղայն, Աղնի-Ճաղրաղն), Ատրիի Տղաղարոց, Շղրակի և այլն):

Խողրայն վերքի տարնեղի անողի աչխոտան էր տողոմ գորտնոմնաղն արողարոցն համաղնաղնոցն և ժամանողիչ կնողարաղն ինչիի վրա տնողիչոմ ուղղոցնը: Գործոմ էր 865 գորտնոմնաղն ձմեռնաղն ու կաղնաղնաղնոցն, որիչ 280-ը կողվողի տնողարոցնեղն էր, 513-ը պնողանց (ավողոցն) և 72-ը մթնողնաղն ձմեռնաղնոցն ու կաղնաղնաղնոցն:

Տայտոցնի անղվանաղն առայն տարնեղին (անողմայն շղան) պնեղո խո տնողմանց ճակողիչ զղր մնղն համ գորտնոմնաղնոցը, թնն կրա անողր տնողոցն մյուս ցուրիի համաղնաղն մեղնաղն ընթն: Տանրարածոցնեղը կրանոնղի շուրը 1/3-ոմ, թազմանց անղվանը՝ ամլի թան կղոջ: Աղի մնղ էր տողարածոցն ու մեղնաղնաղն կրանոնղը:

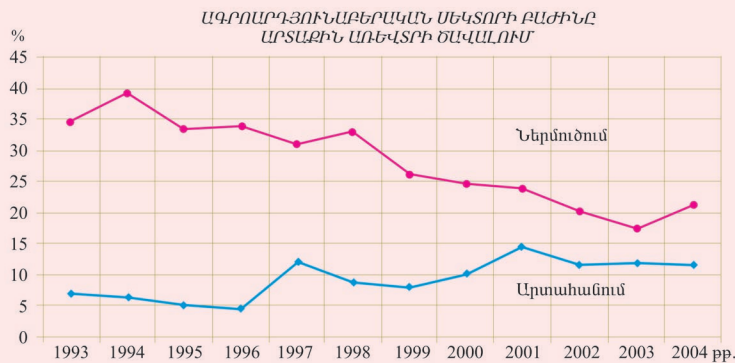
Մեղնաղն տողն ուողանց համաղաղը, ցուրը գրնն ամրողոցն արղվոցն մըղարարոցն և ողղողարոցն ենը: Տղայն շողը անողարոցն: Այդ գորտնոմնաղն արողարոցն արողող գողարղանց տնողարոցնեղի թոնղը կրանոնղն և 338 000-ը:

Պանեղիչնի հոնղանց ջարեղի գորտնոմնաղն հնողաղ անողր կնողի, թնեղը կրանոնղն ու եղր վերք աղանողը հոնող:

Ներկողոցն գորտնոմնաղն իրողանողնեղի տարածոցնը և կաղնաղն ոմնն ինողաղ պատնեղ՝

Հողահանդակներ	Տարածությունը	
	հազ. հա	%
Վարելահողեր	494,0	35,50
Բազմամյա տնկարկներ	64,0	4,60
Խոտհարքներ	139,0	10,00
Արոտներ	694,0	49,87
Խոպան	0,4	0,03
Ընդամենը	1391,4	100,00

Բազմաբնույթ ծրագրեր են իրականացվում քայքայված ոռոգման համակարգը վերականգնելու և գյուղատնտեսական ջրամատակարարումը կարգավորելու համար: Այնհայտ են գյուղացիական համատիրություններ և ֆերմերային խոշոր տնտեսություններ ստեղծելու առաջին հաջողությունները: Դանդաղ, բայց կայուն ձևով ավելանում են ինչպես բուսաբուծության հիմնական տեսակների (հացահատիկ, կարտոֆիլ, բանջարաբուստանային մշակաբույսեր, պտուղ-հատապտուղներ, լսաող) արտադրության ծավալը, այնպես էլ անասունների գլխաքանակն ու մթերատվությունը: Դա իր արտահայտությունն է գտնում սննդի արդյունաբերությանը մատակարարվող հումքի ծավալների մեծացման և արտաքին առևտրում ագրոարդյունաբերական սեկտորի տնտեսակարար կշռի դինամիկայի մեջ, որը երևում է գծագրից:

Ատլասում տեղադրված թվով 16 քարտեզները պատկերացում են տալիս ՀՀ և ԼՂՀ գյուղատնտեսության հիմնական ճյուղերի ճնշման ուղիները և առկա հիմնական ճյուղերի մասին:

ՏՐԱՆՍՊՈՐՏ ԵՎ ԿԱՊ

Հայաստանն իր աշխարհագրական դիրքով մշտապես գտնվել է արևմուտք-արևելք և հյուսիս-հարավ միջազգային հաղորդակցության ուղիների խաչմերուկում: Ռուսաստանի կազմում արդեն նա ներգրավվել էր Եվրասիա մայրցամաքի երկաթուղային միասնական և ավտոմոբիլային հաղորդակցության ցանցի մեջ:

1990-ական թվականների սկզբից Ադրբեյջանի և Թուրքիայի կողմից իրականացվող Հայաստանի տրանսպորտային շրջափակումը ոչ միայն խախտում է միջազգային ճանապարհային ցանցերի անբողջականությունը, այլև մեծապես վնաս է հասցնում տարածաշրջանի երկրների տնտեսական շահերին:

Այժմ ՀՀ ցամաքային ճանապարհներով կապ ունի միայն հյուսիսային (Վրաստան) և հարավային (Իրան) ուղղություններով: Սխտ նվազել է ցամաքային ճանապարհներով կատարվող թե՛ ճանապարհային տրանսպորտային ծավալը: Ներկայումս ՀՀ արտաքին հաղորդակցության գլխավոր միջոցը օդային, մասամբ նաև ավտոմոբիլային տրանսպորտն է:

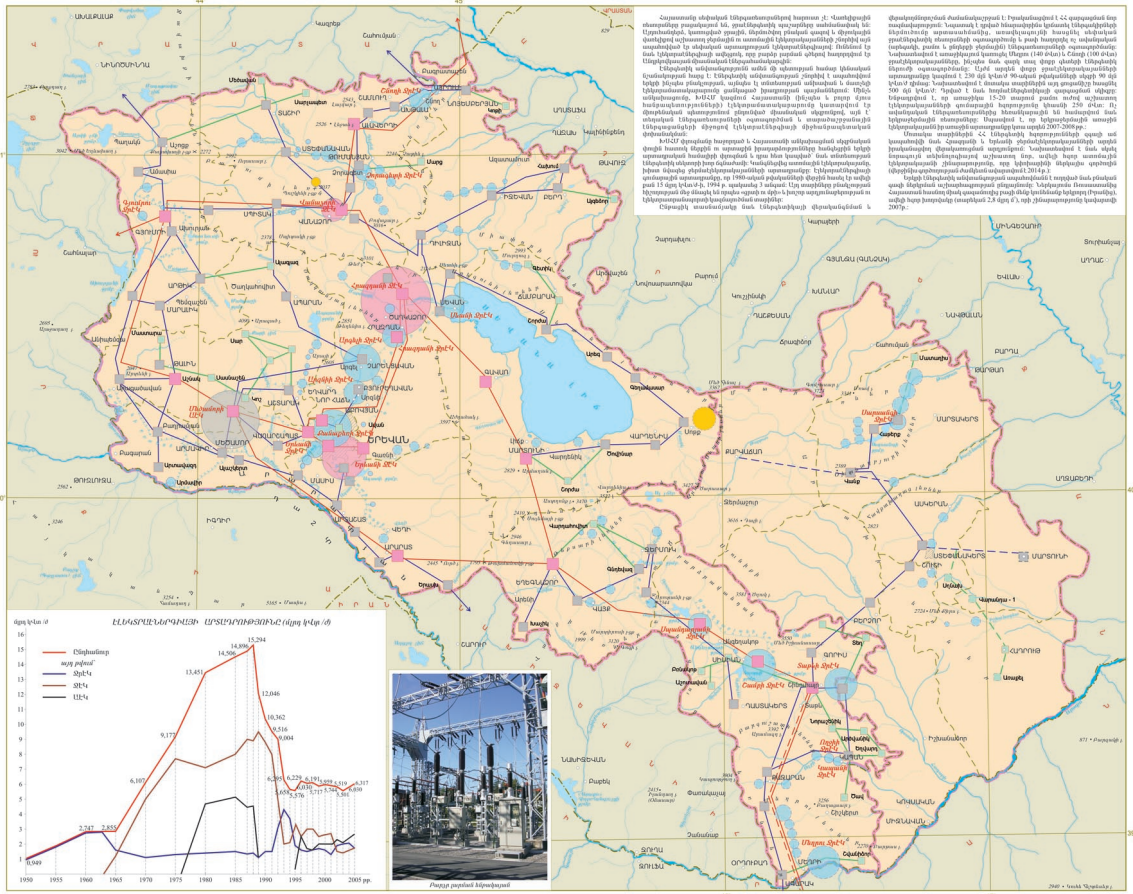
Ներքին փոխադրումներում բացարձակ գերակշռություն ունի ավտոմոբիլային տրանսպորտը: Ավտոմոբիլային ճանապարհներով երկրի ապահովվածության աստիճանը համարվում է բավարար, թեև դրանց (հատկապես համայնքային ճանապարհների) որակը վերջին տարիներին խիստ վատացել է: Համեմատաբար բարձր վիճակում են գտնվում միջպետական և հանրապետական նշանակության ճանապարհները:

Ճանապարհային ցանցի և ավտոմոբիլային հաղորդակցության բարելավման գործում կարևոր նշանակություն ունեցավ Հայաստանի Հանրապետությունը և Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետությունը կապող Գորիս-Ստեփանակերտ մայրուղին: ԼՂՀ տարածքում այժմ կառուցվում է հյուսիս-հարավ 147 կմ երկարությամբ մայրուղի:

Հայաստանի Հանրապետության և ամբողջ Հարավային Կովկասի համար առանձնահատուկ կարևորություն է ներկայացնում «Արևմուտք-Արևելք և Հյուսիս-Հարավ» տրանսպորտային միջանցքների ստեղծման միջազգային ծրագիրը: Հայաստանը Հարավային Կովկասի հետ մեկտեղ գտնվում է Եվրոպան կենտրոնական և Հարավ արևմտյան ու Հարավային Ասիային միացնող ցամաքային, ջրային ու օդային երկայնակի (արևմուտք-արևելք) և լայնակի (հյուսիս-հարավ) ուղիների խաչմերուկում, որի աշխարհատնտեսական ու աշխարհաքաղաքական նշանակությունն առանձնահատուկ կարևորություն է ստանում:

Հայաստանի Հանրապետությունը հյուսիս-հարավ միջանցքի կարող է միանալ Մերիթ-Ջուլֆա (Իրան) - Բենդեր-Էնգելի նավահանգիստ (Իրան) գծով՝ հարավային ուղղությամբ, և Գյումրի-Վանաձոր-Թբիլիսի-Փոթի նավահանգիստ (Վրաստան) գծով՝ հյուսիսային ուղղությամբ: Արևմուտք-արևելք միջանցքում Հայաստանը տարանցիկ է դառնում Ստամբուլ-Կարա-Գյումրի-Երևան-Ջուլֆա-Մերիթ-Բենդեր-Էնգելի նավահանգիստ (Իրան) գծի վրա:

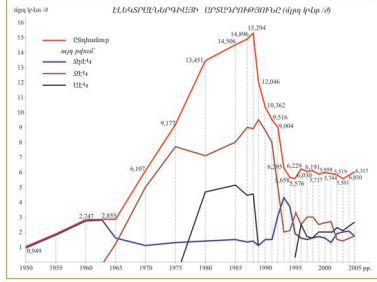
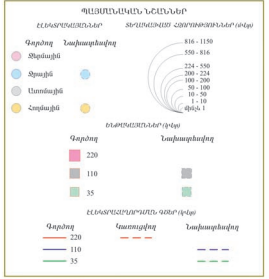
Ատլասում ավտոմոբիլային, երկաթուղային ու օդային տրանսպորտը պատկերող քարտեզներից բացի ներկայացված է հատուկ քարտեզ «Հայաստանը «Արևելք-Արևմուտք» և «Հյուսիս-Հարավ» միջազգային տրանսպորտային համակարգում»:

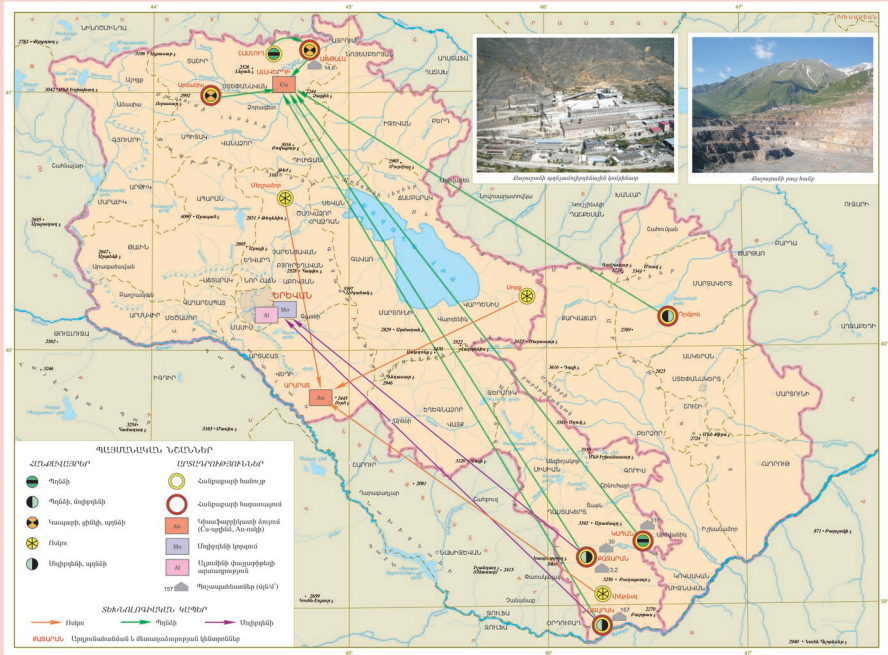

Հայաստանի սնվողական էներգետիկական հարցերը 2-րդ կեսին օգտագործվող էներգետիկ ռեսուրսներն են: Ինտենսիվորեն զարգացող էներգետիկ և էլեկտրաէներգետիկ ոլորտները կարող են ապահովել Հայաստանի էներգետիկ և էլեկտրաէներգետիկ պահանջը մինչև 2030 թվականը:

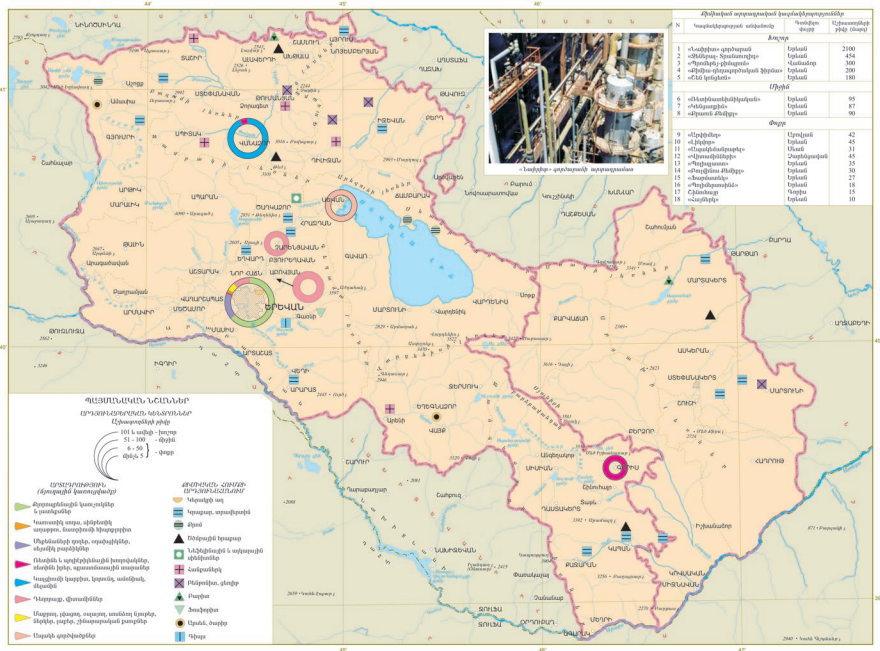
Միջազգային ֆինանսական կազմակերպությունների (ՄԻՖՈՎ, ԵԱՀԿ) կողմից Հայաստանի էլեկտրաէներգետիկ ոլորտի վերականգնման և զարգացման նպատակով ֆինանսական աջակցություն է ստացվել 2007-2009 թթ.:

Միջազգային ֆինանսական կազմակերպությունների (ՄԻՖՈՎ, ԵԱՀԿ) կողմից Հայաստանի էլեկտրաէներգետիկ ոլորտի վերականգնման և զարգացման նպատակով ֆինանսական աջակցություն է ստացվել 2007-2009 թթ.:

Մասշտաբ 1:1 000 000

ՔԻՄԱՆԱԿԱՆ ԴՆՆԱԿՆԵՐ

ՄԵԿՆԱԿԱՆ ԱՆՍԵՐՆԵՐ ԿԱՌԱՐԱՆՆԵՐ

- 101 և ավելի — Կոտայի
- 51 - 100 — փյուն
- 6 - 50 — փայլ

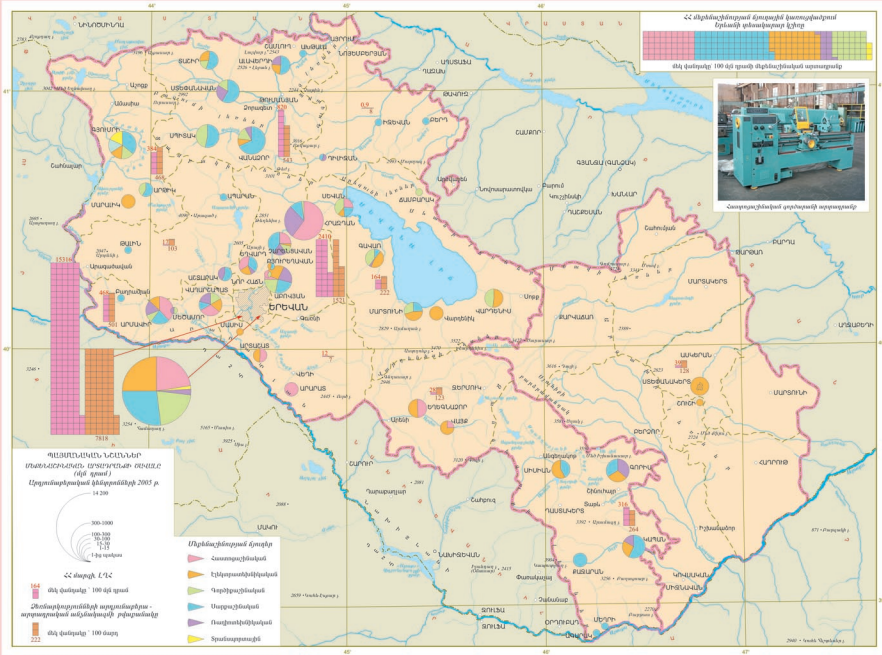
ՔԻՄԱՆԱԿԱՆ ՍՏՈՒՆԱԿԱՆ ԳՐԳՐԱՆՆԵՐ

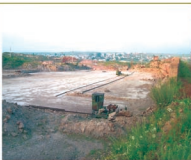
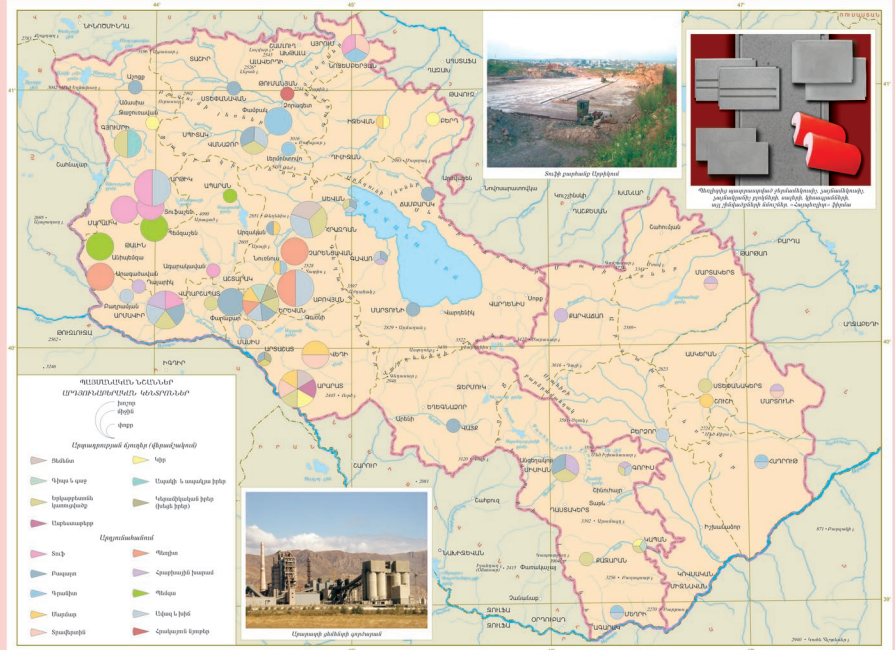
- Գրգռման ճինարաններ
- Կայանի տեսք, փյունի ճինարաններ, կայանի ճինարաններ
- Գրգռման ճինարաններ, որոնք օգտագործվում են միայն ձմռանը
- Մեկնում է կայանից և կառուցվում է կայանից անմիջապես
- Կայանի կայան, կայանի անմիջապես
- Կայանի փյունից
- Կայանի փյունից, կայանի կայան, կայանի փյունից, կայանի կայան
- Կայանի կայանից

«Լեվիմի» գրգռման արդյազատման

Մասշտաբ 1:1 000 000

Ճաշի բարձրանք Արցախում

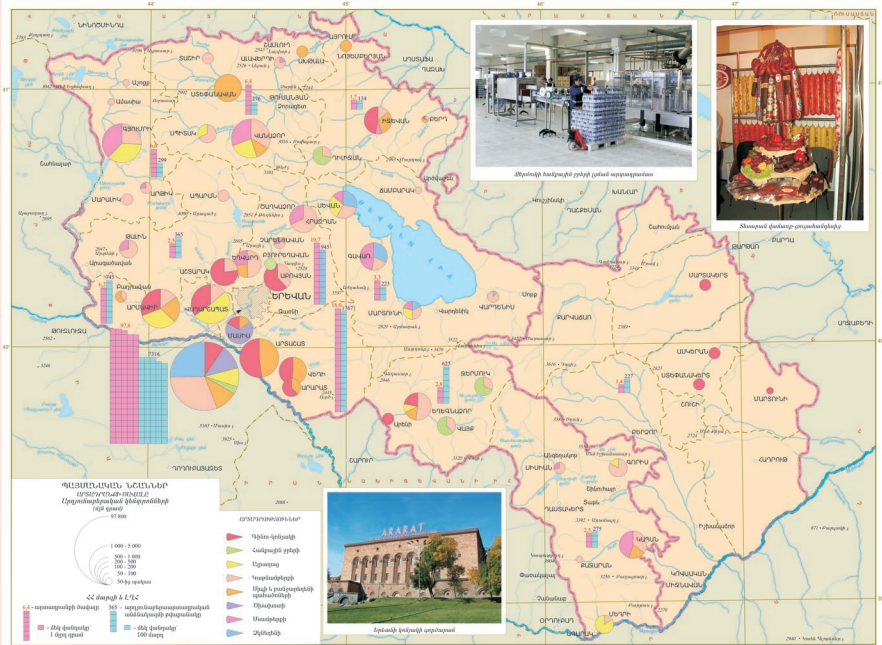

Պեղինի արտադրված ընդամենը, յուրաքանչյուր շաբաթվա արտադրյալը բարձր է, ասելի կնիքավորակ է, այլ ինքնաշենի ձևերով - Վանաձորից - Ֆիսու

Մարտնչական գյուղերի արտադրանք

Մասշտաբ 1:1 000 000

Ճանրող նախարանի շինքի ընթացիկ արտադրություն

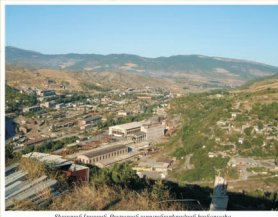
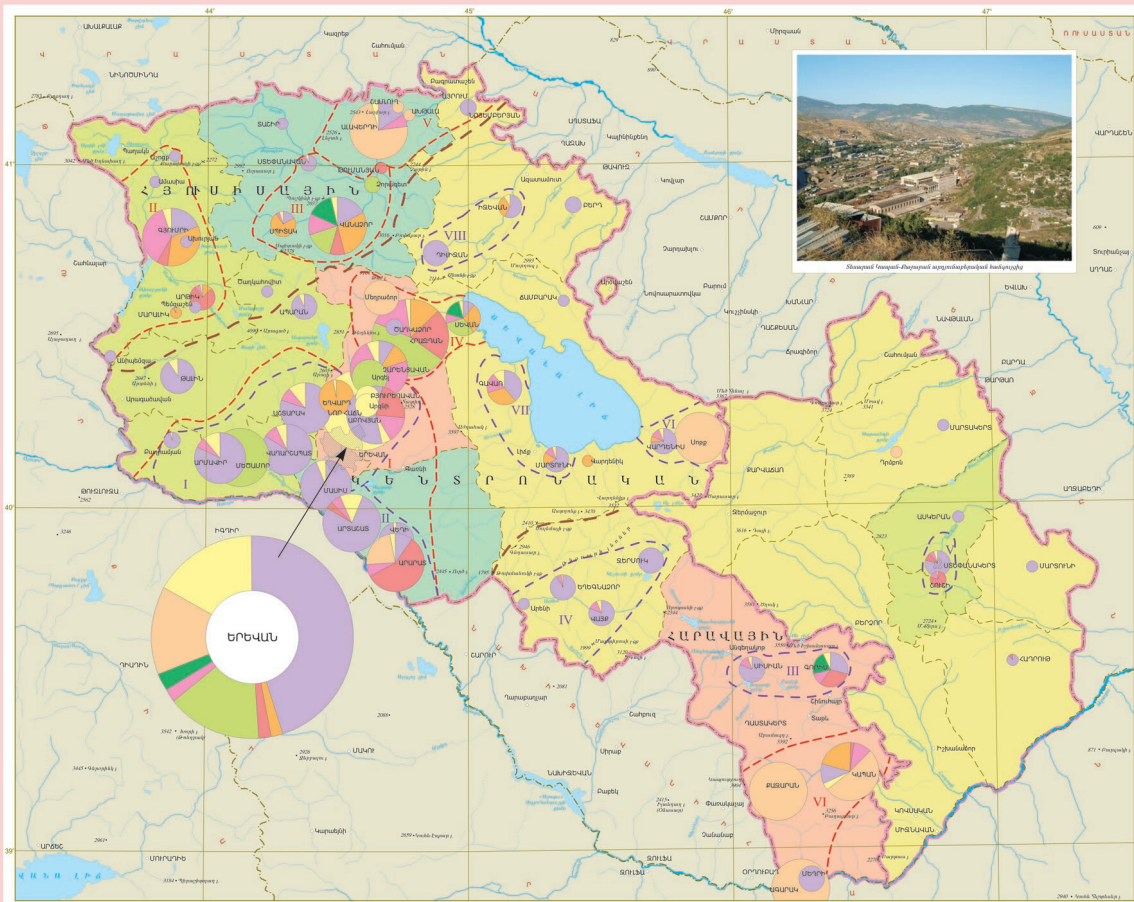

Տնային վաճառք-բերանագին

Երևանի կենտրոնի գործարան

Տնային Կոմպլեքսի Բնակավայրի Երևանի Մարզում

ՔԱՆԱԿԱՆ ԿԱՐԿՆԵՐ
ՏԵՐՐԱՇԱՆԱԿՑՈՒՄՆԵՐԻ ՄԻՋՄԻՋԱՆԵՐԻ
ԵՐՄՈՒՆԵՐՈՒԹՅԱՆ ԿԱՐԿՆԵՐՆԵՐ

ԵՐՄՈՒՆԵՐՈՒԹՅԱՆ ԿԱՐԿՆԵՐՆԵՐ
Համագործակցության
Միջակ (2018 թ.)

- I Երևան
- II Արարատ
- III Կոտայք
- IV Տավուշ
- V Արմավիր
- VI Կոտայք - Գեղարքունիք

Քանակային
 I Երևան - 100,000 - 150,000
 II Կոտայք - 50,000 - 100,000
 III Տավուշ - 20,000 - 50,000
 IV Տավուշ - 10,000 - 20,000
 V Երևան - 5,000 - 10,000
 VI Մարշակ - 1,000 - 5,000
 VII Կոտայք - 500 - 1,000
 VIII Երևան - 500 - 1,000

ԵՐՄՈՒՆԵՐՈՒԹՅԱՆ ԿԱՐԿՆԵՐՆԵՐԻ ԵՐՄՈՒՆԵՐՈՒԹՅԱՆ ԿԱՐԿՆԵՐՆԵՐ

- Արևելահայկական
- Արևմտահայկական
- Հնամենի արևմտահայկական
- Երևանի
- Մեծադահլիճային
- Հրազդանի
- Մարազոկյան
- Մարազոկյանից հարավ

ԵՐՄՈՒՆԵՐՈՒԹՅԱՆ ԵՐՄՈՒՆԵՐՈՒԹՅԱՆ ԿԱՐԿՆԵՐՆԵՐ

Սահմաններ
ՀԱՐԱՎԱՅՆ
 Կենտրոն

ԵՐՄՈՒՆԵՐՈՒԹՅԱՆ ԵՐՄՈՒՆԵՐՈՒԹՅԱՆ ԿԱՐԿՆԵՐՆԵՐ
ՀՄԿՁԻ ՀԱՐԱՎԱՅՆ ԿԱՐԿՆԵՐՆԵՐԻ ԵՐՄՈՒՆԵՐՈՒԹՅԱՆ ԿԱՐԿՆԵՐՆԵՐ

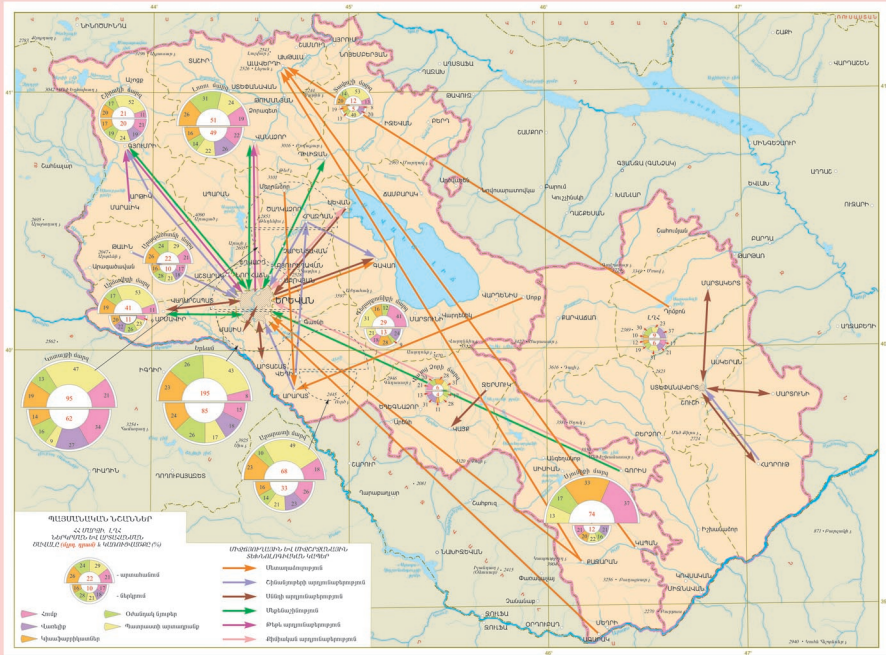
- 50 - 100 տրևալ
- 50 - 35
- 35 - 20
- 20 - 10 տրևալ

Շրջանային արտադրանքի

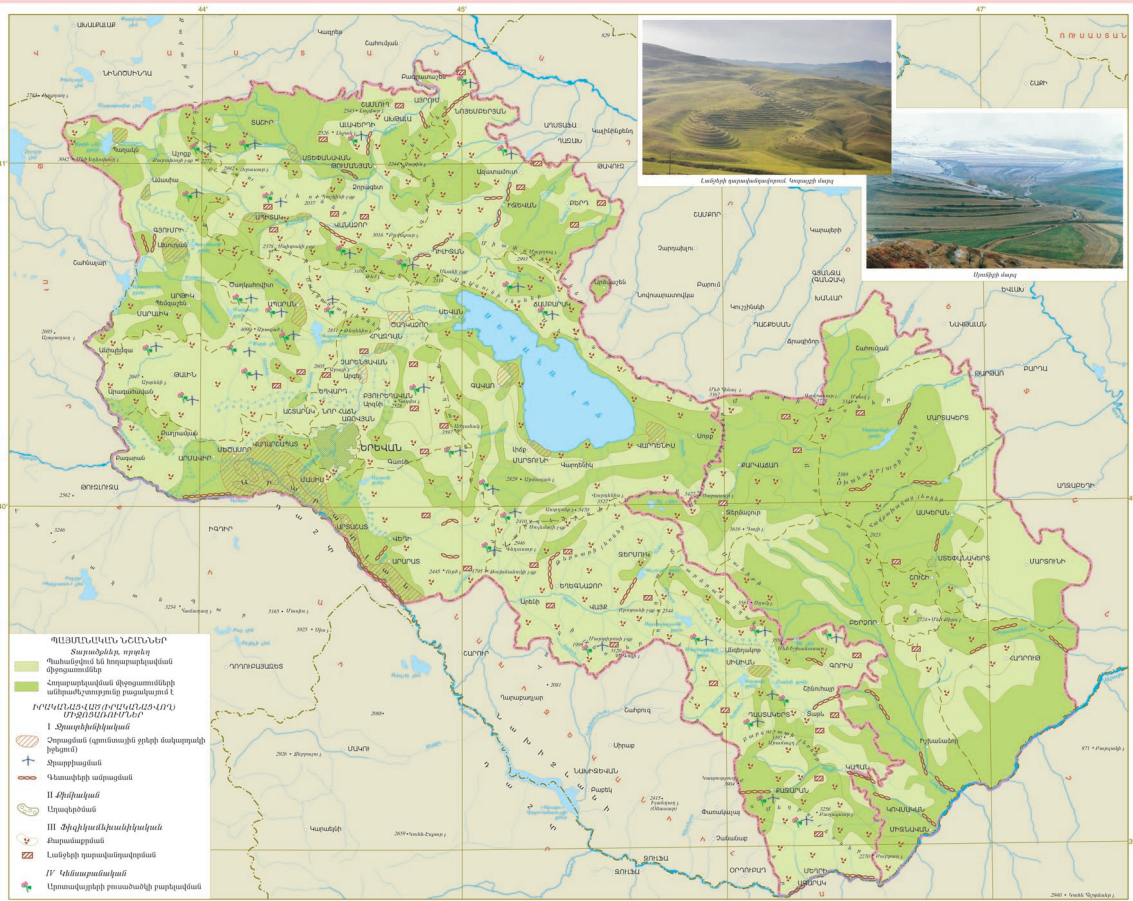
Շրջանային արտադրանքի

Շրջանային արտադրանքի

Շրջանային արտադրանքի

Մասշտաբ 1:1 000 000

Լանդշաֆտաբնութագիր Կոթայքի մարզ

Մանկի մաս

Մանկի մաս

ՀՀ և ԼՂՀ բարդ ու բազմազան բնակաշրջանառական պայմաններում, որտեղ հասարակական գործընթացն ունենում է պատմաօբյեկտային մեղադրումներ և ունի կապա-տնտեսական զգուշացումներ և բարդություն բազմաթիվ միջոցն ա միջոցներ: «Իրան յուրաքանչյուր նե գյուղատնտեսական քրթի արտադրական կարգեր (պատմագրություն, պրոֆեսիոնալ, անաբանագրություն) և հարտադրական նեակով գնումը արտադրանքի մեջ բնութագրական կրթական, կրթութ-միասնական, կենտրոնական Այլ միջոցառումները կրթիկ հետադարձ և ինուն արտադրել նեակի քննարկողների կողմից պատմություն, ին նեակի և քրթն նեակների մեջ:

Հոկտեմբեր 15-ին Կոթայքի մարզում տեղական արդյունաբերության մասին տարածվեցին Կոթայքի նեակի քննարկողների մասին և քննարկողներին աստիճանիկ առաջիկ

Հոկտեմբեր 15-ին Կոթայքի մարզում տեղական արդյունաբերության մասին տարածվեցին Կոթայքի նեակի քննարկողների մասին և քննարկողներին աստիճանիկ առաջիկ

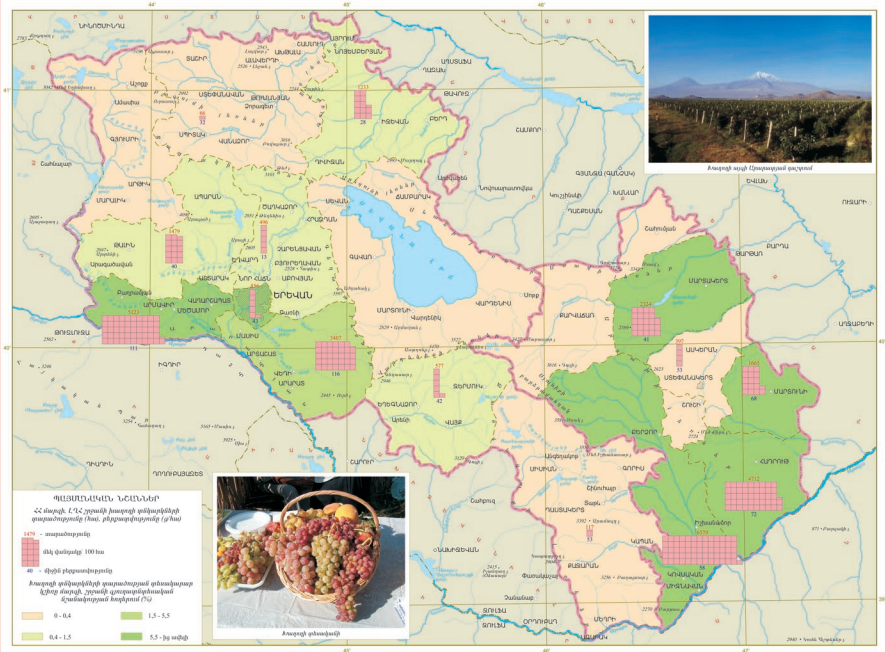
Կոթայքի արդյունաբերության մասին տարածվեցին Կոթայքի նեակի քննարկողների մասին և քննարկողներին աստիճանիկ առաջիկ

Կոթայքի արդյունաբերության մասին տարածվեցին Կոթայքի նեակի քննարկողների մասին և քննարկողներին աստիճանիկ առաջիկ

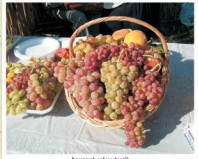

Կոթայքի մարզում զարգացվում են հացատնտեսական փյուռասերները

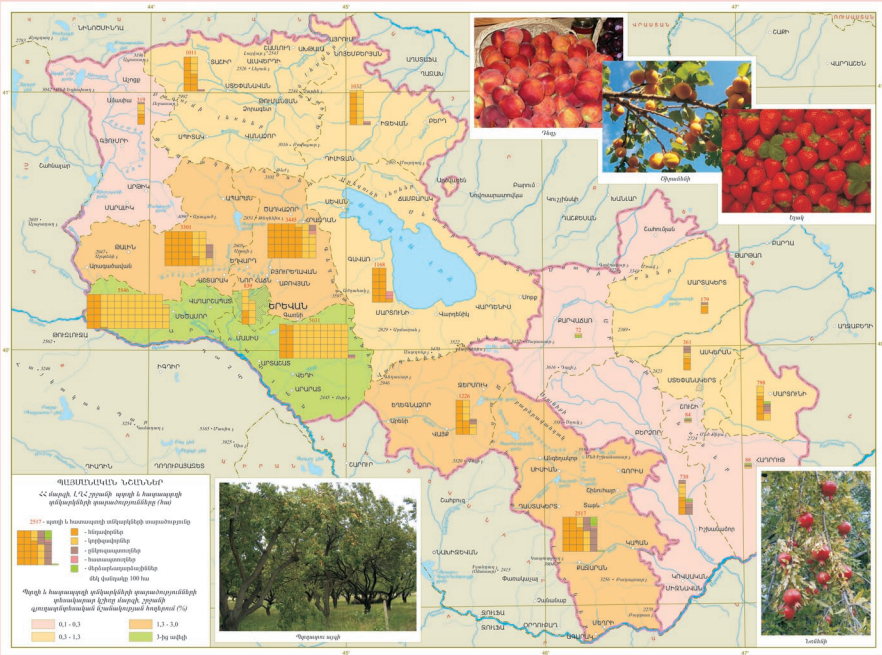
Կոթայքի մարզում զարգացվում են հացատնտեսական փյուռասերները

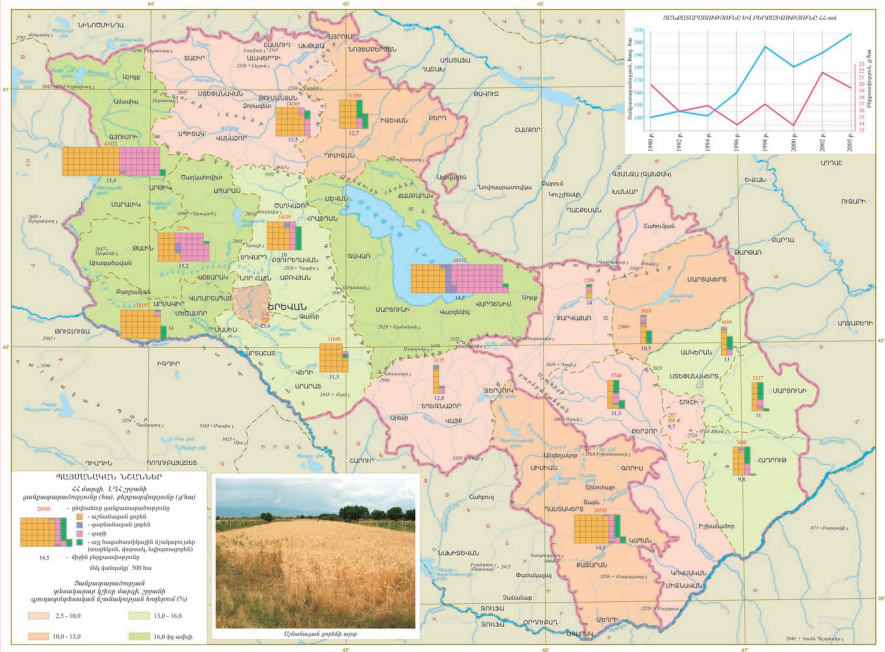

Խաղողի այգի Արարատյան դաշտում

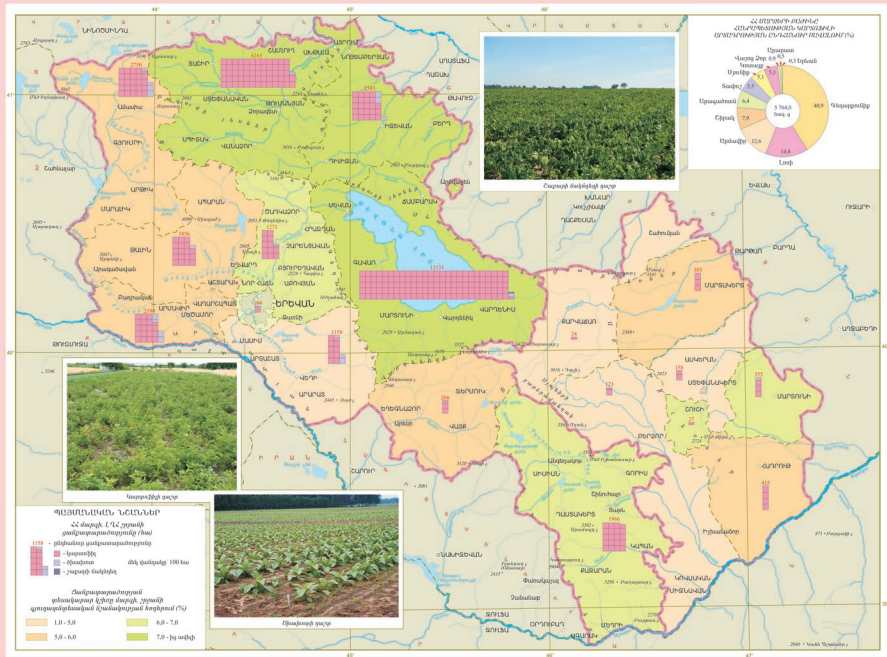

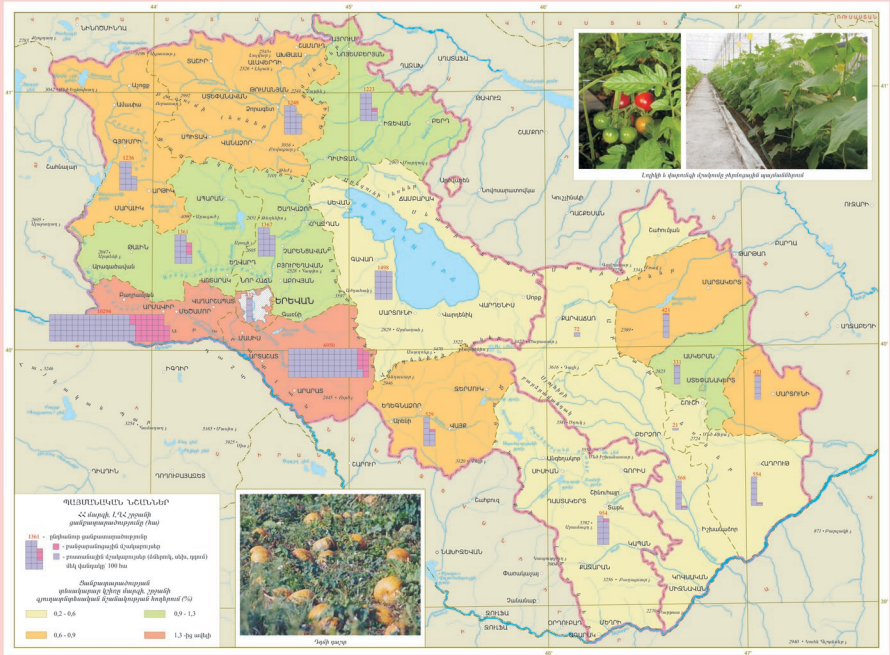
Խաղողի փորձարկում

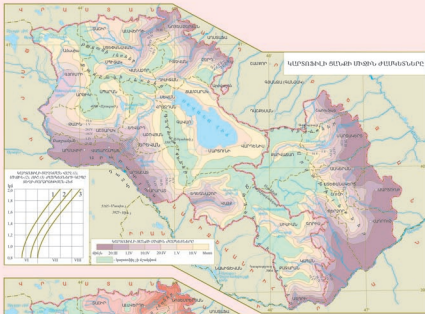

Մասշտաբ 1:1 000 000

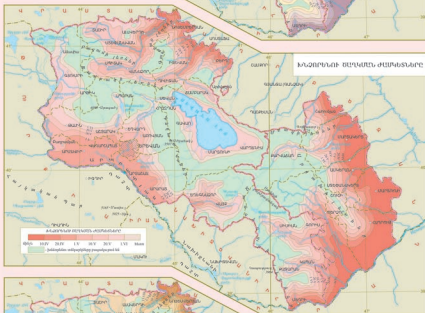

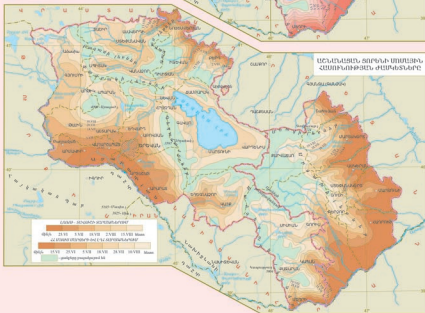
Մասշտաբ 1:1 000 000

Կարկանդակ ծաղկող վայր

Ծաղկող խնձորենի

Ընկալած սրբն

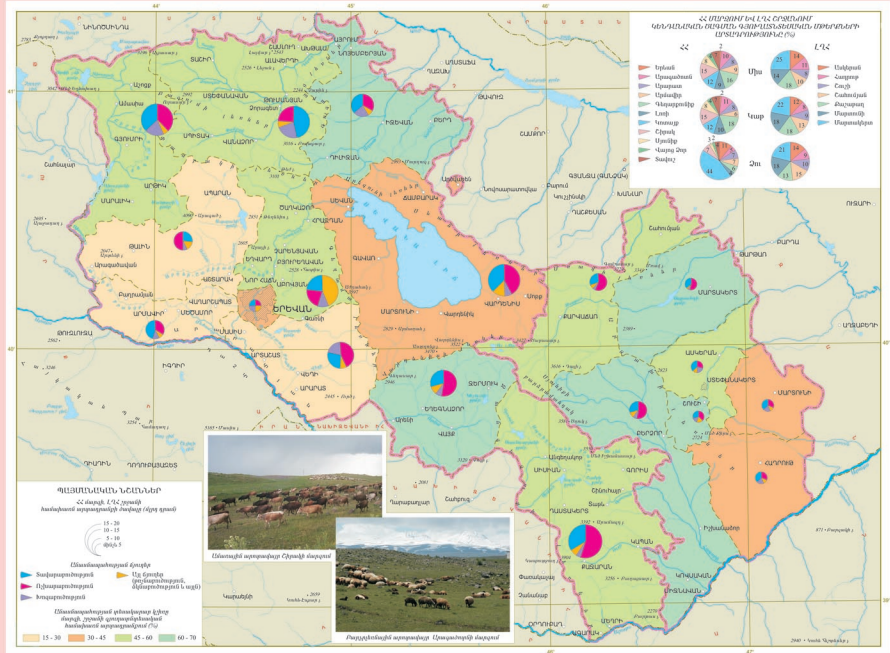
Երկուրի ծաղկման փուլ

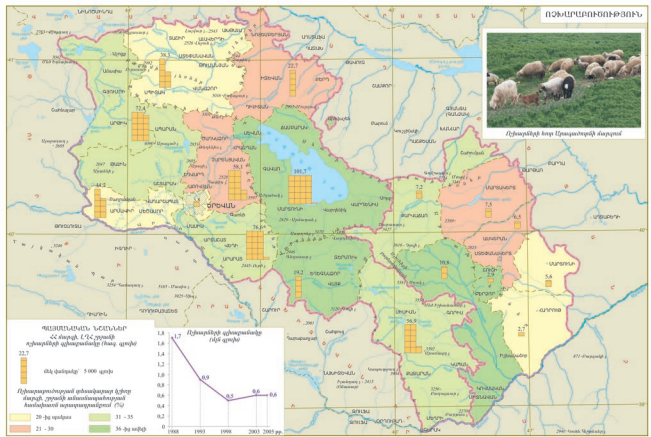
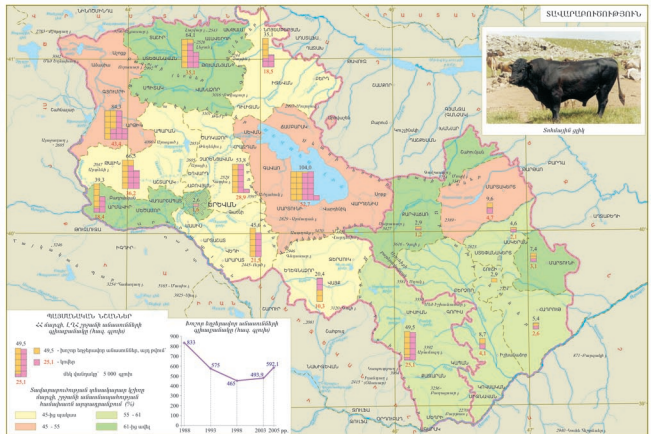
Միջին ծաղկման փուլ

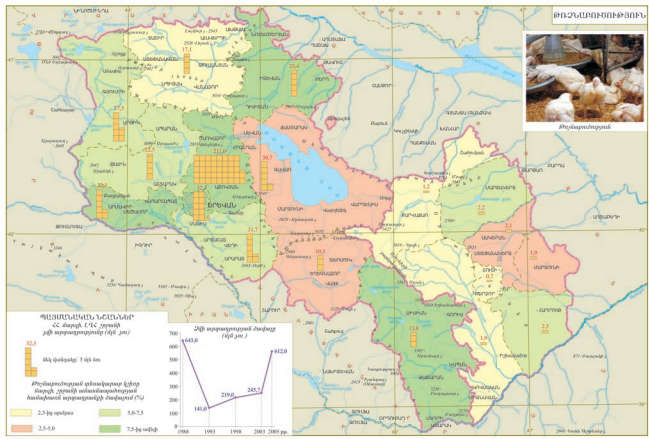
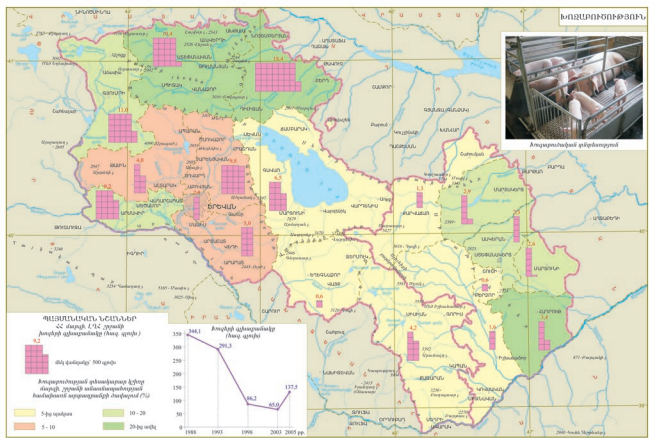

Մուշակոթի ծաղկման փուլ

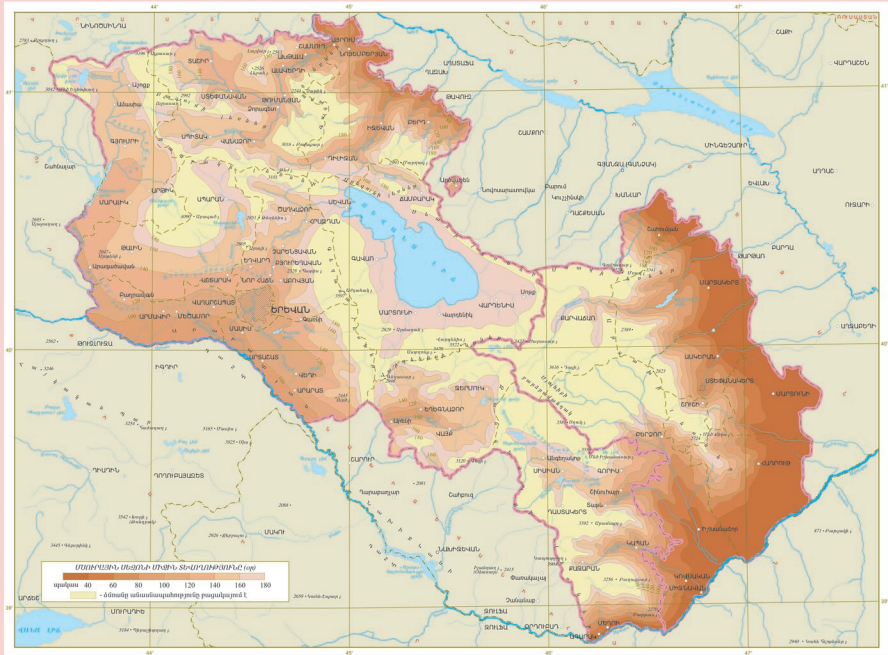

Մասշտաբ 1:1 000 000

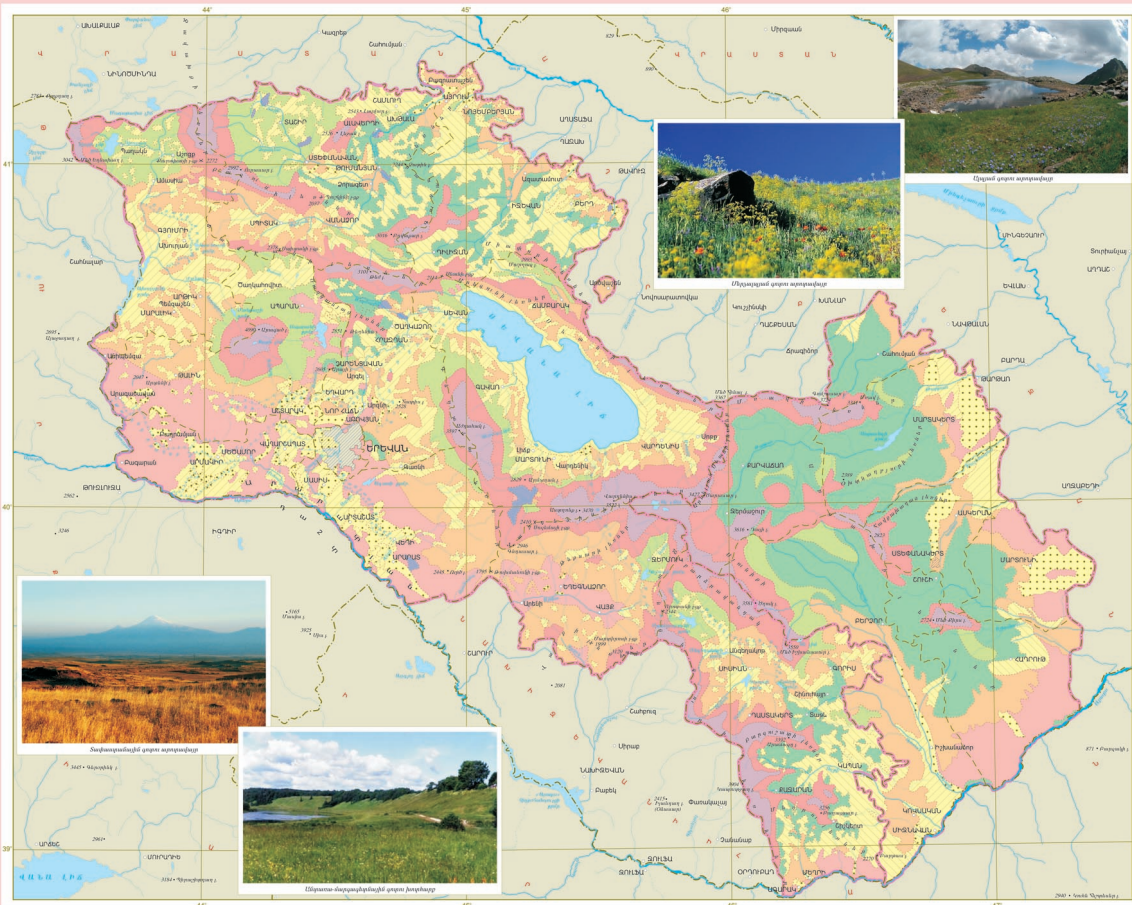

Մասշտաբ 1:1 500 000

Մասշտաբ 1:1 000 000

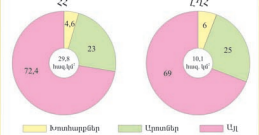
**ՊՈՒՆԴՐԱԿԱՆ ԱՆՎԱՆՆԵՐ
ԲԱՆԱԿԱՆ ԿՐԻՍԱԿԱՆՎԱԿՆԵՐ
ԱՆՎԱԿԱՆՎԱԿՆԵՐ**

- **Արևառևառայաբեր գոտի** - Գյուղատնտ. - այգիքառ-հավառային, սնկաբուսաբուսական և արտադր. բաղադրատարրեր: Օպտարիզմը կն գարնանը, աշունը և ձմեռը կենտրոն մասը հեղեղեր անսահմանորեն հանդեր:
- **Տաքադարձային գոտի** - Փայտածուխը շարժառիթաբերական, զրոյազուրկ շրջափակումներ, հրվառումներ, անբարենպաստ պայմաններով: Բնութագրող է արտադրությունը: Օպտարիզմը կն գարնանը, առնում և աշունը անսահմանորեն արտադր. հանդեր: Կարող է արտադրել կն հարկերը:
- **Մարգարիտաբեր գոտի** - Տաքադարձային - հողագրից մեղմորեն փերախտառող, սերմաբուսական, բարձրարժեքային և հողագրից բարձրարժեքային: Օպտարիզմը կն գարնանը, առնում և աշունը անսահմանորեն արտադր. հանդեր:
- **Սնկաբուսական գոտի** - Բուսաբուսական, բարձրարժեքային, առաջնությունը, սերմաբուսական, բարձրարժեքային և հողագրից բարձրարժեքային: Օպտարիզմը կն գարնանը, առնում և աշունը անսահմանորեն արտադր. հանդեր:
- **Միջադարձային** - Չոր համայնաբուսական, խոնավ համայնաբուսական, բնութագրող է բնութագրող է բարձրարժեքային մարգարիտներ: Օպտարիզմը կն գարնանը և արտադր. հանդեր:
- **Վայրում գոտի** - Համայնաբուսական, զարգացող, բարձրարժեքային, բարձրարժեքային, բարձրարժեքային և բարձրարժեքային: Օպտարիզմը կն գարնանը, առնում և աշունը անսահմանորեն արտադր. հանդեր:
- **Գանձերի հանձնակցություններ**

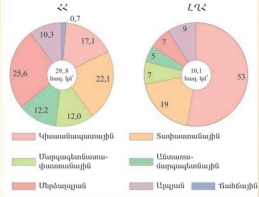
ԱՆՎԱԿԱՆՎԱԿՆԵՐ

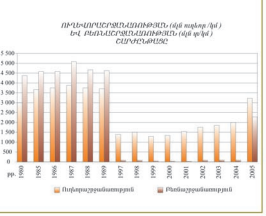
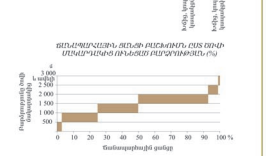
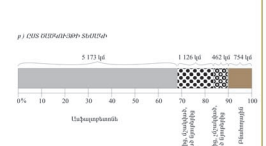
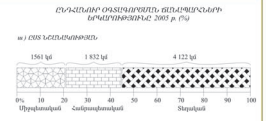
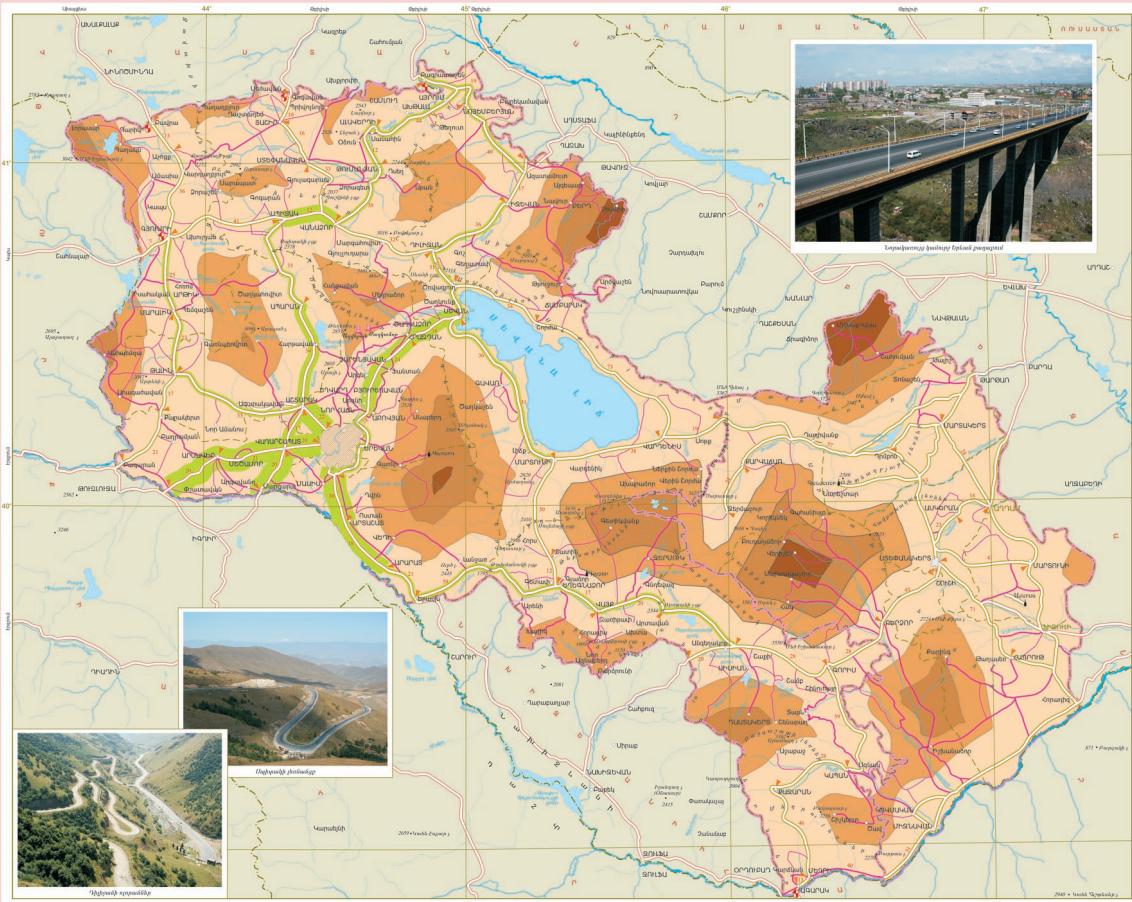
- Վարկային**
- Բազմաբարձրարժեքային**
- Անսահման, բնութային**

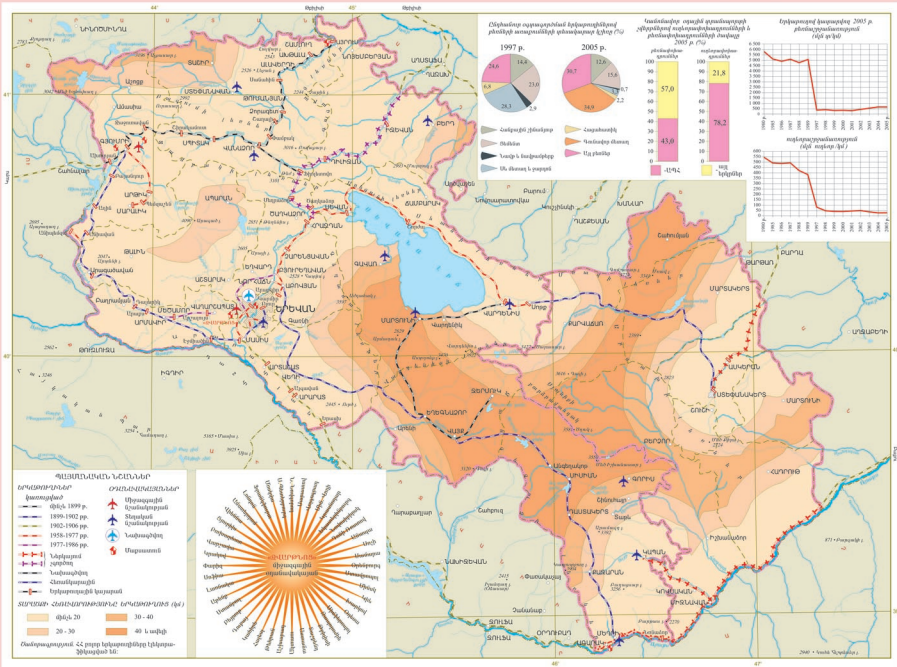
**ԲԱՆԱԿԱՆ ԿՐԻՍԱԿԱՆՎԱԿՆԵՐ
ԿԱՌԱՐՈՒՄԸ (%)**

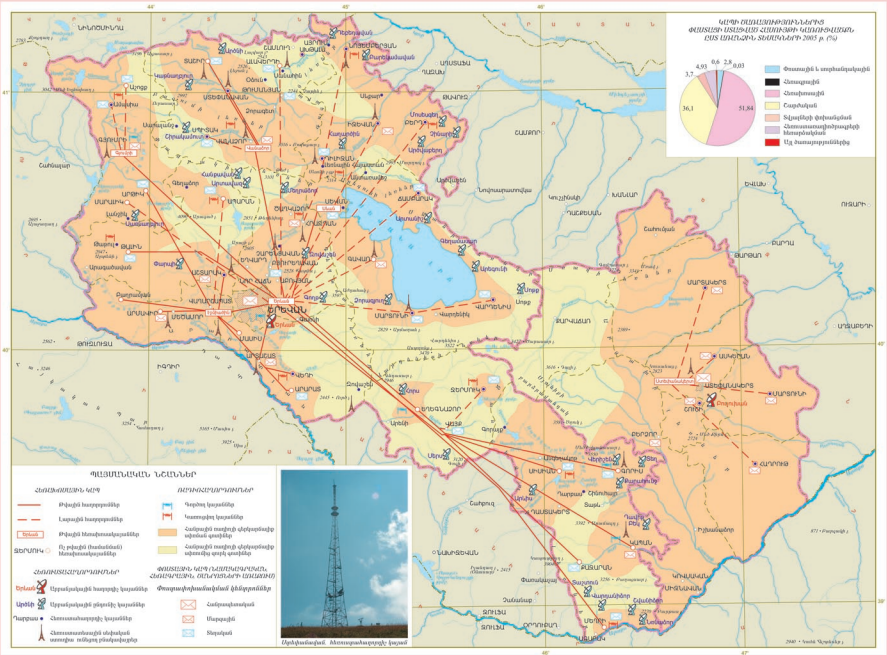

Բազմաբարձրարժեքային գոտիների (%)

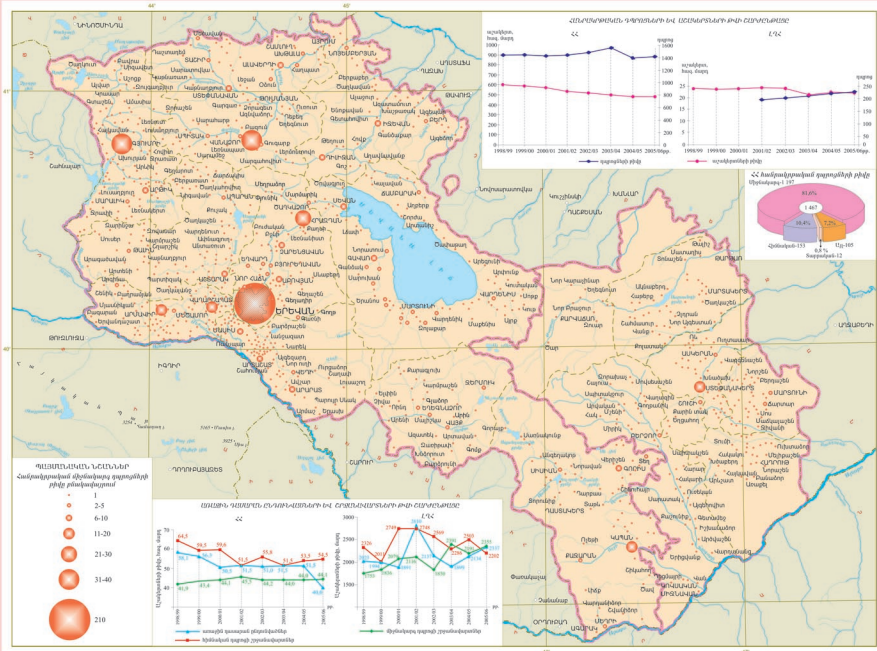

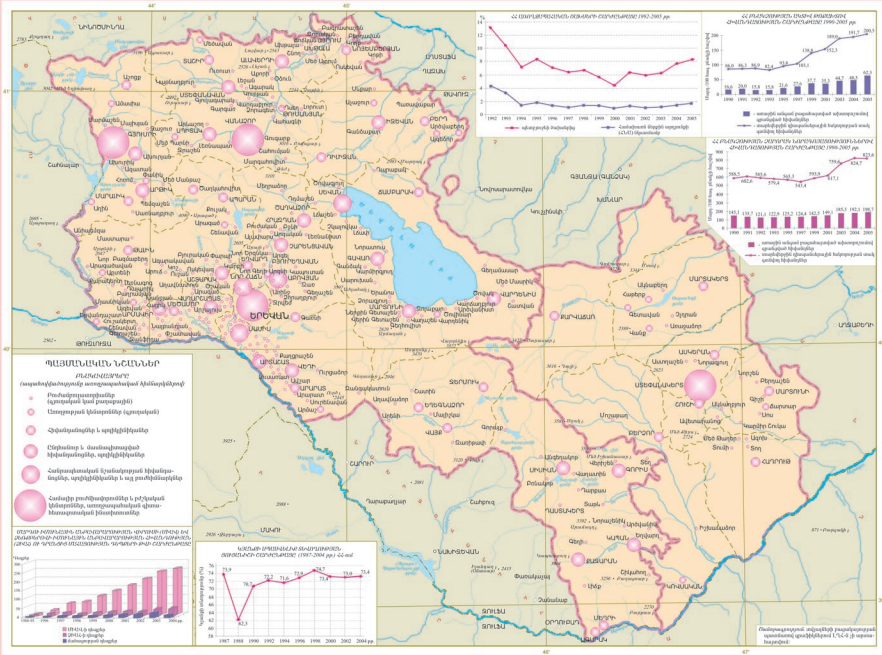

Մասշտաբ 1:1 000 000

Աստաղք 1:1 000 000

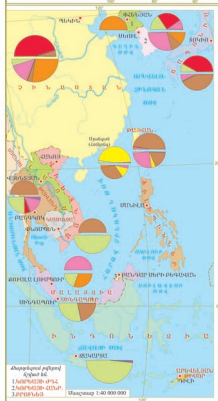
ՊՆՏՆԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ
ՃԱՐՏԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

- Խոյր, բազիլիկա**
(Ռեկոնստրուկցիայի օբյեկտներ)
- Մեծի, բազիլիկա**
(Ռեկոնստրուկցիայի օբյեկտներ)
- Փայ, վարդաբան, կնքաբան**
(Ռեկոնստրուկցիայի օբյեկտներ)
- Մանրա զանգված (մանրաշենք)**
- Ձյուղաբերական արհեստագործական օբյեկտներ**

ՃԱՐՏԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ
ՃԱՐՏԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

- UNESCO «Վանաձորային Կոնստանդուպոլիս»
1. Վանաձորային Կոնստանդուպոլիս
2. Կոնստանդուպոլիսի Վանաձորային Կոնստանդուպոլիս
3. Կոնստանդուպոլիսի Վանաձորային Կոնստանդուպոլիս
(Ռեկոնստրուկցիայի օբյեկտներ)
- ՃԱՐՏԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ**
Էջ Մանրաբեր օբյեկտներ/տարածք
- 1 Լուսին թեմ
 - 2 Չարսրի թեմ - X-XIII դդ.
 - 3 Երզնկի Սր Կոստանդ թեմ - IV-V դդ.
 - 4 Լեւոնի թեմի արտաբերական օբյեկտներ
 - 5 Սր Աստուածորդ Կնքի թեմ - IX դ.
 - 6 Մեծի թեմ - X-XIII դդ.
 - 7 Սր Զինապետ Կնքի թեմ - V դ.
 - 8 Սր Երզնկի թեմ - V դ.
 - 9 Մարտիկ Երզնկի թեմ - X-XVII-XX դդ.
 - 10 Սր Երզնկի թեմ - V դ.
 - 11 Մանրաբերական օբյեկտներ, 4 մ. Մ. Մ. Մ.
 - 12 Մարտիկ թեմ, Կոնստանդուպոլիս
 - 13 Սր Երզնկի թեմ - X-XIII դդ.
 - 14 Կոնստանդուպոլիս - XIII դ.
 - 15 Մեծի թեմ - X-XIII դդ.
 - 16 Կնքի թեմ - IX-XVII դդ.
 - 17 «Կոնստանդուպոլիսի Կոնստանդուպոլիսի օբյեկտներ» - 4 մ. Մ. Մ. Մ.
 - 18 Կոնստանդուպոլիսի Կոնստանդուպոլիսի օբյեկտներ
 - 19 Մեծի թեմ - XVII դ.
 - 20 Կոնստանդուպոլիս - XIII դ.
 - 21 Մարտիկ - IV դ.
 - 22 Կոնստանդուպոլիս - XIII դ.

- Բնական սփռվածություն**
- Կանոնադրված ճեպ
 - Զբոսայգի կենտրոն
 - «Շրթ օբյեկտ»
 - Քարային ձոր
 - Ջրվազ
 - Մանրաբերական օբյեկտներ
 - Մարտիկ
 - Վանաձորային թեմ
- ՃԱՐՏԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ**
- Մեղրաբերական օբյեկտներ
 - Մարտիկ
 - Վանաձորային թեմ
- Ի** Պատմամշակութային հուշարձաններ/տարածքներ/տարածքներ/տարածքներ

ՊԱՐԱՄԵՏՐԱԿԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ
ԵՐԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ
 Փոխարկ 100 մլն դրամ

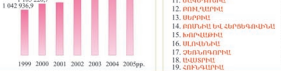
ՀՐԱՄԱՆՈՒԹՅԱՆ ԵՐԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ
 Փոխարկ 100 մլն դրամ

ԱՐՄԱՆԻ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ
 Փոխարկ 100 մլն դրամ

Քանոնավոր քրեական զինվոր

Հարաբերակցությունը 2005 թ. հունիսին

Տեսակ	Միջանկյալ	Վերջնական
1. Կառավարման օբյեկտների	1000	1000
2. Կառավարման օբյեկտների	1000	1000
3. Կառավարման օբյեկտների	1000	1000
4. Կառավարման օբյեկտների	1000	1000
5. Կառավարման օբյեկտների	1000	1000
6. Կառավարման օբյեկտների	1000	1000
7. Կառավարման օբյեկտների	1000	1000

1. ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ
2. ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ
3. ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ
4. ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ
5. ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ
6. ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ
7. ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ
8. ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ
9. ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ
10. ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ
11. ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ
12. ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ
13. ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ
14. ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ
15. ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ
16. ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ
17. ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ
18. ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ
19. ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ
20. ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ
21. ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ
22. ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ
23. ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ
24. ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ
25. ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ
26. ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ
27. ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ
28. ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ
29. ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ
30. ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ
31. ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ
32. ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ
33. ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ
34. ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ
35. ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ
36. ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ
37. ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ ԿԱՌԱՐՄԱՆ

Հարաբերակցությունը 2005 թ. հունիսին

ՀՀ ՎԱՐՉԱՏԱՐԱԹՐԱՅԻՆ ՄԻԱԳՈՐՆԵՐ, ԼՂՀ

ՀՀ ՎԱՐՉԱՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ ԿԱՌՈՒԹՎԱԾՔԸ

Յուրաքանչյուր պետության քաղաքացույն իշխանությունը, պետական կառավարումը և տարածքային քաղաքականության իրականացնելու համար ներկից բաժանում են տարբեր կարգավիճակ ունեցող վարչատարածքային միավորների՝ հաշվի են առնելով պետական տարածքի քառաչափաբարձրական ներքին տարբերությունները, ժողովրդագրական, սոցիալքաղաքական և հոկոթ-մշակութային սահմանափակությունները քաղաքական իշխանության տիպը, գործող քաղաքական ընժիմը, երկրի աջև ծառայած համակրողական և տարածաշրջանային նշանակության խնդիրները:

Պետության վարչատարածքային բաժանումը լինելով «շրջանագծում» գիտական կառուցողիչայ տարաբնույժ, նույնպես կատարում է սահմանագծող տարածքային միավորի որոշակի հատկանիշների հաշվառման հիման վրա: Վարչական շրջանագծում էլ տարբերություն «նյութային» շրջանագծումների, որոնք օրինակները ներկայացված են առկայի ազգայնական բաժաններում առանձին քաղաքներով (Ֆիզիկաշախարհագրական, Լիննայական, գնդկողակալան, արագակալան, ստանակալան, հողերի գնահատման) «խոնարայ» շրջանագծում է: Դրա հիմանը դրվում են տարածքի և դրանում ապահովանալական գործընթացների շատ ակնին մեծաթիվ հատկանիշներ: Բայց այդ, վարչական շրջանագծող որոշակիորեն ծառայում է բնական, ժողովրդագրական, սոցիալտնտեսական արայնամարտի հաշվառման հիման վրա հատարական կարգի տարածքային կազմակերպման, իշխանության (պետական կառավարման և տնտեսական ներկավազակարման) առարկի տրբյուրում իրականացման նպատակներին:

Տպաստան երկրեր պետական արագակալան հագարայնայնների ճնարարում նույն է ամենատարբեր քաղաքական կարգավիճակներում: Ռննվելով է իր խարժեք ազգային պետականությունը, գտնվել է այլ պետության կազմում որպես կենտանակալան պետական կազմակերպում, որոշիված է եղել տարբեր պետությունների կամ նույն պետության ներսում իրականարության հավակնիչներին գորկ վարչատարածքային միավորների միջև:

Արևելյան Տպաստանը մինչև Ռուսաստանին միանայր բաժանված էր Պարսկաստանի կազմում գտնվող այլ բանի վարչատարածքային միավորների՝ խտությունների միջև: Ռուսաստանի կազմում այն ընդգրկված էր կրկիպի կիսաքաղաքային սահմաններում: Երևելային Տպաստանի Տարնավտություն տարածքը բաժանված էր Երևանի, Քիշիկի, Երվակտիայի նահանգների և կարծի մարզի միջև: ԼՂՀ (Արցախի) տարածքը Երվակտիայի նահանգի սնան էր կազմում: Մահաճուրդը բաժանված էին գաղտնիների, գաղտնիները ոտոհվածան տնդանամոր:

Ազգային պետականությունը 1918 թ. վերականգնած Տպաստանի Տարնավտությունը հատուկ օրնքով սահմանեց վարչատարածքային բաժանման նուստիներն համակարգը՝ նահանգ, շրջան, գյուղ: Խորհրդայնացումից նետո «վարչական բաժանմաների մայրիկ» հատուկ ղեկնրող բաժանման ներակարգային միավորները ստացան գաղտն-գաղտնառնա (գաղտնակ), գյուղ (գաղտն) անուններ: 1920-1926 թթ. կատարվեց վարչատարածքային բաժանման նոր ընթացը: Տպաստանի վարչական շրջան, գյուղակից (կան քաղաքային) խորհրդը ներկայորնան համակարգը, որը պահպանվեց մինչև 1996 թ.:

Խորհրդային վարչատարածքային բաժանման հիմքում ընկած էին երկրի «տնտեսական շրջանագծում» և «վիճակագրող տնդինի ստուգներն» սկզբունքները: Նպատակ էր դրվում ապահովել պետական-վարչական ապարսի առարկային տրդակի ազդեցողությունը քնակության լայն զանգվածների վրա և դրա միջոցով՝ հասարակական կարգի բոլոր դրդունների (տնտեսական, սոցիալքաղաքական, հոկոթ-մշակութային) պետական կառավարման միանակալանությունը վարչատարածքային միավորի սահմաններում: Վարչատարածքային բաժանումը հարմարեցված էր վարչակառավարական բյուրոկրատիայի իշխանության և տտայնիտար պետական ընթիմին և լավագույնս ծառայում էր կրան:

Վարչատարածքային ներկև համակարգին անցնելու նախդրային Տպաստանի Տարնավտությունը բաժանված էր առաջին կարգի 58 միավորների, որից 37 գյուղական վարչական շրջաններ էին, իսկ 21-ը՝ շրջանին հավասարեցված ինքնուրույն համարանկալան ներակարգային քաղաքներ: Երվակոթը կարգի միավորները 526-ն էին, որից 479-ը գյուղախորհուրդներ էին (առանձին կարգ գյուղեր էին միջին և փոքր գյուղերի խմբեր): 6,7 շրջանային ներակարգային քաղաք, 31 քաղաքատիպ ակն և 10 քաղաքային շրջան (8-ը՝ Երևանում և 2-ը՝ Գյումրիում):

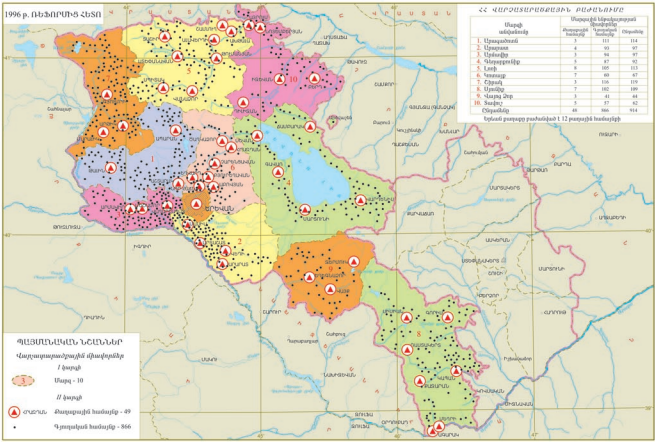
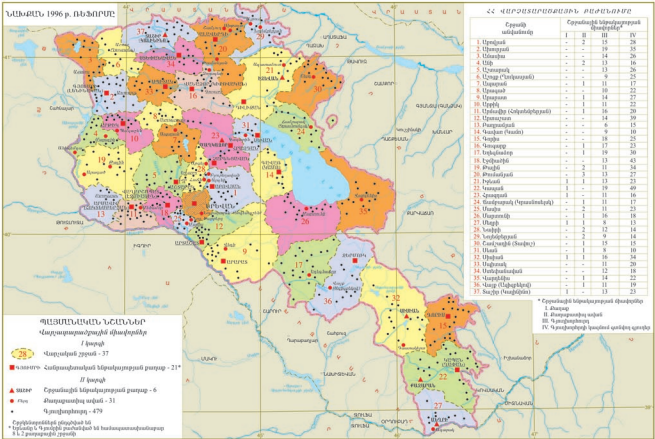
Տպաստանի Տարնավտությունն անկախությունը, կրտապարտը պետական կառավարման ներակարգային սկզբունքների և տնտեսական վարման կեննորդման պարնային համակարգին, անցումը շուկայական հարարբորությունների և ժողովրդավարական վարչակարգի, նոր քաղաքական ընժիմի հաստատումն անհուսալիկ դարձրեց հասարակական կարգի տարածքային կազմակերպման վիճակառուցումը և նոր վարչատարածքային բաժանումը: Արնատպան վիճակը երկրի զարգացման քաղաքական ուղղվածությունը: Բաղաքական նոր կորսի քաղաքդիչները հաշվառվեց, ի թիվս այլ ժողովրդայն սնակալանախորհուրդայն պետական իրայտուտում և պաշտպանությունը, անհատի տնտեսական անկախության և քաղաքական և քաղաքակալան ազատությունների ապահովումը, իշխանության ապակենտրոնացումն և տնտեսական ներկավազակարման ծավալումը, պետության տնտեսական գործառույթի աստիճանական սահմանափակումը և փոխանցումը տնտեսակարող տրբյուրներին:

Վարչատարածքային կառուցվածքի սկզբունքային փոփոխությունը, որ կատարվեց, պետական կառավարման տրբյուրների վարչատարածքային բաժանման առաջին կարգի միավորների թվի կտրուկ կրճատում էր և երկրորդ կարգի միավորների թվի ավելացումը: Առաջին կարգի միավորները 58-ից կրճատվեցին 11-ի, երկրորդ կարգի միավորները անկախության 526-ից մինչև 914 (այսով ընդամենը՝ 84 փոքր գյուղեր են, որ ներկայիս վարչատարածքային միավոր չեն, այն սնումն են այլ համայնքների մեջ):

Տպաստանի Տարնավտությունը նակից վարչատարածքային կառուցվածքը հիմնականում հանված է նաև ներկայումս ընդունվող համակարգիների վրա (թնն ծառայել է տրբայնետող տտայնիտար իշխանության համակարգի շանիների և նպատակներին): Նաև դրանով է արայնամարդված, որ ներկայիս՝ 1996 թ. ընդունված բաժանումը նակից 37 վարչական շրջանները խմբավորվեցին 10 մարզերի մեջ, արտասնելով իննց հարյուրավոր մարզային մարզային կառավարման կենտրոնները: Մրանց առարկան սահմանները վերափոխվեց մարզային սահմաններին: Մարզի ներսում հայտնված շրջանային սահմանները վերափոխվեց: Վարչատարածքային բաժանման առաջին կարգի միավորը՝ մարզը, արտասնելով պետական կառավարման տրբյուրի կառավարմանը, քայց ի տարբերություն նակից շրջանի դարձավ ակնին հզոր, քնամարտային ժողովրդագրական և տնտեսական ակնին մեծ ներուժ ունեցող տարածքային միավոր: Գործառույթային բնույթի ակնին մեծ փոփոխություններ կրեց երկրորդ միավորը՝ գյուղախորհուրդն (քաղաքներին) փոխարինած համայնքը: Այն վերածվեց լիակատար ներկավազակարման ունեցող տրբյուրին: Դրա նետ մնկտող այն, նակիցն գյուղախորհուրդ (քաղաքներով) միավորի համատեսությամբ, որը մեծ նախաճառ միավորում էր մինչև ակնին գյուղեր, ավիլանայով բաժանվածան, դարձավ տնտեսական ակնին թույլ (համայնքը)՝ շնախված առաջին քաղաքայինները, ներկայումս է մեկ գյուղ):

Առարկայ տնտեսական վարչատարածքային կառուցվածքը քանից 20 քարունցները տային են վարչատարածքային բաժանման առաջին կարգի վիճակներին 10 մարզերից յուրաքանչյուրի բնույտում աշխարհագրական բնույթով կր և բաժանումը երկրորդ կարգի միավորների՝ համայնքների, ինչպես նաև գաղտնիների են տարածքի ընթիմային սահմանափակությունները և հողային ֆոնդի քաշխումն ըստ հողատնդների (հողատնդանակների) և հողերի կառուցարային գնահատման շրջանների:

Կից 205 կուն մերկավազակած քարունց-սյանմանը տային են Տպակական խորհրդային Սոցիալիտական Տարնավտությունայն գյուղային միջին տտանայնակներում՝ 30-ական թվականների ձևավորված և մինչև 1996 թ. գյուղական, ինչպես նաև անկախազատ Տպաստանի Տարնավտությունը՝ 1996 թ. հաստատված և ներկայումս գործող վարչատարածքային կառուցվածքների համամասնական բնույթով:

Աստղաչ 1:1 500 000

ՀԱՄԱՆՄԱՐՆԵՐ ԵՎ ԱՎԱՏՈՒՆԻ ԵՐԱՄԱՍԻՆՆԵՐ

Ճարտարային հաստատություններ

ԱՎԱՏՈՒՆ ԲՆԱՆՆԵՐ ԳՎԱՐՄԱՆ

Գյուղատեղի հաստատություններ

1 Աղարակ	39 Իրին	75 Կար Երեմյան
2 Աղարակեմ	40 Իրին	76 Շահապետ
3 Աղարակ	41 Լեւոնասար	77 Շինուհի
4 Անար	42 Լեւոնասար	78 Շինուհի
5 Անար	43 Լեւոնասար	79 Շահապետ
6 Անաստաս	44 Լեւոնասար	80 Շահապետ
7 Անանի	45 Լեւոնասար	81 Շահապետ
8 Անանի	46 Ծաղկաբլու	82 Ծաղկաբլու
9 Անանի	47 Ծաղկաբլու	83 Ծաղկաբլու
10 Անար	48 Ծաղկաբլու	84 Ծաղկաբլու
11 Անասյան	49 Կարսուհայր	85 Գարսուհայր
12 Անասյանեմ	50 Կարս	86 Շահապետ
13 Անասյանեմ	51 Կարս	87 Շահապետ
14 Անասյանեմ	52 Կարս	88 Բյուր Քաջազ
15 Անանի	53 Կարս	89 Ծաղկաբլու
16 Արտ	54 Կարսուհայր	90 Անասյանեմ
17 Արտու	55 Կարսուհայր	91 Անասյանեմ
18 Արտուհայր	56 Կարս	92 Ծաղկաբլու
19 Քաղաքապետ	57 Կարս	93 Կիլիկյան
20 Քաղաքապետ	58 Կարսուհայր	94 Ծաղկաբլու
21 Քաղաքապետ	59 Կարսուհայր	95 Ծաղկաբլու
22 Գառնուհայր	60 Կարսուհայր	96 Կարսուհայր
23 Գառնուհայր	61 Կարսուհայր	97 Կարսուհայր
24 Գառնուհայր	62 Կարսուհայր	98 Կարսուհայր
25 Գառնուհայր	63 Կարսուհայր	99 Կիլիկյան
26 Գառնուհայր	64 Կարսուհայր	100 Կիլիկյան
27 Կարսուհայր	65 Կարսուհայր	101 Կիլիկյան
28 Կարսուհայր	66 Կարսուհայր	102 Կիլիկյան
29 Կարսուհայր	67 Կարսուհայր	103 Կարսուհայր
30 Կարսուհայր	68 Կարսուհայր	104 Կարսուհայր
31 Կարսուհայր	69 Կարսուհայր	105 Կարսուհայր
32 Կարսուհայր	70 Կարսուհայր	106 Կարսուհայր
33 Կարսուհայր	71 Կարսուհայր	107 Կարսուհայր
34 Կարսուհայր	72 Կարսուհայր	108 Կարսուհայր
35 Կարսուհայր	73 Կարսուհայր	109 Կարսուհայր
36 Կարսուհայր	74 Կարսուհայր	110 Կարսուհայր
37 Կարսուհայր	75 Կարսուհայր	111 Կարսուհայր
38 Կարսուհայր	76 Կարսուհայր	112 Կարսուհայր

Տարածքը - 2 753 քառ. կմ
 Մարզային կենտրոնը - ք. Աշտարակ
 Անձնագրային կետի թիվը - 114
 Գյուղատեղիների թիվը - 117
 Կրթական հիմնարկներ - 164
 Մշակույթային հիմնարկներ - 112
 Արտադրամիջավայրի ձևեր - 44
 Գյուղատեղիական տնտ. - 37 161

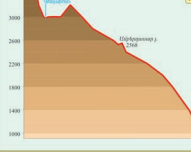
ՀԱՄԱՆՄԱՐՆԵՐ

- Համայնքի սահմաններ
- Գյուղատեղի
- Համայնքի մեր մտնող գյուղեր
- ▲ պետական խոտի կայան

Նշված են՝ ստանդոլ (Ս, Բ, Գ) ցուցաբերված համայնքներ, քիմիկ (1, 2, 3) ցուցաբերված համայնքներ և քարայր պատկերով կայանները

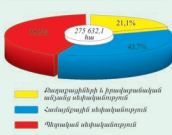

ՏԱՐԱԿԱՆ ԲԱՐՉՐԱՇԽԱԿԱՆ ԿՈՐԸ ԱՐԳՎԱՏՈՒՆԻ ՀԱՅԿՈՒՄԱՆ ԴԱՏԱՅԱՐ 1:300 000
 Ուղղորդիչ մասշտաբ 1:40 000

Մասշտաբ 1:300 000

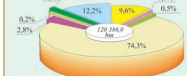
ՀՐԱՆՔԻ ՅՈՒՐ ԲԱՇՏՈՒՄԸ
ԸՍՏ ՍԵՓԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՍՈՒՅՆԵՏՆԵՐԻ

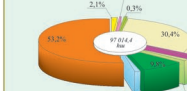
Ճարպացիների և իրադարձանակ սնչանց սնվածանություն

Համալրարչի սնվածանություն

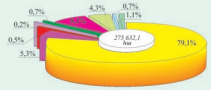

Պարզան սնվածանություն

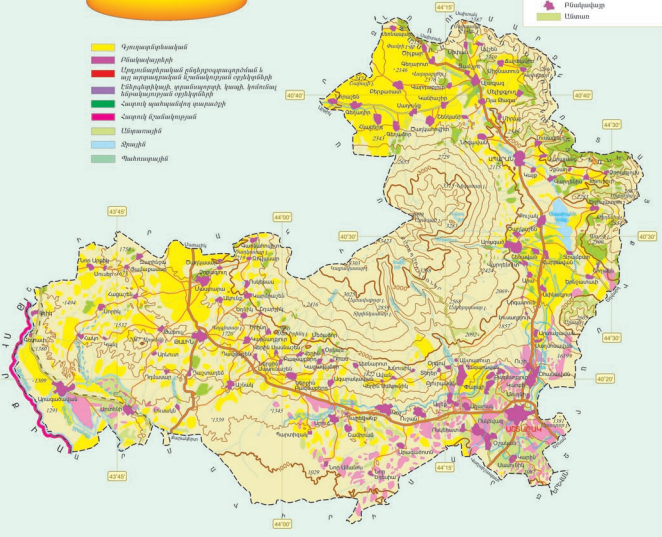
- Վարչական
- Քաղաքային տնկարի
- Խոտուտաբ
- Սրտու
- Սննդամթերք
- Սննդամթերք
- Հատուկ արտադրվող տարածք
- Բնակավայրի հող
- Սկի խոտուտաբ

ՀՐԱՆՔԻ ՅՈՒՐ ԲԱՇՏՈՒՄԸ ԸՍՏ ԳՈՐԾԱՅԿԱԿԱՆ ՆՇԱՆԱՆՈՒԹՅԱՆ

- Պարզան սնվածանություն
- Բնակավայրի
- Սրտուսնվածանություն քննիչը պարզանում և այլ սրտուսնվածանություն սրբիտների
- Ընթացիկի սրտուսնվածանությունից հանրապետության սրբիտների
- Հատուկ արտադրվող տարածք
- Հատուկ ճանաչություն
- Սննդամթերք
- Ջրային
- Պարզան սնվածանություն

- ՊԼԱՆՈՒՄԱԿԱՆ ՆՇԱՆՆԵՐ
ՀՐԱՆՔԻ ՄԱՍԻՆ
(ՀՐԱՆՔԱՆՆԱՅԻՆ)
- Պարզան սնվածանություն
 - Վարչական
 - Քաղաքային տնկարի
 - Խոտուտաբ
 - Սրտու
 - Սկի
 - Բնակավայր
 - Սննդամթերք

Մասշտաբ 1:300 000

Տարածք - 2 096 քառ. կմ
 Մարզային կենտրոնը - ք.Արտաշատ
 Անկախարկ կետ ծովի
 - մակարդակը - 3 443 մ (Վարդաշատ 1.)
 Անկախարկ կետ ծովի մակարդակը - 800 մ
 Բնակչությունը - 274,2 հազ. մարդ (ստ 01.01.2006 թ.)
 Համայնքների քիվը - 97
 Բնակավայրերի քիվը - 98
 առլ քիվը՝ ըստարերը - 4, գյուղեր - 94
 Կրթական կենտրոններ - 206
 Մշակութային կենտրոններ - 101
 Աղյուսակախարկ մուսու - 96
 Գյուղատնակախարկ մուսու - 53 470

ՀԱՐԱՐԱՏԻ ԱՄՈՒՆԻ ԱՆԿԱՎԱՅՐՆԵՐԻ ԱՎԱՐԿԱԿԱՆՈՒՄԸ
 մակարդակը համայնքները
 ԱՄՍՏՎԱՏ ԵՒ ԱՐԱՐԱՏ ԳՆԱԿՈՒՄ ԳՆԱԿՈՒՄ
 Գյուղատնակախարկները

1 Արշակունի	17 Արշակունի	33 Գյուղատնակախարկ	49 Հայաստան	65 Նորայրախարկ	81 Մարտիրոս
2 Արտաշատ	18 Արտաշատ	34 Գյուղատնակախարկ	50 Հայաստան	66 Նորայրախարկ	82 Մարտիրոս
3 Արտաշատ	19 Արտաշատ	35 Գյուղատնակախարկ	51 Հայաստան	67 Նոր Կարգի	83 Մարտիրոս
4 Արտաշատ	20 Արտաշատ	36 Գյուղատնակախարկ	52 Հայաստան	68 Նոր Կարգի	84 Կապույտ
5 Արտաշատ	21 Արտաշատ	37 Գյուղատնակախարկ	53 Հայաստան	69 Նոր Կարգի	85 Արտաշատ
6 Արտաշատ	22 Արտաշատ	38 Կապույտ	54 Մարտիրոս	70 Նոր Կարգի	86 Կապույտ
7 Արտաշատ	23 Արտաշատ	39 Կապույտ	55 Մարտիրոս	71 Համայնք	87 Արտաշատ
8 Արտաշատ	24 Արտաշատ	40 Կապույտ	56 Մարտիրոս	72 Հայաստան	88 Կապույտ
9 Արտաշատ	25 Արտաշատ	41 Կապույտ	57 Մարտիրոս	73 Հայաստան	89 Կապույտ
10 Արտաշատ	26 Արտաշատ	42 Կապույտ	58 Մարտիրոս	74 Հայաստան	90 Կապույտ
11 Արտաշատ	27 Արտաշատ	43 Կապույտ	59 Մարտիրոս	75 Գյուղատնակախարկ	91 Մարտիրոս
12 Արտաշատ	28 Արտաշատ	44 Կապույտ	60 Նորայրախարկ	76 Կապույտ	92 Կապույտ
13 Արտաշատ	29 Արտաշատ	45 Կապույտ	61 Նորայրախարկ	77 Կապույտ	93 Կապույտ
14 Արտաշատ	30 Արտաշատ	46 Կապույտ	62 Նորայրախարկ	78 Կապույտ	
15 Արտաշատ	31 Արտաշատ	47 Կապույտ	63 Նորայրախարկ	79 Արտաշատ	
16 Արտաշատ	32 Արտաշատ	48 Կապույտ	64 Նորայրախարկ	80 Արտաշատ	

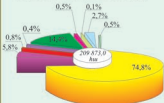
ՀԱՐԱՐԱՏԻ ԱՄՈՒՆԻ ԱՆԿԱՎԱՅՐՆԵՐԻ ԱՎԱՐԿԱԿԱՆՈՒՄԸ

Համայնքի սահմաններ
 Կենտրոններ
 Մարտիրոսներ
 Գյուղատնակախարկներ
 Համայնքի մեջ մտնող գյուղեր
 Հատուկ պահպանվող տարածքներ
 Պատմական շրջակայքեր

ՀԱՐԱՐԱՏԻ ԱՄՈՒՆԻ ԱՆԿԱՎԱՅՐՆԵՐԻ ԱՎԱՐԿԱԿԱՆՈՒՄԸ
 ՎԿՐԸ ԱՄՍՏՎԱՏ ԵՒ ԱՐԱՐԱՏ
 Հովիտի սահմանը մակարդակը 1:600 000
 Մարտիրոսի մակարդակը 1:120 000

ՀՐԱՅԻՆ ՅՈՒՆ ԲԱՇՈՐՆԻ ԸՍՏ ԿՈՐԿՆԵՆԻՆԻ ԿԵՆՏՐՈՆՈՒՅԵՆ

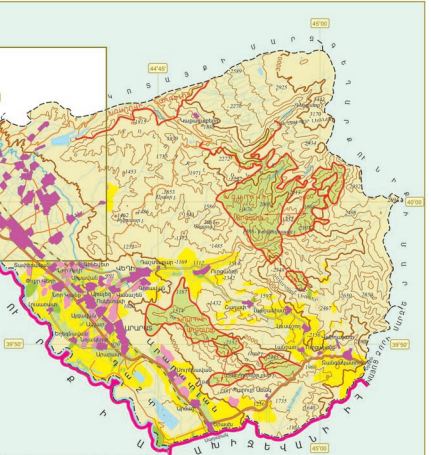
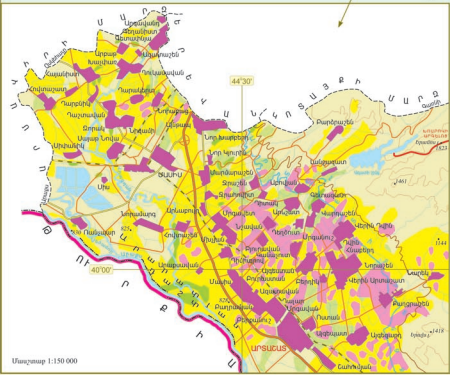
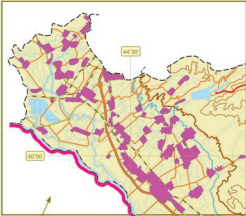
ՊԼԱՆՈՒՄԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ ԸՍՏԱՆԵՐԻ (ՀՐԱՅԻՆԿԱՆԵՐԻ)

ՀՐԱՅԻՆ ՅՈՒՆ ԲԱՇՈՐՆԻ ԸՍՏ ՍԵՓԱՆԵՐՈՒՅԵՆ ԱՌԻՎԱՆՑՆԵՐԻ

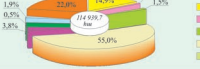
- Գյուղատնտեսական
- Վարչատարածքային
- Արտադրական ընկերությունների և այլ արդյունաբերական նշանակություն ունեցող օբյեկտներ
- Ենթակառուցված ֆունկցիոնալ նպատակներով նախատեսված հողեր
- Հարյուր հազարավեց տարածք
- Վանապուտ
- Սնվարկ
- Խոտհարք
- Պատվարային

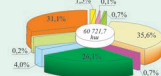
Գյուղատնտեսական սեպաների և իրավաբանական սեպաների օբյեկտներ

Համայնքի օբյեկտներ

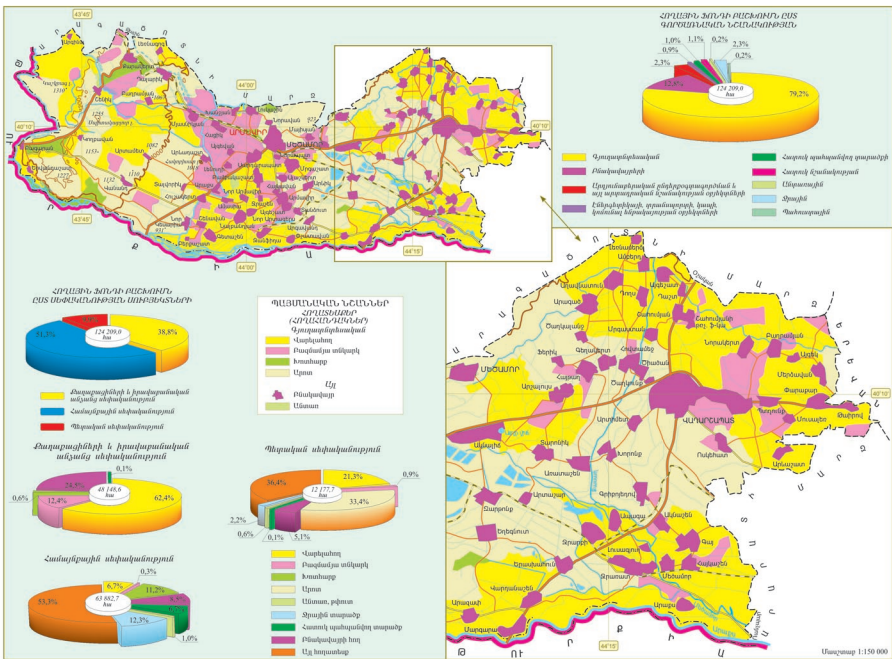
Պատվարային օբյեկտներ

- Վարչատարածքային
- Բազմաբնակարան սնվարկ
- Խոտհարք
- Արտադրական ընկերությունների և այլ արդյունաբերական նշանակություն ունեցող օբյեկտներ
- Սնվարկ
- Վանապուտ
- Պատվարային
- Հարյուր հազարավեց տարածք
- Վանապուտ

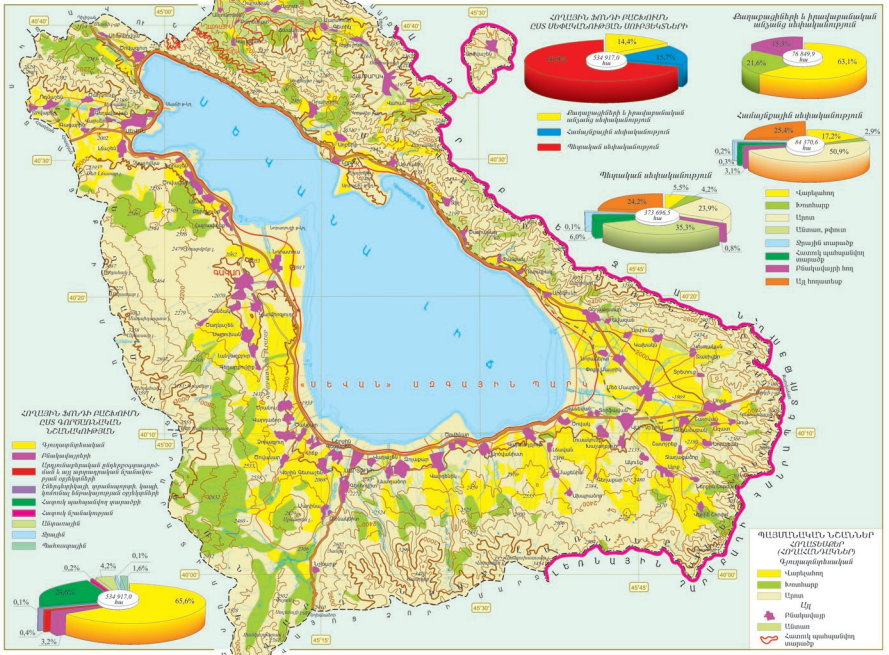

Մասշտաբ 1:300 000

Մասշտաբ 1:300 000

Տարածքը - 3 789 քառ. կմ
 Անարկային կենտրոնը - ք. Վանաձոր
 Աննարկային կետ ծովի մակարդակից - 3196 մ (Ընդարար 1)
 Աննարկային կետ ծովի մակարդակից - 540 մ
 Բնակչությունը - 283,4 հազ. մարդ (տա 01.01.2006 թ.)
 Համայնքների թիվը - 113
 Բնակավայրերի թիվը - 130
 այդ թվում՝ քաղաքներ - 8
 գյուղեր - 122
 Կորստված կիճմուկներ - 263
 Մարդատյուրի կիճմուկներ - 117
 Աղբյուրաբարակված ձևեր - 88
 Գյուղատնտեսական տնտ. - 32 542

ՀԱՄԱՆՄԱՐՆԵՐԻ ԱՆՎՈՒՆԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ձախարդային համայնքներ

Ա ԱՆՎՈՒՆՈՐ	Գ ԳՆԱԿԱՆ	Ե ԵՆՎՈՒՆՈՐ	Ը ԸՆՎՈՒՆԱԿԱՆ
Բ ԲՆԱԿԱՆ	Ս ՏՆՎՈՒՆԱԿԱՆ	Շ ՇՆՎՈՒՆՈՐ	Թ ԹՆՎՈՒՆԱԿԱՆ

Գյուղատնտեսական համայնքներ

1 Արարատ	37 Լյուրն	73 Կոնյուկոպի
2 Արմավիր	38 Լաստիշյուր	74 Նորայն
3 Արսի	39 Խնիթան	75 Նոր Խուսափաղ
4 Անիթաշ	40 Ութիք	76 Շահունյաց
5 Արմավից	41 Ծաղկոպի	77 Շամառ
6 Այնթապ	42 Փայտապետ	78 Շինակ
7 Անտառամետ	43 Կարնաշատ	79 Շրջաբանտ
8 Անտառայն	44 Կարնաշուր	80 Հնուկ
9 Արաբկո	45 Կարնառատ	81 Շրջիկ
10 Արմի	46 Կամակրա	82 Թարսուրյուր
11 Արմի	47 Կարնի Նեկի	83 Թարսուր
12 Արստա	48 Կոչնի	84 Գեղեկոպի
13 Արմավից	49 Կորսիկ	85 Թուրքուն
14 Արաբուկ	50 Համալի	86 Միջին
15 Արմի	51 Հարսուր	87 Թրուսնի
16 Բաղուկ	52 Հարսուր	88 Թարսուր
17 Բաղուրյուրյան	53 Հարսուր	89 Թարսուր
18 Բոնին	54 Հարսուր	90 Թարսուր
19 Գարսուր	55 Հարսուր	91 Թարսուր
20 Գարսուր	56 Չուրապուկ	92 Թարսուր
21 Գարսուրյան	57 Չուրապուկ	93 Թարսուր
22 Գարսուր	58 Չուրապուկ	94 Թարսուր
23 Գարսուր	59 Չուրապուկ	95 Թարսուր
24 Գարսուր	60 Չուրապուկ	96 Թարսուր
25 Գարսուր	61 Չուրապուկ	97 Թարսուր
26 Գարսուր	62 Չուրապուկ	98 Թարսուր
27 Գարսուր	63 Չուրապուկ	99 Թարսուր
28 Գարսուր	64 Չուրապուկ	100 Թարսուր
29 Գարսուր	65 Չուրապուկ	101 Թարսուր
30 Արսի	66 Մեծաբլուր	102 Թարսուր
31 Արմավից	67 Մեծ Գարսի	103 Թարսուր
32 Արմավից	68 Մեծաբլուր	104 Թարսուր
33 Արմավից	69 Մեծաբլուր	105 Թարսուր
34 Արմավից	70 Մեծաբլուր	
35 Արմավից	71 Մեծաբլուր	
36 Արմավից	72 Մեծաբլուր	

ՏԱՐԱԿԱՆ ԲԱՐՔՐԱՎԱԿԱՆՆԵՐ

ԿՈՒՐ ԱՐՎԱՆՎԱԿԱՆ
 Հողմերի մատչելի մասշտաբ 1:600 000
 Որոշակից մասշտաբ 1:40 000

Սուրբ Մեր Երկրաբանության Ներկայից

ՀԱՄԱՆՄԱՐՆԵՐ

- Համայնքի սահմաններ
- Կենտրոններ
- Քաղաքային
- Գյուղատնտեսական
- Համայնքի մեջ մտնող գյուղեր
- Պետական շրջիկ հողեր

Նշված են ստանդարտ (ԱՊ.Պ.) 3 քաղաքային համայնքներ, թվով (1,2,3...) գյուղատնտեսական և դրան պատկանող կոյուղային

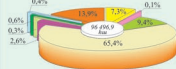
**ՀՐԱՅՈՒ ՅՈՒՄ ԲԱՇՈՒՄ
ՀՍ ԱՆԿԱԿԱՌՔՆԱԿԱՆ ԱՌԻՅԵՆՆԵՐԻ**

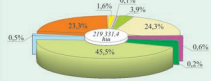
Քաղաքային և իրադարձական սահման սեփականություն

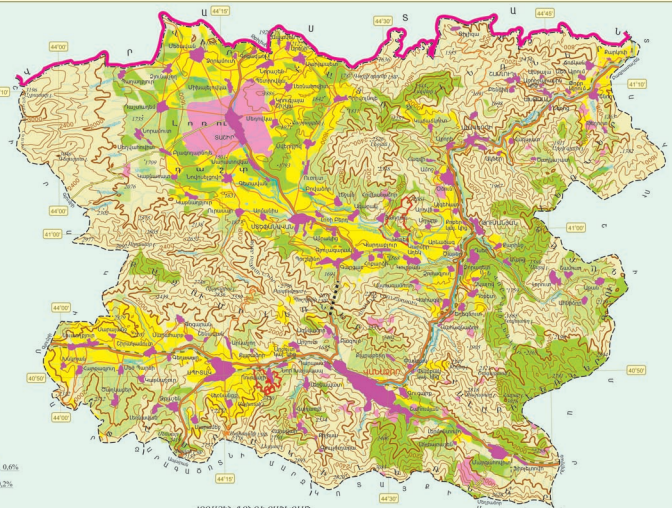
Համայնքային սեփականություն

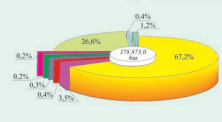
Պետական սեփականություն

- Վարչատեղամասային սեփականություն
- Համայնքային սեփականություն
- Պետական սեփականություն
- Այլ
- Վարչատեղամասային սեփականություն
- Համայնքային սեփականություն
- Պետական սեփականություն
- Այլ

**ՀՐԱՅՈՒ ՅՈՒՄ ԲԱՇՈՒՄ
ՀՍ ՎԱՐՉԱՏԵՂԱՄԱՍԱԿԱՆ ԵՆՇԱԿԱՌՔՆԱԿ**

- Վարչատեղամասային սեփականություն
- Համայնքային սեփականություն
- Պետական սեփականություն
- Այլ
- Վարչատեղամասային սեփականություն
- Համայնքային սեփականություն
- Պետական սեփականություն
- Այլ

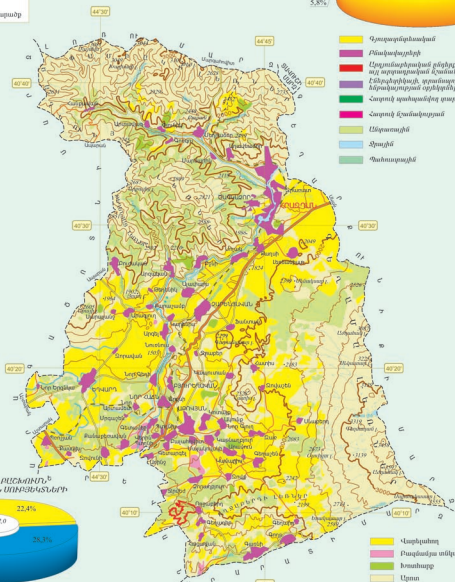
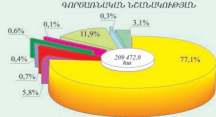
- ՊԼԱՆԻՄԱԿԱՆ ԵՆՇԱԿՆԵՐ
ՀՐԱՅՈՒ ՅՈՒՄ ԲԱՇՈՒՄ
(ՀՐԱՅՈՒ ՅՈՒՄ ԵՆՇԱԿՆԵՐ)
Վարչատեղամասային**
- Վարչատեղամասային սեփականություն
 - Համայնքային սեփականություն
 - Պետական սեփականություն
 - Այլ
 - Վարչատեղամասային սեփականություն
 - Համայնքային սեփականություն
 - Պետական սեփականություն
 - Այլ

Մասշտաբ 1:300 000

ՊԼԱՆԻՄԱԿԱՆ ՆՇԱՆՆԵՐ

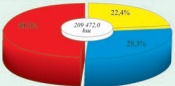
- ՀՊՐԱՏՆԱՆՔԻ (ՀՊՐԱՆՆԱԿՆԵՐ)**
Պյուզգործարանական
- Վարչատեղ
 - Քաղաքային տնկարկ
 - Խոտախար
 - Աղուտ
- Այլ**
- Րնակափայտ
 - Անտառ
 - Հաստի արտադրանքի տարածք

ՀՊՐԱՏՆԱՆ ԶՈՒՄԻ ԲԱՇՎՈՒՄՆԵՍ ԸՍՏ ԳՈՐԾՆԵՆՆԱԿԱՆ ՆՇԱՆԱՎՈՒԹՅՈՒՆ

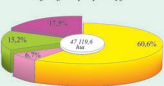
- Պյուզգործարանական
- Րնակափայտի
- Մշակամթերքի արտադրության համապատասխան տնկարկ
- Սննդամթերքի արտադրության համապատասխան տնկարկ
- Չարտի արտադրանքի տարածք
- Հաստի արտադրության
- Անտառային
- Ձրային
- Փսխարային

ՀՊՐԱՏՆԱՆ ԶՈՒՄԻ ԲԱՇՎՈՒՄՆԵՍ ՍՈՒՅՑՆԵՆՆԱԿԱՆ

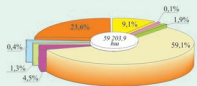

- Չարտի արտադրության համապատասխան տնկարկ
- Հաստի արտադրության
- Փերական տնկարկային
- Վարչատեղ

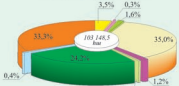
Չարտի արտադրության համապատասխան տնկարկային

Հաստի արտադրության

Փերական տնկարկային

Տարածքը - 2 681 քառ. կմ
 Խտրային կենտրոնը - ք. Գյումրի
 Ամենաբարձր կետ ծովի մակարդակից - 4090 մ (Արագած լ.)
 Ամենադուրս կետ ծովի մակարդակից - 1320 մ
 Բնակչությունը - 281,4 հազ. մարդ (սա 01.01.2006 թ.)
 Համայնքների թիվը - 119
 Բնակավայրերի թիվը - 131
 այդ բոլոր՝ քաղաքներ - 3
 գյուղեր - 128
 Կրթական հիմնարկներ - 261
 Մշակութային հիմնարկներ - 140
 Արդյունաբերական ձևեր - 95
 Գյուղատնտեսական տնտ. - 28 151

ՀԱՄԱԿԱՌԱՅՐ ԿԱՄԱՎԱՅՈՒՆՆԵՐ

Քաղաքային համայնքները
 Ա ԳՅՈՒՄՐԻ Բ ԵՐԶՐԱՆ Գ ՄԱՐԶԻՆ

Գյուղատնտ. համայնքները

1 Արտաս	40 Մրցադաշտ	79 Մեծ Սևաշուր
2 Եփր	41 Խամիսկ	80 Սերաբույան
3 Խաղաչի	42 Լանիթ	81 Սերաշեն
4 Վերաբույ	43 Լեռնադաշտ	82 Սեյախյան
5 Մեծ	44 Լանտախյան	83 Սևառուսափն
6 Անդրիկ	45 Լեռնա	84 Նոր Կարս
7 Կենտրոն	46 Լուսավոր	85 Երզնկ
8 Արարատ	47 Լաստիստք	86 Շիրակ
9 Անթրիան	48 Մարտիրոս	87 Շիրակաբերդ
10 Մանգիսա	49 Մասն	88 Մեծ
11 Արտաշեն	50 Մասր	89 Ինձրուակ
12 Երբ	51 Մաստուտ	90 Սեպուհյան
13 Առաքին	52 Կարմրափն	91 Փարս
14 Երվանդ	53 Կարմրաքար	92 Փարսավան
15 Երվանդեն	54 Կարապետ	93 Փրսուր
16 Երվանդ	55 Կրչեն	94 Փրսուտ
17 Երվանդ	56 Կարաթ	95 Փրսուր
18 Երևան	57 Հայկաբերդ	96 Մարտ
19 Բաղրամյան	58 Հայկաբերդ	97 Սամադբերդ
20 Բաղրամբերդ	59 Հայկաբերդ	98 Մարաշուր
21 Բաղրամբերդ	60 Հայկաբերդ	99 Մարաշուր
22 Բաղրամբերդ	61 Հայկաբերդ	100 Մարաշուր
23 Բաղրամբերդ	62 Հայկաբերդ	101 Մարաշուր
24 Բաղրամբերդ	63 Հայկաբերդ	102 Մարաշուր
25 Բաղրամբերդ	64 Հայկաբերդ	103 Մարաշուր
26 Բաղրամբերդ	65 Հայկաբերդ	104 Մարաշուր
27 Բաղրամբերդ	66 Հայկաբերդ	105 Կանաչաբերդ
28 Բաղրամբերդ	67 Հայկաբերդ	106 Կարաբերդ
29 Բաղրամբերդ	68 Հայկաբերդ	107 Կարաբերդ
30 Բաղրամբերդ	69 Հայկաբերդ	108 Կարաբերդ
31 Բաղրամբերդ	70 Չիրիսաբերդ	109 Շարանաբերդ
32 Բաղրամբերդ	71 Չիրիսաբերդ	110 Շարանաբերդ
33 Բաղրամբերդ	72 Չիրիսաբերդ	111 Չիրիսաբերդ
34 Բաղրամբերդ	73 Դավթաբերդ	112 Փրսուր
35 Բաղրամբերդ	74 Կարաբերդ	113 Փրսուր
36 Բաղրամբերդ	75 Կարաբերդ	114 Փրսուր
37 Բաղրամբերդ	76 Կարաբերդ	115 Փրսուր
38 Բաղրամբերդ	77 Մեծ Սևաշուր	116 Փրսուր
39 Բաղրամբերդ	78 Մեծ Սևաշուր	

ՀԱՄԱԿԱՌԱՅՐ
 Համայնքի սահմաններ
 Գնահատման
 Զարգացման
 Գյուղատնտ.
 Համայնքի մեծ մասով կառույց
 Գնահատման կենտրոն
 Կապիտալ շինարարություն (Ա.Բ.Գ) քաղաքային համայնքները, բնակավայրերը (1.2.3.) և գյուղատնտ. համայնքները և դրանք պատկերող կառույցները

Մարտիանի վանք (XIII դդ.)

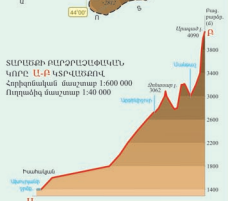

Հարթախան (17-1817 թթ.)

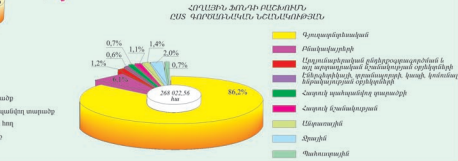
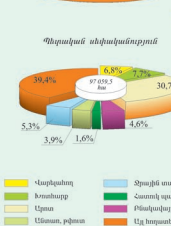
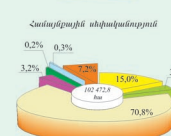
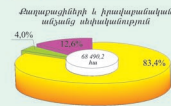
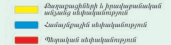
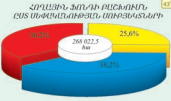
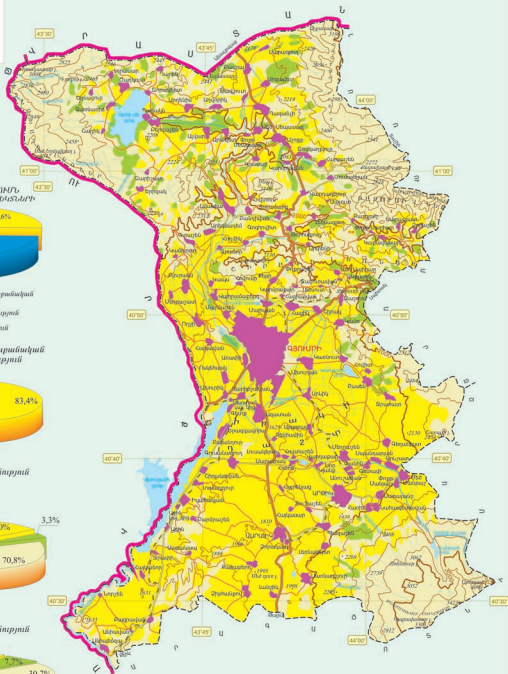

Մե Սարգիսյանի կենտրոն (XVIII դ. ք. Գյումրի)

ՏԱՐԱԿԱՆ ԲԱՐՔՐԱԶՄՓՈՒՆԵՆ ԿՈՐԵ Ա.Բ.ԿՏՐԱԿԱՆՈՒԼ Հորինվածակ մուսուլաբ 1:600 000 Թղթվածակ մուսուլաբ 1:40 000

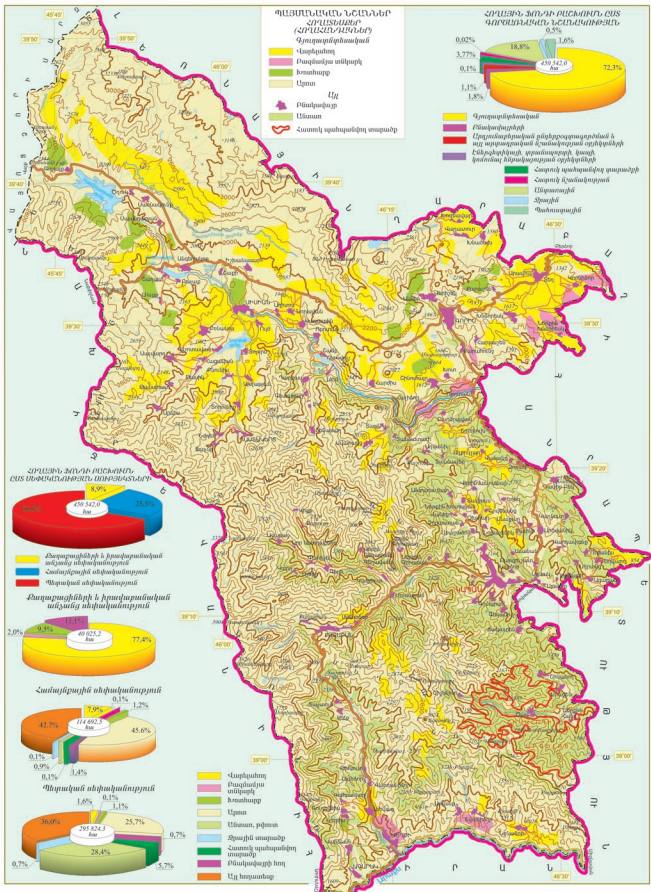
**ՊԱՅՄԱՆԱԿԱՆ ԵՇՈՒՆՆԵՐ
ՀՐԱՄԱՆՈՒՄ
(ՀՐԱՆՆԵՐ/ՊԱՅՄԱՆ)**
Գյուղատնտեսական

Մասշտաբ 1:300 000

Մասշտաբ 1:300 000

Տարածքը - 2 308 քառ. կմ
 Մտադրային կենտրոնը - ք. Երեզնիստը
 Ամենաբարձր կետը ծովի մակարդակից - 3522 մ (Վաղարշապատ)
 Ամենադառըր կետը ծովի մակարդակից - 955 մ
 Բնակչությունը - 55,8 հազ. մարդ (տառ 01.01.2006 թ.)
 Համայնքների թիվը - 44
 Բնակավայրերի թիվը - 55
 այդ թվում՝ քաղաքներ - 3
 գյուղեր - 52
 Կրթական հիմնարկներ - 79
 Մշակութային հիմնարկներ - 51
 Արդյունաբերական ձեռն. - 37
 Գյուղատնտեսական տնտ. - 12 826

ՀԱՄԱՅՈՒՆՈՒԹՅԱՆ ԻՄՎԵՍՏԻՍՏԻԿ
 Ծաղաղային Ծաղաղային Գ.ՎԱՅՈՑ
 Ա.ԵՐԵԶՆԻՍՏՐ Թ.ՃԱՐՏԱՐԱՆԻ Գ.ՎԱՅՈՑ

- Գյուղատնտեսական համայնքներ
1	Մարտիրոսը	22	Խոսիկ
2	Արտակ	23	Խնկուտ
3	Արտակ	24	Կարմուշան
4	Արտակ	25	Չնթեր
5	Արտակ	26	Շալուն
6	Արտակ	27	Շրջատեղ
7	Արտակ	28	Շրջ
8	Արտակ	29	Մանչիկ
9	Արտակ	30	Մարտիրոս
10	Արտակ	31	Նոր Արտակ
11	Գնառի	32	Շալուն
12	Գնառի	33	Չրք
13	Գնառի	34	Սիւն
14	Գնառի	35	Մալի
15	Գնառի	36	Մարտիրոս
16	Գնառի	37	Մալի
17	Կոթի	38	Կարմուշան
18	Կոթի	39	Կարմուշան
19	Մարտիրոս	40	Փոռ
20	Մարտիրոս	41	Մարտիրոս
21	Մարտիրոս		

- ՀԱՄԱՅՈՒՆՈՒԹՅԱՆ
 Համայնքի սահմաններ
 Կենտրոններ
 Ծաղաղային
 Գյուղատնտեսական
 Համայնքի մեջ մտնող գյուղեր
 Ծաղաղային Ծաղաղային Գ.ՎԱՅՈՑ

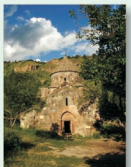
ՏԱՐԱԾՔԻ ԲԱՆՉՎԱՅՈՑԱՑԻՎԱԿԱՆ
 ԿՈՒՐ Ա.Բ.ԿԱՎԱՅՈՑԻ
 Հորիզոնական մասշտաբ 1:600 000
 Ուղղանկյուն մասշտաբ 1:40 000

Քանաթի (Գյուղտնի վանք XIX դ.)

Մաղաղ քաղ վանք (XIV դ.)

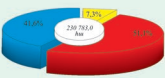

Գերհանր (XV դ.)

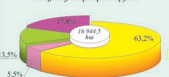
Մարտիրոսը (Մր Մարտիրոսի վանքը XIII դ.)

ՀՊՐԱՅԻՆ ՀՈՒՎԻ ԲԱՇՏԱՊՈՒՆ ԸՍՏ ՆԵՓԷՆԱՎՈՐՔՆԵՐ ՍՈՐՏԵՑՏԵՄԵՐ

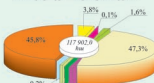

- Կարգաբերական
- Համայնքային սեփականություն
- Պետական սեփականություն

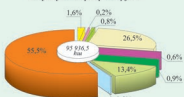
Կարգաբերական սեփականության հողերի բաշխումը

Համայնքային սեփականության հողերի բաշխումը

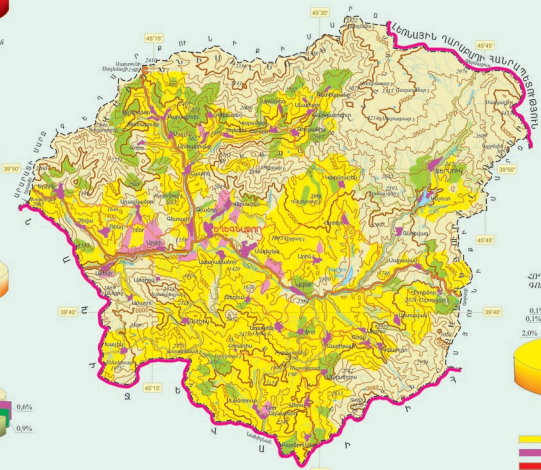

Պետական սեփականության հողերի բաշխումը

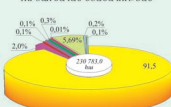

- Վարչատեղամաս
- Կառավարման համայնք
- Կառավարման համայնքի կազմակերպչական միավորներ
- Մյուս
- Վարչատեղամաս
- Կառավարման համայնք
- Կառավարման համայնքի կազմակերպչական միավորներ
- Մյուս

- ՊԱՅՏԱՐԱԿԱՆ ՆՎՈՐԱՆԵՐ ՀՊՐԱՅԻՆԱՆԵՐ (ՀՊՎԱՆՐԱՄՆԵՐ) Գյուղատնտեսական
- Վարչատեղամաս
 - Կառավարման համայնք
 - Կառավարման համայնքի կազմակերպչական միավորներ
 - Մյուս
 - Կառավարման համայնք
 - Կառավարման համայնքի կազմակերպչական միավորներ
 - Մյուս

ՀՊՐԱՅԻՆ ՀՈՒՎԻ ԲԱՇՏԱՊՈՒՆ ԸՍՏ ԳՈՐԾԱՆՎԱՆՆԵՐԱՎՈՐՔՆԵՐ

- Կարգաբերական
- Կառավարման համայնք
- Կառավարման համայնքի կազմակերպչական միավորներ
- Մյուս
- Կառավարման համայնք
- Կառավարման համայնքի կազմակերպչական միավորներ
- Մյուս
- Պետական սեփականություն

Մասշտաբ 1:300 000

Տարածք - 2 704 քառ. կմ
 Մարզային կենտրոնը - ք. Իջևան
 Աննաբային կետը ծովի մակարդակից - 2993 մ (Մարտոզկ Լ.)
 Աննաբային կետը ծովի մակարդակից - 379 մ
 Բնակչությունը - 134,4 հազ. մարդ (ստ 01.01.2006 թ.)
 Համայնքների թիվը - 62
 Բնակավայրերի թիվը - 65
 այդ բոլորն քաղաքներ - 5
 գյուղեր - 60
 Արջական կիներանդներ - 151
 Մշակույթային կիներանդներ - 76
 Արդյունաբերական ձևեր - 46
 Գյուղատնտեսական տնտ. - 21 938

Հայտնի վանք (X-XIII դդ.)

Գեղանք (XIV-XVII դդ.)

ՀԱՄԱՅՆՔԱՆԻՐ ԵՎ ԱՆՆԱԲԱՅԻՆ

Քաղաքային համայնքներ

- 1 ԻՋԵՎԱՆ
- 2 ԳԵՂԱՄԻՆ
- 3 ԿՈՆՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈՒՆ
- 4 ԿՈՆՍՏԱՆԴՆՈՒՆ
- 5 ԿՈՆՍՏԱՆԴՆՈՒՆ

Գյուղատնտեսական համայնքներ

1 Արշաղատ	30 Խոսրոսավան
2 Արշաղատ	31 Խոսրոսավան
3 Արշաղատ*	32 Խոսրոսավան(Իջևան)
4 Անաբայր	33 Խոսրոսավան(Տավուշ)
5 Այգեղիվան	34 Այգեղիվան
6 Այգեղիվան	35 Կոթր
7 Այգեղիվան	36 Կոթր
8 Արշաղատ	37 Հարաբուն
9 Արշաղատ	38 Հարաբուն
10 Արշաղատ	39 Կոթր
11 Քաղաքապետ	40 Մրտնաղ
12 Քաղաքապետ	41 Կոթր
13 Արշաղատ	42 Արշաղատ Կապույտաբլուր
14 Արշաղատ	43 Կոթր
15 Արշաղատ	44 Արշաղատ
16 Արշաղատ	45 Արշաղատ
17 Արշաղատ	46 Սիմախ
18 Արշաղատ	47 Սիմախ
19 Արշաղատ	48 Սիմախ
20 Արշաղատ	49 Քաղաքապետ
21 Արշաղատ	50 Քաղաքապետ
22 Կոթր	51 Ծիլիան
23 Կոթր	52 Ծիլիան
24 Ծիլիան	53 Արշաղատ
25 Արշաղատ	54 Արշաղատ
26 Արշաղատ	55 Արշաղատ
27 Արշաղատ	56 Արշաղատ Կապույտաբլուր
28 Արշաղատ	57 Տավուշ
29 Արշաղատ	

* Արշաղատից հարավային կողմից Կոթրից մարզային սահմանը

ՀԱՄԱՅՆՔԱՆԻՐ

Համայնքի սահմաններ

Կենտրոններ

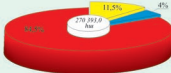
- Քաղաքային
- Գյուղատնտեսական
- Համայնքի մեջ մտնող գյուղեր
- Հատուկ պահպանվելու տարածքներ
- Պատվական շրջիկ հողեր

Նշված են ստանդարտ (ԼՂ, Գ...) քաղաքային համայնքները, քիզիլ (ԼՂ, Գ...) գյուղատնտեսական համայնքները և կրակի պայթուցիկ նյութերի հանքավայրերը

ՏԱՎՈՒՅԻ ԲԱՐՈՎԵՐՈՒԹՅԱՆ ԿՈՒՐԸ 1:10 ԿՏՐԱՎԱՆՈՒՄ Հորիզոնական մասշտաբը 1:300 000 Ուղղանկյուն մասշտաբը 1:40 000

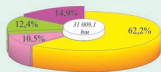

ՀՐԱՅԻՐԻ ՀՈՒՆԻ ԲԱՇՇՈՒՄԸ ԸՍՏ ԱՌՔԱՆԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱՌՈՒՅՈՒՑՆԵՐԻ

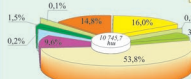

- Ճարտարապետական և հրապարակային տնային տնօրհանություն
- Համայնքային տնօրհանություն
- Պերական տնօրհանություն

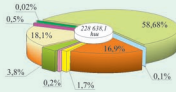
Ճարտարապետական և հրապարակային տնային տնօրհանություն

Համայնքային տնօրհանություն

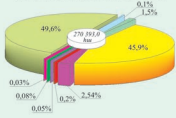

Պերական տնօրհանություն

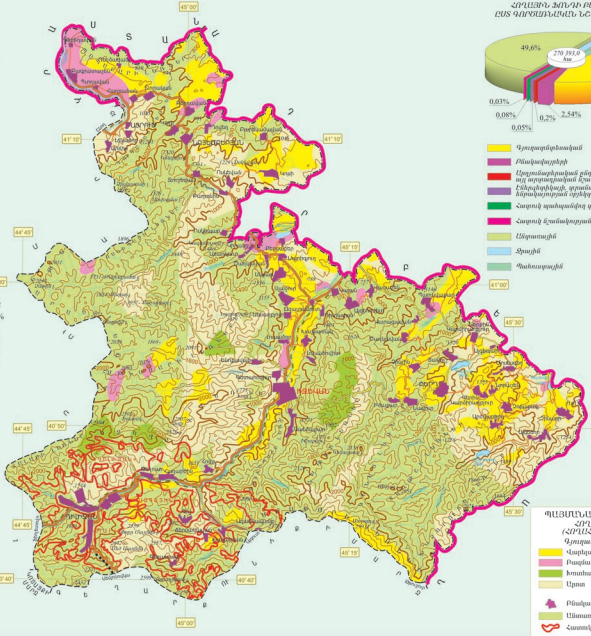

- Վարչական
- Բազմաբնակ տնային կոմպլեքս
- Արտա
- Անտառ, փոստ
- Տնային տարածք
- Հատուկ պահպանվող տարածք
- Բնակավայրի հող
- Այլ կոչումներ

ՀՐԱՅԻՐԻ ՀՈՒՆԻ ԲԱՇՇՈՒՄԸ ԸՍՏ ԳՈՐԾԱՆՆԵՐԻ ՆՇԱՆԱՆՈՒԹՅԱՆ

- Գյուղատնտեսական
- Բնակավայրերի
- Արտադրական ընդերքառուտրոնում և այլ տնտեսական համայնքային օբյեկտների բնակարանային օբյեկտների կառուցման համար նախատեսված տարածքներ
- Հատուկ պահպանվող տարածքներ
- Հարյուր կիլոմետրային
- Անտառային
- Տնային
- Պահուստային

ՊԼԱՅՈՒՆԱԿԱՆ ՆՇԱՆՆԵՐԻ ՀՐԱՅԻՐՈՒՄԻ (ՀՐԱՅԻՐԱՆՈՒՄՆԵՐԻ) ԳՅՈՒՂՈՒՄԱԿԱՆ

- Վարչական
- Բազմաբնակ տնային կոմպլեքս
- Արտա
- Անտառ
- Այլ
- Բնակավայր
- Անտառ
- Հատուկ պահպանվող տարածք

Մասշտաբ 1:300 000

Տարածք - 90 129 կմ²

Մայրաքաղաք - Գ. Մովսիսյանք

Միակրթյուն - 746 հազ. մարդ (2005 թ.)

Պարտնի - 70,3 հազ. մարդ

ՆՊՁ - 70,3 հազ. մարդ

Միակրթյուն խտություն - 14 մարդ/կմ²

Ըրթանկից թիվը - 7, համայնքակից թիվը - 277

Քաղաքակից թիվը - 16, քաղաքակից համայնքակից թիվը - 30

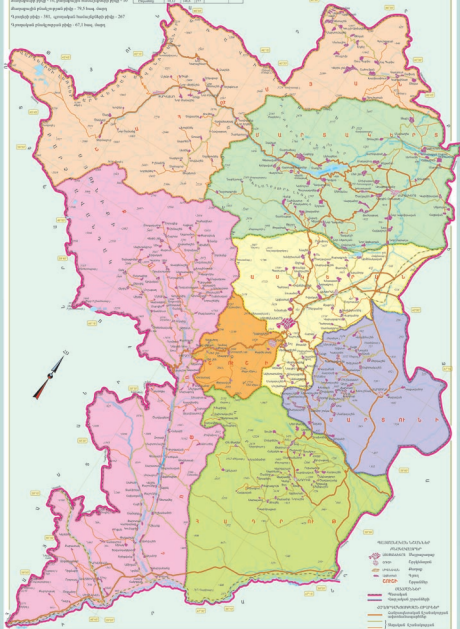
Քաղաքակից քաղաքակից թիվը - 70,3 հազ. մարդ

Պարտնի թիվը - 181, քաղաքակից համայնքակից թիվը - 267

Պարտնի քաղաքակից թիվը - 47,3 հազ. մարդ

ԿՐԹԱՅԻՆ ԳՆԱՀԱՆՈՒՄԻՆԻՍՏԻՆ

Գրքեր	Տարածք հեկտար	Միակրթյուն հազ. մարդ	ՆՊՁ հազ. մարդ	Ըրթանկից հազ. մարդ	Քաղաքակից հազ. մարդ
1. Առնամեծ	1,1	36,9	4,1	32,8	2,1
2. Արարատ	1,9	11,1	3,9	7,2	3,9
3. Արարատյան	1,6	30,9	4,1	26,8	4,1
4. Արարատի	6,6	219,6	46,1	173,5	42,7
5. Արարատի	1,3	1,7	0,6	1,1	0,6
6. Արարատ	6,1	45,1	1,1	44,0	3,9
7. Արարատ	1,1	8,4	1,1	7,3	1,1
8. Արարատ	4,6	36,1	1,1	35,0	1,1
Ընդամենը	24,3	384,4	72,1	312,3	72,1

СОДЕРЖАНИЕ

7-8	Введение		104	Передвижения армянского населения в XIX в.	1:2 500 000
			105	Армяне в Армении и сопредельных районах (конец XIX в.-начало XX в.)	1:3 500 000
			106	Расселение армянского населения в 1914 г.	1:3 500 000
			107	Геноцид армян и географические последствия	1:5 500 000
10-11	Политическая карта мира	1:50 000 000	108	Расселение армянского населения в 1926 г.	1:3 500 000
12-13	Передняя Азия, политическая карта	1:5 000 000	109	Массовая репатриация армян на родину в 1921-1987 гг.	1:14 000 000
14-15	Армянское нагорье	1:1 500 000	110-111	Население Армении в 1926 г.	1:750 000
16-17	Армения, физическая карта	1:750 000	112-113	Население Армении в 1939 г.	1:750 000
18-19	Армения, административная карта	1:750 000	114-115	Население Армении в 1959 г.	1:750 000
20	Армянское нагорье из космоса	1:4 000 000	116-117	Население Армении в 1970 г.	1:750 000
			118-119	Население Армении в 1979 г.	1:750 000
			120-121	Население Армении в 1989 г.	1:750 000
			122-123	Население Армении в 2001 г.	1:750 000
			124	Депортация армянского населения из Азербайджанской ССР в 1988-1990 гг.	1:1 600 000
22	Природа, текст		125	Национальные меньшинства РА	1:1 000 000
23-24	Природа в прошлые геологические эпохи		126	Динамика численности населения	1:1 000 000
	Поздний эоцен	1:1 500 000	127	Половозрастной состав населения	1:1 000 000
	Поздний олигоцен-ранний миоцен	1:1 500 000	128-129	Урбанизация и городское расселение	1:750 000
	Эоплейстоцен-средний неоплейстоцен	1:1 500 000	130-131	Сельское расселение	1:750 000
	2-3 тысячелетия назад	1:1 500 000	132-133	Расселение армян в мире	1:45 000 000
25	Геология, текст		134	Национальный состав населения	
26-27	Геологическая карта	1:750 000		1926 г.	1:2 000 000
28	Литология	1:1 000 000		1970 г.	1:2 000 000
29	Сейсмоструктурно-сейсмическое районирование			1989 г.	1:2 000 000
	Сейсмоструктурно-сейсмическое районирование	1:1 500 000		2001 г.	1:2 000 000
	Сейсмическое районирование	1:1 500 000	135	Уровень образования населения	1:1 000 000
30	Спитакское землетрясение 1988 г.	1:700 000	136	Этнографическое районирование Армении	1:1 000 000
31	Сильнейшие землетрясения Армянского нагорья	1:2 500 000	137	Ереван-столица Армении, текст	
32	Новейший вулканизм	1:1 000 000	138-139	План города Еревана	1:30 000
33	Геотехническая карта	1:1 000 000	140	Рост города Еревана	
34-35	Геоморфология	1:750 000		Столица НКР. Областные центры РА	
36	Морфография поверхности	1:1 000 000	141	Степанакерт	1:25 000
37	Внешние факторы рельефообразования	1:1 000 000		Гюмри	1:50 000
38	Оползни	1:1 000 000	142	Ванадзор	1:50 000
39	Полезные ископаемые	1:1 000 000		Раздан	1:50 000
40	Гидрогеологическая карта	1:1 000 000		Иджеван	1:25 000
41	Месторождения и источники минеральных вод	1:1 000 000		Гавар	1:25 000
42	Расчлененность поверхности			Ехегнадзор	1:25 000
	Горизонтальная	1:1 500 000		Ашгарак	1:25 000
	Глубинная	1:1 500 000	143	Армавир	1:25 000
43	Углы наклона поверхности	1:1 000 000		Арташат	1:25 000
44	Экспозиция склонов	1:1 000 000		Капан	1:50 000
45	Радиационный баланс	1:1 500 000		Исторические столицы Армении	
46-47	Средние температуры воздуха		144	Ван, Армавир	
	Январь	1:1 500 000	145	Ервандашат, Арташат	
	Апрель	1:1 500 000	146	Тигракерт, Вагаршапат, Двин	
	Июль	1:1 500 000	147	Багаран, Ширакаван	
	Октябрь	1:1 500 000	148	Карс, Ани	
48-49	Количество дней со средней температурой воздуха				
	Выше 0°	1:1 500 000			
	Выше 5°	1:1 500 000			
	Выше 10°	1:1 500 000			
	Выше 15°	1:1 500 000			
50	Годовая сумма температур воздуха		150-153	Экономика, текст	
	Выше 0°	1:1 500 000	154-155	Энергетика	1:750 000
	Выше 5°	1:1 500 000	156	Цветная металлургия	1:1 000 000
51	Абсолютные температуры воздуха		157	Химическая промышленность	1:1 000 000
	Минимальные	1:1 500 000	158	Машиностроение	1:1 000 000
	Максимальные	1:1 500 000	159	Производство строительных материалов	1:1 000 000
52	Безморозный период	1:1 000 000	160	Пищевая промышленность	1:1 000 000
53	Количество атмосферных осадков за год	1:1 000 000	161	Легкая промышленность	1:1 000 000
54	Атмосферные осадки		162-163	Размещение и территориальная структура промышленности	1:750 000
	Июль-август	1:2 000 000	164	Межотраслевые и межрегиональные связи промышленности	1:1 000 000
	Ноябрь-март	1:2 000 000	165	Сельское хозяйство	1:1 000 000
	Апрель-октябрь	1:2 000 000	166-167	Земельный фонд	1:750 000
	Осадки более 5-ти мм	1:2 000 000	168-169	Мелиорация сельскохозяйственных земель	1:750 000
55	Устойчивое снежное покрытие		170-171	Орошение	1:750 000
	Сроки образования	1:1 500 000	172	Виноградарство	1:1 000 000
	Сроки таяния	1:1 500 000	173	Плодоводство	1:1 000 000
56	Испаряемость Абсолютная влажность воздуха		174	Зерновые культуры	1:1 000 000
	Испаряемость	1:1 500 000	175	Картофель и технические культуры	1:1 000 000
	Абсолютная влажность воздуха	1:1 500 000	176	Овоще-бахчевые культуры	1:1 000 000
57	Скорость и направление ветра		177	Кормовые культуры	1:1 000 000
	Январь	1:1 500 000	178-179	Фенология	
	Апрель	1:1 500 000		Средние сроки посева картофеля	1:2 000 000
58	Скорость и направление ветра			Сроки цветения яблони	1:2 000 000
	Июль	1:1 500 000		Сроки воскового созревания озимой пшеницы	1:2 000 000
	Октябрь	1:1 500 000		Средние сроки цветения винограда	1:2 000 000
59	Гроза Град Туман			Средние сроки цветения абрикоса	1:2 000 000
	Гроза	1:2 000 000	180	Средние сроки цветения табака	1:2 000 000
	Град	1:2 000 000	181	Животноводство	1:1 000 000
	Туман	1:2 000 000		Скотоводство	1:1 500 000
60	Циркуляция воздуха Атмосферное давление		182	Овцеводство	1:1 500 000
	Циркуляция воздуха	1:22 000 000		Свиноводство	1:1 500 000
	Атмосферное давление воздуха	1:1 500 000	183	Птицеводство	1:1 500 000
61	Засухи Суховеи		184-185	Продолжительность зимнего стойлового содержания скота	1:1 000 000
	Засухи	1:1 500 000	186-187	Кормовые угодья (пастбища, сенокосы)	1:750 000
	Суховеи	1:1 500 000	188-189	Армения в транспортной системе "Восток-Запад" и "Север-Юг"	1:7 500 000
62	Календари природы		190	Автомобильный транспорт	1:750 000
63	Климат. Типы погоды		191	Железнодорожный и воздушный транспорт	1:1 000 000
64	Альтернативные энергоресурсы		192	Связь	1:1 000 000
	Солнечные, геотермальные	1:1 500 000	193	Овышее образование	1:1 000 000
	Ветровые	1:1 500 000	194	Специальное образование	1:1 000 000
65	Агроклиматические ресурсы	1:1 000 000	195	Наука	1:1 000 000
66	Гидрографическая сеть и водность рек	1:1 000 000	196-197	Здравоохранение	1:1 000 000
67	Среднегодовой сток рек	1:1 000 000	198-199	Туристические центры	1:750 000
68	Сток рек		200-201	Общэкономическая карта	1:750 000
	Максимальный	1:1 500 000	202	Внешнеэкономические связи	1:16 500 000
	Минимальный	1:1 500 000		Основные макроэкономические показатели и главные направления экономической политики РА, текст	
69	Весеннее половодье рек Мутность				
	Половодье	1:1 500 000			
	Мутность	1:1 500 000	204	Политико-административное деление РА, текст	
70	Сели	1:1 000 000	205	Политико-административное деление РА	
71	Селевые бассейны	1:1 500 000		До реформы 1996 г.	1:1 500 000
72	Гидрология озера Севан	1:270 000		После реформы 1996 г.	1:1 500 000
73	Гидроэнергетические ресурсы	1:1 000 000	206	Арагацотнская область	
74-75	Почвы	1:750 000	207	Обзорная карта	1:300 000
76	Почвообразующие породы	1:1 000 000		Земельный фонд	1:300 000
77	Эрозия почв	1:1 000 000	208	Арагцотнская область	
78-79	Растительность	1:750 000	209	Обзорная карта	1:300 000
80	Полезные виды дикорастущих растений	1:1 000 000		Земельный фонд	1:300 000
81	Животный мир	1:1 000 000	210	Армавирская область	
82	Охотничье-промысловые виды животных	1:1 000 000	211	Обзорная карта	1:300 000
83	Эндемичные виды			Земельный фонд	1:300 000
	Растения	1:1 500 000	212	Гегаркунинская область	
	Животные	1:1 500 000	213	Обзорная карта	1:300 000
84-85	Красная книга Армении			Земельный фонд	1:300 000
	Растения	1:1 000 000	214	Лорийская область	
	Животные	1:1 000 000	215	Обзорная карта	1:300 000
86	Физико-географические районы и природные ландшафтные пояса	1:1 000 000		Земельный фонд	1:300 000
87	Особо охраняемые территории	1:1 000 000	216	Котайкская область	
88-89	Рекреационные и туристические ресурсы	1:750 000	217	Обзорная карта	1:300 000
90-91	Геоэкологическое районирование	1:1 000 000		Земельный фонд	1:300 000
92-93	Проблема озера Севан	1:500 000	218	Ширакская область	
94	Проблема озера Севан, текст		219	Обзорная карта	1:300 000
				Земельный фонд	1:300 000
			220	Сюникская область	
			221	Обзорная карта	1:300 000
			222	Земельный фонд	1:300 000
			223	Область Вайоц Дзор	
				Обзорная карта	1:300 000
				Земельный фонд	1:300 000
			224	Тавушская область	
			225	Обзорная карта	1:300 000
				Земельный фонд	1:300 000
			226-227	Нагорно-Карабахская Республика	
			228-229	Административная карта	1:300 000
				Обзорная карта	1:300 000
96	Население, текст		230	Содержание	
97	Антропологический тип арменонд	1:7 000 000	231	Table of Contents	
98	Этнические армянские территории в XI-XII вв.	1:4 000 000	232	Список авторов атласа	
99	Этнический состав населения Киликии и сопредельных территорий в XII-XIV вв.	1:1 800 000			
100	Проникновение чужеродных этнических элементов (до XIV вв.)	1:3 500 000			
101	Переселение армян и формирование средневековых (III-XIV вв.) армянских поселений	1:9 000 000			
102	Расселение армянского населения в начале XVII в.	1:7 500 000			
103	Расселение армянского населения в исторической Армении и сопредельных территориях в начале XIX в.	1:7 500 000			

CONTENTS

7-8	Introduction	104	Displacement of Armenian Population in XIX c.	1:2 500 000
	I. GENERAL INTRODUCTION	105	Armenians in Armenia and in Neighbouring Regions at the end of XIX c. and at the Beginning of XX c.	1:3 500 000
10-11	Political Map of the World	106	Allocation of Armenian Population in 1914	1:3 500 000
12-13	Near Asia. Political Map of the Near East	107	The Great Armenian Genocide and its Geographical Consequences	1:5 500 000
14-15	Armenian Highlands	108	Allocation of Armenian Population in 1926	1:3 500 000
16-17	Physical Map of Armenia	109	Large-Scale, Repatriation of Armenians Between in 1921 and 1987	1:14 000 000
18-19	Administrative Map of Armenia	110-111	Population of Armenia in 1926	1:750 000
20	Highlands from the Space	112-113	Population of Armenia in 1939	1:750 000
		114-115	Population of Armenia in 1959	1:750 000
	II. NATURE	116-117	Population of Armenia in 1970	1:750 000
		118-119	Population of Armenia in 1979	1:750 000
22	Nature, text	120-121	Population of Armenia in 1989	1:750 000
23-24	Nature Over the Course of the Past Geological Epochs	122-123	Population of Armenia in 2001	1:750 000
	Late Eocene	124	Forcible Dislocation of Armenians from Azerbaijan SSR in 1988-1990	1:1 600 000
	Late Oligocene-Early Miocene	125	RA National Minorities	1:1 000 000
	Eoplitocene-Middle Neoplitocene	126	Population Dynamics	1:1 000 000
	2- 3 Millennia Age	127	Sex and Age Groups of the Population	1:1 000 000
25	Geology: Text	128-129	Urbanization and Urban Settlement	1:750 000
26-27	Geological Map	130-131	Rural Settlement	1:750 000
28	Lithology	132-133	Allocation of Armenians Throughout the World	1:45 000 000
29	Seism Tectonics: Division into Seismic Zone	134	National Structure of the Population	
	Seism Tectonics		1926	1:2 000 000
	Division into Seismic Zone		1970	1:2 000 000
30	1988 Earthquake of Spitak	135	1989	1:2 000 000
31	Strong Earthquakes of Armenian Highlands	136	2001	1:2 000 000
32	New Volcanoes	137	Level of Education	1:1 000 000
33	Geotechnical Map	138-139	Ethnographical Division of Armenia	1:1 000 000
34-35	Geomorphology	140	Yerevan the Capital of Armenia: Text	
36	Morph Graph of the Surface		Yerevan: Plan	1:30 000
37	External Factors-Phenomena that Cause Relief		Growth of Yerevan	
38	Landslides	141	RNK Capital: RA Regional Centres	
39	Partition of the Surface		Stepanakert	1:25 000
	Horizontal		Giumri	1:50 000
	Deep	142	Vanadzor	1:50 000
40	Slopes of the Surface		Hrazdan	1:50 000
41	Posture, Location of the Surface		Ijevan	1:25 000
42	Useful Resources		Gavar	1:25 000
43	Hydro Geological Map		Yeghegnadzor	1:25 000
44	Mines and Sources of Mineral Water	143	Ashtarak	1:25 000
			Armavir	1:25 000
45	Balance of Solar Radiation		Artashat	1:25 000
46-47	Air Average Temperature		Kapan	1:50 000
	January	144	Historical Capitals of Armenia	
	April	145	Van, Armavir	
	July	146	Yervandashat, Artashat	
	October	147	Tigranakert, Vagharshapat, Dvin	
48-49	The Number of Days With Average Air Temperature	148	Bagaran, Shirakavan	
	Above 0°		Kars, Ani	
	Above 5°			
	Above 10°			
	Above 15°	150-153		
50	Annual Amount of Air Temperature	154-155	IV. ECONOMY	
	Above 0°	156	Economy: Text	
	Above 5°	157	Power Engineering	1:750 000
51	Absolute Air Temperature	158	Colour Metallurgy	1:1 000 000
	Minimum	159	Chemical Industry	1:1 000 000
	Maximum	160	Machine Construction	1:1 000 000
52	Period Without Frost	161	Construction Material Industry	1:1 000 000
53	Annual Amount of Atmospheric Precipitations	162-163	Food Industry	1:1 000 000
54	Atmospheric Precipitations	164	Light Industry	1:1 000 000
	July-August	165	Industrial Allocation and Territorial Structure	1:750 000
	November-March	166-167	Inter-Branch and Inter-Regional Ties of Industry	1:1 000 000
	April-October	168-169	Agriculture	1:1 000 000
	More than 5 mm Precipitations	170-171	Land Fund	1:750 000
55	Steady Snow Coverage	172	Improvement of Agricultural Soil	1:750 000
	Period of Disappearance	173	Irrigation System	1:750 000
	Period of Appearance	174	Viticulture	1:1 000 000
56	Evaporation: Absolute Humidity	175	Fruit Growing	1:1 000 000
	Evaporation	176	Wheat Crops	1:1 000 000
	Absolute Humidity	177	Potatoes and Technical Crops	1:1 000 000
57	Direction and Velocity of the Wind	178-179	Garden/Vegetable Crops	1:1 000 000
	January		Forage Crops	1:1 000 000
	April		Phenology	
58	Direction and Velocity of the Wind		Average Terms for Potato Sowing	1:2 000 000
	July		Period for the Blooming of Apple Trees	1:2 000 000
	October		Period for the Waxen of Ripening for Winter Wheat	1:2 000 000
59	Thunder, Hail, Mist-Fog	180	Average Period for the Blooming of Grapes	1:2 000 000
	Thunder	181	Average Period for the Blooming of Apricot Trees	1:2 000 000
	Hail		Average Period for the Blooming of Tobacco	1:2 000 000
	Mist-Fog	182	Animal Husbandary	1:1 000 000
60	Air Circulation; Air Atmospheric Pressure		Cattle Breeding	1:1 500 000
	Air Circulation	183	Sheep Breeding	1:1 500 000
	Air Atmospheric Pressure	184-185	Pig Farming	1:1 500 000
61	Aridity; Dry Winds	186-187	Poultry and Bird Breeding	1:1 500 000
	Aridity	188-189	Duration of the Animals' Winter Season	1:1 000 000
	Dry Winds	190	Natural Pastures (Grass; Forage)	1:750 000
62	Calendars of Nature	191	Armenia in the "East-West" and in the "North-South" Transportation System	1:7 750 000
63	Climate; Types of Seasons	192	Automobile Transport	1:750 000
64	Alternative Power Resources	193	Railway and Air Transport	1:1 000 000
	Solar; Geo-Thermal	194	Communication	1:1 000 000
	Wind-Storm	195	General Education	1:1 000 000
65	Agro-Climate Resources	196-197	Professional Education	1:1 000 000
66	Hydrograph Water Level of Rivers	198-199	Science	1:1 000 000
67	Average Annual Flow of Rivers	200-201	Public Health	1:1 000 000
68	Flow of Rivers	202	Tourism Centers	1:750 000
	Maximum		General Economic Map	1:750 000
	Minimum		Foreign Economic Ties	1:16 500 000
69	Spring Overflow of the Rivers: Turbid		Fundamental Indicates and Main Policy Directions of RA: Text	
	Overflow			
	Turbid	204	V. RA ADMINISTRATIVE TERRITORIAL UNITS, RNK	
70	Floods	205	RA Territorial Administrative Structure: Text	
71	Flood Basins		RA Territorial Administrative Structure	
72	Hydrograph of Lake Sevan		The Prior to the 1996 Reform	1:1 500 000
73	Hydro-Power Resources		After the 1996 Reform	1:1 500 000
			Aragatsotn Region-Marz	
74-75	Soils	206	Review Map	1:300 000
76	Soil-Formatted Rocks	207	Land Fund	1:300 000
77	Erosion of the Soil	208	Ararat Region-Marz	
		209	Review Map	1:300 000
78-79	Vegetation	210	Land Fund	1:300 000
80	Useful Wild Herbs	211	Armavir Region-Marz	
81	Fauna		Review Map	1:300 000
82	Hunting-Producing Animals		Land Fund	1:300 000
83	Endemic Species	212	Gegharkunik Region-Marz	
	Plants	213	Review Map	1:300 000
	Animals	214	Land Fund	1:300 000
84-85	Red Book of Armenia	215	Lori Region-Marz	
	Plants		Review Map	1:300 000
	Animals	216	Land Fund	1:300 000
86	Physical-Geographical Regions and Natural Landscape Zones	217	Kotaik Region-Marz	
87	Special Protection Areas	218	Review Map	1:300 000
88-89	Tourism and Recreation Resources	219	Land Fund	1:300 000
90-91	Division into Geo Ecological Zone	220	Shirak Region-Marz	
92-93	Basic Pproblem of Lake Sevan	221	Review Map	1:300 000
94	Basic Problem of Lake Sevan: Text	222	Land Fund	1:300 000
		223	Vayots Dzor Region-Marz	
	III. POPULATION		Review Map	1:300 000
96	Population: Text		Land Fund	1:300 000
97	Armenoid Human Type	224	Tavush Region-Marz	
98	Armenian Ethnic Areas (XI-XII cc.)	225	Review Map	1:300 000
99	Ethnic Structure of Cilicia and Neighbouring Areas (XII-XIV cc.)	226-227	Land Fund	1:300 000
100	Penetration of Foreign Ethnic Masses (up to XIV c.)	228-229	Republic of Nagorno-Karabagh	
101	Emigration of Armenians and Formation of Medieval (III-XIV cc.) Armenian Colonies..		Administrative Map	1:300 000
102	Allocation of Armenians at the Beginning of XVII c.	230	Review Map	1:300 000
103	Allocation of Armenians in Historical Armenia and Neighbouring Areas at the Beginning of XIX c.	231		
		232	Содержание	
			Table of Contents	
			List of Atlas Authors	

ԱՏԼԱՍԻ ՍՏԵՂԾՄԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԻՆ ՄԱՆՆԱԿՑԱԾ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐԻ, ԳԵՐԱՏԵՄՉՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԵՎ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՑԱՆԿ

Արշալար կազմվել և պայտրաստվել է Կրպագրության Հայասրանի Հանրապետության կառավարությանն առընթեր անշարժ գույքի կադաստրի պետական կոմիտեի «Գեոդեզիայի և քարտեզագրության կենտրոն» պետական ոչ առևրրային կազմակերպության («Գեոքարտ» կենտրոն) կողմից 2003-2006 թթ.

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱԿՆԱՐԿ

Քածնի խմբագիրներ՝ աշխ. գիտ. դոկտոր ***Խ.Նազարյան***, ՌԿԱ ակադեմիկոս ***Լ.Վախյան***

Քարտեզները մշակվել են ՀՀ կառավարությանն առընթեր անշարժ գույքի կադաստրի պետական կոմիտեի «Գեոքարտ» կենտրոնի Թեմատիկ քարտեզագրության բաժնում
Աշխարհի քաղաքական քարտեզ, Առաջավոր Ասիա. քաղաքական քարտեզ, Հայկական լեռնաշխարհ, Հայաստան. ֆիզիկական քարտեզ, Հայաստան. վարչական քարտեզ, Հայկական լեռնաշխարհը տիեզերքից

ՔՈՒԹՅՈՒՆ

Քածնի խմբագիրներ՝ ՀՀ ԳԱԱ թղթ. անդամ ***Ռ.Մելքոնյան***, աշխ. գիտ. դոկտոր ***Խ.Նազարյան***

Քարտեզների մասնագիտական բովանդակությունը մշակել են.

Բնությունն անցյալ երկրաբանական դարաշրջաններում - աշխ. գիտ. դոկտոր ***Խ.Նազարյան***, երկրահանքաբան. գիտ. դոկտոր ***Հ.Սարգսյան***

Երկրաբանական քարտեզ - երկրահանքաբան. գիտ. թեկն. ***Է.Խարազյան***, ՀՀ ԳԱԱ թղթ. անդամ ***Ռ.Մելքոնյան***, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս ***Ռ.Ջրբաշյան***, երկրահանքաբան. գիտ. դոկտոր ***Հ.Սարգսյան***

Լիթոլոգիա - երկրահանքաբան. գիտ. դոկտոր ***Ռ.Մանդալյան***, երկրահանքաբան. գիտ. դոկտոր ***Հ.Սարդյան***, երկրահանքաբան. գիտ. դոկտոր ***Մ.Սարյան***

Մեյսմոտեկտոնիկա, Մեյսմիկ շրջանացում, 1988 թ. Սպիտակի երկրաշարժը, Հայկական լեռնաշխարհի ուժեղ երկրաշարժերը - ***Ս.Առաքիլյան***, երկրահանքաբան. գիտ. դոկտոր ***Վ.Կարախանյան***

Նորագույն հրաբխականություն - երկրահանքաբան. գիտ.թեկն. ***Է.Խարազյան***, երկրահանքաբան. գիտ. թեկն. ***Ս.Կարապետյան***, երկրահանքաբան. գիտ. թեկն. ***Յու.Ղուկասյան***, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս ***Ռ.Ջրբաշյան***

Երկրատեխնիկական քարտեզ, Սողանքներ - ***Գ.Առաքելյան***, երկրահանքաբան. գիտ. թեկն. ***Ռ.Յարդյան***

Ջրաերկրաբանական քարտեզ - երկրահանքաբան. գիտ. թեկն. ***Ա.Անանյան***, երկրահանքաբան. գիտ. թեկն. ***Վ.Ավերիսյան***, երկրահանքաբան. գիտ. թեկն. ***Ա.Գեկոյիսին***

Հանքային ջրերի հանքավայրեր և աղբյուրներ -երկրահանքաբան. գիտ. թեկն. ***Ա.Անանյան***, երկրահանքաբան. գիտ. թեկն. ***Է.Խազարյան***, երկրահանքաբան. գիտ. թեկն. ***Մ.Խոջոյան***, երկրահանքաբան. գիտ. թեկն. ***Հ.Տահինյան***

Գեոմորֆոլոգիա, Մելավներ, Մելավային ավազաններ - աշխ. գիտ. դոկտոր ***Խ.Նազարյան***

Օգտակար հանածոներ - երկրահանքաբան. գիտ. դոկտոր ***Շ.Ամիրյան***, երկրահանքաբան. գիտ. դոկտոր ***Թ.Ավագյան***, երկրահանքաբան. գիտ. թեկն. ***Ս.Կարապետյան***. ՀՀ ԳԱԱ թղթ. անդամ ***Ռ.Մելքոնյան***

Մակերևույթի ձևագրություն - աշխ. գիտ. դոկտոր ***Խ.Նազարյան***

Մակերևույթի մասնատվածություն, Մակերևույթի կողմնադրություններ - աշխ. գիտ. դոկտոր ***Խ.Նազարյան***, աշխ. գիտ. դոկտոր ***Գ.Պողոսյան***

Ռելիեֆ առաջացնող արտածին երևույթներ - աշխ. գիտ. դոկտոր ***Վ.Բոյնագրյան***

Մակերևույթի բեքություններ - աշխ. գիտ. թեկն. ***Ռ.Գագինյան***

Արեգակնային ճառագայթման հաշվեկշիռ, Օդի միջին ջերմաստիճաններ, Օդի միջին ջերմաստիճաններով օրերի թիվը, Օդի ջերմաստիճանների տարեկան գումարը, Օդի բացարձակ ջերմաստիճաններ, Անսառնամանիք ժամանակաշրջան. Քամու ուղղությունը և արագությունը, Ամպրոպ, Կարկուտ, Մառախուղ, Բնության օրացույցներ, Ազդելիմայական ռեսուրսներ - աշխ. գիտ. դոկտոր ***Ռ.Միրզյան***

Կլիմա. Եղանակային տիպեր - աշխ. գիտ. դոկտոր ***Ռ.Միրզյան***, աշխ. գիտ. թեկն. ***Ջ.Սյրեխանյան***

Մթնոլորտային տեղումների տարեկան գումարը, Մթնոլորտային տեղումներ, Կայուն ձնածածկույթ - աշխ. գիտ. դոկտոր ***Ք.Մնացականյան***

Գոլորշունակություն, Օդի բացարձակ խոնավություն - աշխ. գիտ. դոկտոր ***Ռ.Միրզյան***, աշխ. գիտ. դոկտոր ***Ք.Մնացականյան***

Մթնոլորտի շրջանառություն, Մթնոլորտային ճնշում - աշխ. գիտ. թեկն. ***Ա.Թորոսյան***

Երաշտներ, Խորշակներ, Հողառաջացնող ապարներ - աշխ. գիտ. թեկն. ***Ա.Թորոսյան***, աշխ. գիտ. դոկտոր ***Ա.Խոյեղյան***

Արեգակնային, երկրաջերմային էներգառեսուրսներ - աշխ. գիտ. թեկն. ***Մ.Թորոսյան***, երկրահանքաբան. գիտ. թեկն. ***Ռ.Միրիջանյան***

Հողմային էներգառեսուրսներ -***Վ.Ա.Ֆյան***, աշխ. գիտ. թեկն. ***Մ.Թորոսյան***

Ջրագրական ցանցը և գետերի ջրայնությունը, Գետերի հոսք, Գետերի միջին տարեկան հոսք, Գետերի զարնանային վարարում. Պղտորություն- աշխ. գիտ. դոկտոր ***Ք.Մնացականյան***

Մեամա լճի ջրաբանություն - աշխ. գիտ. դոկտոր ***Ք.Մնացականյան***, տեխնիկ. գիտ. դոկտոր ***Լ.Չիլինգարյան***

Ջրաէներգետիկ ռեսուրսներ - ***Ռ.Մանուկյան***

Հողեր - աշխ. գիտ. դոկտոր ***Ա.Խոյեղյան***, գյուղատնտ. գիտ. թեկն. ***Կ.Մելքոնյան***

Հողերի էրոզացվածություն - աշխ. գիտ. դոկտոր ***Ա.Խոյեղյան***, գյուղատնտ. գիտ. դոկտոր ***Է.Հայրապետյան***

Բուսականություն - կենսաբան. գիտ. թեկն. ***Կ.Աֆրիկյան***, կենսաբան. գիտ. դոկտոր ***Ա.Բարսեղյան***

Վայրի օգտակար բուսատեսակներ - կենսաբան. գիտ. թեկն. ***Լ.Ռևազովս***

Կենդանական աշխարհ, Որսա-սարդյունագործական կենդանատեսակներ - կենսաբան. գիտ. թեկն. ***Ն.Մարգարյան***, կենսաբան. գիտ.դոկտոր ***Է.Յավրույան***

Էնդեմիկ տեսակներ. Բույսեր, Հայաստանի Կարմիր գիրք. Բույսեր - կենսաբան. գիտ. դոկտոր ***Գ.Ֆալովոշ***

Էնդեմիկ տեսակներ. Կենդանիներ - կենսաբան. գիտ. թեկն. ***Մ.Քալաշյան***

Հայաստանի Կարմիր գիրք. Կենդանիներ - ***Լ.Սահակյան***, կենսաբան. գիտ. թեկն. ***Մ.Քալաշյան***

Ֆիզիկաաշխարհագրական շրջաններ և բնական լանդշաֆտային գոտիներ - աշխ. գիտ. դոկտոր ***Խ.Նազարյան***

Բնության հատուկ պահպանվող տարածքներ - կենսաբան. գիտ. դոկտոր ***Ս.Բալոյան***

Ռեկրեացիայի և զբոսաշրջության ռեսուրսներ, Գեոէկոլոգիական շրջանացում - աշխ. գիտ. դոկտոր ***Խ.Նազարյան***, ՌԿԱ ակադեմիկոս ***Լ.Վախյան***

Մեանի հիմնախնդիրը - աշխ. գիտ. դոկտոր ***Ք.Մնացականյան***, տեխնիկ. գիտ. դոկտոր ***Լ.Չիլինգարյան***, ՌԿԱ ակադեմիկոս ***Լ.Վախյան***

ՔՆԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

Քածնի խմբագիրներ՝ պատմ. գիտ. թեկն. ***Հ.Սարգսյան***, ՌԿԱ ակադեմիկոս ***Լ.Վախյան***

Քարտեզների մասնագիտական բովանդակությունը մշակել են.

Արմենոլիդ մարդաբանական տիպ - կենսաբան. գիտ. թեկն. ***Ն.Քոչար***

Հայ էթնիկ տարածքները XI-XII դդ., Օտար էթնիկ տարրերի ներթափանցումը (մինչև XIV դ.), Հայերի արտագաղթը և միջնադարյան (III-XIVդդ.) հայ գաղթավայրերի ձևավորումը, Հայերի տեղաբաշխումը XVII դ.

Քարտեզագիր խմբագիրներ՝ ***Ս.Արմաղանյան***, ***Ա.Հակոբյան***, ***Յու.Հակոբյան***, ***Ա.Վարազյոզյան***, ***Մ.Մարտիրոսյան***, ***Ա.Նազարյան***, ***Ռ.Սարգսյան***, ***Հ.Սյրեխանյան***, ***Ա.Վարդանյան***, ***Յու.Վարյան***

Համակարգչային ձևավորողներ՝ ***Ա.Աբգարովս***, ***Ա.Աբրահամյան***, ***Լ.Բաղայան***, ***Ա.Բադրամյան***, ***Ա.Բարսեղյան***, ***Կ. Բրիգորյան***, ***Ք.Գևորգյան***, ***Յու.Հակոբյան***, ***Ն.Ղալայան***

Գիճայնը՝ ***Ա. Երիցյանի***

Լուսանկարները՝ ***Ս.Բալոյանի***, ***Վ.Բոյնագրյանի***, ***Վ.Դավթյանի***, ***Ա.Հակոբյանի***, ***Ջ.Սարգսյանի***, ***Վ.Սյրեխանյանի***

Օգտագործվել են նաև՝ ***«Չերմուկ գրուպ» ՓԲԸ***, ***«Մաքս կոնցեռն» ՍՊԸ***, ***«Արմեն կարպեդ» ՍՊԸ***, ***«Լուսանկարները***

Արշալար զրախուսել են ՀՀ գիտությունների ազգային ակադեմիա, Երևանի պետական համալսարան, ՀՀ բնապահպանության նախարարություն, Հայիական պետական մանկավարժական համալսարան, ՀՀ ազգային վիճակագրական ծառայություն, «Հայկական հանրագիտարան» հրատարակչություն, Հայկական աշխարհագրական ընկերություն, ՀՀ լեզվի պետական տեսչություն

սկզբին, Հայերի տեղաբաշխումը պատմական Հայաստանում և հարակից տարածքներում. XIX դ. սկիզբ -

Գ.Բադսյան

Կիլիկիայի և հարակից տարածքների բնակչության էթնիկ կազմը XII-XIV դդ. - պատմ. գիտ. դոկտոր, ՀՀ ԳԱԱ թղթ. անդամ ***Ք.Հարությունյան***

Հայ բնակչության տեղաշարժերը XIX դ., Հայերը Հայաստանում և հարակից շրջաններում XIX դ. վերջ - XX դ. սկիզբ, Հայ բնակչության տեղաբաշխումը 1914 թ., Հայ բնակչության տեղաբաշխումը 1926 թ., Հայերի զանգվածային հայրենադարձությունը 1921-1987 թթ. - պատմ. գիտ. թեկն. ***Հ.Սարգսյան***

Հայոց մեծ եղեռնը և աշխարհագրական հետևանքները -ՌԿԱ ակադեմիկոս ***Լ.Վախյան***

Հայաստանի բնակչություն. 1926 թ., Հայաստանի բնակչություն. 1939 թ., Հայաստանի բնակչություն. 1959 թ., Հայաստանի բնակչություն. 1970 թ., Հայաստանի բնակչություն. 1979 թ., Հայաստանի բնակչություն. 1989 թ., Հայաստանի բնակչություն. 2001 թ. - աշխ. գիտ.թեկն. ***Ա.Պողոսյան***, պատմ. գիտ. թեկն. ***Հ.Սարգսյան***

Ադրբեջանական ԽՍՀ հայ բնակչության բռնի տեղահանումները 1988-1990 թթ. - պատմ. գիտ. թեկն. ***Հ.Սարգսյան***, ՌԿԱ ակադեմիկոս ***Լ.Վախյան***

ՀՀ ազգային փոքրամասնություններ -պատմ. գիտ. թեկն. ***[Յու.Միրզումյան***], պատմ. գիտ. թեկն. ***Հ.Սարգսյան***

Բնակչության բլի շարժընթացը - աշխ. գիտ. թեկն. ***Ա.Պողոսյան***, պատմ. գիտ. թեկն. ***Հ.Սարգսյան***, ՌԿԱ ակադեմիկոս ***Լ.Վախյան***

Բնակչության սեռատարիքային կազմը, Բնակչության ազգային կազմը, Բնակչության կրթական մակարդակը - ***Ա.Նանյան***, աշխ. գիտ. թեկն. ***Ա.Պողոսյան***

Ուրբանիզացում և քաղաքային տարաբնակեցում - աշխ. գիտ. թեկն. ***Մ.Մանասյան***

Գյուղական տարաբնակեցում - աշխ. գիտ. թեկն. ***Ա.Պողոսյան***

Հայերի տեղաբաշխումն աշխարհում - ՌԿԱ ակադեմիկոս ***Լ.Վախյան***

Հայաստանի ազգագրական շրջանացում - պատմ. գիտ. թեկն. ***Հ.Սարգսյան***, պատմ. գիտ. թեկն.

Գ.Վարդունյան

Երևան. հաստակագիծ, Երևան քաղաքի աճը, ԼԳՀ մայրաքաղաք, ՀՀ մարզկենտրոններ - «***Գեոքարտ» կենտրոն Թեմարիկ քարտեզագրության բաժին***

Հայաստանի պատմական մայրաքաղաքներ - «***Գեոքարտ» կենտրոն Թեմարիկ քարտեզագրության բաժին***, պատմ. գիտ. դոկտոր ***Ա.Քալանթարյան***

ՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ

Քածնի խմբագիր՝ ՌԿԱ ակադեմիկոս ***Լ.Վախյան***

Քարտեզների մասնագիտական բովանդակությունը մշակել են.

Էներգետիկա, Քիմիական արդյունաբերություն, Թեթև արդյունաբերություն - աշխ. գիտ. թեկն. ***Մ.Թորոսյան***

Գունավոր մետաղածույություն, Շինանյութերի արդյունաբերություն - աշխ. գիտ. դոկտոր ***Ա.Ավագյան***, աշխ. գիտ. դոկտոր ***Ս.Մեքումյան***

Մեքենաշինություն, Սննդի արդյունաբերություն, Ռռոզման համակարգ, Խաղողագործություն, Պտղաբուծություն, Հացահատիկային մշակաբույսեր, Կարտոֆիլ և տեխնիկական մշակաբույսեր, Բանջարաբուստանային մշակաբույսեր, Կերային մշակաբույսեր, Անասնապահություն, Տավարաբուծություն, Ոչխարաբուծություն, Խոզաբուծություն, Թռչնաբուծություն - աշխ. գիտ. թեկն. ***Ս.Սուվարյան***

Արդյունաբերության տեղաբաշխումը և տարածքային կառուցվածքը, Արդյունաբերության միջոցադային և միջշրջանային կապերը, Գյուղատնտեսություն - աշխ. գիտ. թեկն. ***Ս.Սուվարյան***, ՌԿԱ ակադեմիկոս ***Լ.Վախյան***

Հողային ֆոնդ - տեխ. գիտ. թեկն. ***Մ.Վարդանյան***

Գյուղատնտեսական հողաբարելավում -ՌԿԱ ակադեմիկոս ***Լ.Վախյան***, աշխ. գիտ. թեկն. ***Ք.Տերտերյան***

Ֆեռտոլոգիա, Անասունների ծմբեման մտուրային սեզոնի տևողությունը - աշխ. գիտ. դոկտոր ***Ռ.Միրզյան***

Բնական կերահանդակներ (խոտհարք, արոտ) - աշխ. գիտ. դոկտոր ***Խ.Նազարյան***, աշխ. գիտ. թեկն. ***Ա.Պողոսյան***

Հայաստանը «Արևելք-Արևմուտք» և «չլուսիս-Հարավ» տրանսպորտային համակարգում, Ավտոմոբիլային տրանսպորտ, Երկաթուղային և օդային տրանսպորտ, Կապ - ***Ա.Սմբարյան***, ՌԿԱ ակադեմիկոս ***Լ.Վախյան***

Հանրակրթություն, Մասնագիտական կրթություն, Գիտություն, Առողջապահություն - ***Ա.Նանյան***], ՌԿԱ ակադեմիկոս ***Լ.Վախյան***

Ջրաաշրջության կենտրոններ - աշխ. գիտ. դոկտոր ***Խ.Նազարյան***, ՌԿԱ ակադեմիկոս ***Լ.Վախյան***

Համատնտեսական քարտեզ -ՌԿԱ ակադեմիկոս ***Լ.Վախյան***

Արտաքին տնտեսական կապեր - աշխ. գիտ. դոկտոր ***Ս.Մեքումյան***

ՀՀ ՎԱՐՉԱՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ ՄԻՎԱՌՐԵՐ, ԼԳՀ

Քածնի խմբագիրներ՝ աշխ. գիտ. դոկտոր ***Խ.Նազարյան***, ՌԿԱ ակադեմիկոս ***Լ.Վախյան***

Քարտեզների մասնագիտական բովանդակությունը մշակել են.

ՀՀ վարչատարածքային կառուցվածքը - ՌԿԱ ակադեմիկոս ***Լ.Վախյան***

Արագածոտնի մարզ, Արարատի մարզ, Արմավիրի մարզ, Գեղարքունիքի մարզ, Լոռու մարզ, Կոտայքի մարզ, Շիրակի մարզ, Սյունիքի մարզ, Վայոց Ձորի մարզ, Տավուշի մարզ, Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության. վարչական քարտեզ, Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության. ակնարկային քարտեզ - «***Գեոքարտ» կենտրոն Թեմարիկ ք***